Alexander Papadopoulus

Resmi Belgelerle Avrupa Savaşından Önce Türkiye'li Rumlar Üzerindeki Zulüm

PONTUS TRAJEDİSİ 1914 - 1922

KARA KİTAP

pencere yayınları

Alexander Papadopoulus
Resmi Belgelerle
Avrupa Savaşından Önce Türkiye'li
Rumlar Üzerindeki Zulüm

Bu kitabın Yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Archımandrite Alexander Papadopoulos
Yunanca'dan çeviren: Carrolll N. Brown, PH.D. New York City Koleji
Oxford University Press" Amerikan Bölümü 1919
Birinci Baskı: Ocak 2013
Kapak: Hüseyin Yoldaş
Baskı ve cilt: Barış Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven San. sitesi C Blok No 291 Topkapı
Tel: (0212) 674 85 28

Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğdu

ISBN 978-605-4049-59-2

PENCERE YAYINLARI: 281
pencereyayinlari@hotmail.com

pencere yayınları

Osmanağa Mah. Pavlonya Sok. Nuhoğlu İşhanı No. 10/6
Kadıköy / İSTANBUL TEL: (0216) 414 64 41

Alexander Papadopoulus

Resmi Belgelerle
Avrupa Savaşından Önce Türkiye'li Rumlar Üzerindeki Zulüm

EK

PONTUS TRAJEDİSİ
1914 - 1922 / ATİNA 1922
KARA KİTAP

Çeviren: Attila Tuygan, Anais Martin, Adnan Köymen

İÇİNDEKİLER

Yazarın Önsözü 7
Türkçe Baskıya Önsöz Jöntürklerin Vatandaşlarına Karşı Cihadı 10
1. Bölüm: Göstermelik "Anayasal Rejim"in Kuruluşundan Balkan Savaşı'na Kadar Olan Dönemde Jöntürklerin Rumlara Yönelik Politikaları 30
2. Bölüm: Edirne'yi Geri Almak İçin İlerledikleri Tarihten 1914'ün Başma Kadar, Türklerin Helen Karşıtı Çılgınlıkları 47
1. Malkara Civarındaki Olaylar 58
2. Malkara Civarındaki Köylerdeki Olaylar 60
3. Hayrabolu Yöresindeki Olaylar 66
İzmir'deki Olaylar 90
Bergama'daki Olaylar 92
3. Bölüm: Avrupa'da Savaşın Patlak Vermesine Kadar Geçen Sürede Özellikle 1914 Yılında Trakya ve Anadolu'da Yaşanan Kitlesel Zulümler 95
YıkılanKöyler 122
Amerikan-Yunan Cemiyeti Genel Konseyi 164
Pontus Trajedisi 1914-1922 167
Giriş 168
İstatistikler 170
Kilise ve Cemaat Kayıtlarına Göre Kıyıma Uğrayan Pontus Rumlarına İlişkin Genel Tablo 194
1921 Yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos Aylarında Pontuslu Rumlara Yönelik Türk Zulümlerine Dair Birkaç Kısa Not 196
Yukarıdaki Notlara Yapılan Bazı Ekler 199
Bafra Katliamından Kaçan ve Trakya'da, Sağ Kurtulmayı Başaran 100 Kişi İle Birlikte Yunanistan'a Giden Bir Gemiye Binem Bir Görgü Tanığının İfadeleri Işığında Bafra Trajedisi 201
Bafralıların Sürülmesi 202
İkinci Kafile 203
Dördüncü Kafile 204
Pontus'un Ünye'sindeki Trajik Olaylar 206
Samsun'da Yayınlanan 25 Eylül 1921 Tarihli Türkçe *"Eşali"* Gazetesinden Alınmış Liste 207
Samsun'da Yayınlanan 4 Ekim 1921 Tarihli Türkçe *"Eşali"* Gazetesinden Alınmış Liste 213

Kara Kitap 215
Pontus'taki Rum Nüfusun Şahadetleri 216
Giriş 218
Amasya Vilayeti 220
Niksar Vilayeti 241
Trabzon Vilayeti 244
Maçka Piskoposluk Bölgesi 249
Tokat Piskoposluk Bölgesi 254
Şebinkarahisar Piskoposluk Bölgesi 256
Giresun Piskoposluk Bölgesi 259
Orta ve Batı Anadolu Hakkında Kayseri Piskoposluk Bölgesi 263
Ankara Piskoposluk Bölgesi 266
Nemrik Piskoposluk Bölgesi 270
Efes Piskoposluk Bölgesi 272
Söke Piskoposluk Bölgesi 275
Aydın Piskoposluk Bölgesi 280
Alaşehir Piskoposluk Bölgesi 285
Erdek Piskoposluk Bölgesi 289
Marmara Adası Piskoposluk Bölgesi 291
Bursa Piskoposluk Bölgesi 292
İznik Piskoposluk Bölgesi 293
İzmit Piskoposluk Bölgesi 299
Kadıköy Piskoposluk Bölgesi 303
Doğu Trakya'daki Rum Ortodoks Nüfusun Katledilmeleri İstanbul Başpiskoposlugu 310
Terkos Piskoposluk Bölgesi 311
Çatalca Piskoposluk Bölgesi 314
Silivri Piskoposluk Bölgesi 315
Marmara Ereğlisi Piskoposluk Bölgesi 316
Gaziköy ve Chora Piskoposluk Bölgesi 317
Mürefte Piskoposluk Bölgesi 318
Gelibolu Piskoposluk Bölgesi 319
Enez Piskoposluk Bölgesi 320
Dimetoka Piskoposluk Bölgesi 321
Çorlu Piskoposluk Bölgesi 322
Kırklareli Piskoposluk Bölgesi 322
Edirne Piskoposluk Bölgesi 325
Son Söz Türk Cumhuriyeti 327

YAZARIN ÖNSÖZÜ

İngiliz gazeteci Allen Upward, 1910'da *Bankrupt Turkey** başlıklı yazısında şöyle der: "Yunanlılar, Jöntürk'ün serçe parmağını Abdülhamid'in belinden daha kalın sayarlar". Tanınmış gazetecinin yukarıdaki sözcüklerde ima ettiği bu derin bilgelik ve algı, elinizde tuttuğunuz çalışmanın araştırmayı ve kaydetmeyi amaçladığı sonraki korkunç olaylar tarafından da kanıtlanmıştır.

Bu ifadenin, gerçeği tam olarak yansıtması ve Jöntürklerin Rumlara karşı işledikleri gaddarlıkların tam olarak yansıtabilmesi için, politik arenada Rumlar üzerindeki ayrımcı baskıların, ilk belirtilerinden itibaren ele alınması gerekir.

Böylece gerçekler yalın olarak gösterilebilir ve binlerce masum Rum'un kurbanı olduğu bu gaddarlıkların gerçeklikleri konusunda kamuoyu aydınlatılabilir ve kuşkular tamamen ortadan kaldırılabilir.

Ancak, bütün halklara yöneltilmiş bu mezalime dair olguların topu ve bu olgulara dair basılı kayıtlar, tek başına ele alındığında, ne olayların fiili durumunu göstermeye yeterli olur, ne de Türkiye'deki Rumların, Jöntürk imparatorluğunun sönümlenmesi sonucunda önü alınmış olan bir programın kurbanları olduğu gerçeği ikna edici bir şekilde kanıtla-

*. *Forum*, cilt 44, Kasım 1910, s. 513-24

nabilir. Bu durumda açığa vurulmayan bir duygu her daim var olacaktır ki, o da, bir çok basın organına göre, cehaletin ve Rumların ayrılıkçı eğilimlerine ve onların Türklerin bu Helen karşıtı politikayı benimsemesini provoke eden "Büyük İdea"larına verilen desteğin bir sonucu olarak Jöntürkler ve işbirlikçilerinin azimle cesaretlendirilmiş olduklarıdır.

Bundan ötürü, bu çalışma, Jöntürklerin günahlarını hafifletmek, Rumlar üzerindeki sorumluluklarının bir kısmını üzerinden atmak amacıyla kurnazca ortaya atılmış bu argümanın yayılmasını önlemek için Rumlar üzerindeki Jöntürk eziyetini en başından itibaren dikkatlice araştıracaktır. Çalışma üç kısımdan oluşmaktadır:

İlk bölüm, kısaca, Jöntürklerin, Balkan Savaşı'na kadar "Türkiye'deki anayasal hükümet" diye nitelenen yönetim biçiminin yine onlar tarafından yeniden yapılandırılmasını ele alıyor.

İkincisi, Türk ordusunun Edirne'yi geri almak için ilerlediği dönemden 1914'ün başlangıcına kadar gerçekleştirilen azgın saldırganlığı inceliyor.

Üçüncüsü, Avrupa Savaşı'nın patlak verdiği 1914 yılına kadar yaşanan sayısız zulmü kaydediyor.

Trakya ve Anadolu'daki Rumların korkularının ve korkunç ıstıraplarının tablosu, Trakya ve Bulgaristan'daki Yunanlılara karşı Türklerin Bulgar müttefikleri ve yardımcıları tarafından işlenen eşzamanlı gaddarlıklarını da özel bir bölüm olarak içerirse, çalışma tamamlanmış sayılacaktır. Gerçi, Bulgarların rezillikleri gibi, kaydedilmesi gereken öyle çok olay var ki, şayet onların bu utanç verici işleri yalnızca tek bir bölüm içine tıkıştırılsaydı, hem doğaları hem de nicelikleri açısından bir bütün olarak ele alındığında, uygarlığa ve tarihe karşı bir suç işlenmiş olurdu. Bu nedenle, Türkiye'deki Rumlar üzerindeki zulmün özlü ve doğru bir tarihi okurun dikkatine sunulmadan önce, Bulgarların kötülüklerini de özel bir bilimsel inceleme içinde kaydetmek daha uy-

gun görünüyor. Empatiyi artıracak ve Türkiye'nin hâlâ kanı dökülen, hakları çiğnenen ve Müslüman olmaya zorlananların inilti ve feryatlarının işitildiği Anadolu veya Avrupa düzleminde ufuk açıcı bir anlatının daha meydana çıktığını umut ediyorum.

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ
JÖNTÜRKLERİN VATANDAŞLARINA KARŞI CİHADI

Sait Çetinoğlu

Alexander Papadopoulos'un *Resmi Belgelerle, Avrupa Savaşından Önce Türkiye'li Rumlar Üzerindeki Zulüm* adlı çalışması Türkçede pek bilinmeyen bir tarihe ışık tutar. Papadopoulos'un eseri bu döneme ilişkin önemli bir eksikliği doldurmaktadır. Papadopoulus bu önemli arşiv çalışmasıyla Osmanlı coğrafyasının kadim halklarının tarihsel topraklarından kazınmasının sistematiğini okuyucuları ile paylaşır.

Anayasal reformlar ve vaatlerle örtüşen 1908 İttihat ve Terakki Cemiyeti darbesinden sonra oluşan siyaseti kısaca şöyle özetlemek mümkün: Hamid'in yerine Osmanlı coğrafyasına daha tehlikeli binlerce İTC mensubu despot türemiş ve devlete el koymuşlardır.

Bu bakımdan 1908 bir aldatmacadır. Anayasal reform sözleri sorunu geleceğe yayarak çürütmeye yöneliktir. Jöntürklerin ajandasının en önemli maddelerden biri etnik temizliktir. 1908 öncesi Balkanlar'da ve özellikle Makedonya bölgesinde Jöntürk yöneticilerinin eylemleri de bu konuda açık ipucudur. Grenebeli Bekir Fikri ve Enver'in amcası Halil (Kut) Paşa'nın anıları bu açıdan öğreticidir. Talat ve diğerleri de bu konuda açıktırlar; bunların en önemlilerinden olan Jöntürklerin ideologu, örgütleyicisi ve eylemcilerinden

Dr. Nazım daha 1908'de İzmir'de Yunanlı bir gazeteciye coğrafyanın kadim halklarının kazınmasına ilişkin ajandasını pervasızca açıklanmakla olacakların bir kronolojisini verir. Nitekim olaylar, Dr. Nazım'ın çizdiği çerçevede gerçekleşecek ve Osmanlı coğrafyası Müslüman-Türklerin dışındaki unsurlar açısından kan gölüne çevrilerek Osmanlı coğrafyasının kadim halkları tarihsel topraklarından kazınacaktır.

Kimileri canını kurtarabilmek için suyun diğer yanına kendini dar atacak; kimilerinin ise böyle bir şansı olmayarak -ki bunlar ezici çoğunluğu oluşturmaktadır– ya anında ya da *tehcir* adı altında soykırımla sonuçlanacak ölüm yolculuğunda tükenecekler ya da *askerlik* adı altında yük hayvanı olarak kullanılacakları *amele taburları*nda çürüyeceklerdir.

1909 Nisan'ında Kilikya'da vuku bulan katliamlar bir anlamda olacakların da habercisidir. Yerel ittihatçıların yönetiminde birincisi gerçekleşen katliamların ardından, olayların yatıştırılması için İttihad yönetimince gönderilen Dedeağaç taburu ve yerel İttihadçıların işbirliğiyle ikincisi gerçekleşen katliamlar 25-30 bin Kilikyalı Ermeni'nin öldürülmesi ve mallarının yağmalanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu bakımdan Kilikya 1909 bir anlamda gelecekteki soykırımın bir provasıdır.

Aydın mebusu Emmanuel Emmanueilidis Kilikya olaylarını açıklarken İttihatçı etkenini vurgular. Burada değinmemiz gerekli olan konu: Jöntürkler merkezde katliam için emir vermemiş olsalar bile, yerel Jöntürkler olaylarda büyük çapta yer almışlar ve eski Türklerle [eski yönetim kalıntıları ile] birlikte Ermenilere karşı ortaklaşa bir parti teşkil etmişlerdir. Üzülür gibi yaptılar, düzeltmeler vaat ettiler ama manen müteessir kalmadılar ve Ermeniler de, Ermeni Ülkelerinde yabancı olarak yaşamaya devam ederken, çalışmasıyla terden ıslatmış doğduğu yerini, servetini, toprak ve meyvelerini ilk gelen yağmacının elinde göreceklerdi. Emmanueili-

dis'in sözleri bir gerçeğe işaret etmektedir. Olacaklar çok erken fark edilerek dikkat çekilmiştir.

Bu bakımdan Osmanlı parlamentosundaki Rum milletvekilleri tarafından daha 1910'da hükümete sunulan muhtıranın girişi bir umut kırıklığını ifade etmektedir.

Maalesef, hemen Anayasa'nın ilanından sonra, Osmanlı İmparatorluğu'undaki diğer uluslara yönelik en içten ve en kardeşçe duygular içinde olmamaktan kaynaklanan sayısız olay, Rumların umutlarını kırmaya yardım etti ve etmektedir...

"Anayasa"nın ilk iki yılı boyunca Rum unsurunun açık bir şekilde zararına olan Jöntürklerin yaptıkları şeylerin güncel bir anlatısı olan Rum vekillerin bu muhtırasının sonuç bölümünde Rum unsurların maruz kaldığı muameleyi özetlemektedir:

...Bütün bu davranışlar, Rum ulusal bilincinde bir kanaati kesinleştirmektedir; Rum halkı köleleşmiş bir halk olarak görülmektedir, kimin daha aşağı bir pozisyonda tutulacağı Hükümetin dahili politikasının amaçlarından biridir; tam da istibdat rejimi altındaki gibi, bu politika, Rum halkındaki güven eksikliğini ve onun gelişmesini engelleme eğilimini devam ettiriyor. Şimdi her zamankinden daha fazla, Rumları, "ulusal" Türkleştirme politikasına maruz bırakmak için Anayasa'daki "Osmanlı Milleti" terimini kullanmaya yönelik bir eğilim var.

Özellikle, Selanik'te Ekim 1911'de Cemiyet tarafından alman kararlar sonrasında Türk ve Müslüman olmayan unsurlara karşı baskı politikası sistematik bir hal alarak resmi bir programa bağlanacaktır. Alman kararlar ibret vericidir. Bu kararlar Osmanlı coğrafyasının kadim halkları açısından sonun başlangıcıdır.

İmparatorluğun varlığı, Jön-Türk Cemiyetine ve bütün muhalefetin yok edilmesine bağlıdır...

Jöntürkler muhalefet ile birlikte gelecekte muhalif olabi-

lecekler ile sindiremeyecekleri unsurları da yok etmeye karar vermiş ve hemen uygulamaya geçilmiştir. Gelecekte cumhurbaşkanı olacak olan Mahmut Celal (Bayar) Bursa'da çalıştığı bankadan istifa ettirilerek İzmir İTC katibi mes'ulü olarak görevlendirilerek Helen unsurlara karşı savaş örgütlenir. Bu ekibin içinde gelecekteki soykırımlarda aktör olacak Kuşçubaşı Eşref, Kaymakam Pertev Bey [General Demirhan], mutasarrıflar Mahzar Müfit [Kansu], Dr. Reşit... gibi kişiler yer alacaktır. Kilikya'dan sonra savaş öncesi soykırımın bir provası da Ege bölgesinde gerçekleştirilir. Gerek Kuşçubası Eşref gerek Celal Bayar uygulanan boykot, sindirme, sabotaj ve öldürme politikalarının başarısından söz ederek bu politika sonucu 1 milyon Rum'un tarihsel topraklarından kazındığını itiraf ederler.

Aydın mebusu Emmanuel Emmanueilidis uygulanan bu resmi politikayı vatandaşlara karşı kutsal savaş olarak nitelendirerek:

Rumlara karşı ilk darbe, savaştan önce vurulmuştu. 1914 senesinin ilk yarısında, 250.000 Rum kovularak varlıklarına el kondu ve bu şekilde Trakya ile İzmir bölgesinin Türkleşmesi için ilk adım atıldı. Ama bu yeterli değildi. Bu hareketin en az 10 yıllık bir süreci olmalıydı. Bu süre zarfında etnik temizlik programı ısrarla uygulanacaktı ve zaman zaman duruma göre, baskı da eşlik edecekti. Sonunda Helenizm, büyük şehirlerde toplatılıp kısıtlanarak, önemsiz bir azınlığı teşkil edecekti. Kalanlar için, hükümetin alacağı idari ve ekonomik tedbirler kâfi olacaktı. Zenginler Enver'in sarfettiği söylenen cümlesine göre fakir, fakirler dilenci ve hepsi birden zengin fakir, Türklerin köle ve hizmetçileri olacaktı.

Savaş öncesi uygulamalar raporlara şöyle yansımaktadır:

Şifreli Telgraf
Gönderen Makam: Midilli Genel Valisi, 23 Nisan 1914
Protokol Numarası 11681

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Makamına, alınış 24 Nisan 1914

6022

Bizim Ayvalık alt Konsolosu aşağıdakileri bildirmektedir. Mühürlü zarf haberi doğrulamaktadır. Ayvalık resmi makamlarında hararetli hareketler özlenmektedir... Bugün Ayvalık'a bir Türk şilebi ile muhtemelen 36. Alay vardığından bu geminin takip altında olmasının gerekliğini bildiriyor (Yunan deniz kuvvetleri tarafından). Askerlere dört günlük kumanya verilmiştir. Şahsi haberlerden Bergamada ve cıvarında durumun ekonomik boykotun yaygınlığı, Rum mallarının tahribi ve Rumlara karşı saldırılar yüzünden dayanılmaz olduğu bildiriliyor. Bazı Rumlar zincir bağları altında içerilere gönderiliyor. Bundan dolayı kadınların ve çocukların Ayvalık'a vardığı bildiriliyor.

Midilli Valisi
Petihakis

Şifreli Telgraf

***Gönderen Makam: İstanbul Yunanistan Elçiliği- Pera, 14 Mayıs 1914*, saat 16.10**

Protokol Numarası 14303

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Makamına, alınış 15 Mayıs 1914.

Acilen Çanakkale Konsolosluğumuzdan aldığım telegrafı bildiriyorum. Buradaki cemiyet Ruhani liderlerin Ekümenik Patrikhaneye herşeyin yok olduğunu bildirin. Çanakkale'ye yakın köylerde Erenköy, Neohori (Yeniköy), Yenişehir ve Kalafatlıların ırz ve malları Türk Arnavut ve yerli Türklerin zalim saldırılarından kayıp oluyor. Baltalarla saldıranlar 5000 Rum'u Erenköy'e zorla sefil ve çıplak durumda ittiler. Yardım gönderin, yerel Metropolit mağdurların arasmda... Acilen gerekeni yapın çünkü saldırılar her yere yayılıyor... Buraya gelip durumun vahametini gözlerinizle görün. Met-

ropolit telegrafı ... acilen gerekenleri yapıp bizi kurtarın... Çanakkale cemiyetinin muhacaratı...

Elçi
Panas

Şifreli Telgraf
Gönderen Makam: Midilli Valisi, 23 Mayıs 1914, saat 20
Protokol Numarası 15659

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı ve Başbakan Makamlarına, alınış 24 Mayıs 1914.

Çok Acele

Anadolu'da durum anlatabilecek durumdan çok daha vahim. Kıyılar Türk zülümümden kaçan muhacirle dolup taşıyor. Muhacirleri almak için yine iki gemi gönderdik. Küçük gemilerle ve yelkenli teknelerle yalnız bugün 300 mülteci buraya vardı. Bu olaylar yüzünden buradaki halk çok heyecan içinde. Rum nüfusunun korunması için buradaki piyade alayından askerlerin veya en azmdan paramiliter kuvvetin gönderilmesi isteniyor. Herhalde şimdiye kadar bu gibi hareketleri önledik ama tarafınızdan direktif bekliyoruz ve buradaki halkın sakinleşmesi ve gerekirse müdahele etmesi için savaş gemilerinin gönderilmesi gerekliğini vurguluyoruz. Şu anda Ayvalık Konsolosu acil mektupla bize salıdırganların Ayvalık'a bir çeyrek mesafesinde Aya Varvara ve Louria civarına vardıklarını bildiriyor. Ayvalık kaymakamı hiçbir endişe sebebinin olmadığı gibi yalan tutumunda. Halk panik içinde ve tehlike çok yüksek seviyede ve bu gece saldırıdan korkuyor. Halk ordunun Rumları silahlarından arındırarak, saldırganların iştahına korunmasız bırakılmasından korkuyor. Az sayıda şahıslarla Konsolos binasının koruma tedbirlerini aldık. Alelacele hükümetin bildirilmesini ve direktiflerin gönderilmesini diliyor.

Midilli Valisi
Petihakis
Bahriye Bakanlığına bildirilmiştir

Şifreli Telgraf

Gönderen Makam:: Yunanistan Ayvalık Konsolosluğu, 24 Mayıs 1914, saat 11.40

Protokol Numarası 15738 A/21

Yunanistan Dışişleri Bakanlığına, alınış 24 Mayıs 1914
Acil

Bergama'dan Edremit'e kadar, Ayvalık hariç, her şey mahvoldu ... Dün Ayvalık Yunan donanmasının eylem korkusu yüzünden kurtuldu. Acilen bir savaş gemisi gönderin. Bu sabah öncü başıbozuk kitleler Ayvalık yakınlarına vardı. Şehir, yetkililerin ilgisizliğinden vahim tehlike altında.... Dikili'de 100 asker vardı. 23. Alayının 3. Taburu Edremit'e gitti. Gündüz gece şehri dolaşıp soydaşlarımızı yüreklendiriyorum. Midilli Genel Yöneticisi ile irtibatda bulundum. İstanbul Elçiliğine bildiri.

Çerebis

Şifreli Telgraf

Gönderen Makam: Yunanistan Ayvalık Konsolosluğu, 26 Mayıs 1914, saat 16

Protokol Numarası 15994

Yunanistan Dışişleri Bakanlığına, alınış 27 Mayıs 1914
Acele

Edremit civarında ve diğer yerlerde korkunç saldırılara çok büyük sayıda kılık ve kıyafet değiştirmiş subaylar katılmıştır. Çok sayıda saldırgan burada subaylarla beraber serbestçe dolaşıyorlar. Yerel yöneticilerin sükunet için tedbirleri yapmacık. Burada yiyecek kıtlığı başlıyor. Acilen hayvan yemleri ve Ayvalık ile bütün körfezde açlıktan ölen Rumlara yardım gönderilmesi çok gerekli. Saldırıların detayları feci. Buraya bir savaş gemisinin gönderilmesi gerekli. Ayvalık'a saldırı durumunda yerel halkla sivil savunma hareketinin önderliğinde bulunarak mesuliyeti üstleniyorum.

Yunanistan İstanbul Elçiliğine bildirilmiştir

Konsolos
Çerebis

Şifreli Telgraf

Gönderen Makam: Yunanistan Ayvalık Konsolosluğu, 30 Mayıs 1914, saat 9.00

Protokol Numarası 16458 A/21

Yunanistan Dışişleri Bakanlığına, alınış 30 Mayıs 1914.

Çok emin ve güvenilir kaynaklardan öğrenildiğimize göre civardaki herhangi bir şehrin veya köyün basılmasından evvel kaymakam, mahkeme reisi, jandarma komutanı ve gümrük müdürünün katıldığı gizli bir toplantı buradaki mahkeme binasında yapılmaktadır. Geçen gün toplantıya katılanlar başka kapılardan girdiler ve ondan sonra jandarma komutanı mühürlü zarfları Süleyman isminde birine verip şunları söyledi 'Aslan gibi davranacaksın'. Dün Ayvalık'a karşı saldırı günü idi. Toplantıdan sonra ilgili zarf Ayazmat'a gönderildi ve hareketin başlayış noktası belirlendi. Dün akşam İstanbul'dan gelen bir telegrafla saldırıların durdurulması emredilince bir suvari jandarma Ayazmat'a acilen giderek saldırının ertelenmesini bildirdi. Yerel yöneticiler halkın tarlalara gidip çalışmalarını tavsiye ediyor. Az sayıda da olsa bu tavsiyeye inanlar saflıklarından çok pişman oldular. Tarlalarda durum aynı. Ayvalık içinde durum sakin. Kaymakam konuşmasında Yunanlılığa karşı şiddetle saldırdı. İçişleri Bakanı Edremit'te bulunuyor. Kaymakamın önerisi üzerine Belediye reisi Bakanı buraya davet etti. Yetkililer göçü yasakladı. İstanbul Elçiliğine bildirilir.

Konsolos
Çerebis

Şifreli Telgraf

Gönderen Makam: Yunanistan Ayvalık Konsolosluğu, 31 Mayıs 1914, saat 18.30

Protokol Numarası 16662

Yunanistan Dışişleri Bakanlığına, alınış 1 Haziran 1914

Dün öğleden sonra İçişleri Bakanı Talat Edremit'ten oto-

mobil ile buraya vardı. Yerel Konsolosları kibarca kabul etti ve benimle yarım saat mülakatta bulundu. Kendisine olaylara kıyafet değiştirmiş ordu subaylarının saldırılara katıldığını ve bakirlerin ırzına geçildiğini vurguladım. Olaylardan infialini ifade etti ve çok sayıda saldırganların hapsedildiğini söyledi. Ondan asayişin temin edilmesini ve saldırganların kovuşturulmasını rica ettim ve şehirden hiç kimsenin çıkamadığını bildirdim. Çok sözler verdi. Yunan Elçisi Panas'ın sakin tavrını methetti. Bu sabah Dikili'ye gemi ile buradan ayrılıp Bergama ve İzmir'e gidecek. Yolda çok sayıda Rum cesetlerini görüp ve olaylarda yerel yöneticilerin umursuzluğunu görecek. Olaylarda Ayvalık Metropoliti kritik anlarda çok cesaret ve kuvvet gösterdi.

Konsolos
Çerebis

Aşağıdaki evrak Karesi Mutasarrıflığından sızan telgraf müsvettelerinin tercümesidir

Ayvalık Yunanistan Konsolosluğu

Protokol Numarası: 2552, Ayvalık 4 Ekim 1914

Dişişleri Bakanlığına varış: Protokol Numarası 37926. Tarih 18 Ekim 1914.

Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Makamına

Ekte elime geçen telgraf müsveddelerinin ve bazı evrakların tercümesinin özetini arz ediyorum. Bunlar Türk resmi makamlarını Rumlara karşı tatbik olan saldırılara ve zulümlere katkılarını ispat etmektedir.

İmza (okunmuyor)

Ekte verilen bilgiler:

· Ekselans Başbakan El. Venizelos bilgisine.

Karesi Mutasarrıfından [Dr. Reşit], Ayvalık Kaymakamına 24 Ağustos 1914 tarihli gönderilen Telgraf (Balıkesir), özetle şunları söylemektedir: Gayrimüslim Askerler Erkanı Harbiye emirlerine göre yol yapımı çalışmalarına hemen ta-

bii olmaları ve Hıristiyan tarlalarından mahsüllerin hemen toplanması (gaspı).

Edremit kaymakamının Ayvalık Kaymakamına 13 Haziran 1914 tarihli Telgrafı, özet: Burada çok yüksek miktarda hayvan ve ürünlerin açık artırma ile açık müzayede ile satışa çıkarıldığı, bunların uzun zaman kalamayacağından, bu hayvanların ve ürünlerin satışa çıkarıldığını yayınlarla oraya bildirilmesi (bu mahsüller Rumlardan yağmalanmıştı).

Bandırma Kaymakamının Ayvalık Kaymakamına 15 Temmuz Telgrafı, özet: Gasp olunan malların satılması (Rum malları).

Balıkesir Mutasarrıfının Ayvalık Kaymakamına 15 Temmuz 1914 tarihli Şifreli Telgrafı, özet: Ayvalık etraf ve civarına ne kadar Türk göçmenin yerleştirildiği ve kaç Rum evinin boşaltıldığı soruluyor.

Ayvalık Kaymakamının Türk savaş gemisi komutanına el yazmalı 15 Haziran 1914 tarihli telegraf metni, özet: Selanik Osmanlı Konsolosluğundan İçişleri bakanlığı kanalı ile gelen bilgilere göre Selanikten 80 kişilik üç grup Anadolu ve Trakya (Rum) mültecilerden teşkil olunan çetelerin Sakız ve Midilli yoluyla sızmak istediğinden gerekli tedbirlerin alınması.

Ayvalık Askeri Komutanının Kaymakam namına imzalı 7 Haziran 1914 tarihli evrakı ile (Müslüman) mültecilerin bulunamadığı bildiriliyor.

Ayvalık Kaymakamının el yazılı evrak müsveddesi: Buraya Konsolos Tercüme Heyetinin varmasını ve buradaki Konsoloslar ile Tercümanlara olaylar hakkında söylediklerini şiddetle şikayet ediyor. Yunan Konsololuğu hakkında hiçbir söz yok.

Ayazmat'lı Hasan oğlu Rahmi Bey'in buradaki idare baş katibi Nail Bey'e 29 Ağustos 1914 gönderilen mektup. Mektup konusu Rahmi Bey'in Ayvalık Kaymakamı ile işbirliği yaparak Rum emvaline saldırının gerçekleşmesinden sonra

nasıl gasp edileceğini anlatıyor. Bu mülklerin işgalinin üçüncü şahısların vasıtası ile yapılmasını öneriyor. Sonunda şunları söylüyor: Kemerde Emrutabiz Kozak ve Muratlılı bir Türk Ayvalık'ta Rum mal ve mülklerin işgali için teşkilat kurdular, çalışıyorlar ve buna göre zamanı geldiğinde onların unutulmamasının gerekliğini vurguluyor.

Ayvalık İdare Baş Katibinin metninin müsveddesi ve ekte Kaymakam (Ayvalık) tarafından yazılıp Karesi Mutasarrafına gönderilen Telgraf. Konu: Ayvalıkta 4000'den fazla askere alınacak Rum var olmasına rağmen (doğum tarihleri 85-99 arası) ve askerlik şubesi tarafından toplananların sayısı ancak 20 (doğumları 90 yıllında) ve 70 (doğumları 99'dan evvel olanları) ve sonuç olarak toplam ancak 150 askerin bulunduğu. Kolordunun talimsiz askere ihtiyaçları olmamasına rağmen yerli Rumlardan sayılabilir bir kuvvetin teşkil edilmesinin gerekliliği. Bu gereklilik şu sebeplerden oluşmaktadır: Dışarıdan gönderilen yahut içeride bulunan silahlarla hükümete karşı bir kenardan obürüne kadar yaşayan Hıristiyan halk tarafından eylemin yapılmasının olasılığı ve Midilli'ye çok yakın olması. Bundan dolayı bütün erkek halk talimsiz veya talimli, askere alınıp yol yapımında kullanılması önerisi. Bu yolla ülkenin sukünetin garanti altına alınması ve bu eylemlerin çok yüksek politik değeri. Bu önerilerin Erkanı Harbiye Bakanlığına acilen gönderilmesi. Bu önlemlerin jandarma kuvvetlerinin yaşlı ve talimsiz olduğundan ülke sukünet ve bekaası için yüksek önemi ve bu jandarma kuvvetin dıştan saldırı durumunda savaşması halinde iç güvenlik hareketlerinde kullanılamayacağı.

Şifreli Telgraf

Gönderen Makam: Yunanistan İstanbul Elçiliği-Pera. 13 Eylül 1914, saat: 12.15

Yunanistan Dişişleri Bakanlığı, varış tarihi 14 Eylül 1914

Protokol Numarası: 32126 A/21.

İzmir'den aldığım telgrafı acilen bildiriyorum. Emin kaynaklardan öğrenildiğine göre Edremit ve Bergama'da Rumlara karşı yapılan saldırılarda çok aktif rol alan Türkler aldıkları davetten sonra buraya geldiklerini söylüyorlar. Aynı zamanda Ayvalık'tan oradaki saldırılara katılan câni Türk unsurların geldikleri söyleniyor.

Elçi Panas

Şifreli Telgraf

Gönderen Makam: Yunanistan İstanbul Elçiliği-Pera. 30 Eylül 1914

Yunanistan Dişişleri Bakanlığı, varış tarihi 1 Ekim 1914

Protokol Numarası: 34858 A/21.

Acilen aşağıda Ayvalık alt Konsolosluğundan aldığım telgrafı iletiyorum. Rumlara karşı saldırılara katılan Türk önde gelenleri zeytin mahsulünün toplanmasında yerel idari makamları ve Kaymakam ile işbirliğinde onda bir vergisinin tahsilatı vesilesi ile bütün zeytin mahsülatım toplamayı planlıyorlar. Bu durumla mahsulün aslan payını kendilerine almak istiyorlar. Yerel idareciler zeytin toplaması için sözde çabalıyor gibi yapıyorlar. Her durumda zeytinler Rumlar tarafından toplansa bile mahsulün gasp edilmesi büyük ihtimal. Ama eğer Rumlar, zeytinleri toplar ve gasp olunursa toplama masraflarını da yüklenecekler. Mahsulün tamamen toplanması işçi ve hayvan yokluğundan mümkün değil. Hazır para eksikliği, bankaların kapatılması, ihracatın yasaklanması ve bir sürü engellemeler de çok zorluklar yaratıyor. Ayvalıklıların hayatını devam ettirmesi bu zeytinin toplamasına bağlı. Hükümetin bu konuda ne düşündüğünü öğrenmek istiyorum: Zeytinlerin Rumlar tarafından toplanmasını mı yoksa toplanmamasını öngörüyorlar? Buna göre davranmalıyım. Tazminat talebi de bulunan ve böylece zeytinlerinden feragat

eden Yunan uyrukluları nasıl davransın? Eğer zeytinlerini toplalarsa tazminattan vaz geçmiş olacaklar.

Elçi
Panas

Savaştan sonra, başarısız Çanakkale çıkartması ardından, daha iyi elle tutulur bir bahane bulundu. Sahildeki Rumların İttifak Kuvvetleri lehine casusluk yaptıkları gerekçesiyle, memleketin selameti için, kıyılardan uzaklaştırılmalıydı. Tamamen masum olan halk, yurtlarından uzaklaştırılmalıydılar, çünkü hükümetin dediğine göre bu toplulukların, savaşanların yanında iki ateş arasında kalamazlardı.

Böylece Gelibolu yarımadasının, Marmara'nın sahil ve adalarının, yani büyük nüfuslu Rum yerleşimlerinin bulunduğu bu bölgelerin, bunlardan arındırılmaları zamanı gelmişti. Alman unsuru burada alenen devreye girerek sürgünleri örgütler.

Emmanuilidis olayların tanığı olarak olayları ve Osmanlı coğrafyasındaki kadim halklara uygulanan soykırımı ayrıntılı resmeder: Bu bölge için başlatılan uygulama, her tarafta aynı şekilde, aynı talimatlarla tatbik edildi. İdari makamlar tarafından yurtlarının boşaltılması için o kadar küçük bir süre veriliyordu ki, kimse yanına en ufak bir eşyasını bile almaya fırsat bulamıyordu. Müslüman köylüler ganimet kokusunu alır almaz, hemen o bölgeye akın ettiler. Kovulanlar yürüyüşe başlatıldıkları an, yağmalar da başlıyordu. Oğul ve babaları Anadolu'daki amele taburlarında bulunan ihtiyarlar, kadınlar, çocuklar ve bakireler, jandarmalarca itilerek, polislerce kırbaçlanarak, feryat ve ağıtlar içinde cansız eşyalar ve avlanmış hayvanlar gibi, apar topar her nevi hava koşullarında, fırtına ve yağmur altında deniz takalarına atılarak, bu acıklı mallar Metropolitlerin anlatımına göre "mülteci kabul limanı" olan Bandırma'ya sevk ediliyorlardı. Orada yiyeceksiz, örtülecek battaniyesiz ve istirahatsız günlerce bekletili-

yorlardı. Sürgünler kötülük alameti sayılıp, kimse onlara yaklaşmaya cesaret edemiyordu, çünkü aksi takdirde yaklaşanlar da onlara dâhil ediliyordu. Nihayet vakit geldiğinde de, herkes bitkin ve hasta bir vaziyette, birbiri üstüne atılarak, Balıkesir trenine bindiriliyordu. Bir bebek sıkışarak, annesinin kucağında öldü ve annesi bir süre ağlayarak, onu pencereden aşağıya atmak zorunda kaldı. Böyle bir Rum grubu, Bandırma'da daha kötü durumda bir sürgün gurubuyla karşılaştı. Bu grup Ermeni grubuydu ve bu Hıristiyanlar da, katliamdan kurtulmak için, Rumlara, kendilerini Ortodoks yapıp, Yunanistan'a yanlarına almaları için yalvarıyordu.

Uygulamalara ilişkin resmi raporlara yansıyanlar içler acıtır. Kurbanların feryatlarına kulak asılmamakta Soykırım gerçekleşmektedir. Bu dönemde savaş öncesi Ege bölgesinde Soykırım sertifikası alanlar işbaşındadır. Kaymakan Pertev Bey (General Demirhan) Pontos bölgesindeki Soykırımı örgütler. Pertev Karadeniz'de soykırım faili Topal Osman Ağa'nın hamisi olarak karşımıza çıkar.

Şifreli Telgraf Evrakı Kopyası
Manisa Alt Konsolosluğu
Yunanistan Dişişleri Bakanlığı Makamına
Prot. Numarası: 212
Manisa 15 Aralık 1914

Buradaki Metropolit Kilisesinde yapılan dini merasim töreni büyük sayıda soydaşlarımın katılması ile yerel Mutasarrıfın ve Askeri temsilcinin varlığında Osmanlı kuvvetlerinin zaferi için dua yapıldığını bildiriyorum.

Patrik hazretlerinin tebrik genelgesinin okunmasından sonra Mirina Piskoposu Mutasarrıfa atfeden konuşmasından sonra sözü alan Mutasarrıf yerel Hıristiyanlara her zaman İmparatorluk hükümetine destek ve imparatorluğun bütün halklarına gösterdikleri sevgiden dolayı teşekkürlerini sun-

du. Bundan sonra Metropolit binasında yapılan toplantıda aynı tarzda konuştu.

Panagopulos

Bursa Metropoliti Dorotheos'un Muhtırası 24 Nisan 1917

Birkaç günden beri burda yayılan haberlere göre, başka çok yerlerde olduğu gibi, Ayvalık'tan da acımasızca çocuk ve kadınlarla beraber tehcir edilen soydaşlarımızın buralara yerleşeceği veya başka söylentilere göre Bilecik veya Yeni-Şehir istikametine gönderilerek orada iskan edileceği haberi dolaşıyordu. Anlaşıldığı kadarıyla tehcirin ve naklin yetkililer tarafından mümkün olduğu kadar sessiz yapıldığından pek bilgi alınamamasına rağmen bugün bir Rum asker bana doğrudan bilgi vererek birçok Ayvalıklı ailenin buradan bir saat mesafesindeki Bileciğe gönderilip çadırlarda feci halde barındırdıklarını ve benden, ölmemeleri için ekmek gönderme çağrısı yaptıklarını bildirdiler. Bu haberi aldığım zaman hemen Sayın Vali ve diğer yetkilileri aradım ve bunun üzerine hemen ekmeğin hazırlanıp gönderilmesi için emirler verildiğini tespit etmeme rağmen bunun gerçekleşip gerçekleştirilmediğini bilmiyorum. Bu sebepten Sayın Validen kendim, şahsen zavallı Hıristiyanların konaklanma yerine gitmek için izin istedim ve Saym Vali serbest olduğumu söyledi

Evvelden yazdığım gibi, geçenlerde açlık ve cefalar sebebiyle feci ve korkunç durumda makamıma gelen 25 erkek, kadm ve çocuk ağlayarak, inanılmayacak günler geçirdiklerini anlatılar. Sürgün, Vaya (Paskalyadan evvelki Pazar) günü başlayıp bütün Büyük hafta boyunca devam etti ve Aziz ve Büyük Cuma günü genel bir şekilde yayıldı. Sürgüne yollananlar 50-55 kişilik gruplar halinde ve herhangi bir şeyi almaları yasaklanarak yalnız elbiseleri ile yollara döküldüler... Şimdiye kadar 180 ölü sayıyorlar...

Bursa Metropoliti Dorotheos'un Muhtırası 1 Mayıs 1917

Buraya peyderpey varan muhacir Ayvalıklı kardeşlerimiz için geçen ayın 24'ünde yazdığım muhtıranın devamında, Büyük Kiliseye geçenlerde şahsen Bursa ovasında Platanya (Çınarcık) mevkisinde, buradan bir saat mesafede çadırlarda konaklanan muhacirlere yaptığım ziyareti bildirmek istiyorum.

Feci durumlarını anlatmaya teşebbüs etmeyip yalnız bu zavallı varlıkların görüntülerinin merhamet dileyen karmakarışık büyük ve küçük yürüyen iskeletler olduğunu yazmak istiyorum.

Bu 2500 zavallı mahluklar beni hıçkırıklar ve ağlaşmalar ile teselli bulmak için boş umutlar içinde nasıl karşıladıklarını anlatmam mümkün değildir.

42 gün boyunca yayan yürüyen bu grup Yeni-Şehir'e varmak için daha bir çok gün yaya yürümeye mahkûmdur. Bu zavallılara 2 bin kuruş dağıttım ama bu yardım okyanusa bir damla atmak gibidir. Bana bu bulundukları mevkide kalmalarına ve eğer bu mümkün değilse, bitkin ve çok yorgun olduklarından yürüme kuvvetleri olmadığından burada biraz kalmaları için yalvardılar. Maalesef Vali birkaç gün için İstanbul'da olduğundan onun temsilcisi Defterdardan yalnız birkaç gün erteleme alabildik. Yolda çektikleri çileler inanılmaz olup 180 kişi yollarda ölüp hendeklere atıldılar ve bazıları yollarda yarı ölü bırakıldı, doğum yapan kadınlar ıssız yollarda bebeklerini bırakıp sürülen konvoyları korkunç jandarmalardan acımasızca dayak yemek için zorla takip etmeye çalışıyorlardı. Şahsım ırkımıza karşı yapılan bu gibi dehşet dolu sürgünleri görmek talihsizliğini geçmişte yaşamamıştım, ama bu duygusuz cellatların bu derecede sert davranışı ve tutumunu hiçbir zaman görmedim. Sürülenlere yakınından geçtikleri yaşam yerlerine girip kendi paraları ile yiyecek almaları bile yasaklanmaktadır. Bu durum yetkili ma-

kamlara söylendiğinde aldığımız cevap "bunu başkaları düşünsünler". Tarafımızdan, sürülenlere kişi başına 100 gram ekmek yollanması için çaba sarf edildi ama bu ekmekler küf ve unun kötü durumundan yenilmez durumdaydı. Evvelde sözü geçen ovada konaklayan grup 500-600 aileden oluşmaktadır. Ama her gün yeni guruplar varmakta ve söylediklerine göre takiben gelenler daha çok olup 10-12 bin kişiye varmaktadır. Geçenlerde yazdığım gibi bunlar kafilelerle nakil olmakta, en son gurup vatanlarını Paskalyadan bir hafta sonra son kafileyle terk etmiştir. Ulubat yöresinde buradan iki saat uzaklığında bulunan Tahtalı ve Yalacak köylerinde kalıcı olarak 150-200 aile çok yoksul durumda iskan edilmişlerdir. Bunlar her gün buraya sadaka almak ve ekmek almak için yayan gelmektedirler. Metropolitliğimiz elinden geleni yapmaktadır, ama bu derecede yaygın sefalet için imkanlarımız yetmemektedir. Bu arz ettiğim sebeplerden, evvelki muhtıramda söylediğim gibi, kardeşlerimizin karşı karşıya bulundukları facia ve sefaletleri Büyük Kiliseden yardım dileyip, olanları bildirmek vazifesini yapıyoruz. Sürülenler her gün ölmektedirler.

Sözü söyledim ve konuştum ve arzınızda saygılarımla duruyorum.

Yunanistan Dış İşleri Bakanlığına varış tarihi 17/2/1917

Gönderiliş tarihi 2/2/1917
Protokol Numarası. 1737
İstanbul Yunanistan Elçiliği
Posta ile gönderilmiştir

Haldias (Tokat) Metropoliti Giresun Rum halkının trajik durumu hakkında şunları yazmaktadır. Trabzon'un Ruslar tarafından işgali sonrasında Giresun sancağına on binlerce Türk muhacirleri gelip Rum köylerini yağma edip arkaların-

da kolera ve tifo bırakarak gittiler. Trabzon valisinin eylemi sonrasında Giresun Rumlarının kovalanması ile başlayıp bilhassa zengin Rumların tevkif edilmesi ve sürgüne gönderilmesiyle devam etmektedir. Çok sayıda Alman subaylarının kont Sholeburg komutası altına gelmesi ile şehirlerde sürgünlere biraz ara verilmekle beraber, köylerde Hıristiyanlara saldırıların artmasına sebep olmuştur. Genel Kurmay tarafından Rumların Karadeniz sahillerden uzaklaştırılma kararı alındığı zaman bu işlem Trabzon valisi ve onun yardımcıları tarafından en kötü şekilde uygulandı. Adı geçen Alman kont Metropolite Alman Elçisinin telgrafını açıklayarak sürgüne gönderilenlerin kalacak yerlerini kendilerinin seçebilecekleri ve istediklerini de beraberinde alabileceklerini ve mal mülklerinin dokunulmayacağını bildirdi. Bu telgrafa ve üçüncü ordu komutanının teminatlarına rağmen tehcir en feci şekilde devam etti. 24 saat içinde sürülenlere hiçbir yardım verilmeyerek, hiçbir yiyecek, elbise ve taşıyıcı hayvanlarını almayarak, şiddetli yağmur altına yapıldı. Sürülenler çok güçlü jandarma denetimi altında keskin soğuk hava şartları altında geceleri açık sahalarda geçirdiler. Hiçbir mekanda Metropolit ile irtibat kurulmasına izin verilmedi. Sürülen Rumların yerlerinden ayrılmasından sonra evleri ve servetleri Türk memurlar ve halk tarafından yağma edildi. Boşaltılan köylerin sayısı 38 olup toplam nüfus 28 bindir. Bu nüfusun yaşayabilmesi için ayda 600 lira masraf gerekmektedir. Giresun Rum cemaati elinden gelenleri yapmasına rağmen dıştan yardım gerekmektedir.

İstanbul'da Yunanistan Kraliyet Elçiliği fon eksiliğinden yardım gönderme imkanından yoksundur. Her durumda verilecek yardım gereken masraf seviyesinden yetersizdir. Eğer Kraliyet Yunanistan hükümeti önemli miktarda yardım göndermiyorsa belki Amerika'daki Yunanlılara yardım çağrısı yapılıp Trakya'da, Anadolu'da ve Karadeniz'de badireler ve sefalet içinde bulunan binlerce soydaşlarını yardımsız bırak-

mazlar. Aynı zamanda İzmir Genel Konsolosluğu çevresindeki muhacirler için para yardımı istemektedir ve Kraliyet Dışişleri Bakanlığına telgraf göndererek yardım istediğini bildirmemi dilemektedir. Samsun yardımcı Konsolosu mektupla irtibatın yasaklanması sebebinden buraya gelip durumu anlatacaktır. Olayları Alman, Avusturya ve Amerikan Elçilerine bildirdim.

Kalergis

YUNANİSTAN KRALİYET ELÇİLİĞİ

İstanbul 21/4/1917

Protokol Numarası: 548

Sayın Bakan,

Giresun civarında Rum nüfusun sürülmesi olaylarını evvelki 119 sayılı ve 24 Ocak günlü telgrafımla bildirmiştim aynı konuda 3 Şubat yazımla aynı konu hakkında Kraliyet Dışişleri Bakanlığına bilgiler göndermiştim. Şu anda size bu yerin Rum nüfusun akıbeti hakkında altı rapor yolluyorum. Aralık 1916'dan Şubat 1917 sonu ayları arası seksen sekiz Rum köyü boşaltılıp yakılmıştır (çoğu tamamen bazıları kısmen). Otuz bin soydaşlarımız bunların büyük kısmı kadm, çocuk ve yaşlı olup yanlarına beraber hiçbir şey almadan, kar kış zamanında Ankara vilayetinin köylerine sert soğuk hava şartları, hastalıkların yaygın durumu altında ve ilaçlardan mahzur durumunda sürülmüşlerdir. Bu halkın -- ölmüştür (çoğunluğu çocuk). Bütün yaşam vasıtalarından yoksun olduğundan dolayı kalan 3/4 halk da mezara doğru yol alacaktır.

Bu sürgünlerin vesilesi Amasya Metropolitinin doğruladığı bilgilere göre sayısı 300 geçmeyen asker kaçağıdır. Tabii ki Türk Hükümetinin görevi bu asker kaçaklarını kovalayıp ve şiddetle cezalandırmasıdır. Ama binlercesi mahvedi-

len ve yakılan köylerinin Rum köylülerinin günahı nedir? Devletin güvenliği bir bahane edilip ki her zamanki bilinen bahane, bunun arkasında yine çok zamandan beri kararlaştırılan Rum unsurunun imha edilme planı olup, Ermenilere yapılanların aynısıdır.

İmza
Kalergis

Sonuçta 1915 öncesi ve sonrası süreçte Osmanlı coğrafyasının kadim halklarına uygulanan 20. yüzyılın ilk soykırımı ile uygar dünyanın gözleri önünde ve onaylarıyla Rum, Ermeni, Süryani ve bu coğrafyanın diğer kadim halkları sistematik olarak tarihsel topraklarından kazındılar.

Asılları Yunanistan Dışişleri Bakanlığı arşivinde bulunan söz konusu 1915 öncesi ve sonrası telgraf ve raporlar özel arşivimden alınmışlardır

I. BÖLÜM

GÖSTERMELİK "ANAYASAL REJİM"İN KURULUŞUNDAN BALKAN SAVAŞI'NA KADAR OLAN DÖNEMDE JÖNTÜRKLERİN RUMLARA YÖNELİK POLİTİKALARI

"Anayasa"nm yeniden ihdas edilmesini takiben Türkiye'deki olaylara baktığımızda, Türkiye'deki Rum unsurunun tasfiye edildiğini açıkça görürüz; bu, genel olarak söylemek gerekirse, 1913'de başladı, ama ne Balkan Savaşı'nın basit bir sonucuydu, ne Türkiye'deki Rumların bir kısmı üzerindeki yanlış bir politikadan ortaya çıkmıştı ve ne de Jöntürklerin iddia ettikleri gibi, onların kendiliğinden göç etmek istediklerindendi, fakat önceden var olan bir program, politik koşulların el verdiği bir zamanda en uç sınırda uygulanan ve önceden zor gibi görünen şeyi kolaylaştıran harici bir teşvik ve desteğe sahip bir politikaydı. Helenizm'in Jöntürk devrimini nasıl karşıladığı iyi bilinir. Jöntürk devrimi, her ne kadar Türk milliyetçiliğinin yükselişi olsa da, aynı zamanda liberalleştirici bir hareket olarak tanıtıldığından ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bütün ırklara eşitlik vaat ettiğinden dolayı mutlulukla karşılanmıştı.

Anayasanın ilanını önceleyen dönemlerde, özel "imtiyazlar" sistemi altında, Rum unsurunun ulusal bilinçlenmesi ve gelişmesinin ve ayrıca genel refahının nasıl garanti edilmiş olduğu iyi bilinmektedir ve yine söylüyorum, hare-

ketin ilk günlerinde Rumların Jöntürklerle işbirliği yaptığı ve onların başarısına maddi olarak katkıda bulunduğu da iyi bilinmektedir.

Devrimin, Helenizm'in ulusal umutlarını yerle bir etmiş olmasına rağmen, Rumlar yine de hiç olmazsa insan gibi yaşamanın mümkün olabileceğine, yeni ve özgür bir hayatın doğabileceğine ilişkin umutlar beslemişlerdi.

Ne yazık ki, Jöntürk devrimi kavramı bir aldatmaca ve bir tuzaktan ibaretti. Çok kısa bir zaman sonra bu heves söndü ve Jöntürklerin, İsviçre ve Fransa'daki ikametleri boyunca, anlamadan ve özümsemeden, salt kabaca ve görünüşte ilerici bir eğitimin öğelerini almış oldukları ortaya çıktı.

Jöntürkler, ideologları da dahil olmak üzere, olaylardan deneyim çıkartmayan ve başka halklara el uzatmakta beceriksiz insanlar olarak kaldılar hep. Bu nedenle, iktidar kurumu üzerindeki doğrudan, hızlı ve kolay başarıları gözlerini kamaştırdı; görünüşte "ortak anavatan" olduğunu iddia ettikleri yapının içinde yer alan tüm Hıristiyan öğelerin kardeşçe işbirliğini güvence altına almak amacıyla üstlendikleri azametli ve zor görev için uygun olmadıkları açığa çıktı; hiç zaman kaybetmeden Helenizm'in etkisini ve direncini sınırlamanın yollarını araştırmaya koyuldular. Amaçlarına, özgür kurumlar vaat ederek ve böylece Türkiye'deki Hıristiyan ırkların hoşgörüsünü ve Avrupa'nın sempatisini sağlayarak ulaştıklarını unuttular.

Özgür kurumlar, ne onları anlamak için entelektüel kapasiteye ne de uygun bir kültürel gelişmeye sahip olan Türk nüfusuna kitlesel anlamda uyarlanamadığmdan dolayı, tehlikenin farkına vararak, doğru dürüst bir muhakemeye girişmeden, Türkiye'deki farklı ırkların politik anlamda eşit oldukları yönündeki fikirlerini kısa zamanda terk ettiler.

Doğal olarak da, ceberrut Türk yönetim geleneğine geri

döndüler ve gerçek karakterini ve uyruk halklar arasında belirleyici bir konum elde etme niyetlerini göstermeye başladılar.

Entelektüel açıdan olduğu kadar sayısal olarak da ikinci planda kalması gereken tek bir ırk tarafından böyle bir talep ileri sürmek ve herkesin eşit haklara sahip olduğu varsayılan yerde hükümet etmeye çalışmak, Hıristiyan halklar arasında ve özellikle başından beri entelektüel üstünlükleri Türklere galebe çalmış Rumlar arasında hayal kırıklığının ilk işaretlerini ortaya çıkardı.

Bu hayal kırıklığı, "Anayasa"nm restorasyonundan birkaç ay sonra gerçekleşen, ama Cemiyet diktatörlüğünün, İmparatorluğun bir çok parçasında Rumların lehine gibi görünen sonuçları tamamen geçersiz kıldığı ilk seçimlerle şiddetlendi.

Jöntürk hareketinin, Türklerin diğer ırklar üzerindeki üstünlüklerini muhafaza etmekten başka bir amaca sahip olmadığı, bu seçimlerle açıkça belli oldu. Kanıtlandı ki, Jöntürkler, diğer milliyetlerin gelişmesini sınırlamak suretiyle, eylemleriyle tam özgürlüğe sahip olan ve şimdiye kadar olduğu gibi Avrupa'nın Büyük Güçleri tarafından engellenmeyen bir ulus olarak, sadece bir Türk ulusu şekillendirme fikrini tasavvur ediyorlardı. Sonuç olarak, bir gazetecinin tırnak içine aldığı gibi, Türkiye'nin adı ve doğası zaten iyi bilinen bir efendiden kurtulup Robespierre kadar katı kalpli efendilerden oluşan bir hizbin hakimiyeti altına girmiş olduğu aşikardı.

Öncelikle sözüm ona anayasal seçimler, Jöntürklerin gerçek bir parlamento geliştirmeyi değil, sadece Türkiye'deki diğer halkları mas ve asimile etmeyi başarmak için onlara yardım edecek itaatkâr araçlar olması nedeniyle, gerçekte onların tespit ettiği seçkin bir Türkler topluluğunu biçimlendirmeye çalıştıklarını açık bir şekilde gösterdi. Jöntürklerin şiarı şuydu: "Müslüman çoğunluk vasıtasıyla egemenlik";

bu da, sadece Jöntürk partisinin lideri Halil [Menteşe] Bey'in, Meclis-i Mebusan'da çok geçmeden dile getirdiği sözlü beyanlarında değil, Meclisteki muhaliflere yönelik suikastları "alkışlamayıp" eleştirel yorum yapmaya cesaret eden her gazetenin kapatılmasıyla da belirginleşiyordu.

Jöntürklerin fikir ve ilkelerinin yarattığı sonuçlar, Türkiye'deki bütün Hıristiyan öğeler, özellikle de çeşitli üstün niteliklerinden dolayı Rumlar üzerinde ağır bir yara açtı; Jöntürklerin önde gelenlerinden biri olan Dr. Nazım Bey, 1908'in Ağustos ayında, İzmir'deki bir Yunanlı gazeteciye "Osmanlı İmparatorluğu'nda gayrimüslimler, Türklerin şüphelerini uyandırmaya temayüllü olmakla riske girmiş oldular" diyerek bunu teyit etmişti.

İktidarın zirvesinden böyle bir açıklama gelmesinin nedeni, Jöntürklerin, saldırılarıyla özellikle Rumları hedeflemeleri ve programlarını gerçekleştirmeye yarayacak baskıcı önlemlerin tümünü onlara karşı almalarıydı.

Jöntürklerin Rumlara yönelik mezalim seferberlik planları en başından beri doğalarında yatmaktaydı; 1913'ten beri tanıklık edegeldiğimiz sonuçlara yol açmasına kadar çeşitli evrelerde kanıtlanan bu olgu, *Times** muhabirinin Jöntürklerle ilgili bir makalesinde çok iyi vurgulanmıştır: "İktidara gelen köle, çoğunlukla efendilerinden daha acımasız olur; yaşından öte bir makam elde eden bir genç dayanılmaz bir kibir sergiler; görgüsüz bir adam, biraz da pohpohlanırsa, kibri insanlığı ürkütür."

Bireylerin durumunda olup bitenler kitlelerinkinde de gözlenebilir. Sadece kansız bir devrimin örgütlenmesi zeki bir telgraf memuru olan Talat Bey'i, akıllı bir İçişleri Bakanına dönüştürmeye; belagatli bir öğretmen olan Cavit Bey'i de, yetenekli bir Maliye Bakanına çevirmeye yetmez.

*. Bkz. *Political and Military History of the Balkan War*, Crawfurd Price, s. 7

Bir despotu devirip yerine anayasal(!) bir hükümet yerleştirerek bir halkın tarihsel evrimini değiştirmek pek de mümkün değildir.

Rumların Jöntürkler tarafından zulme uğratılmasının farklı tezahürlerini, Balkan Savaşı'ndan önceki dört yıl boyunca Jöntürk hareketinin tarihinin sayfalarını çevirmek suretiyle bulabiliriz. Böylece Jöntürklerin "Anayasa"nın ilk aylarından itibaren, her Hıristiyan'a ve özellikle her Rum'a öldürücü darbeyi vurmaya çalışmış olduklarını kolaylıkla anlayabiliriz.

Bu konudaki su götürmez kanıtlar, seçimlerden sonra vuku bulan olaylardır; şöyle ki, cemiyetler, eşkıyalık, askere alma, silahsızlandırma ve kiliseler hakkındaki yasa tasarıları; dinin kutsallığına hakaret, eşitlik konusundaki ayrıcalıklar; Müslüman mültecilerin Rum nüfusun arasına, onların zararına zorla yerleştirilmesi gibi konular, Türk parlamentosundaki Rum milletvekilleri tarafından 1910'da Türk hükümetine sunulmuştu:

> Maalesef, hemen Anayasa'nın ilanından sonra, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki diğer uluslara yönelik içten ve kardeşçe duygular içinde olmamaktan kaynaklanan sayısız olay, Rumların umutlarını kırmaya yardım etti ve etmektedir.
>
> Uzun bir listesine sahip olduğumuz, ama burada tümünü dile getirmeyi gerekli bulmadığımız bu olaylar aşağıdaki gibi özetlenebilir:
>
> 1) Seçimlerde Hükümet, halkın oy kullanma özgürlüğünü kafi derecede korumadı, fakat hükümet ajanlarına seçim sonuçlarını kendi isteklerine göre tahrif etmek için yetkilerini kullanma izni verdi. Böylece seçilmiş Rum vekillerinin sayısı büyük ölçüde azaltıldı ve çoğu seçim bölgesi, kendi hak ve isteklerine göre temsil edilmedi.

2) Meclis-i Mebusan tarafından şimdiye dek çıkarılan kanunlarda bu halkların devletin kamu yaşamını özgün bir şekilde paylaştığından beri daha da zorunlu bir adım olan imparatorluk yönetiminde Hıristiyan halkların katılımını düzenlemek ve güvence altına almak için, çoğu tali önemdeki yasa tasarıları teklif edilmiş olmasına rağmen, kesin olarak, ne yasamadan bir şey geçirildi ve ne de idari bir kararname yayınlandı. Örneğin, gayrimüslim milliyetler askeri hizmete tabi tutulurken, sadece Müslümanların görüş alanında kalan eski yasalar ve imamlar kadar Hıristiyan papazların da ordu vaizi olarak atanmasını kabul edecek biçimde değiştirilmeyen askeri tüzük yürürlükte kaldı. Halbuki Müslümanlar açısından hiçbir yasal eksiklik yoktur; bunun karakteristik bir örneği Müslüman olanların tümü için önceden hazırlanan ikramiyeler kaleminin bütçeye eklenmesidir.

Bu yeterli değilmiş gibi, hiç değilse teorik olarak, içinde ulusların eşitsizliğine dair hiçbir şeyin bulunmaması gereken yasalarda, ya yasanın uygulamasında tarafgirlik yapılması nedeniyle ya da belli bir milliyete karşı olmak adına, muğlak anlatım tarzının kullanılması yoluyla içtihattan vazgeçildi. Böylece, mesela, askeri hizmetle ilgili yasada, yeni asker sayısının Meclis-i Mebusan tarafından yıllık olarak saptanmakta olduğuna dair ne belirli bir hüküm var, ne de bu sayının farklı toplama bölgeleri arasında nasıl dağıtıldığı hakkında herhangi bir talimat; hükümetin icracı bölümü ordudaki Hıristiyanların oranını istediği gibi belirlemekte başıboş bırakıldı.

3) Devlet idaresindeki yönetici, çoğunlukla uygun bir yasal gerekçe olmaksızın hareket eder, ama mevcut bir yasanın uygulanmasında, eğer bu yasadan Müslümanlar ve özellikle Türkler yararlanıyorlarsa, haddinden fazla gayret gösterir; böylelikle diğer ırklardan Osmanlı vatandaşlarının inciniyor olmalarına önem verilmez. So-

nuçta anayasal gerekliliklere göre bütün uluslara adil olmak için çerçevelenmiş olan herhangi bir yasa uygulaması genellikle Türklerden yanadır.

Devlet yöneticisi, genelde dar ve bencil devlet anlayışından ve ortak anavatanın güvenliğinden hareket ettiği için, gerçekte, devletin ve ülkenin yüksek menfaatlerini muhafaza etmek bahanesiyle, vatandaşların temel anayasal haklarını ayaklar altına alır. Bu konuda sayısız örnek verebiliriz:

Şu son bir yıl içinde, yeniden ele alman eşkıyalık yasası, Meclisten aynen geçirildi; böylelikle halk zorba hükümete iyiden iyiye tâbi hale getirildi.

Müslümanların Hıristiyan topluluklar arasına yerleştirilmesi, yerli Hıristiyanlara zarar verecek bir şekilde yapılmaktadır. Bunun ötesinde, çiftliklerde ortaklaşa çalışan fakat istibdat zamanında mülkiyet haklarından zorla yoksunlaştırılan hak sahibi Hıristiyan çiftçiler kovulmakta ve başka yerlerden Müslümanlar onların çiftliklerine yerleştirilmektedir. Gerçi Anayasanın ilk günlerinden itibaren Osmanlı coğrafyasımn bu yoksul topraksızları için hazırlık yapılmaktaydı, ama İmparatorluğun parası tek bir milliyetin çıkarlarına hizmet etmekte uygulanan entrikalar üzerine harcanmaktaydı.

Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasında tartışma konusu olan mülkiyet haklarına gelince, sahiplik unvanları ihlal edilmekte, toprakların Türklere devir ve temliki, hukuka aykırı biçimde ve keyfi olarak yapılmaktadır.

Mevcut askere alma yasası sadece Hıristiyanların küçük bir oranını teçhizatlandıracak surette, muafiyet satın almaya zorlamak için uygulanmaktadır.

Hemen hemen hiçbir Hıristiyan, subay olarak eğitilmemektedir; sivil nüfusun silahsızlandırılmasına dair düzenleme, diğerlerine sert bir şekilde uygulanırken, Türklere zorlama yoktur.

Bir jurnalcinin onları suçladığı veya bir hükümet ajanının onları şüpheli ya da asi olarak nitelendirdiği durumda tutuklanan Hıristiyanlara yapılan kötü muamelelerin tarifi mümkün değildir.

Hükümet, hizmetinin organizasyonuyla ilgilenmekten uzak olduğu kadar, diğer Hıristiyan milliyetlerin arasından, az sayıda atamalar yapılırken, Rumlardan bir vesileyle bir mutasarrıf bile seçilmiş değil. Rumların vali olarak veya adliyeye yargıç olarak atanmaları düşünülemez bile; Rumlar, vagona takılan elli tekerlekten biri gibi, sadece üye yargıç olarak atanabilir. Önemlerinden dolayı mahrem bir doğaları olan Savcılık Soruşturması, Ceza Mahkemesi Başkanlığı, Sorgulanabilir Davalar Müdürlüğü gibi mevkiler, tam da istibdat zamanlarındaki gibi sadece Müslümanlara tahsis edilmektedir. Bir kaçında son derece önemsiz sayıda olmakla birlikte, pek çok hizmet branşında Rumların yeri yoktur.

4) Dinsel, eşitsel ve sosyal statükonun bozulmadan korunmasına gelince, Merkezi Hükümetin yinelenen bildirimlerinin ve geçirilen yasa ve yayınlanan kararların aksine, Rum öğrencileri diğer okulları tercihe zorlamak amacıyla, Rum okulları, devlet okullarındaki öğrenci haklarından daha düşük bir seviyeye indirgeniyor.

Resmi makamlarda oturan adamlar, sürekli olarak, hiyerarşiye bakmaksızın, açıkça onu felç etmek niyetiyle Rum okul sisteminin içine girmeye çalışıyorlar.

Mevcut dini yasaların aksine, meseleyi onların başrahiplerine danışmaksızın, ruhban sınıfına mensup insanlar tutuklanıyor ve hapse atılıyorlar; Rum halkının protestoları ve itirazlarına rağmen kiliselerin ve okulların hak ve yasalarının ihlali, Ekümeniklik Patriğinin yargılama yetkisinden çıkarılıyor.

Hükümet sadece kilisemizin ulusal liderini aşağılamakla kalmıyor; Patrikhanenin rahatsızlıkların dile geti-

rilmesi için yetenekli yazarlarca yazılmış ama açılmadan geri gönderilen bir mektup bile teamüle aykırı bulunup suç olarak algılanıyor.

Bütün bu davranışlar, Rum ulusal bilincinde bir kanaati kesinleştirmektedir; o da Rum halkının köleleşmiş bir halk olarak görülmekte olduğudur. Kimin daha aşağı bir pozisyonda tutulacağı Hükümetin dahili politikasının amaçlarından biri olmuştur; tam da istibdat rejiminde olduğu gibi, bu politika, Rum halkındaki güven eksikliğini ve onun gelişmesini engelleme eğilimini devam ettiriyor. Anayasa'daki "Osmanlı Milleti" terimi, şimdilerde Rumları, her zamankinden daha fazla "ulusal" Türkleştirme politikasına maruz bırakmak için kullanılmaya başlanmıştır.

"Anayasa"nın ilk iki yılı boyunca Jöntürklerin Rum unsurunun açık bir şekilde zararına olarak yaptıkları şeylerin güncel bir ifadesi olan Rum vekillerin muhtırası, ne Jöntürklerin görüş ve kararlarını etkiledi, ne de Rumların ilerlemesini engellemeyi planlayan otoritenin kötü muamelelerini sona erdirdi.

Aksine, Rum vekillerin azimli çabalarına ve Ekümenik Patriğinin yinelenen protestolarına rağmen, aym yöntemler uygulanmaya devam etti; Hıristiyanları Türkleştirme planlarına direnmekte yalnız kalan unsuru yok etmek için Jöntürkler ısrarlı bir gayret gösteriyorlardı.

Sonunda, Ekümenik Patriği, Makedonya'daki kiliseler sorununun keyfi ve yasadışı bir şekilde sonuçlandırılması sırasında ayyuka çıkan bu uğursuz durumu atlatabilmek amacıyla alarm zillerini çalmak ve bir Milli Meclis* çağrısı yapmak zorunda hissetmişti kendini.

1 Eylül 1910 tarihli Milli Meclis çağrısına ne olduğu

* Bu meclis hakkındaki gerçekler, Eylül 1910'da, Kostantinopolis'in *Helenika*'sında tam olarak kaydedilmiş olarak yer almaktadır.

herkesçe çok iyi bilinir. Çağrı unutuldu; mevcut üyeleri tutuklandı ve Avrupa üzerinden gelebilecek baskıların önünün alınması için, bu çabalar, zekice bir hamleyle, düzene karşı başkaldırı olarak nitelendirildi.

Ayrıca, bu büyük hüsrandan sonra, şimdiden kime karşı savaş ilan ettiği açıkça belli olan Jöntürk Cemiyetine yakınlığı iyi bilinen gazetelerde, bir isyan örgütlemiş ve devrimci kuşaklar geliştirmiş oldukları bahanesiyle Rumlar üzerindeki baskı artırılmıştı. Bu gibi bahanelerle piskoposlar bile tutuklanıyordu ve daima Cemiyetten gelen talimatlar doğrultusunda hareket eden askeri mahkemenin Drakonyan tutumu öyle bir düzeye varmıştı ki, bazı polis yönetmeliklerine karşı gelmek gibi sıradan kabahatler için bile ölüm cezası isteniyor ve sık sık yalancı şahitlerin tanıklıklarıyla yasaya aykırı kararlar veriliyordu.

Söz konusu kötülüklerin amacı, Avrupalıların dikkatinden kaçmadı; önde gelen bir Paris gazetesinin muhabiri, Eylül 1910 olaylarını tanımlarken şöyle yazmıştı: "Genç Türkiye, aydın insanlarını korkutmakta ve rejimin aşırılıklarını bertaraf etmeye çalışan bu insanları yok etmektedir." Aynı yılın Ekim ayındaysa, Cemiyetin resmi organı *Tanin*'in bile sabrı taşmıştı: "Rumlara, Bulgarlara ve Sırplara, kiliselerinde dua etmek, okullarında öğrenim yapmak için toplanma hakkını ver; insanların vicdanını rahatsız etme; dini yetkilere karışmaya kalkma; biraz itidalli davranmaya başla."

Türk hükümeti imza attığı antlaşmaları çiğniyor; keyfi hareket ediyor; Romanya* propagandasını benimseyenlerin evlerini aramıyor; Müslümanları silahsızlandırmaktan kaçınıyor, ama Yunanlılar, Bulgarlar ve Sırplar için şiddeti saklı tutuyordu.

Jöntürklerin Rum nüfusa karşı olumsuz yöndeki menfi

* Romanya devletinin, güney balkanlarda, Romençe konuşan azınlıkları kışkırtmak politikası.

ilgileri Büyük Güçlerin bile dikkatini çekti ve Şubat 1911'de, Lordlar Kamarasında Lansdowne Markisi, Türkiye'deki yeni Anayasal sisteme yönelik güvenin tamamen çöktüğünü ifade etti. Hükümet sözcüsü ve Dışişleri Bakanı Sir Edward Grey de, Türk hükümetinin aşırılıklarını dikkatle takip ettiklerini söyledi ve tüm ırklara, tüm dinlere karşı hakça hareket etmesi yolundaki ağır sorumluluğunun farkına varmasını umut ettiklerini ilave etti. Ne var ki, Jöntürklerin bu uyarılara ilgisizlikleri sürdü ve sonunda, Rum vekillerin inisiyatifiyle bir Hıristiyan uluslar birliğinin toplanmasını doğuracak biçimde imha programlarını sürdürdüler. Daha sonra gelişen Balkan Federasyonu işte bu birlikten doğmuştur.

Bu birlik ve onun ilk resmi meyvesi olan, içinde Hıristiyanların askere almma ve eğitimleri konusundaki fikirlerin kristalize olduğu ve çeşitli Hıristiyan din önderleri tarafından Jöntürk Hükümetine benzer mesajların verildiği Hıristiyan işbirliği 1911 Mayıs'ında şekillendi. Bu eylem karşısında Jöntürklerin fanatizmi o denli arttı ki, herhangi bir bahaneye başvurmaksızın, onların entrikalarını açığa vurmaya çabalayan Rumları imha etmek için her vasıtayı işleme koydular.

Vandalizmin ve zorbalığın benzersiz örneklerini uygulayacak "çeteler" oluşturdular. Bu eşkıya takımının Rumlar üzerindeki zorbalığı, aynı dönemde, Mayıs 1911'de İstanbul'da yayımlanan *Political Review*'daki Selanik mektuplarında vurgulanmaktadır:

"Seres'den bana verilen bilgiye göre, açık arazi koşullarının da yardımıyla, her yerde Türk Cemiyetinin ajanlarınca mülklerine zorla el konulan ve kıyıma tabi kılınan, terör ve baskı rejimi altında yaşayan Rumların durumları giderek vahimleşmiştir."

Bu bölgede, görüldüğü gibi, anayasaya uygunluk paravanını kuşanan Cemiyet üyeleri, doğal içgüdülerini tatmin

etmek için, bir kısmı Jöntürk çevresi tarafından cesaretlendirilen başıbozukları ve kiralanan, örgütlenen ve kurbanlarından kalan silahlarla kuşanan sıradan köylüleri alet olarak kullanarak, düzeni ve emniyeti koruma bahanesiyle, Hıristiyanların hayatına ve malına karşı en utanç verici suçları işlemekte özgür sanıyorlardı kendilerini.

Anayasa, böylece, Türkleştirme programı temelinde, Türk çetelerin eylemleri vasıtasıyla, Jöntürklere karşı mücadeleye katılan veya gelece'. için potansiyel tehlike görülen kişilerin tedricen imha edilmesi doğrultusunda çalışmanın, Hıristiyan devrimci grupları yok etmenin ve Avrupa'nın denetimini ortadan kaldırmanın bir aracı haline geldi.

Bu, bir eşkıya çeteleri sorunu değildir; eşkıyaların asla takip edilmediği, tam tersine hükümet tarafından teşvik edildikleri, genel bir eşkıyalık sorunu hiç değildir. Türk köylüleri baştan ayağa silahlandırılıyor; her bir çete mensubunun da iki veya üç tüfeği var.

Jandarmanın bilgisi dahilinde pusuya yatmış adamlar tarafından vurulan Skephalen'in öldürülmesine eşlik eden bir jandarma terfi ettirildi ve şimdi havalı bir şekilde Nigrita'daki (Seres'in bir kasabası) çetenin diğer mensuplarıyla birlikte hareket ediyor.

Birkaç gün önce Mergiyan dışında G. Gourmes üzerine ateş açıldı; atı öldürüldü, ama kendisine bir şey olmadı.

Seres'de asılan Gokalakis'in kardeşi Gregory Gokalakis, acımasız bir şekilde, Osman Kamela'nın yakını Türkler tarafından öldürüldü.

Diğer insanların çoğu da, güvenilir kaynaklara göre, yasal haklarından mahrum edildi, Zichne bölgesinde Türk grupları, gece-gündüz başıboş bir şekilde etrafta dolaşıyor. Gittikleri bir çok köye ihtar vermekte ve çoğu Rum'u tehdit etmektedirler. Buna karşın, Rum köylüler safça, sanki daha kolay ve daha güvenilir biçimde takip yapabilsinler diye, ko-

yunlara kurt muhafız vermek misali, bu çete mensuplarının kimine zirai polislik görevi yüklemeye kalkışıyorlar.

Bu çetelerin işi, Rumları boyun eğmeye zorlamak veya Jöntürklerin önünde diz çökmeyi reddeden herkesi politik faaliyetin dışına atmak dışında başka bir amacı olmayan şiddet eylemlerine başvurmaktır.

Hıristiyan milliyetçilerin eski liderlerinin veya Türk şovenizmine karşı muhalefetin lideri olma ihtimali olanların öldürülmesi sıradandır.

1911 Ekim'inde, Grevena Metropoliti Aemilianos'un, diyakozu ve hizmetkârıyla birlikte vahşice öldürülmesi, Grevena'daki Jöntürk Cemiyetinin lideri, kötülüğüyle nam salmış Bekir Ağa tarafından organize edilen Türk fedayi grubu tarafından gerçekleştirildi. Türk Parlamentosunda meydana gelen tartışmada, Dahiliye Nazırı Celal Bey, Rum vekillerin açık sözlü şikayetlerinden önce kendisini haklı çıkarmaya çalıştı. Hükümetin sorumluluğuna kani olan Türk ve Arap vekilleri, genel bir müzakere açmaya çalıştılar.

Aynı dönemde, Paul Neranges (Perdikkas), mücadeleye katılan bir seçmendi ve Lapsiste'den gönderilen polis memurları tarafından Silivri'de katledildi.

Aynı ay içinde, Selanik'in Langada bölgesinde, bilinmeyen kişiler tarafından yirmi yedi kişi öldürüldü. Arka arkaya hançerlere veya kurşunlara hedef oldular; üstelik katillerinden bir teki bile bulunamadı ve en küçük bir soygun belirtisi bile yoktu; bu da tahrikin politika haline geldiğini kanıtlıyor. En dikkat çekici olan şey, iddia edildiği gibi, Avrupa'nın nazarında Türk hükümetine kötü bir şöhret getirdiği bilindiğinden, bu cinayetlerin Rum gruplara yüklenmesiydi. Hiçbir tutuklama girişimi yapılmadığı gibi, Meclis-i Mebusan'da oluşturulan bir komisyon tarafından suçluların ortaya çıkarılmasmdan sonra idam cezası alan Türk çete üyeleri serbestçe dolaşıyorlar.

Fakat bu durum, suçluların üyeleri oldukları Cemiyetin çıkarınaydı. Bu adamlar, Londra'da çıkan *Morning Post*'un doğru bir şekilde ifade ettiği gibi, Avrupa Türkiye'sindeki (Arnavutluk, Makedonya, Trakya ve Epirus [Güney Din] Güney Arnavutluk) Türk olmayan unsurları tasfiye etme amacını güden ve bu unsurlara, özellikle Rumlara Türk fikirlerini ve Türk dilini kabul edinceye, kendi ulusal bilinçlerini sona erdirinceye kadar uygulanan bir programı gerçekleştirmek için emir almışlardı.

Hiç şüphe yok ki, çok iyi bilinen bu koşullar altında Hıristiyanların askere alınması da aynı hedefin bir parçasıydı ve Dr. Nazım Bey'in, London *Times* muhabiri Crawfurd Price'e, Osmanlı ordusuna hizmetten kaçmak için 1200 Yunanlı'nın Lemnos adasını terk ettiğini ve bunun İmparatorluğun lehine olduğunu şevkle ifade ederek açıkça itiraf ettiği gibi, Rumların sürgün edilmesi de hedeflenmişti.

Jöntürk fırkasının bu etkili üyesine göre, Price'ın da doğrulukla gözlemlediği gibi, İmparatorluğun oluşumu, kirli, uyuşuk, hastalıklı ve aptal, benimsedikleri ülkenin dilini konuşmaya bile muktedir olmayan yabancıların yerine, genç, azimli ve kültürlü yerlileri harekete geçirmeye bağlıydı.

Aynı amaç, zorla inanç değiştirmeyi ve kadın kaçırma suçlarını cezalandıran ceza yasasına rağmen, Hıristiyan Patrikliklerine her gün rapor edilen *Türkleştirme* çabalarında da yatmaktaydı. İşbirlikçilerin önceden hazırlanmış tanıklıklarıyla, aciz Rumlar kendi serbest iradeleriyle Müslüman olmayı talep eden bir tutuma girişiyorlardı. Özellikle, 1911 Ekim ayında zulümlerin yoğunlaşmasının ardından, Selanik'te Cemiyet tarafından alınan kararlarla, Türkiye'deki Rumların hayatı iyiden iyiye çekilmez oldu:*

* Bu kararlar, Londra *Times*'tan alıntılanarak Selanik'teki muhabirlerince gönderildikleri Kostantinopolis'in *Isopoliteia*'sında yeniden basılmıştır.

İmparatorluğun varlığı, Jöntürk Cemiyetine ve bütün muhalefetin yok edilmesine bağlıdır. Tam bir sükunete sahip olmak, Rum emelleri boşa çıkarılana kadar mümkün olmayacaktır.

Küçük devletlerin entrikalarına karşı sert önlemler alınmalıdır; böylece halkın silahsızlandırılması tamamlandıktan ve rahatsız edici unsurlar Müslüman muhacirlerle yer değiştirildikten sonra, bir Helenik Makedonya ve Büyük Bulgaristan fikri tamamen unutturulabilir.

Bütün önemli pozisyonlar Müslümanlar tarafından tutulmalı ve sadece önemsiz makamlar Türk olmayanlara tahsis edilmelidir.

Müslümanların silahları muhafaza edilip azınlık oldukları yerlerde bizzat yetkililer tarafından silah dağıtılırken, Makedonya Hıristiyanlarının silahsızlandırılması tamamlanmalıdır. Şüpheli insanlar sürgün edilmelidir ve nihayet tüm yetki jandarmaya ve orduya verilmelidir.

Askeri mahkemeler Cemiyetle sürekli uyum içinde işlemeli ve çoğu suçlu cezalandırılmadan kaçtığından dolayı, cezalar konusunda mümkün olduğu kadar sert hareket etmeleri tavsiye edilmelidir. Yunan ve Bulgar sınırları içinde 20 binden daha fazla Müslüman göçmen iskan edilmelidir.

Kafkasya ve Türkistan'dan Müslüman göçmenlerin gelmeleri teşvik edilmeli ve onlara toprak tahsis edilmelidir, Hıristiyanlar gayrimenkul temellükünden menedilmelidirler. Türkiye, esas olarak Müslüman bir ülkedir ve Müslüman nüfuzu egemen kılınmalıdır.

Yeni hükümeti yıkmaya çalışan Hıristiyanlarda hiçbir güven yerleştirilemediğinden dolayı, diğer bütün dini propagandalar kuvvetle bastırılmalıdır.

Jöntürk Cemiyetinin ve diğer önde gelenlerin kararları, harfi harfine uygulandı; sonuç olarak, Türkiye'deki Rumla-

rın varlığını ileri derecede kuşkuya düşüren şartlar yaratıldı. Onları bir arada tutan, sadece ulusal fikirlerine inatçı bağlılıkları ve rüyalarının ülkesine kendilerini adamış olmalarıydı. Neyse ki, özsavunma adına, zaten eşit olmayan bir mücadelede tamamen tükenmeden önce, Balkan Savaşı'ndan birkaç ay önce, Jöntürkler iktidardan düştüler ve bu, esir Rumların acılarının kısa bir süre kesintiye uğramasına sebep oldu.

Takip eden Balkan Savaşı'nın bu yanlışlara kesin bir son vereceği ve Hellas'a (eski Yunanistan'a) kolay ve özgür bir yaşam temin edeceği sanıldı.

Konunun bu yönü, Balkan devletlerinin çekişme içine girmesini motive eden asıl hedeflerle kuvvetlendirildi; bu hedefler, savaşın patlak vermesinden önce Büyük Güçlerin bir notasında açık bir şekilde belirtilmişti.

Bu nota, kendi ulusları namına komşu devletler tarafından hazırlanmış bazı taleplere yer veriyordu ve bu talepler, daha önce kendi dini liderleri tarafından dile getirilmiş olanlara benzeyen, Meclisteki vekilleri tarafından desteklenen ve Jöntürk partisine muhalif Hürriyet ve İtilaf fırkasının politik programında da yer alan taleplerdi:

1. Bütün sonuçlarıyla birlikte, İmparatorluğun çeşitli milliyetlerinin kendi ulusal yönetimlerinin onayı;

2. Osmanlı Meclis-i Mebusan'ında her bir milliyetin nispi temsili;

3. Hıristiyanların oturdukları illerde idari görevlere Hıristiyanların atanabilmesi;

4. Hıristiyan toplumuna ait okulların her anlamda Osmanlı okullarına eşit olması;

5. Bab-ı-Ali tarafından, aralarına yeni Müslüman yerleşim meskenleri kurmak suretiyle bölgelerin etnolojik karakterini herhangi bir tarzda değiştirilmeye girişilmemesi;

6. Hıristiyanların bölgeler itibariyle zorunlu askerlik hizmetlerinin, temel olarak Hıristiyan birlikleriyle olması.

Dolayısıyla bu tür birlikler biçimlenineeye kadar zorunlu hizmetin askıya alınması;

7. İsviçreli ve Belçikalı denetçilerin fiili yönetimi altında vilayetler yoluyla Avrupa Türkiye'sindeki jandarma teşkilatının reorganizasyonu;

8. Bunun gibi, Hıristiyanların yaşadığı vilayetlerdeki atamaların da, Büyük Güçlerin onayladığı ve farklı seçim bölgeleri tarafından seçilmiş genel konseylerle desteklenen İsviçre veya Belçikalı yöneticiler tarafından gerçekleştirilmesi;

9. Büyük Güçlerin ve Balkan devletlerinin elçiliklerinin bu konseylerin işlemlerini ve faaliyetlerini takip etme göreviyle yükümlü olması temelinde, bu reformların uygulanmasının denetlenmesi için Sadrazamın yanında eşit sayıda Hıristiyan ve Müslümanlardan oluşturulmuş bir Yüksek Şuranın yaratılması.

Balkan Savaşı'nın patlak vermesi bu özlü planı uygulanamaz kıldı. Türkiye askeri olarak bozguna uğradı ve coğrafi olarak küçüldü, fakat Türkiye'deki Rumların durumu öncekinden daha kötü hale geldi.

Zaptedilen toprakların paylaşımı üzerine eski müttefikler arasında baş gösteren anlaşmazlık, Balkan Liginin de çöküşünü getirdi. Jöntürkler kontrolü tekrar ele geçirdiler ve Türk-Müslüman nüfus üzerindeki etkilerine yeniden kavuştular; Helenizm'i yok etme planlarını yürürlüğe koydular.

II BÖLÜM

EDİRNE'Yİ GERİ ALMAK İÇİN İLERLEDİKLERİ TARİHTEN 1914'ÜN BAŞINA KADAR, TÜRKLERİN HELEN KARŞITI ÇILGINLIKLARI

Edirne'nin yeniden ele geçirilmesi için Türk ordusunun ilerlediği dönemde Rumların nelere katlandığını kaydetmeden önce, Jöntürk Cemiyetinin iktidardan çekildikten sonra bile, Rumlar üzerindeki zulümlere son vermediği, aksine, sırf bu amaçla ordu ve yönetimdeki makamlarını terk eden ajanları sayesinde Rumlara karşı her türlü baskıyı sürdürdüğü not edilmelidir. Türkiye'deki milliyetler açısından tatminkar bir politika güden Hürriyet ve İtilaf Partisine karşı, genel olarak, Hıristiyanların memnuniyetsizliğini harekete geçirecek denli şiddetli bir politika sürdürmekte ısrarlıydılar.

Bu nedenle, liberallerin iktidarda oldukları süre boyunca, Türkiye'deki Rumlara karşı dikkate değer yanlışlar gözlenmektedir. Bunun kesin kanıtı, bir dizi kanunsuzluk ve Trabzon'da meydana gelen, aşağıdaki raporda da ifade edilen, keyfi olaylardı.

"İmparatorluk savaş halindedir ve anavatan tehlikededir. Listelere göre sizden 700 asker isteniyor. Şimdi siz Rumlar için, vatanseverliğinizi gösterme zamanıdır. Sizi sınamadan geçireceğiz."

Hükümet dairelerinin, savaşın patlak vermesi üzerine sonuna kadar Cemiyetin destekçisi olanların sözleri böy-

leydi. Karşılık olarak, askerliğe tabi olan adamlarının en iyilerinin yabancı topraklarda olduğunu ve yurtsever duygularımızdan şüphe etmenin yanlış olduğunu birinin söylemesi yerinde olacaktı.

Bununla birlikte bu şüphe, sadece birkaç Rum'un kendilerini acemi er olarak tanıtmasından yola çıkarak, onların kasten kaçıp saklanmalarını ve firar etmelerini sağlamak için seçkin Rumlar tarafından belirlenmiş sistematik bir plan olduğuna ikna edilen Türkler arasında yayıldı. Böylelikle Türkler, bu konudaki öfkelerini ifade etmekte tereddüt etmediler. Firarilerin ve kaçak askerleri saklayanların sert bir şekilde cezalandırılması için ellerinden geleni yapmaya başladılar. Aileleri, kent meclisi üyelerini, rahipleri ve öğretmenleri korkutmak ve askerleri teslim olmaya veya muafiyet ücreti ödemeye zorlamak için hapse attılar:

a) Askerlerin kaldıkları yeri bildirmek üzere çağırılan, Choutouras köyünden John Staridis, köyün ilk muhtarıydı. Sadece bir şüphe üzerine, Cemiyeti temsil eden memur Nazım Nazmi tarafından, yargıcın ve diğer görevlilerin huzurunda tokatlanıp hapse atıldı. Tokatlama diğerlerini korkutmak niyetiyle yapıldı. İki saat sonra da serbest bırakıldı.

b) Lerin, Karmout, Atras ve Manastır'ın muhtarları sadece şüphe üzerine gruba dahil edilip hapsedildiler ve iki ay sonra, hiçbir kanıt olmadığından serbest bırakıldılar.

c) Dört yıldan beri Rusya'da yaşamakta olan Housili'li Leonidas Pozides'in yerine, kardeşi Abraham, kendisinin ve komşularının protestolarına ve birkaç yıldır demircilik yaptığı Sorda'daki seçkin Osmanlıların itirazına rağmen, adeta zorla kaçırılarak askere alındı ve savaş meydanına yollandı. Bereket ki, nezarete, patrikliğe, hükümete ve Trabzon Metropolitine telgraf çeken annesinin ve köy meclisinin çabaları, yanlışlık araştırılana kadar onu Trabzon'da tutmayı başardı. Birçok bürokratik formalitenin aşılmasından sonra serbest bırakıldı.

d) Harsera köyünde 4 yıldır öğretmenlik yapmakta olan Savvas Tsairides, resmi evraklarla kimliğini tanıtmaya fırsat vermeden askere alındı. Ertesi gün, cepheye gönderilmek üzere diğer askerlerle birlikte jandarmaya teslim edildi. Böylece, Metropolitin ve Türk hükümetinin takdir ettiği bir öğretmen olmasına rağmen, serbest kalmasını sağlamak için toplam 40 lira ödemeye mecbur edildi.

e) Goli köyünün, yetmişin üzerinde yaşlı bir adam olan papazı, jandarmanın, oğlunun ve başka bir adamın kaçmakta yardım ettiği şeklindeki raporu üzerine birkaç gün hapsedildi ve ancak Metropolit aracılığıyla Noel arifesinde serbest bırakıldı.

f) Harsera köyünden John Vasiliades, oğlu Pericles firar etme niyetinde olduğu gerekçesiyle yargılanmadan hapse atıldı. İşin doğrusu, oğlu kaçabilecekken yargılandı ve altı aya mahkum oldu. Bu köyde, aynı şekilde, babasının adı John ama soyadı Vasiliades değil de Charavitides olan Pericles adında başka bir asker vardı. Bir tesadüf sonucu babanın ve oğlunun ilk isimleri aynıydı; buna rağmen, hükümet John'un oğlu Pericles'i bulmaya çalıştığından dolayı mahkeme, nüfus kütüğünde araştırma yapmadan mahkûm etme kararı aldı.

Mahkumiyetin duyulması üzerine, arkadaşları ceza mahkemesi başkanıyla irtibat kurdular ve tutuklu adamın oğlunun, askerlik yükümlülüğü olmayan diğer Pericles olduğuna inandırdılar; aslında bu Pericles de henüz askere çağrılmamıştı, fakat telaşa kapıldığından dolayı kaçmıştı.

Bu bilgi ve olaylar karşısında ikna olan hakim hayrete düşerek, adaletin saptırılmasından duyduğu üzüntüyü ifade etti. Kesin olan bir şey varsa, o da, başkanın, dürüst olduğudur. Başkan, elinden geleni yaptı. Sonuç olarak, askeri konsey, tutuklu adamın başvurusunu, konuları ve bulguları dikkatli bir şekilde inceledi. 19 yaşını doldurmuş olan oğlu Pericles henüz askere çağırılmamıştı; *"ihtiyat"* olduğu için

aranan asker, diğer Pericles'ti. Böylelikle başkan, 85 yaşında hapse atılan yaşlı adamın serbest kalmasına yolu açan raporu tanzim etti ve konuyu mahkemeye havale etti.

g) Bir jandarma raporu temelinde, Kotili köyü muhtarı Constantinos ve oğlu, bir asker olarak aranan Triantaphyllus'la birlikte celp edilip hapsedildiler. Görevine bağlı jandarma, rapor tutarak, askerin kaçmasına yardım eden ve kendisine rüşvet vermeye kalkışan bu kişilerden aldığı 56 kuruşu hükümete teslim etti. Ancak tuhaf bir durum vardı. Gerçekte, bir jandarmanın, maaşının dörtte birine yakın tutardaki rüşveti reddetmesinin pek mümkün olmadığı düşünülmüş olabilir. Bu olayda, jandarma, sözü edilen adamlara, kendisini daha önce kovmuş oldukları için kin duyuyordu. Rüşvet teklifinden 1 ay önce baba, oğlunun serbest kalmasını sağlamak için 40 Türk lirası ödemiş, son olarak Mart ayında bir 30 lira daha ödemişti. Son ödeme, hasta düştüğü Trabzon'dan gemiye binmeden önce, telgrafla yakınan oğlunun askere yazılmasından sonra ödenmişti. Para ödenmeden önce, her nasılsa, oğlu cepheye sevk edilmiş ve yerel yetkililer bir askerin ait olduğu birliği, taburu veya alayı öğrenmekten aciz olduğundan, onu bulmak ve serbest kalmasını sağlamak mümkün olmamıştı. Sonuçta, para ödenmişti ve talep edilmesine rağmen geri verilmedi ve babası hapiste çürürken asker bir daha bulunamamıştı.

İstanbul'dan gelen 3 Kasım 1912 tarihli bir başka rapor benzer bir olayı aktarmaktadır. O zamanlar Trakya'da Türklerin işlediği cinayetler, katliamlar, zulümler ve soygunlar Türk ordusundaki Hıristiyan askerlerce yapılmış gibi gösterilmekteydi:

1. "Kırk Kilise (Kırklareli) savaşından önceki iki gün, Muratlı'da hizmet veren bölüklerin farklı takımlarında görev yapan bir Türk subayı, Türk askerlerinden oluşan bir müfrezenin komutasını alarak, verilmiş emirleri uygulamak üzere Çorlu'ya gitmeden önce 111 Hıristiyan askeri seçti.

Yolda, her nasılsa, Muratlı'dan bir saat mesafede, yaklaşık akşam 8 sularında, Türk subay, Hıristiyan askerlerin üzerine ateş açılması emrini verdi; bunun sonucunda üçü hariç bütün Hıristiyan askerler öldü.

Bunlardan, Dimetoka'dan (Didymotichon) Apostolos adlı bir er, Bulgar ordusunun Lüleburgaz'ı ele geçirmesine kadar Muratlı tren istasyonunun yakınındaki çiftlik evinde hastabakıcılık yapan Lüleburgazlı Andreas Zapheios Papadopoulos tarafından yarı ölü bir halde bir çukurda bulundu. Demetrius ve Panayotis adlarındaki diğer ikisi de yine Didymotichon'luydu. Daha sonra, Papadopoulos'un bu üç adamı Muratlı'daki yüksek rütbeli bir subaya teslim ettiği ve subayın da, onları Babaeski trenine bindirilerek evlerine, yani Didymotichon'a gönderilmelerini emrettiği söylendi.

2. Babaeski tren istasyonundaki birliğin komutanı subay, Kırklareli'nin düşmesi üzerine, komutası altındaki Türk askerlerine, elliye yakın Hıristiyan arkadaşlarını öldürmek için emir verdi.

3. Lüleburgaz'a yakın Ayvalı isimli Rum köyünde bulunan askerler, Kırklareli'nin düşmesinden sonra, 167 Hıristiyan kadın, erkek ve çocuğu katlettiler; yaklaşık olarak bir bu kadar insan yaralandı; kızlar ve kadınlar tecavüze uğradılar; bazıları da tutsak alındı.

4. İçinde cinayetlerin ve katliamların işlendiği Babaeski yakınındaki Rum köyü Alpli, Türk ordusu tarafından yağmalandı.

5. 400 kişilik Türk süvari birliği, Malkara bölgesindeki Yagota, Gölcük, Bayramiçi ve Elmalı köylerini yakıp yıktı. Neochori (Yeniköy) ve Avdimi (Uçmakdere)'deki Rum köylerine de hücum ettiler.

6. Gelibolu'dan alınan bilgiye göre, Müslüman Lazlar farklı yerlerde katliamlar işlediler; Keşan'ı yaktılar; bölgedeki diğer Rum köylerini yok ettiler. Keşan'da 300 Rum

katledildi. Aralarında Maletesta adında, tanınmış bir fizikçi de vardı."

Yaşanan olayların yalnızca silik bir görüntüsünü yansıtan bu tabloyla tatmin olunmadı; Rumlara yönelik Jöntürk öfkesi giderek arttı. Balkan İttifakı tarafından Türk ordusunun yenilgiye uğratılması, bunun için bir katalizör oldu. Jöntürkler, dış politikada başarısız oldukları ve iç politika açısından Avrupa'nın güvenini sağlayamadıkları gerekçesiyle her türlü tertibe başvurarak Liberal Hükümeti devirmeye çalıştılar. Bununla birlikte, ülkelerinin askeri başarısızlığına öfkelenen ve cesaretlenen ajanlar, bundan ikili bir yarar elde ettiklerinden dolayı kendilerini Rumların imhasına adadılar. Hükümet aygıtının ipleri elinden kaçırmaya başladığı yavaş yavaş dağıldığına işaret ediyordu; bu da, Jöntürk Cemiyetinin hedefiydi zaten. Bunun kanıtlarını, İzmir'den Yunanistan Dışişleri Bakanlığına gelen iki resmi raporda bulabiliriz:

İzmir (Smyrna), 2 şubat 1913, No. 38

Yakın zamanlarda Mitylene'deki (Midilli) Müslüman nüfusa karşı şiddet eylemleri gerçekleştirmekle itham edilen ve bu nedenle Bergama (Pergamon)'daki Türk yetkililerce tutuklanan Charalampos Makras, Charalampos Haripas, John ve Demetrius Doukellis, Charalampos Karamallas, John Avengelius, Eustratis Varkas ve Chrestos Patalios, Athanasisos Eustratios isimli Rumları size bildirmek istiyorum. Onlar hapiste en korkunç işkencelere tabi kılınmakla kalmadılar; aralarından Ch. Makras, Ch. Karipes, Demetrius ve John Doukellis gibi gençlerin kişiliklerine yönelik son derece vahşi saldırılar da yaşandı.

İzmir, 18 şubat 1913, No. 52

Yerel yetkililerin, İzmir'de ve daha içerilerde yaşayan Rum uyrukluları her şekilde taciz etmekte ve baskı uygula-

makta olduklarını bildirmek istiyorum. Zorla alınan ağır vergilerden başka, yeni vergiler yüklüyorlar; iç borçlandırmaya zorluyorlar; at arabalarını, büyükbaş hayvanlarım, mallarım hiçbir tazminat vermeksizin alıkoyuyorlar. Böylece onları son derece çaresiz kılıyorlar. Bütün bunlar yetmiyor, işi daha da ileri götürüp onları tutukluyor ve dolup taşan karanlık mahpushanelere atıyorlar; ayrıca işkenceye, yüzkarası şiddete tabi tutuyorlar.

Kısa bir zaman önce, Midilli'de ve Yunanistan tarafından zaptedilen başka yörelerdeki şiddet hareketlerinin failleri çok sayıda Rum mahkûm edilip olaylar hızlı bir şekilde aydınlatılırken, tamamen masum olan ve dinsel imtiyazlara aykırı olarak tutulan rahip Papanikolas Türkler tarafından hapishaneye, hem de adi suçluların arasına atıldı. Yunan vatandaşı Tsanetakis, Müslümanlar tarafından Kasamba'da katledildi ve haklarında hâlâ dava açılmadı.

İzmir Metropoliti ve bu kentin Rum nüfusu, Türk basını, askeriyesi ve sivil otoriteleri tarafından hedef seçilmiş bulunmakta. Metropolit ve cemaati, askeri vali Fazıl Paşa tarafından sert tedbirler uygulamakla tehdit ediliyor. Gerçekte, önde gelen Rumların büyük bir kısmının iç bölgelere sürgün edilmesinden ve çoğu tanınmış Rum'un sınır dışı edilmesinin ardından, İzmir'de beş yüz Rum için de özel bir sürgün listesi düzenlenmiş bulunuyor. Ama Aydın Genel Valisi Nazım Paşa'nın, son anda bu emri iptal ettiğini de ilave etmeliyim.

İzmir'de ve eyaletin diğer bölgelerinde ne oluyorsa, Türk imparatorluğunun başkentinde de aynı şeyler yaşanıyordu ve bu Ekümenik Patrikliği zor bir durumda bırakıyordu. O da, Türk hükümetine elden takrir vermek ve protesto etmek zorunda kalıyordu. 10 Mart 1913 tarihli (Hicri 1328), 1492. No.lu takrir aşağıdadır:

"Ekselansları:

Patrikliğimizce saygın vatandaşlar olarak bilinen Rum Ortodoks Hıristiyanlarının sınır dışı edilmesi sebebiyle, Patrikhane, bir süredir saygıdeğer hükümetiniz tarafından icra edilen sürgünleri ve beraberindeki ölçüsüz insafsızlığı defalarca protesto etmiş ve zaten bezginlik içinde bulunan Hıristiyanların daha fazla taciz edilmemesi için, sürgün edilen bu insanların evlerine geri dönmesine izin verilmesi isteğini arz etmişti.

Çok yakınlarda kilise meclisi ve konseyinin üyelerinden mürekkep bir temsilciler heyeti, Ekselansları Sadrazamın huzuruna çıkmadan önce, sürgün edilen ve araştırılanların bir listesini arz ederek, bu talebi aynen tekrarlamıştı.

Verilen sözlere karşın, sürgünlerin devam ettiğini ve Cosmidi, Dinga ve Chonaeo gibi mevki sahibi kişilerin sürgün edilmekte olduklarını izlemek Patrikliğe ıstırap vermektedir. Bu dayanılmaz durum karşısında, Patrikhanemiz, masum Hıristiyanları azade kılınması ve baskıcı tedbirlere son verilmesi için, üzüntüsünü ifade etmeye ve hükümete yalvarmaya zorlandığını hissediyor. Aksi takdirde, Hıristiyan unsurun kovulmasına muadil bir durumun yaşanmasına mecbur kalınacaktır. ..."

Hürriyet ve İtilaf Fırkasına güçlü destek verdikleri düşünülen Rumların imhası amacıyla ortalığı terörize eden Cemiyet ajanları sahnenin arkasındayken Patrikliğin protestolarının anlamı var mıydı? Hükümet vaatlerinde belki samimiydi fakat ajanlar kendi iradelerini harekete geçirdiler ve hükümet de bu adsız Robespierre'lerin telkinlerinden etkilendi. Böylece durum daha da kötüye gitti; artan gerilimi resmi raporlar yeterince yansıtmaktadır:

"İstanbul, 29 Nisan 1913, No. 511

Bütün iletişim araçlarının kesintiye zorlanması nedeniyle, Silivri ve Kalikratia (B. Çekmece)'den nadiren ve güç-

lükle gelen bilgilere göre, o bölgenin sakinlerinin durumu hayli kötüdür; insanlar korku içindedirler.

Büyükçekmece'ye yakın bir mesafede bulunan 495 nüfuslu bir köy olan Demokrania (Kumburgaz)'da, başıbozuk Türk askerleri, sakinlerin evlerini ve eşyalarını yaktıktan sonra, köyün rahibi Miltiades'i, öğretmen Zaphiriou'yu, muhtar Theocharis'i ve kent meclisi üyelerini, evlerinde silah bulunduğu bahanesiyle tutukladılar; Büyükçekmece'ye getirdiler ve bir değirmene hapsettiler. Türkler daha sonra eş ve çocuklarıyla oturan erkekleri tutuklayıp köy dışına kurulmuş çiftlik ağılında onlara ateş açtılar ve ardında kadınlara ve kızlara tecavüz ettiler. Birkaç gün sonra, rahip ve öğretmen serbest bırakıldı.

Genelde, bu bölgenin hemen her yerinden gelen bilgilere göre, yerleşimciler çok sefil bir durum içindeler. Çoğunun evi yıkılmış bulunuyor ve Oeconomion (Celaliye) katliamlarının tekrarlanabileceğinden korkuyorlar. Ayrıca bölgedeki Müslüman mültecilerin barınakları konusunda da kaygılar yaşanmaktadır. Yerleşimcilerin buraya geri dönmesine izin verilebilmesi yolunda şimdiye kadar atılan adımlardan henüz bir sonuç alınmış değil.

Buradaki talihsiz Rum hemşeriler, bölgede yaşayanların yüz yüze oldukları tehlikeleri önlenmesi için benden, siz ekselanslarına başvurmamı talep ettiler."

"Atina, 29 Nisan 1913

Size arz etmekten şeref duyarım ki, Çanakkale Boğazı'ndan alman güvenilir bilgilere göre, Hıristiyanlara yönelik zulüm, her zamanki yoğunluğuyla devam etmektedir.

İçinde bulunduğumuz aym 22'sinde, Narlı köyünden 32 Rum buraya getirildi ve Kilitbahir Kalesinde hapsedildi. Bu insanlar, yetkili makamlara duydukları güvenin kurbanıdırlar. Yetkililer silahların teslim edilmesini istediklerinde, uzlaşmacı olduklarını göstermek amacıyla başvuruda

bulundular. Ancak tutuklandılar ve tren biletlerini kendi ceplerinden ödedikleri halde 15 saat zorla yürütüldüler.

Ayvalık yöresinde bir rahip, kendi ev yapımı av tüfeğini teslim ettiğinde insafsızca dövüldü.

Ayın 22'sinde askeri mahkeme, firarla suçlanan 14 Rum'u 15 yıl hapse mahkum etti. Gelibolu'da şiddet hareketleri devam ediyor. Pire'den oraya gelen Gerasimos Theodoris adlı bir Yunan tutuklandı ve ancak Fransız konsolosu tarafından yapılan arabuluculuk sonucunda serbest bırakıldı.

Kısa süre önce Sisam'a gelen ve Sisam'daki Avusturya postanesinin Gelibolulu katibi yakalandı ve Kilitbahir'e getirildi..."

İfade edildiği gibi, Jöntürk Cemiyetinin baskıcı faaliyetlerinin sonucu olarak, bütün bu olaylardan sonra, Jöntürklerin, Kamil Paşa Hükümetini devirip iktidarı ele geçirmeyi başardıkları, daha doğrusu çeşitli entrikaların ardından geri aldıkları zaman, talihsiz Rumları nelerin beklediği kolaylıkla tahmin edilebilirdi. Bütün bu dehşetengiz olayları tarih ileride yazacaktır.

Çılgınlıklarına bir halka daha ekleyerek, Bulgaristan'ı eski müttefiklerine karşı savaşa sürükleyen Jöntürkler, meydan okuyucu nitelikleriyle, despotizmlerini kabul ettirme yolunda içinde bulundukları karabasandan kurtulmaya karar verdiler.

Bulgarları kısa süre içinde bozguna uğrattıklarını ve onların en zayıf düşman karşısında bile direnecek güçlerinin olmadıklarını görür görmez, orduyu Edirne'ye doğru ilerlemek için hazırladılar. Bulgarların, daha önce Yunanlılar ve Sırplar tarafından tam bir bozguna uğratılmış ve Romanya'nın kuşatması karşısında geri çekilmeye zorlanmış olmaları nedeniyle, bu ilerleme sırasında herhangi bir engelle karşılaşmadılar. Böylece eski idealarını yeniden hayata geçirmek ve eski politikalarına dönmek konusunda cesaret buldular. Bu kargaşa ortamında Rum unsurunu yok etmek

suretiyle gerçek bir Müslüman Trakya yaratmaya girişmekten kendilerini kim alıkoyabilirdi?

Bu fikirlerle dolu bulunan Enver Paşa'nm komutasındaki ordu, bu hedefi gerçekleştirmek üzere her aracı kullandı. Fanatizm, ustaca harekete geçirildi. Ordu, başıbozuklar ve çeteler vasıtasıyla, Batı Trakya'daki bütün Rum yerleşimlerini imha eden bir yol izledi. İnanılmaz düzeyde zulüm ve talanlar, katliamlar ve tecavüzler yaşandı.

Nitekim, 10 Haziran 1913 tarihinde Redosto'dan (Tekirdağ) gelen bir raporda, 23 Rum ve 18 Ermeni'nin katledilmiş olduğu; 800 aileden oluşan komşu Kalyvia (Gönence) köyünün, kadınlar ve çocuklar dahil olmak üzere bütün sakinlerinin boğazlandığı ve evleriyle birlikte yakıldıkları bildirilmektedir. Türk ordusunun ilerlemesinin doğurduğu koşullar, 12 Haziran 1913 tarihli raporda dile getirilmiştir. Bu rapor, Batı Trakya'daki durumu incelemek üzere Tekirdağ'dan gelen özel bir komisyonca yazılmıştır:

"Tekirdağ müftüsü Ali Efendi, Ermeni Patrikliğinden Protosynkelos ve benden tertip olan komisyonun* bir üyesi olarak, emir üzerine, Malkara'ya gitmek üzere ayın son Çarşamba günü yola çıktık. Akşama doğru Malkara'ya vardığımızda, yanmış evlerin enkazıyla karşılaştık. Hâlâ duman tüten yıkıntılar arasından geçtikten sonra, geçici idare binası olarak hizmet veren bir evde durduk.

Orada, Malkara kaymakamına görevimizi izah ederken, ayın dördüncü günü olan geçen perşembe, ordunun varmasından önce, tanınmış bir Ermeni'nin dükkanının yanında bir ateş patlak verdiği ve güneyden esen sert rüzgar sebebiyle yangın yayılmış olduğu bilgisini aldık.

Sonradan memurlar gelmiş ve alevleri denetim altına al-

* Bu komisyon, Dahiliye Nazırı Talat Paşa'nm emri ile, Osmanlı ordusu tarafından yeniden ele geçirildikten sonra, içerlerdeki ve bilhassa Malkara ve Hayrabolu'nun kent ve köylerindeki koşulları araştırmak için atanmıştır.

mak için ellerinden geleni yapmışlar. Ora ahalisinden söndürme çalışmalarında yardımcı olmalarını istemişler. Maalesef, yangın söndürme aletleri, pompalar, kancalar ve merdivenler olmadığından insanlar kısa bir süre içinde dehşet içinde evlerine dönmek zorunda kalmışlar. Kaymakamın söylediğine göre, yanan evlere ve Ermenilerin dükkanlarına yerleştirilen bomba ve fişekler birbiri ardına patlıyor, insanlar dehşet içinde kaçışıyormuş.

Yangın dehşet verici boyutlardaymış. Bu nedenle, yangının insafına terk edilen kentte, Rumların ve Ermenilerin evleri, Türklerin bir çok dükkanının yandığı sanılıyor.

Akşam vakti hükümet binasından ayrılmaktayken, görevimizi tamamlamak için ertesi gün orada buluşmaya karar verdik.

Ertesi gün, boş yere, müftünün ve diğer meclis üyelerinin gelmelerini bekledik saatlerce. Müftü uyanıp makamına geldiğinde nerdeyse öğle olmuştu. Sonradan öğrendik ki diş ağrısından ıstırap çekmekteydi. Komisyonun diğer üyeleri geldiği zaman, onların aramızdaki Türk delegeden özel bilgi aldıklarını öğrendik. Biz, Rum ve Ermeni delegelerinin de gerekli bilgiyi aldığımızı umduklarını söylediler. Birkaç saat içinde Hayrabolu'ya gitmek üzere hazırlanmak dışında yapacak bir şey olmadığını öğrendik.

Anlaşılan odur ki, önceki günkü kararlarımızın aksine, durumu aydınlatmak için, bir genel soruşturma için ısrar etmek yararsız olacaktı. Kentin ve bu bölgedeki köylerin durumu hakkında yeterli bilgiyi topladığımıza ikna olmuştuk.

Piskoposluğa çağrılan Malkara'nın muteber simalarından ve yakındaki acılı köylülerden aşağıdaki gerçekleri öğrendik:

1. Malkara Civarındaki Olaylar:

Bulgarların hiçbir şiddet eylemi göstermeksizin, Malkara'dan çekilmelerinden sonra, Türk ordusu, bu ayın ikinci

salı günü, Beşinci Kolordu, komutanları Mehmet Ali Paşa ve Mustafa Paşa'nın komutasında Gelibolu'dan Hayrabolu'ya gelmişler.

Rum ve Ermeni Hıristiyan sakinler, başlarında piskopos temsilcileri olmak üzere Müslümanlarla görüşmek istemişler. Bir subay, dini liderleri biraz da kibirle selamlayarak askerleriyle kente girmiş.

Ayın 4. günü, Perşembe sabahı erken saatlerde, askerler Hıristiyan evlerine zorla girmeye ve ele geçirebildikleri her şeyi gasp etmeye başlamışlar. Ev sakinleri dehşet içinde tüm değerli eşyalarından vazgeçmek suretiyle güçbela askerlerin elinden kaçmayı başarmışlar.

Aynı günün akşamı, ordu kent dışına çıkarken, meydanın güney köşesinde bir ateş yanmış ve ardından, askerlerin kırdıkları kapı ve pencerelerden evlere attıkları bombaların sesi duyulmaya başlanmış. Rüzgarla hızlanan ateş Ermeni bölgesine doğru yayılmaya başlamış ve yıldırım hızıyla ilerlemiş.

Vagonlar dolusu gazyağı tenekeleri bütün gece kentin sokaklarına yayılmış ve askerler alevlerin yayılmasını sağlamak için evlerin çeşitli kısımlarına gazyağı fırlatan başıbozuklara katılmışlar.

Sabah, bir arabadan düşen gazyağı tenekesi bir Rum tarafından yol ortasında bulunmuş. Bir başka Rum da, gece oraya bırakılmış iki teneke gazyağını evinin önünde bulduğunu, kapıyı açıp içeri almak için kendini tehlikeye attığını, böylece olayın da bilincine vardığını bize anlattı.

Evleri yanarken, askerlerin ve başıbozukların ateşine maruz kalan ve sağlam kalan evlere sığınan yerleşimciler arasında korku ve panik bütün gece hüküm sürmüş.

Yerleşimcilerden bazıları, özellikle Ermeniler, evlerinden dışarı çıkmaya ve dükkanlarını korumak için kentin işlek kısmına gitmeye cüret etmişler, fakat sokaklarda devriye gezen askerler ve başıbozuklar ateş açıp onları durdurmuşlar.

Pazar yerine ulaşmayı başaran bazı Hıristiyanlar, dükkanları yağmalamak için etraftan toplanmış, dükkan sahiplerine saldırıp yerlerde sürükleyen Müslümanlarla yüz yüze kalmışlar. 13 Ermeni ve 5 soydaşımız ciddi bir şekilde yaralanmış ve ölmüş. Böylece kent bütün gece boyunca alevlere ve Osmanlıların yağmasına terk edilmiş.

Büyük felaket, gece kuzeyden gelen bir rüzgar karşı yöndeki alevleri Türk bölgesine döndürdüğü cuma sabahı sona ermiş. Ermeni ve Rumların birçok evi ve güney kısımdaki Türklerin dükkanları ve birkaç evi de dahil olmak üzere, çarşı alanının büyük bir kısmını yok etmiş.

Aynı cuma günü akşama doğru, bir başka yangın, çarşı alanının geri kalanını küle çevirmiş. Sakinlerden hiçbiri, evlerinden dışarı çıkmayı göze alamamış; bütün gün ve gece dehşet içinde kapalı kalmışlar.

Böylece Malkara'nın, 67'si Rumlara, yaklaşık 15'i Türklere ve geri kalanı da Ermenilere ait olan 300 dükkandan ibaret çarşı alanı yerle bir olmuş. Çok sayıda Ermeni ve Rum'un evi yanmış ve 13 Ermeni ve Lambos Keheya, oğlu Ksantes, John Tselepis, Karalombos Mavrodis ve George Theodorou adlı beş insanımız öldürülmüş. Malkara yakınındaki tarlalarda çalışan çoğu işçinin kaderi bilinmiyor. Muhtemeldir ki onların da çoğu katledilmiştir.

Bütün yüzlerde korku okunuyor. Her an yeni askerlerin gelmesini ve aynı tecavüzlerin veya katliamların yinelenmesini bekliyorlar. Herkes bu zulümlerin sona ereceğinden ümidi kesmiş durumda.

Korku içindeki çocuklar ve bebekler açlıktan sürekli ağlıyor ve bağırıyorlar. Kısa süre içinde yiyecek tedariki yapılmazsa, açlıktan ölme tehlikesi muhtemeldir.

2. Malkara Civarındaki Köylerdeki Olaylar:

Sokakları ve özellikle şehir merkezinin meydanını, Gö-

nence'den gelen ve kente sığınan kadın ve çocuklar doldurdu; korkmuş ve sefil bir durumda, yiyecek ve barınak için yalvaran insanların feryatları şehrin dört bir yanını kuşatmış durumda.

Ayın dördüncü günü perşembe, Malkara'dan gelen askerler köyde görünmeye başlamışlar. İlk müfreze, topçu birliğinin eşliğinde köye girer girmez, diğer müfrezenin yürüyüşü başlamış.

Sonra trampetler çalınmış ve müfreze kolunun başındaki subay yüksek sesle emir vermiş: "Yağmalayın, yakın, kesin!" Bölükler sırayı bozmuş, köye dağılarak her yöne ateş etmeye, kapıları ve pencereleri kırmaya, kaçmayı başaramayanları öldürmeye başlamışlar. Zorla evlere girerek, para koparmak için Hıristiyanlara işkence etmişler.

Köylülerin ödleri patlamış; evlerinde saklanmaya çalışmışlar. Fakat her şey nafileymiş. Askerlerin şiddeti her yerde onları takip ediyormuş. Hemen her ev zorlanmış, asker ve başıbozukla. tarafından, bir plan dahilinde soyulup soğana çevrilmiş. Tutuklanan köy sakinleri, değerli şeylerini sakladıkları yeri ifşa etmeleri için işkencelere tabi tutulmuşlar. Mahalle papazı Panayotis, askerlerce evinde yakalanmış, işkence edilmiş, aşağılanmış, saçı ve sakalından sürüklenmiş ve nihayet darbelere dayanamayıp baygın düşmüş. Üstünde cüppesi varmış. Bu arada askerler, kadınları kovaladılar, ele geçirdikleri kadın ve çocuklara uluorta tecavüz etmişler.

Bir görgü tanığı, hayvani arzusunu tatmin etmek için bakınan öfkeli bir asker tarafından tecavüze uğrayan bir kızın, diğer askerler tarafından da ırzına geçildikten sonra kaçmaya kalkıştığını, pencereden kendisini attığını ve ciddi bir şekilde yaralandığını anlatıyor. Bu arada patlayan bombaların sesi işitiliyormuş ve kentin çoğu bölgesinde yangın patlak vermiş.

Bu yeni tehlike karşısında aklı başından giden köylüler,

evlerinden kaçmak için güvenli bir yer aramışlar, fakat askerlerle başıbozuklar köyü kuşatmışlar ve kaçmaya kalkışan herkese ateş etmişler. Gönence manastırının Başrahibi Eudokimos, köyün papazı Kreston ve yardımcısı Akkakios, çan kulesinde saklanmışlar; manastırın yağmalanmasını oradan izlemişler.

Kaçmaya çalışanlar köyden çıkarken askerin ateşine maruz kalmışlar ve onları her şekilde aşağılayan, saç ve sakallarından sürükleyen Osmanlı başıbozuklarınca yakalanmışlar. Daha sonra, bel kuşaklarıyla boyunlarına kaya bağlanmış, işkence edilmişler ve boğazlandıkları nehre kadar sürüklenmişler. Başrahip orakla biçilerek katledilmiş, papaz Kreston boynundan bıçaklanmış, kulağı ve sağ eli tamamen kesilmiş, yarı ölü olarak bırakılmış. Yardımcısı Akakkios, bulunduğunda ölmek üzereymiş. Köy ve çevresindeki tarlalar erkek, kadın ve kızların cesetleriyle doluymuş; çok sayıda çocuk ve bebek, kurşunlarla delik-deşik bir şekilde bulunmuş. Çoğu kız, tecavüzden kaçmaya çalışırken, evlerinde diri diri yakılmış. Her yer ceset dolu.

Bu felaket, hasat mevsimi olması nedeniyle köylülerin çoğu köy dışında tarlada çalışıyor olmasaydı, çok daha korkunç olabilirmiş. Bunlardan bazıları Malkara'ya kaçmayı başarmış; çoğuysa kaçmaya çalışırken öldürülmüş.

Köyün bütün evleri, yangınla öylesine harap olmuş ki, görünen tek bir çatı bile kalmamış. Kilise ve ek binalarıyla Gönence manastırı, çan-kulesi hariç, tamamen yıkılmış. Köyün başından sonuna kadar kömürleşmiş yıkıntılar vardı ve ölüm sessizliği hüküm sürüyordu.

Köyün içinde ve dışında yarı yanmış insanların cesetleri ve büyükbaş hayvan leşleri hâlâ gömülmeden duruyor ve çürüyen bedenlerden korkunç bir koku yayılıyordu. Katliam esnasında teşhis edilmiş bulunanlar şunlardır: Nerancis Demetriou, 80 yaşlarındaki Anagnostis Demetriou, Eustratios Mavroudi Sabbatianou, George Nikolaou, Nicolaos Hacıoğ-

lu, Demetroula Krestou, Despoina Athanasiou, Nikolakos Krysaphi, Diamandis Soteriou, Margaritis, Theochari, Akilles Stavritsas, Kyriakos Aphentoulis, Demakos Joannou, Athanasios Demakis, Manolis Vasiliou ve diğerleri.

Kendini korumayı başaran zavallıların çoğu, askerler tarafından insanlık dışı muameleye uğradıkları Malkara'ya girdiklerinde gözden kaybolmuş. Bazıları hendeklerde ve köyün etrafındaki çalılıklarda saklanırken, aralarında, köy rahiplerden Manoles'in de olduğu köylüler, Türkler tarafından her gün arandıkları yerde, komşu Türk köyü Sarnıç'ta saklanıyorlarmış.

Malkara'ya kaçanların çoğu, şok ve terörden ıstırap çektiklerinden dolayı delirirken, diğerlerini de kötü yazgı beklemekte. İstisnasız hepsi mallarından yoksun bırakılmış; şiddetli açlıktan ve yoksulluktan her an ölme tehlikesi içindeler.

Lambros Xanthopoulos şöyle anlatıyor: Malkara yakınında yedi Rum ailenin yerleşim alanı Sakça'da, Temmuz'un dördüncü perşembesinde, ordu oradan geçerken, bir top arabasında oturmuş yüksek rütbeli bir zabit, bir çiftlikte çalışırken, Hıristiyan veya Türk bir çiftlik olup olmadığını öğrenmek istemiş kendisinden. Hıristiyan olduğunu öğrenmesi üzerine, derhal askerlerine emir vermiş ve "Yakın!" diye bağırmış. Bunun üzerine askerler ve aralarında Küçük Katır'dan Hacı Ahmet ve Kara Dirim'den Feyzoğlu Osman'ın da bulunduğu başıbozuklar, bütün evleri ateşe vermişler. Evler yanarken, sığırlar ve taşınabilir mallar, askerler ve başıbozuklar tarafından gasp edilmiş; kaçmayı başaramayan köylüler öldürülmüşler. Yatağında hasta yatan yaşlı Vasilios Adam, evinde diri diri yanmış.

Marcus Panayotes'in peynir fabrikasında çalışan Kostantinos Athanasion isimli bir görgü tanığı vasıtasıyla Hasköy'den aldığım bilgilere göre, ordu bu ayın dördüncü sabahı, yani perşembe günü, erkenden köye girmiş. Kısa süre sonra tüfek sesleri duyulmuş ve köylülerin tümü, kadınlar

ve çocuklar dahil olmak üzere, korkudan oraya buraya kaçışmışlar. Askerler peşlerine düşüp ateş ederek büyük bir bölümünü öldürmüşler. Pek çok kadın ve kız yakalanmış ve askerler tarafından yakındaki yel değirmenine sürüklenmişler. Orada tecavüz edildikten sonra, serbest kalmalarına izin verilmiş ama çırılçıplak ve yaralı halde.

Çok zaman geçmemiş ki, komşu köylerden Türkler gelmişler; köylülerin evlerini yağmaladıktan sonra, hareket edebilen her şeyi at arabalarıyla taşımışlar.

Birkaç saat sonra kentin birçok bölgesinde aynı anda yangın patlak vermiş ve kısa sürede köyü bir enkaz yığınına dönüştürmüş.

Köyün imha edilmesinden sonra ordunun geri çekilmesi üzerine, Türk başıbozukları, kırsal alanda gizlenmiş erkek, kadın ve çocukları bulmak için dolaşmaya başlamışlar. Aramaları sırasında avcı köpeklerini kullanmış; çalılıkların ve kovukların yakınlarında davul çalmış; saklandıkları yerden çıkanları soyup öldürmüşler. Böylece köylülerin çoğu askerler ve başıbozuklar tarafından katledilmiş, fakat bir kısmı da bilinmeyen yerlerde saklanmaktaymış.

Nihayet, köyün ileri gelenlerinden Kostantinos Athenasiou'nun, bir ağacın altında, parasını sakladığı yeri söylemediği için, kulakları ve burnu kesilmiş ve gözleri yuvalarından çıkarılmış vaziyette inlerken görüldüğünü, arkadaşı Krestos Lambrou'dan nakletti.

Demetköy köyü de benzer kaderi paylaşmış. Temmuz ayının dördüncü günü iki asker köye gelmiş ve köy sakinlerine ordu için ekmek tedarik etmelerini emretmiş. Fakat kısa bir süre sonra köyden çıkmışlar ve hububat yığınını ateşe vermişler. Ateşi söndürmeye koşanları yakalamışlar, onları soymuşlar ve bazılarını katletmişler.

Daha sonra diğer askerler koşarak köye gelmiş; zorla kiliseye girmiş ve talan etmişler. Ardından köyün her tarafına dağılmış ve kaçmayı başaramayan herkesi öldürerek bütün

evleri yağmalamışlar. Kadınları yakalayıp tecavüz etmişler ve nihayet köyün farklı yerlerini ateşe vererek, tek bir ev ayakta kalmayacak şekilde küle çevirmişler. Sakinlerin çoğu katledilmiş. Geri kalanlar bölgeye yayılarak, hendek ve mağaralarda saklanmışlar.

Daha beterleri Kiourtle (Kürtüllü) köyünün başına gelmiş. Temmuz ayının dördüncü günü ordu köye girer girmez, askerler yağmalamaya, dövmeye ve öldürmeye başlamışlar ve köyde kaldıkları iki gün boyunca kadın ve kızlara tecavüz etmişler. Nihayet, civar köylerdeki Türkler, kısmen yakılmış olan kiliseden başlayarak yağmaladıkları köy evlerini ateşe vermişler. Büyükbaş hayvanlar, mobilya ve yiyecek dahil, her şeyi almışlar. Herkes soyulmuş. Köyün ileri gelenlerinden George Apostolou'nun 400 lirası alınmış. Köylülerin çoğu katledilmiş; sağ kalanlar, sağa sola kaçışıp gözden kaybolmuşlar. Ayın dördünde, Temberiköy (Altıntaş)'da da, askerler köyün kilisesini ve yaklaşık otuz evi yakmışlar. Evleri yağmalayıp sakinlerin çoğunu katletmişler.

Davutdede, Paşaköy, Yılanlı, Doluköy, Yesiköy, Karaçali, Deveciköy aynı şekilde tamamen yağmalanmış. Bu köylerin sakinleri, civardaki komşu Türklere 150-200 lira ödemek suretiyle, köylerinde kalma iznini almayı başarmışlar.

Malkara bölgesinin geri kalan köylerinin kaderi tam olarak bilinmiyor, çünkü terör rejiminden dolayı hiçbir Hıristiyan, sokağa çıkmaya ya da herhangi bir yere gitmeye cesaret edemiyor. Bundan dolayı, her şey, Hıristiyanlara ait büyükbaş hayvanları ve mahsulleri kendilerine mal eden Türklerin insafına kalmış.

Öğle sularında, ilave bilgi almak ve hoşçakal demek için Malkara Kaymakamını görmeye gittik. Gönence'nin yıkımından söz açıldığında bize, o köylülerin hak ettiklerini aldıklarını, çünkü Bulgar işgali sırasında, Bulgar ordusunu desteklediklerini ve elindeki Bulgar bayrağıyla, Malkara'yı işgal eden Bulgarlara kılavuzluk edenin de Gönenceli

Athanasios Georgiou olduğunu söyledi. Ayrıca, bütün bunlara karşın, pederane bir tavırla hareket eden hükümetin çeşitli kaza ve köylerde sıkıntı çeken Hıristiyanlara sağladığı gibi, bu vatan hainlerine de ekmek verilmekte olduğunu ekledi.

Malkara Kaymakamına çarşamba öğleden sonra veda ettik, parçalanmış ve kömürleşmiş insan ve hayvan cesetleri dışında ne bir hayvan ne de bir insan gördüğümüz Gönence'nin içinden geçtik.

Yıkımlar alevlerden kararmıştı; duman hâlâ her yerde görülmekteydi ve açık havada yanmış insan etinin, çürümüş bedenlerin iğrenç kokusu çok uzaklardan bile alınabiliyordu.

Dehşetin yarattığı korkunç tabloyu ve hâlâ alevler içindeki Hıristiyan köylerini arkamızda bırakarak yola düzüldük.

Gözlerimiz her nereye iliştiyse, korkunç sahneler gördük. Gömülmemiş, güneş ışınlarıyla bileşenlerine ayrışmış insan ve hayvan bedenleri hâlâ orada burada yatıyordu. Mobilyalar ve diğer ev eşyaları, sokaklara ve alanlara dağıtılmıştı. Her yerde duman tütüyordu ve alevler tahribatın dehşetini tamamlıyordu.

3. Hayrabolu Yöresindeki Olaylar:

Çarşamba günü akşam karanlığında Hayrabolu'ya vardık ve ilk önce, kendisine geldiğimizi bildireceğimiz kaymakamı ziyaret ettik. Ertesi gün müftü ve diğerleriyle, sıkıntı içindeki köylülerin durumunu konuşmak istediğimizi söyledik.

Müftü, komisyonun sevkiyle amaçlanan şeyi icra etmek için kaymakam üzerindeki nüfuzunu kullanacağına dair bize söz verdi ve hükümet binasında bir toplantı düzenlendi.

Fakat takip eden günde, yine komisyonun Türk üyesinin ve müftünün uyanıp gelmesini bekledik öğlene kadar. Bir

kere daha, Türk üyelerin koşullara yönelik bir araştırmadan bilerek kaçmakta olduklarını ve komisyonun hiçbir şey yapamayacağını fark ettim. Th. Niketas ve Furnucyan ile birlikte, Hayrabolu ve yakın köylerdeki koşullar hakkında gereken bilgileri almakta zorlandık. Hayrabolu'nun ileri gelenlerinden ve köylerinden kaçmayı başaran köylülerden şunları öğrendik:

Temmuz ayının beşinci cuma günü, Hayrabolu'da, askerler çok sayıda Rum'un evine zorla girmiş, onları paralarını vermeye zorlamışlar ve el atabildikleri her şeyi gasp etmişler. Özellikle tüccar Yorgo Zimboules, bize anlattığına göre, saatlerce işkence görmüş; daha sonra askerler, boynuna ip dolayıp yukarı asmışlar ve yarı ölü ve bilinçsiz bir halde bırakmışlar; değerli buldukları her şeyi kaldırmanın dışında evde saklı yüz elli liraya da el koymuşlar.

Bu arada onun Türk komşuları evini yağmalama fırsatını yakalamışlar; sığırlarını, çiftlik araçlarını ve bütün hububat stokunu götürmüşler.

Hayrabolu'nun Rum tüccarlarının çoğu ve civardaki köylüler, adaletsiz bir şekilde tutuklandıktan ve bizzat kaymakamın kendisi tarafından dövüldükten sonra, demir kafese koyulmuş ve hapse atılmışlar; her gün ve özellikle her gece, çeşitli işkencelere tabi kılınmışlar. Hayrabolu'nun ünü kötü Hacı Şerif Bey'i ile aralarında, yaptıkları soygunlarla tanınmış Hayrabolulu Fazıl, Resul Recep, Mehmet Bey, Fatik Bey, Reşit Oğlu Hacı Kazım, Rostolu Hacı Mahmut, Kadir Koz'un da olduğu on yedi Türk, silahlı çeteler oluşturup Hayrabolu halkına zulmetmişler; önde gelen adamların her birini haraca bağlayarak, 30 ila 500 lira arasında paralar toplayarak paylaşmaya başlamışlar.

Bu çeteler, ileri gelen eşrafın, hatta bütün köylünün haklarını gasp ediyor, güpegündüz Hıristiyanları soyup öldürüyor ve ortalıkta serbestçe dolaşıyorlarmış. Görünüşte hami görüntüsünde, gerçekteyse köylüleri dövmek, zenginleri

soymak ve köylülerin çocuklarına, kadınlarına tecavüz etmek için yerleştirilen müfrezelerin bulunduğu köylere bile saldırmışlar. Ve nihayet, böylesine bir terör ortamında, piskoposluk temsilcisi ve Hayrabolu'nun önde gelen kişileri, kaymakamın ve yetkililerin baskısıyla, *Tacyhydromos*'da yayınlanan, Hayrabolu köylerindeki zulümlerin, Bulgar ordusu tarafından işlendiğini ve hükümetin sakinler arasındaki sükuneti sağlamak için gerekli bütün adımları attığını iddia eden 11 Temmuz deklarasyonunu imzalamaya zorlanmışlar.

Hayrabolu yakınındaki Kaşköy'ün muhtarı Demetrius Kerstos'dan ve diğerlerinden, 4 Temmuz çarşamba günü, yaklaşık 10 Türk müfrezesinin, köye gizlice girdiğini, ardından da ordunun Malkara'dan geldiğini öğrendik.

O akşam ordu gelmiş ve muhtemelen herkesin adresini bilen görevli subay, hemen köyün bütün erkeklerinin kilisede toplanmasını emretmiş.

Onlar toplanır toplanmaz, birliklerine köyü ve kiliseyi kuşatma emrini vermiş. Sonra iki görevli Muhtar Demetrius'u çağırmış ve para bulabilecekleri en iyi evlerini onlara göstermesini emretmiş.

Muhtar, tehditle boyun eğmeye zorlanmış; sonuçta askerler gidip köyü baştan başa araştırmışlar. Bulabildikleri bütün para ve değerli eşyaları almışlar. Nihayet, on beş lirayı bulup kaptıkları muhtarın evine girmişler. Akşamın geç bir vaktinde, subaylardan biri birliklerine hitap ederken, bir elinde revolveriyle, muhtardan, o akşam ve başka akşamlar için kendisine köyün en güzel üç kızını bulmasını istemiş ve tabancasını göstererek, aksi taktirde, onu vurmaktan dolayı çekinmeyeceğini söylemiş.

Öfke ve çaresizlik içinde sabrı taşan muhtar, böyle utanç verici bir şeyi yapmaktansa ölmeyi tercih ettiğini söyleyerek hemen göğsünü açmış.

Daha sonra bir başka subay muhtarı oradan uzaklaştır-

mış. Bunun üzerine muhtar gidip endişe içinde her an ölümü bekleyerek samanlığın yanında saklanmış.

Ardından, belirli bir düzenle köye dağıtılan birlikler, korku salmak üzere sağa sola ateş etmeye başlamışlar; evlere girerek tepeden tırnağa soymuşlar.

Aynı günün akşamı, bütün kadın ve kızlar, askerler tarafından Muhtarın samanlığına toplanmış; askerler bütün gece boyunca iğrenç tecavüzlerini sürdürmüşler. Hem 8-10 yaşındaki kızları hem de yaşlı kadınları yedekte tutmuşlar. Bunlardan biri de değneğine zorlukla tutunan 75 yaşında bir kadınmış. Bize askerlerin ona tecavüz ettiğini bizzat kendisi itiraf etti.

Tecavüzcülerinin ellerinde saatlerce işkence gören zavallı kadınların ümitsiz iniltileri ve feryatları sabaha kadar yankılanmış. Çoğu baygın düşerek tamamen çözülmüş, kol ve bacakları ve vücutlarının bazı kısımları kesilmek suretiyle acınacak bir şekilde parçalanmış.

Ertesi sabah komutan bu işkencelerden kimi baygın düşmüş, kimi yaralarından acı çeken ve feryat eden kadınlara bakıp "Böyle şeylerin savaş zamanında vuku bulmasının yasak olduğunu" söyleyerek teselli etmeye çalışmış ve serbest bırakmış.

Gece yarısına doğru köyün çeşitli yerlerinde yangınlar başlamış, sabahla birlikte köyün büyük bir bölümü harap olmuş.

Sabahleyin pek çok başıbozuk geri kalan evleri yağmalamış, evlere taze ateş yerleştirerek iyiden iyiye küle döndürmüşler. Ordunun hareketinden sonra, muhtarın kendisinin de aralarında bulunduğu köyün önde gelenlerinin saklandıkları yerlerde yakalamış ve para koparmak için işkence etmişler.

Köyün muhtarı hayatını, sakladığı beş lirayı ödeyerek kurtarmış, fakat verecek herhangi bir şeye sahip olmayan bazıları ölümüne işkenceye maruz kalmışlar. Böylece bir-

likler girdiği zaman sürülerini muhafaza eden üç çoban ve rahip Athanasios başta olmak üzere, Krestakis Athanasion, Lambrinos Kreston, Konstantinos Vasiliou, Mavroudes Theokari, Kostas Vasiliu ve pek çoğu katledilmiş.

Vadi ve hendeklerdeki barınakların çoğu bulunmuş ve dağıtılmış. Hayrabolu'daki barınakların bir kısmı bulunmuş. Köyün boşaltılmamış bir tek evi bile kalmamış. Köylülerin malları ve bütün büyükbaş hayvanları civardaki Türkler tarafından taşınmış. Bugün bile elde silah, onlara yeniden işkence etmek ve barbarlıklarını Hıristiyan kanıyla doyurmak için kadın ve çocukların saklandıkları yerleri araştırmaya devam ediyorlar.

Aynı gün Kaşköy'deki "Hayat Veren Bahar Manastırı", bütün binalarıyla yakılarak yerle bir edilmiş ve Abbot Theodosios askerlerden güçbela kaçmayı başarmış.

Aynı kader, Hayrabolu'nun yöre köyleri olan Tarköy (Tatarlı) ve Rembeci'nin başına da gelmiş. Bu köylerin içinden geçen 'amele taburları'ndaki Hıristiyanlar, hiçbir yaşam belirtisi görünmediğini rapor ettiler; köyün bir başından diğerine evlerin karanlığa gömülmüş harabeleri dışında hiçbir şey kalmamış. Şimdiye kadar, bu iki köyün sakinlerinden hiçbiri Hayrabolu'ya veya başka yere sığınmış değil. Bu zavallı Hıristiyanların kaderine gelince, bu köylerin Bulgar komitacıları tarafından yakıldığını, fakat önemli noktalara jandarma devriyelerini göndermek suretiyle köylülerin emniyeti için gerekli adımları attığını bize söyleyen yetkililerden bile hiçbir bilgi elde edemiyoruz.

Hayrabolu'dan ayrılışım sırasında, Tatarlı'dan komitacı oldukları iddia edilen üç köylünün, bir devriye tarafından yakalanıp Kristritsa'ya giden yolda ayaklarından asıldıklarını ve ölümüne işkence gördüklerini Kostritsa (Ataköy)'lü bir köylüden öğrendik.

Hayrabolu bölgesinin geri kalan köyleri, yani Kristritsa, Kasımpaşa, Faraşlı (Aydınlar), Akındilli hakkında, ordunun

yüksek rütbeli subaylarının huzurunda askerler ve başıbozuklar tarafından baştan ayağa soyulup soğana çevrilen ve Hayrabolu'ya kaçan köylüler tarafından bilgilendirildik.

Yakında kamp kurmuş olan bir askeri birlik tarafından abluka altında tutulan, her gün başıbozuk gruplarının hücumlarına karşı direnen Kristritsa ve Kasımpaşa, subaylar ve askerler tarafından her gün baskı altında tutulmaktadır; öyle ki subaylarla başıbozuklar, hemen her açıdan birbirlerinin aynı.

Kasımpaşa'da iki ev ve bir kilise yakılmış ve bütün evler yağmalanmış. Yangını gören sakinler, dehşet içinde kenti terk etmişler ve hâlâ çalılıklarda ve çukurlarda saklanıyorlar.

Faraşlı'da, müfrezelerin köyün bütün evlerini yağmalamasından sonra, sakinlerden dokuzu öldürülmüş, ikisi ağır yaralanmış. Kadınları kaçırıldıktan iki gün sonra serbest bırakılmaları üzerine bitap bir halde köye dönmüşler. Köyü koruduğu farz edilen 25 asker, yiyecekleri, büyükbaş hayvanları ve hatta giysileri başıbozuklar tarafından alınmış olmasına rağmen, her gün köylülere baskı yapıyor ve yiyecek istiyormuş.

Gerçek şu ki, köylülerin gözleri önünde karılarına ve çocuklarına tecavüz edilmeden önce, onlardan para koparmak için askerler ve komşu Türkler tarafından sürekli eziyete maruz bırakılmaktadırlar.

Nitekim Temmuzun beşinci günü, köyün muhtarı, Ereğli'den Mustafa Etemoğlu'nun köye gelip Bulgar işgali esnasında öküzünü kaybettiğini söyleyerek, Giorgaki Soteriyu'yu, on bir gün içinde ödenmek üzere otuz liralık senet imzalamaya zorladığını ve şahit olarak da, bazı Faraşlı köylüleri gösterdiğini rapor etti.

Aynı gün, aldığımız bilgilere göre, takımın aktif üyelerinden biri olan Hacı Şerif Bey, Phazoul, Anastasios ve Demetrius Kehaya ile Faraşlı çevresinden olan Scholari'den,

150 liralık kısa vadeli bir senet talep etmiş ve almış. Bu, aynı zamanda, Faraşlı köylülerinin, kefil olarak imzalamaya zorlanması demekti.

Perşembe günü öğleden sonra Niketas ve Fesnocyan ile birlikte hükümet binasına giderek müftünün ve komisyonun Türk üyelerin gelmesini bekledim. Gözlemlerimiz ve izlenimlerimiz hakkında birkaç değişiklik yapıp anlaştıktan sonra, Hayrabolu kaymakamına koşullar hakkında ne düşündüğünü ve hükümetin kurbanların güvenliği için hangi tedbirleri aldığını sordum.

Köylerde, Türk askerlerinin üniformasını giyen Bulgar komitacıları tarafından yapılmış dehşetli şeyler olduğunu, fakat yönetim tarafından zarar gören Hıristiyanları korumak ve acılarını hafifletmek için bütün uygun önlemlerin alındığını, köyleri koruma altına almak için çeşitli noktalara jandarma devriyesi sevk edildiğini öğrendik.

O sırada kaymakamı ziyaret etmekte olan Tekirdağ İngiliz Konsolosu E. Doussis, anlatılanları duyduğunda kaymakamın sözünü kesti ve oradakilerin huzurunda, çiftliğinde bulunduğu bir gün başıbozuklarla askerlerin, ellerinde tüfekler, Hıristiyanları saklandıkları yerlerde avladıklarını kendi gözleriyle gördüğünü, bütün bunların Türk askerleri tarafından yapıldığını defalarca tekrarladı. Söylediklerine göre, köylüleri yakaladıklarında soyundurmuş ve kılıçtan geçirmişler.

Niketas ve Phournoudjian ile yalnız kaldığımızda, kusurların Bulgar komitacılara yüklendiği ve içinde eziyet çeken Hıristiyanların durumu hakkında en küçük bir ifade bile olmayan bir raporu imzalamamız için bir saat boyunca ısrar ettiler. Kurbanların korunması ve tazmin edilmeleri için hükümetin bir şeyler yapmaya çalışmasına yönelik şükranlarımızın iletilmesini istedik.

Yola çıkmak için acele ettiğimizden, Tekirdağ'da buluşacağımız Ermeni Patrikliğini temsil eden komisyon üyesi-

ne, orada buluşmanın ve bir anlaşmaya varmanın bizim için iyi olacağım söyledim. Komisyonun Türk üyesi bizim ısrarımıza karşı koymadı ve gün ortasında orayı terk ederek ertesi sabah yaklaşık saat üçte Tekirdağ'a vardık. Yolda tek bir Hıristiyan'la karşılaşmadık, buna karşın, geceye doğru, orada burada, tamamen teçhizatlı bir halde dolaşan on veya on beş kişilik çok sayıda Türk grubu gördük.

Saygıdeğer Efendim; Türk ordusunun bu bölgeleri yeniden işgal etmesinden sonra, Malkara ve Hayrabolu civarında yaşanan trajik olayları rapor haline getirmekte olduğum şu anda, Malkara şehrinin, Malkara ve Hayrabolu'nun çoğu köyünün yakılıp yıkılmasının, bu bölgelerdeki Rum nüfusun imhaya tabi tutulmasının faillerinin, Türk ordusu ve özellikle de, Gelibolu'dan çıkarak Malkara ve Hayrabolu'nun içinden geçen 5. Kolordu 27. Tümeninin 2. taburu olduğunu gönül rahatlığıyla söylemek mümkün görünüyor. Yine 4 Temmuz Perşembe günü, o yıkım ve imhanın ilk işareti, üst düzey komutanlar Mehmet Ali Paşa ve Mustafa Paşa tarafından hem trompetle ve hem de yüksek sesle verilmişti: "Yağmalayın, yakın, boğazlayın".

Öldürülen Rumların sayısı, özellikle köylerdekiler, hüküm süren kaos ortamında iletişimin kesilmiş olmasından bu yana kesin olarak bilinemiyor. Yine de askerlerin, zaten kaçıp kurtulma imkanlarının pek olmadığı köyleri kuşatma harekatı içinde olduklarından ve silahlı başıbozukların, çalılık ve mağaralarda saklananları hâlâ avlıyor ve kimi bulurlarsa öldürüyor olmalarından dolayı katledilenlerin sayısının çok yüksek olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Üstelik bu durum, orada burada yığın halinde duran gömülmemiş cesetlerden anlaşılabilmektedir. Daha da acıklısı, Hayrabolu'nun Tatarköylü ve Rembetsili sakinlerinin ve Uzunköprü Doğanköy bölgesinin komşu köylerinden Dugoankioi (Meriç), Stombakioi (Örenköy) ve Dervenaki'nin sakinlerinin kaderi hakkındaki tahminlerimizdir. Adı geçen

köylerin tamamen yakıldığını bilen güvenilir bir kaynağın verdiği bilgilerin yanı sıra, yaşayan tek bir canlının görülmemesi bizi iyiden iyiye korkutuyor.

Sağ kurtulanlar da korunaksız açık araziye saçılmış durumdadır, dolayısıyla hâlâ askerlerin ve başıbozukların şiddetinden kaçmış ve yeterince saklanmış sayılmazlar. Her şeye ordu ve başıbozuklar el koyduklarından, büyükbaş hayvan, yiyecek ve diğer ihtiyaçların eksikliğini çekmekteler. Korkudan canlı cesetlere döndüler; açlık ve kötü koşullardan ötürü sürekli ölüyorlar.

Malkara ve Hayrabolu'ya sığınmayı başaranların ve kendi evlerinde kalanların durumu da acmasıdır. Her gün onlara büyük miktarda para cezası kesen, müşahede altmda tutan, gözleri önünde kadın ve çocuklarının ırzına geçen asker ve başıbozuklar tarafından türlü baskıya maruz kalmaktalar.

Böylece, Malkara şehrinde ve bu bölgenin 18 köyünde ve Hayrabolu şehri ve onun 7 köyünde, 17.160 candan oluşan 2860 Rum ailenin durumu, hiç mübalağasız, içler acısıdır. Fena şekilde işkence gören bu Rum'ların içinde bulunduğu umutsuzluk ve korkuyu tarif etmek imkansızdır.

Saygılarımla

(İmza)"

Üstteki rapordan ayrı olarak, Patrikhaneye gelen, 7 Temmuz 1913 tarihli bir mesaj, Türk ordusunun Gelibolu'dan Kessane'ye (Keşan) gittiğini anlatmaktadır:

"Türk ordusu, Keşan'ı bir kere daha işgal etmek üzere dördüncü kez ilerlerken, Gelibolu yakınındaki bütün Rum köylerini de yıktı, yağmaladı ve yaktı. Elmalı'yı bir ev kalmayacak biçimde yakıldı; Karacaali tamamen yağmalanıp imha edildi; Kozköy (Ali Işık) ve Deveciköy yakıldı ve çöl haline getirildi; Paşaköy'e yapıldığı gibi Kurteli de soyup soğana çevrildikten sonra tümüyle imha edildi. Marya, as-

kerler ve kaçaklar tarafından 16 Rum'u öldürdükten sonra yakıldı.

"Türklerin bu acımasızlığının sebebi, Rum nüfusun demografik açıdan Müslümanlardan fazla olması durumunda Trakya'nın otonomi ilan edilmesinden korkmalarıdır. Bu nedenle de her gün o bölgelere Müslüman mülteciler sevk edilmektedir."

Bütün bu gaddarlıklar, tam da planlandığı gibi, Trakya'daki Rum halkı üzerinde büyük bir etki yaptı. Korku ve terörle bunaltıldılar. İç kısımlardaki Rumların çoğu, insanların öldürülmesine ve binlerce hayvanın müsaderesine yana yakıla Tekirdağ'a kaçtı.

Bu durum, Heraclea (Ereğli) Metropolitini kumandan İzzet Paşa'ya, Türk ordusunun Hıristiyanları imha etme çabalarına tanıklık eden aşağıdaki iki telgrafı göndermeye mecbur kılmıştır:

"Temmuz'un 3. günü, 1913. Ordunun ilerlemesine eşlik eden gruplar, Hıristiyan köylerini yakmaya ve sakinleri öldürmeye devam ediyor. Bundan dolayı, milletimizi yıkımdan ve Türk ordusunu utançtan korumak için sizden Allah adına ricada bulunuyorum."

Ve tekrar: "Tekirdağ şehrindeki 39 cinayet, askeri üniforma giymiş, kenti kontrol altına alan gönüllülerin işidir. Kırsaldan bildirilen ölümler ve yangınlar da, gelen bilgilere göre, Malkara, Hayrabolu ve Lüleburgaz civarındaki yerel suçlulardan yardım gören Kürt müfrezelerin eylemleridir ve Kürtlerin yıkıcı işleri devam etmektedir."

Türk ordusu kumandanının bu telgraflara karşılık yaptığı tek şey, olguları inkâr etmek oldu, fakat Patrikhane, koşulları dikkate alarak, temsilci piskoposların ve konsey üyelerinin refakatiyle bizzat Ekümenik Patriği tarafından 14 Temmuz 1913'te Sadrazam'a teslim edilen protestoyu hazırladı:

"Ekselansları:

"Önceki gün siz Ekselansları ile gerçekleştirilen konferans ve sizin iyi dileklerle başkanlık ettiğiniz kurul esnasında, yakınlarda yeniden ele geçirilen bölgelerde, çok sayıda olay meydana geldiği; daha Patriklik harekete geçmeden önce, sakinlerin emniyetini ve sükuneti sağlamak için gerekli tedbirlerin hükümet tarafından alınmış olduğu; Dahiliye Nazırı ve Edirne bölgesinin yeni valisinin bu yerlere gönderildiği; suçlular üzerine çok sert cezaların emredilmiş ve uygulanmakta olduğu; Dahiliye Nazırının bazı beyan ve teyitlerde bulunduğu ifade edilmişti.

"Ertesi gün, doğrudan Patrikhaneye bir mektup* gönderildi. Temmuz'un 10'unda, Malkara ve çevresinde karışıklıkların meydana geldiği; suçlu olarak tespit edilen kişilerin ibret verici cezalara çarptırıldığı ve sorumlu olan Çerkes Bey'in tutuklanmış olduğu bilgisi üzerineydi.

"Bununla birlikte, Metropolitler, Tekirdağ'daki Britanya ve İtalya Konsolosları tarafından arz edilen resmi raporlar

* Patriğe gönderilen mektup aşağıdaki gibidir:

"Rumların Patriği Muhterem Peder: Dünkü görüşme esnasında, Kutsal Pederimize sözlü olarak yapılmış deklarasyona göre, hatta Siz Kutsal Pederin konuyu rapor etmesinden önce, hükümet, zaptedilen yerlerde nahoş sonuçları önlemek ve emniyeti ve sükuneti temin etmek için gerekli adımları atmıştır. Dün akşam Tekirdağ'dan dönen Dahiliye Nazırı Talat Bey'den alınan bilgiye göre, devlet görevlileri, Malkara ve çevrelerinde düzen bozucu hareketlerin meydana geldiğini haber alır almaz, suçluları ibret verici şekilde cezalandırmış ve aralarından Çerkes Bey'i tutuklamışlardır. Sözü edilen nazır, Bulgarlar oradayken, o bölgelerin Rum Ortodoks sakinlerinin, Müslümanlarla çok iyi dönemler yaşayageldiklerini ve sorun olan o bölgelerdeki Rum Ortodoks mültecilerin, hükümet tarafından sağlanan bir gemiyle, İstanbul'daki evlerine geri gelebileceklerini de söylemiştir;" vs., vs.

10 Temmuz 1913.
Adalet ve Diyanet Nazırı
İbrahim

kadar, ıstırap çekenlerin birbiriyle tutarlı tanıklıklarına; Malkara'daki papazın anlatımına; özellikle, pek çok cinayeti, kundakçılığın inanılmaz örneklerini, oradaki durumu araştırmak uğruna o bölgelere giden Rum, Ermeni ve Müslümanlardan oluşan Komisyonun raporunda da yazdığı gibi, titreyen bedenlere bile uygulanan tecavüzleri; yetişkinleri olduğu kadar, küçük yaştakileri de ahlaksızca ve hayasızca zorlayacak kadar anormal şehvet düşkünlüklerini; Mehmet Ali Paşa ve Mustafa Paşa adlı iki komutanın cesaretlendirmesi ve teşvikiyle plan dahilinde kesintisiz bir şekilde işlenmiş ve sürdürülmüş, yağma ve imha eylemlerini; onların, vahşi sürüleri harekete geçirmek için dördüncü boru sesiyle birlikte verdikleri 'Yağmala, yak, kes' emirlerini vurgulamışlardı. Unutmayalım ki, bütün bunlar gerçeği ifade etmektedir."

[Patrik tarafından imzalı].

Özel komisyonun aşağıdaki raporu Patriğin mektubuna eklenmişti:

"Peristasis'te (Şarköy) ve yakın yörede yaşayan Hıristiyan nüfus her şeyi göze almış durumda. Türk askerleri köylüleri dövdü ve işkence etti, sığırlarım yağmaladı. Hükümet yetkilileri Hıristiyanlara karşı büyük bir düşmanlık gösterdiği için, ortam büyük sıkıntılara gebe... Silivri yöresinde, hemen her gün, Hıristiyanlara karşı Türkler tarafından yeni bir suç işlenmektedir. Temmuz'un 8'ine kadar, hırsızlıklardan, yağmalamalardan hakaretlerden, tehditlerden Türk zabitan ve askerleri sorumluydu, fakat şimdi hükümet yetkilileri bu korkunç işi devam ettiriyor. Silivri'de ve civar köylerdeki dükkanlar, terör rejiminden dolayı kapalı tutulmaktadır. Silivri Polis Şefi İsa, jandarmalarıyla Çado'ya gitti ve sakinlere herhangi bir gerekçe olmaksızın kötü davrandı ve onlardan 11'ini alıp tutukladı. Fanari (Fenerköy)'de de aynı şeyi yaptı. Körali (Küçüksinekli,) Şi-

şekli (Sinekli) ve Avren (Akören) köylerinde yaşamın, şerefin ve malın emniyeti yoktur. Silivri'de demir atmış olan Türk savaş gemilerinin mürettebatı Rum mezarlığına girdiler ve mezarların üzerindeki bütün çarmıhları yıktılar.

"Silivri hapishaneleri, zalimce dövülen ve işkence edilen barışsever vatandaşlarla doludur. Hükümet yetkilileri açıkça bu vatandaşlara karşı antipati gösterdiği sürece, geri dönen Türk mültecilerin Hıristiyanlara saldırma ihtimali büyümektedir.

"Tyroloe (Çorlu) ve çevresi de aynı şekilde, Türklerin baskı ve şiddet eylemlerine sahne oldu. Bize gelen kesin bilgiye göre, Rum sakinlerden 180'ninin hakları elinden alınmış, yasaklı duruma getirilmiştir. İçinde bulunduğumuz ayın 7'sinde, Ahırköy sakinlerini korumakla görevlendirilmiş jandarmalar, kadın ve çocukları erkeklerden ayırdıktan sonra, erkekleri insafsızca dövmüş ve çoğunu süngüyle yaralamışlar. Kadınlara ve kızlara, bütün gece boyunca doymak bilmez bir şehvet düşkünlüğüyle tecavüz etmişler. Hasat edilmiş ürünler, bahçe mahsulleri, sığır ve koyunlar, geçen askerlerin insafına kalmıştır.

"Temmuz'un 3'ünde, kasabanın merasından geçen bir binbaşı, 600'den fazla sığırdan oluşan bir sürüyü müsadere etti ve alıp gitti. Şimdiye kadar yapılan bütün protestolara karşın, onu sahiplerine geri vermeyi kabul etmedi.

"Hiçbir yönetici kalmayacak biçimde terk edilen koca köy Istranza, yoldan geçen mülteci gönüllüler ve asker kaçakları açısından av alanı haline geldi. Köyün içine düştüğü sefalet, idarelerinin ne kadar hayvanca olduğunu gösteriyor... 'Bu medeniyet çağında böylesi korkunç yanlışların hoş görüldüğü'nü dillendiren İmparatorluğun düşmanları tarafından iddia edildiği gibi, hükümetin, Hıristiyanlığı imha etme ve Trakya'nın etnolojik yapısını değiştirme niyetinde olduğuna inanmaya başlıyor insan.

"Görev ve ağır sorumluluğunun bilincinde olan Patrik-

hane, bu mezalimi bütün gücüyle protesto etmekte ve Tanrı ve insanoğlunun adaleti adına şu taleplerde bulunmaktadır:

"İlkin, cinayetlerin, yangınların, köy boşaltmalarının, yağmalamaların, tecavüzlerin, zulüm ve tutuklamaların derhal sona ermesi;

"İkincisi, geri kalan Hıristiyanların yaşam, şeref ve mal güvenliğinin temini;

"Üçüncüsü, Patrikhaneye verilen sözün yerine getirilmesi, ister askeri veya siyasi yetkililer, ister asker veya vatandaş olsun, suçluların sert ve ibret verici bir şekilde cezalandırılması;

"Dördüncüsü, yapılan yanlışlıklar hakkında eksiksiz bilgi elde etmek için, ilgili yerlere, Patrikhane ve Türk Hükümetinin temsilcilerinden tertip edilen uyumlu bir komisyonun gönderilmesi;

"Beşincisi, yakılan ve imha edilen kiliselerin, okulların ve evlerin yeniden inşası; soyulan vatandaşların tazmini;

"Altıncısı, hükümete gönderilen asılsız telgrafların araştırılıp suçlu resmi görevlilerin kovulması; yeni ve liyakatli memurların, iyi ve vicdanlı adamların gönderilmesi;

"Yedincisi, mültecilerin, Bulgarların ellerinde acı çekmelerine karşılık olarak, iftira etmek suretiyle Ortodoks Rumlardan öç almaya kalktıkları için, yasa ve düzenin yeniden tesisine kadar o bölgelere mülteci gönderme politikasının ertelenmesi;

"Sekizincisi, geriye kalan nüfusun açlıktan ölmemesi için derhal yardım gönderilmesi;

"Bunun ötesinde, Patrikhane, hükümetin, teklif edilen tedbirlerin uygulanmasına derhal başlayacağı umudunu ifade eder. Aksi takdirde Patrikhane, Tanrı ve insanlıktan önce katlanılan sorumluluğun ağır yükünü çekmeye katlanamayıp kendi kaderine terk edilen Hıristiyanların koruma ve muhafazasını başka yerde araştırmaya zorlanacaktır. Daha-

sı durumun vahametinin gerektirdiği bütün tedbirleri almayı sürdürmeye mecbur kalacaktır."

Bu adımın sonucu, Dahiliye Nazırı Talat Bey'in, rahatlatıcı bir açıklamada bulunmak üzere Patrikhaneyi ziyaret etmesi oldu. İttihad Terakki Cemiyetinin lideri olarak Talat Bey, Ekümenik Patriği tarafından Büyük Güçlere yapılabilecek bir başvurunun, hükümetin Bulgarların suçları nedeniyle Trakya'nın yeniden ele geçirilmesini mazur göstermeye cesaretle giriştiği bir sırada, Avrupa'da, sonucunun belki Edirne'nin Türkler tarafından boşaltılmaya zorlanması olabilecek bir etki yaratabileceğini görmüştü.

Bunun ötesinde, Patrikhane, böylece Türk Hükümetinin Edirne konusundaki faaliyetlerini etkili bir şekilde geçersiz kılabilirdi. Bundan dolayı hükümet, bu durumda, Avrupa hükümetlerine gitmek ve Trakya'daki Türk hükümranlığını korumak amacıyla Trakya nüfusunun bütün unsurlarından oluşan bir komisyon oluşturmaya karar verdi.

Bu komisyonun atanması, aralarında Edirne'den Rum üyeler olmasına rağmen, bu adımı ancak Türk Hükümetinin, Patrikhanenin bütün taleplerinin tamamen kabulü suretiyle Trakya'daki Rumların varlığım gelecekte de fiilen garanti etmesi halinde onaylayabileceğini açıkça beyan eden Ekümenik Patriği tarafından ihtiyatla karşılandı.

Maalesef bu adım, Türklerin görüş ve niyetlerinden daha öteye gitmedi. Böylece Edirne'yi kaybetme korkusu sonucunda, atanan komisyonun amacının yapılan işleri gerçekten soruşturmak değil, işlenen zulümleri gizlemek olduğundan dolayı, sadece Patrikhanenin taleplerini yerine getirme sözü verildi ve hükümet, Patrikhanenin herhangi bir temsilcisini tayin etmeyi reddetmekle birlikte resmi araştırma komisyonuna sevk etti.

Resmi komisyon, gerçekten Trakya'yı ziyaret etti ve orada yapılan yıkımı kendi gözleriyle gördü. Hayrabolu'da tutuklananların sorgusundan, şiddet eylemlerine ikna ol-

muştu; kendisine para vermeye zorlamak için bizzat vali yardımcısı tarafından bütün gece boyunca dövüldüklerini öğrendi. Köyleri yakanların Bulgarlar değil, Türk askerleri olduğu ortaya çıktı. Saldırıları, çevrede oturan Türkler tarafından yardım gören ordunun gerçekleştirdiğini, köyleri, kiliseleri ve okulları yakıp soyduğunu ve hapishanelerin soğuktan titreyen, açlıktan ölen, ta doğum zamanına kadar geri giderek çeşitli bahanelerle itham edilen yaralı Hıristiyanlarla dolu olduğunu bir çok kaynaktan öğrendi. Bunca kanıta rağmen, komisyon bu gerçekleri rapor etmedi; ne de Rum'un en nefret edilen ve kanunlara karşı gelen uyruk olduğunu onayladı. Sonuç olarak Dahiliye Nazırına aşağıdaki raporu çekti:

"Osmanlı ordusu kendisini, Myriophyto'da (Mürefte), bütün nüfusun takdir ve saygısını kazanan davranışlar göstermiştir. Hiç kimse üzerinde şiddet uygulandığı bildirilmemiştir. Müslüman sakinler Hıristiyanların zilliyetinde olan büyükbaş hayvanlara dokunmamışlardır. Hıristiyanların, Türk köylerine ait olan ormanlardan odun kestikleri şeklinde Müslümanlar tarafından şikayetler de dile getirilmekteydi. Persistasis (Şarköy)'de de, ordunun davranışıyla hükümetin tavrı aynı şekilde memnuniyet verici bulunmuştur. Yapılan araştırmalardan, yerel yönetime karşı yakınmaların Kasım ve Ocak aylarındaki askeri faaliyetler münasebetiyle meydana gelen belirli olaylara dayandırıldığı kanıtlanmıştır. Aynı şekilde, bu kentin yöneticilerine yönelik suçlamalar da, aynı süreç boyunca vuku bulan muayyen olaylardan kaynaklanmıştır."

Böylece, kendi çıkarları ve gizli emelleri doğrultusunda bazı düzensizlikleri abarttıkları ileri sürülerek sadece Rumların şikayetleri sumen altı edilmekle kalınmayıp, 28 Temmuz 1913'de, Tekirdağ'daki yabancı konsoloslarının raporlarında kaleme alınan, bizim burada kanıtlarıyla sunduğu-

muz olay ve eylemleri inkâr etmek için sinik bir küstahlığa başvurulmuş oldu.

Öte yandan, Büyük Güçler'in temsilcilerinin oldukça seri haberleşmeleri sonucunda, vuku bulan ve maalesef hükümet tarafından herhangi bir etkili önlem olmadığından giderek artan bir şiddetle vuku bulmaya devam eden olaylardan dolayı, elçiliklere sunulmak üzere, söz konusu temsilcilerin imzaları bulunan ortak bir not hazırlandı ve Dean'in başkanlığında bugün bir toplantı yapıldı.

Tekirdağ'dan iç kısımlara doğru ilerleyen Osmanlı ordusunun Marmara Denizi'nin kıyılarını yeniden ele geçirdikten sonra, gönüllüler, bir torpido botu ve bir sahil muhafaza teknesinin koruması altında karaya çıktılar.

Daha sonra, kentin hakimiyetini ele geçirerek, Bulgarlardan yardım aldıkları ve Bulgarların Marmara'nın geçici işgalinde işbirliği yaptıkları bahanesiyle, kent içinde ve dışında elde silah, Ermenileri ve Rumları dövmeye başladılar.

Bu arada civardaki bütün Türk köylüleri, Rum köylerine yönelik saldırılara iştirak ettiler. Tekirdağ ve çevresinde, tümü de ilk iki günün kargaşasının kurbanlarından, 98 Ermeni ve 39 Rum öldü.

Kıyının diğer kısmında, 4. ve 5. Kolordulardan 3500 kişiyi ihtiva eden Gelibolu ve Bolayır ordusu, Mehmet Ali Paşa'mn komutası altında, yolu üzerindeki köyleri yağmalayarak, yakarak ve yıkarak, kadınları ve çocukları işkence ve zulme uğrattıktan sonra öldürerek içeriye doğru ilerledi. Hiçbir şekilde durmadılar.

İçerden gelen haberler, durumun ne kadar korkunç olduğunu tasvir ediyor; tümü savunmasız ve korumasız bırakılan binlerce evsiz insana bir an önce yiyecek ve giyecek göndermenin bir yolunu bulmak için Rum ve Ermeni toplulukların buraya sevk edilmesi de bunun bir kanıtıdır. Köylülerin korkunç sıkıntılara maruz bırakıldıkları derin ormanların içine doğru sürülmüş olması ayrı bir göstergedir.

Ekselansları, Dahiliye Nazırı Talat Bey, olaylar hakkında bilgi almak için buraya geldi ve birkaç saat kaldı ve daha sonra İstanbul'a dönmek üzere ayrıldı. Kendisini ziyaret ettik, karışıklıkların yeniden yaşanmasını önlemek için uygun tedbirlerin alınabilmesi ve şehirde sükunetin tesis edilebilmesi için sert emirler vermeye zorladık.

Tekirdağ Müftüsü, seçkin iki Türk, Rum cemaatinin bir üyesi ve Ermeni Patrikhanesinden bir vekilden oluşan bir *Tahkikat Komitesi atadı ve onları iç kısımlara giderek* durumu araştırmakla görevlendirdi. Komite tarafından aktarıldığı gibi, yaşanan olayların detayları dehşet uyandırıyor. Size hürmetle sunmuş olduğumuz raporlarda yer alan bu olayların zaten idrakine varmıştınız.

Müftü ve komitenin Türk üyeleri, bir yandan asgari düzeyde bile işbirliğine yanaşmadılar ve neler olduğunu tespit etmeye mecbur kalmamak için geri çekildiler; öte yandan, komitenin Tekirdağ'a dönüşü üzerine, gerçekleri rapor etmeyi değil, hükümetin şerefi zedelenmesin diye Hıristiyan üyeleri zorlamayı denediler. Marmara ve Hayrabolu'daki yetkililer de aynı ruh içerisinde, bütün yağmalama ve öldürmelerden Bulgarların sorumlu olduğunu onaylamaları için süngü zoruyla ileri gelenleri ve papazları ikna ettiler.

Hayrabolu Kaymakamını bilgilendirdik. Bulgarların elinden halkı korumak ve Türk ordusunun halka karşı zulmünü engellemek için her türlü gayreti göstermiş vicdanlı birisi olmasına rağmen, kısa bir süre önce, yukarıdan gelen emirlere engel olmayabileceği düşüncesiyle buraya getirilmişti.

Bizim bilgimize göre, yetkililerin hiç önem vermedikleri iç kısımlarda her tür mezalim sürekli biçimde işlenmektedir. Köy muhtarlarından, eşraftan ve papazlardan tehditle haraç alındığını, hükümetin bu barbarlıklara dahlini ve

kendi suçlarını örtbas etmek için yazılı beyanlar aldığını öğreniyoruz.

Bu perişan insanlara yapılan kötülüklerin hiç değilse canlı şahitlerini toplamak için uluslararası bir komisyonu bu noktaya sevk etmek gerekebilir. Bu sürekli savaş hali nedeniyle moral olarak ve ekonomik olarak çökmüş durumdalar; iki tarafın da ülke halklarının malınm-mülkünün yağmalanması pahasına Türkler ve Bulgarlar için devam ediyor bu savaş. Türk ordusu tarafından yapılan gaddarlıklar onları yoksul kılıp mutlak bir yıkım getirmişken, Bulgarların zalimlikleri de onları umutsuzluğa garketti.

Ulaşım araçları yardımların iç kısımlara gönderilebilmesine yetmiyor; çünkü, aynı zamanda, bütün araba ve hayvanlara askeri erzakların taşınması için el konuluyor. Hükümet, hiç olmazsa, yiyecek ve gerekli ulaşım araçlarının sağlanması için ve de yardım almazlarsa açlıktan ölecek olan kurbanlara ilk yardımın ulaştırılması için ahlaki yükümlülüğünü yerine getirmelidir. Buna ilaveten, bu insanları sefaletten kurtarmak için Büyük Güçler'in desteğini isteyebiliriz.

Bütün yarımadanın nüfusundaki Hıristiyan unsuru küçültmek veya silip yok etmek suretiyle Anadolu'dan dönen Müslümanların yerleşmesine imkan vermek için, bütün bu intikam ve yıkım hareketlerinin soğukkanlılıkla uygulanmakta olduğuna inanıyoruz.

Buradaki Hıristiyanlara karşı tasarlanmış bir entrikanın olduğu yolundaki kuşkumuzu dün hükümete ilettik; Müslümanlara dağıtılmış silahlar olduğuna dair dolaşan rivayetler üzerine temellenmiş bir kuşku olduğunu söyledik. Bu rivayetlerde gerçeklik payı olmadığı, alınmış olan önlemlerden sonra korkulacak bir şey kalmadığı konusunda teminat verildi bizlere.

Bununla birlikte, Müslümanların en kısa zamanda darbe vurma hazırlığında olduklarını, insanlar kaygılanmaya ve

umutsuzluğa düşmeye başladılar, çünkü, sağlam bir şeyin kalmadığı iç bölgelerde olanları ve hâlâ olmakta olanları biliyorlar. Bu katliamları durdurmak için hiçbir önlem alınmış değil.

Valisinin teminatları hiç itimat vermiyor ve durumu iyileştirmek için yapılan hiçbir şey yok. Bu nedenle bizler, en acil olarak aşağıdaki önlemlerin alınmasını arz ediyoruz:

Yangın, yağmalama ve katliam olayları yaşanmaya başladığından beri, halklarımızın yaşamları ve büyük risk altındaki ecnebilerin menfaatleri için kaygılandığımızdan beri, Tekirdağ dışlanıyor; onları korumak için yeterli önlemlerin alınmasının gerekliliğinden sizi haberdar etmeyi görevimiz sayıyoruz.

Bu amaçla, hakikati çarpıtmaya kalkan hükümetin önlemlerine rağmen meydana gelen olayları soruşturmak için uluslararası bir tahkikat komitesi göndermenizi öneriyoruz. Bu tahkikat, Türk hükümeti ve acıya gark olmuş halk üzerinde büyük etki yaratacaktır.

Sorumluların görevlerine daha sıkı sarılmalarını sağlayacak; suçluların cesaretini kıracak; şansız ve masum kurbanlara, terk edilmiş ve üzerilerinde duman tüten harabelerine, yağmalanmış mütevazı evlerine bir kere daha dönme cesaret ve umudunu getirecektir.

Tekirdağ, 28 Temmuz, 1913
Büyük Britanya Konsolosu
Rusya Konsolosu
Almanya Konsolosu
Fransa Konsolos vekili
İtalya Konsolos Vekili
Avusturya-Macaristan Konsolos vekili İmzalar

Bu gerçekleri teyit eden şey, Malkara'daki Katolik papazın Tekirdağ'daki İtalyan Konsolosluğuna yazdığı mektuptur:

"Sizin talebinize uygun olarak aşağıdaki kısa bilgileri iletmekte sabırsızlanıyorum.

Türk ordusu Salı akşamı geldi. Onun ardı sıra başıbozuklar geldi. O anda sürüleriyle evlerinden epey uzaktaki tarlalarda bulunan Hıristiyanlar yakalandı, eziyet edildi, tutuklandı ve birkaçı da öldürüldü. Aynı sahneler kentin içinde, arabalarla zorla getirilen birçok Hıristiyan'ın, başıbozukların tahrik ettiği Arapların en vahşi içgüdülerinin eğlencesi haline getirildiği hükümet binasının önünde, ertesi sabah tekrar edildi.

Salı sabahı, ordunun büyük bir kısmı, kentin çarşı alanında ve belli başlı Ermeni evlerinde bütün gün sabırla bekleyen haydutlara da işaret verilen yere, Hayrabolu'ya geri çekildi. Askerler, başıbozukların eylemlerini paylaştılar. Akşam iş merkezini ateşe verdiler ve büyük yangın bütün gece devam etti, kentin o kısmını ve Ermeni mahallelerini küle çevirdiler. Alevlerle mücadele etmek için evlerinin önüne gelen herkes katledildi. Gönence, Kadıköy, Lisgari, Gönen, Örenköy, Kortlu gibi köyler yakıldı. Bu yerlerde korkunç kıyım sahneleri yaşandı. Kızlar kadınlık organları vahşice kesilerek sakatlandılar. Gönen'in nüfusunun yaklaşık yarısı Roman Katolikti. Yerlerinden sürülen ve çeşitli yerlere dağıtılan, açlıktan ölme durumundaki sakinlerin kaderi bilinmiyor. Ölenlerin sayısına gelince, numaralanmış yüzlerce ölü olmasına rağmen, hâlâ bir istatistik elde etmek mümkün olmadı. Saat başı yeni ölüm ve imha haberleri geliyor.

Dasytele köyünün kaderi de aynı şekilde bilinmiyor. Bütün yiyecek erzakları yangınlarla tüketildi. Açlık başladı. Yıkım her yeri sardı. Ölümden kurtulan köyler bile, açlık sınırının kenarında. Hâlâ hayatta kalanları korumak için süratli bir yardıma ihtiyaç var. Eğer korkularımız gerçekleşirse, birkaç gün içinde, buralarda yaşayan tek bir canlı bile kalmamış olacak.

Mutlaka askeri bir birlik sevk edilmelidir; en çabuk ve en iyisi budur. Gerekli olduğu yerde bu bilgiyi aktarmaktan kaçınmayın ve durumun herhangi bir şekilde göz ardı edilmemesini sağlayın.

Akla hayale sığmayacak yollarla perişan edilen ahali panikten çıkmış değil hâlâ; özellikle, söylendiğine göre, tam da Malkara'da askeri bir mahkemenin oluşturulmakta olduğu bir sırada. Bu, kendilerini başka türlü savunmak için hâlâ zamana sahip olan masumların kurtarılması açısından etkili olacaktır.

Mümkün olan her şeyi yapmaya çalışacağınız ümidi içinde, size içten saygılarımı iletiyorum.

Mümkün olursa, bize bir an önce yardım gönderin; durum çok ama çok kritiktir. Acele edin, size yalvarıyorum, sizin yardımınız olmazsa, biz tümüyle kayıp sayılırız.

Malkara Katolik Misyonu Pederi
İmza

Komisyonun aldığı başka açıklamalar da vardı ve sadece bunlara uygun hareket edilirse sonuç almak mümkün olabilirdi. Ancak hükümet, bu göreve tayin edilenlere yardım etmek bir yana, gerçekleri de inkâr etmeyi görev bilmişti.

Yine, 3 Ağustos 1913 tarihinde, Myriophyto (Müretfe)'den gelen bir rapor, bu su götürmez olayları fazlasıyla doğrulamaktaydı: "Bu bölge, Türk hükümeti tarafından atanan Tahkikat Komisyonu tarafından ziyaret edildi ve komisyon, oradan oraya seyahat etmektedir. Dördünün Türk, ikisinin Rum, ikisinin de Ermeni olduğu sekiz kişiden tertip edilmiştir. (Adı saklı bir yetkili) bize, gizli bir şekilde, Keşan, Malkara, Uzunköprü bölgelerinin acınacak halde olduğunu; çeşitli yanlışların ve Hıristiyanların çektikleri sıkıntıların ancak Komisyonun altı aylık bir çalışma yapması halinde kayda alınabileceğini söyledi.

Köylerini terk eden sakinlerin çoğu, söylediklerine göre, barınaksız, açık havada ve kelimenin tam anlamıyla açlık içinde geceler ve günler geçirdiler; öyle ki, Komisyon üyelerinin hepsi, yaşanan perişanlıklar karşısında, duygulanmaktan alamadılar kendilerini..."

Bu koşullar altında, sevkiyatı Ekümenik Patriğinin taleplerinden birini ele alan Komisyonun çalışması sona erdi, fakat önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde azınlıklar üzerinde yürütülen baskılar hiç azalmadan devam etti.

Patrikhane tarafından atılan adımlardan dolayı ve Edirne'nin yeniden ele geçirilmesi gibi, Türkleri rahatlatan olaylar nedeniyle, olaylarda bir süre için yavaşlama görüldü. Türk hükümeti, Türklerle dostluk çerçevesi içerisinde hak ihlallerini araştırmak için Bay ....'yi gönderen Alman büyükelçisinin tekliflerini muhtemelen kabul ederek, 27 Temmuz gün ve 892 sayılı Resmi Raporda kaleme aldığı gibi, bu eylemlerden sorumlu tutulabilecek memurlara genel emirler gönderdi; hoş, etkili önlemlerin alınmasını amaçladıkları şüphe götürür niteliktedir.

Ve böylece, olaylar yatışır yatışmaz, ayrımcılık daha da şiddetlendi ve çeşitli biçimlerde sürdürüldü. Örneğin, yalan-yanlış suçlamalara dayalı tutuklamalar yapıldı; istimlakler uygulandı; en çok da haksız dayaklar atıldı, cinayetler işlendi.

Bütün bu olgular, müteakip resmi raporlarla da kanıtlanmaktadır. Sadece Zalouphi Didymoteicho (Dimoteka)'nın köyünde, 50 Rum öldürüldü ve iki katından fazla sayıda insan yaralandı. Aynı bölgedeki Zalüfaki (Kiremitçi Salih), Kaputzi, Etzeköy, Eskiköy ve Karasaklı köyleri yağmalanıp yakıldı; başıbozuklar Hıristiyan kadın, erkek ve çocukların ırzlarına geçtiler; Kırıkkale'de mülkiyet hakları kavramı diye bir şey kalmadı; Hıristiyanların İstanbul'a göç akışını yavaşlatmak imkansızken, şimdi halkın hükümet

görevlileri vasıtasıyla bağımlılaştırılmasına yol açan yanlışlar sonucunda, genellikle Mürefte ve Ganos (Gaziköy) Chora (Hoşköy) bölgesindekilerin İstanbul'a göçü engellenmeye başladı; köy ve kasabalarda, gerçekte Bulgarlar tarafından öldürülen Müslümanlardan sorumlu tutulan eşraf ve belediye meclis üyeleri Gelibolu hapishanesine gönderildi; zaten Bulgarlara ödenmekte olan vergileri kendilerine ödemeye zorlamak için köylüler askerler ve jandarmalar tarafından ölesiye dövülmeye başlandı; nihayet, düzenli mahkemeler yerine, askeri mahkemeleri kuruldu. Katliamlar sırasında dağlara kaçan, ama, hükümetin verdiği güvenceler üzerine virane evlerine dönmeye cesaret eden hemen tüm Hıristiyanlar, sırf Müslümanların suçlaması üzerine sorgulanmak üzere celp edilip aç-biilaç ve paçavralar içinde hapse atıldılar.

Bu yeni ve acayip askeri mahkemelerin nasıl işlediği ve onların kuruluşunun amacının ne olduğu, Edirne'den gönderilen, 20 Eylül 1913 tarihli bir resmi raporda açık edilmektedir:

"Son iki telgrafla bu yerde üzücü olayların meydana geldiğini size bildirmiştim. Bu yılın 18 Eylül'ünde Edirne'nin doğusunda asılan ve 6 saat asılı kalan Rumlar, 120 Türkçe konuşan Rum aile ve 280 Müslüman'la birlikte ikamet ediyorlardı ve Hafsia (Havza)'nın yerlisiydiler. Burada yaşamlarını yitirenler: 1. Evangel Georgiou, 28 yaşında, eşi ve dört çocuğu var; 2. Anastasios Georgiou, 31 yaşında, eşi ve üç çocuğu var; 3. Soterios Georgiou, büyük kardeşi ve eşi var; 4. George Alexandrou, 30 yaşında, karısı ve bir çocuğu var; 5. Apostolos Karageorgiou, 40 yaşında, karısı ve 5 çocuğu var; 6. Stogianos Phinoglou, 23 yaşında, bekar. Onlara yöneltilen suçlama, Bulgar yönetimi altında, İsmail Efendi adlı alay katibi subayı öldürmekti.

(..) Dün de, diğer ölüm cezalarının ertelenmesi hakkında bir telgrafın alınması üzerine buradaki Rumlar biraz nefes

aldılar, fakat bugün, yarın ve Pazartesi günü mahkum edilen adamlardan yüz kişinin daha asılacağına dair bir söylenti var. Bulgar rejimi altında işlenmiş suçları ve soygunları kapsayan suçlamalarla, 500'den fazla yerli Rum buradaki hapishaneye kapatıldı. Kaç adamın ve kimlerin yargılanıp mahkum edildiğini ve onların ne çeşit bir davayla yargılandıklarını ifade etmek mümkün değil. Askeri mahkeme kapalı kapılar ardında faaliyet göstermekte; avukat tutulması yasak. Sanıklar, hiç alakasız şahitlerle bile yüzleştirilmemekte. Edirne'de olan şeyler, 1913 Ekim'inin 12. günü Malkara'da da oldu; 12 Rum mahkum edildi ve asıldı. Trakya'da olmakta olan her şeyin, savaş zamanındaki anormal koşulların sonucu olarak bir ölçüde de bağışlanabilir görülemediği için, ancak İzmir'den ve yakın çevresinden rapor edilen benzer olaylarla mukayeselere gidebiliyoruz. Türkiye'deki Rumların dikkatlice organize edilmiş bir yıkım ve imha faaliyeti içinde olduğu ileri sürülmekte.

İZMİR'DEKİ OLAYLAR

"Hükümetin değişmesiyle Jöntürklerin iktidara gelmeleri üzerine İzmir'de Rumların hayatı çekilmez oldu.

Jöntürkler terör rejimlerini, hemen hemen hiçbir bahane olmaksızın, çok sayıda Rum'un çıkarıldığı askeri mahkemelerle sürdürüyor.

Gerçekten, rüşveti de kapsayan, bazı polis skandallarıyla ilgili olarak tanık ifadeleri alınması bahanesiyle, sadece birkaç ileri gelen vatandaş değil, Osmanlı tebaası yüzlerce Rum vatandaş çağırıldı ya da zorla getirildi. Özellikle bir önceki hükümet döneminde kaçmalarına veya sürgün emirlerinden sonra kalmalarına izin verilmesi amacıyla polis yetkililerince para vermeye zorlandıkları, polise rüşvet verdikleri yolunda

ifade vermeye zorlamak için, günlerce ve gecelerce, hapishanede tutuldular ve bir kısmı da tutuklandı.

Rumlardan veya diğer Osmanlı gayrimüslimlerinden intikam almak için böyle bahaneler gün be gün artıyor. Son zamanlarda, Chios (Sakız), Mitylene (Midilli) ve Makedonya'da Müslümanlara karşı şiddet eylemlerine girişen Yunanlı isyancıları onaylıyorlarmış gibi yeni bir yöntem uygulamaya başladılar. İşte bu bahaneyle, yakın zamanlarda, üç Rum'u tutuklayıp askeri mahkemede ölüme mahkum ettirdiler. İlki, Menemen'den; cinayetle suçlanmıştı. Aslında, kabadayılık ruhu içinde, maceralarını, kendisi gibi Rum olan bir arkadaşına övünürken anlattıklarını delil olarak kabul edilmiş; ikincisi, malum bir köyde öğretmen. Ailesinin yaşadığı Midilli'den döndüğünde, çantasında öldürdüğü Müslüman kadınların saçları ve ırzına geçtiği Türk kızlarının kanıyla lekelenmiş çeşitli kanlı elbiseler bulunduğu iddialarıyla tutuklandı ve mahkum edildi. Suçlamalar kesinlikle uydurmaydı. Üstelik, bu talihsiz öğretmen, Midilli'deki altı kişilik Müslüman bir aileyi Rum şiddetinden korumuş, onları ağırlamış ve sonrada, iddiaya göre, bu aileyi katletmişti; üçüncüsü, öldürdüğü bir Türk'ün kulağını çantasında bulundurmakla suçlanmıştı. Şunu da eklemeliyiz ki dava, dava vekili olmaksızın görüldü. Ayrıca Türkçe bilmiyordu; 10 yaşından beri sadece Türkçe konuşulan İzmir'de yaşadığı için Rumca bilmeyen ve sanığın adından başka bir şeyi tercüme edemeyen Giritli bir Müslüman'ın tercümanlığı vasıtasıyla ifadesi alındı; dolayısıyla doğru dürüst savunma da söz konusu olmadı. Bu satırların yazarı da, askeri mahkemede iki kez yargılanma şerefine sahip olduğundan, Fransızcayı kullanmakta ve bir tercüman yardımını almamakta ısrar ettiğinden dolayı, iyi biliyor ayrıntıları.

Sayısız Rum, avlanma izinlerindeki eksiklikler, silah taşımak, barışı bozmak gibi çeşitli bahanelerle daha az cezalara mahkum edilmektedir.

Fakat, Batı Anadolu, Rumların yeryüzünde cehennemi yaşadıkları yerdir.

Mektup arkadaşımdan öğrendiğim detaylara göre, terör yaşamın her anına egemen olmuş. Bütün Rum dükkanları öğleden sonra dörtte kapanıyor ve hiç kimse o saatten sonra evinin dışına çıkmayı göze alamıyormuş.

Batı Anadolu'da, Midilli'den getirilen 200 Müslüman mülteci aile kentte terör estiriyor. Hükümet yetkilileri bile olayları kontrol edemediklerini açıkça itiraf ederek, onlara bir şey yapamıyor. Her şeyden önemlisi, kaymakam bile korku içinde; zamanında kendisini atayan muhalefet partisine mensup olduğundan dolayı, emirlerine riayet edilmiyor ve Jöntürkler tarafından suçlanıp askeri mahkemeye çıkarılmaktan korkuyor.

Son zamanlarda, Midilli'deki Müslümanlara karşı şiddet eylemlerinde bulunanları tespit etme bahanesini büyük miktarlarda para sızdırma aracı olarak kullanıyorlar.

Her gün yeni kurbanlar bulunup hapse atılmaktadır. Yıllardır komşu oldukları, tanıdıkları veya iyi geçindikleri insanlara bile istisna yapmadan, her türlü şiddeti kullanmaktan hiç çekinmiyorlar.

Arkadaşımın yazdığına göre, Midilli'deki şiddet eylemlerinden suçlanan, fakat Bergama'da tutuklanan genç bir adama on yedi Türk mahkum hücresinde tecavüz etmiş ve koma halinde bırakmışlar.

Dikili'de tutuklanan ve kimlik tespiti için Bergama'ya getirilen başka iki genç adam da, aynı şekilde tecavüze uğramış ve her zamanki gibi, mülteciler tarafından kimliği tespit edildikten sonra askeri mahkemede yargılanmak üzere muhafız refakatinde İzmir'e gönderilmiş. Bergama'dan Soma'ya kadar olan yol boyunca trampet çalarken, jandar-

malar, kaçmaya kalkıştığı bahanesiyle Kariki adlı olanı öldürmüş ve diğeri de aynı akıbetle tehdit edilmiş.

Bütün bunları Rumların ileri gelen temsilcileri bile protesto etmeye cesaret edemiyor. Piskopos vekili kaymakama yumuşak bir protestoda bulunmayı göze aldı, fakat ikinci protestoyu gerçekleştiremedi.

Buna ilave olarak sözü edilen vekil, önde gelen Rumları harekete geçirerek, Efes (Ephesus) Metropolitine ortak bir mektup yazarak, olayları detaylarıyla anlattı, fakat sonucunun ne olduğunu bilmiyorum.

Aydın, Manisa ve Söke'de yaşanan terör olayları daha az korkunç değil. Talepler ve zorunlu bağışlar hakkındaki yasanın uygulanmasının getirdiği iştirak taahhütleri nedeniyle iç borçlanmalar ayyuka çıktı.

Talepname Yasası nedeniyle sadece yukarıda adı geçen iç bölgelerde değil, İzmir'de de büyük sefahatler yaşanıyor.

Aydm'da tüccarların, -elbette Hıristiyan tüccarların- tahıl stokları müsadere edildi; Soma'daki Anadolu Bank'm deposu mühürlendi; İzmir'deki banka şubesinin üzerinde Fransız bayrağı yükseldiğinden, tavsiye üzerine Türkler müsadereden kaçındılar.

Diğer şehirlerde evlerde bulunan 'lüzumsuz' bütün mobilyalara el koymakla tehdit ettiler. Fakat bu, sadece vergilerini ödemede geç kalanlara uygulandı.

Gerçek odur ki, İstanbul'daki olaylar, İzmir'de meydana gelen olaylara tam olarak benzemiyordu, fakat orada bile Rumlar hiçbir güvenceye sahip değiller. Bir yandan, *Tanin* gazetesinin "Makedonya'daki Türklere zulüm" diye nitelediği şeylerden dolayı İstanbul'da sınır dışı edileceklerin bir listesi hazırlanırken, öte yandan 1913 Kasım ayında, Rumca gazetelerin yayınlanması yasaklandı ve yeni bir sayı yayınlanmadan önce her birinden teminat olarak 500 lira talep edildi.

Zaten tasvir edilen şiddet eylemlerinden önce, masum

insanların hapsedilmelerinden ve gönüllü bağışlar adı altında para sızdırılmasından bahsetmek bile gereksiz.

Dileriz ki, İstanbul'da ve diğer vilayetlerde Jöntürklerin ayrımcı politikaları veya 1913'ün sonu itibariyle azalan vahşet bu kadarla kalmış olsun.

Bazen tarihe kayıt düşmeyi düşünmek gereksiz görülebilir. Kendi ülkelerinin menfaati açısından, bir iyileştirme dönemine girilmesine ve askeri felaketlerin neden olduğu yaralıların şifa bulmasına ihtiyaç duyan Jöntürklerin gelecekteki politikalarına yeni bir yön verme umuduyla birtakım olaylar unutmaya terk edilebilirdi. Ancak bu ve benzeri şeyler, maalesef onların inançları ve programlarıyla bile çelişiyordu.

Jöntürkler, kendilerini düzeltmek yerine, büyük bir insaniyetsizlikle ve sistematik bir biçimde, 1914'de yaşanan zulümlerin de kanıtlayacağı gibi, Rumlara karşı insafsızlıklarını sürdürmeyi tercih ettiler.

BÖLÜM III

AVRUPA'DA SAVAŞIN PATLAK VERMESİNE KADAR GEÇEN SÜREDE, ÖZELLİKLE 1914 YILINDA TRAKYA VE ANADOLU'DA YAŞANAN KİTLESEL ZULÜMLER

Rumlara yönelik genel ayrımcı baskının temeli Türk ve Bulgarlar arasında imzalanan İstanbul Antlaşmasında atılmıştır. Buna göre, Bulgarlar, Yunanistan'ın prestijini azaltma ve Rumların Türkiye'den sürülmesi planlarını hayata geçirmek amacıyla Jöntürkleri cesaretlendirmek için her türlü entrikaya başvuruyordu. Türk-Bulgar sınırı boyunca Türk-Bulgar nüfus mübadelesine karşı tedbirleri itirazsız kabul etmeleri zahiriydi. Jöntürkler, Rum ahalinin benzer şekilde mübadele edilmesini talep etmek için emsal olarak kullanıyordu bunu.

Bulgarlar, Yunanistan'da, mülteciler sorunu gibi harici ve dahili krizler yaratmaya çalışarak, bu konuda maddi yardımda bulunmanın ötesine geçtiler. Programın hayata geçirilmesi için, kötülüğüyle nam salmış Bulgar "Makedonya-Edirne" örgütünün lideri Touphexief ve dahi Atchkof gibi özel temsilciler aracılığıyla Jöntürklere fiilen yardım etmeye, birlikte hareket etmeye vardırdılar işi.

Bu işbirliği ve destek temelinde, Jöntürkler, o zamana kadar tedrici olarak uyguladıkları ve sonuçlandırmak için büyük çaba gösterdikleri programlarını hayata geçirme imkanı buldular.

Bu amaçla, 1914'ün başlarında, Helenizmi yok etme gayretleri içinde mümkün olan bütün insanlık dışı araçları oyuna dahil ettiler.

İlk önce, maddi refahlarına saldırmak suretiyle Rumları imha etmeye giriştiler. Vali ve vali yardımcıları Rum kent ve kasabalarına gidip ticari ambargo empoze etmeye çalıştılar. Eylem, görevleri Hıristiyan dükkanlarının önünde dikilip Türklerin girmelerini önlemek olan Giritli Türk çeteler ve başka yerlerden gelen mülteciler vasıtasıyla fiilen uygulandı.

Bu çetelerle mücadele bağlamında, kadınlara taciz ve tecavüzde bulunan ya da onlara hakaret eden herhangi birinin askeri mahkemeye çıkartılmasını öngören özel yasa, Rumların direnişini önleyebilmek ve bunun sonucu olarak onları rutubetli, karanlık hücrelere hapsedebilmek adına tersyüz edildi; Müslüman kadınlara göre uyarlandı. Boykot ve ambargonun giderek genelleştirildiğini ve baştan başa Türkiye'ye teşmil edildiğini gösteren pek çok örnek var elimizde. Boykot ve ambargonun esas kaynağını ortaya çıkaran bu örnekler gösteriyor ki, Müslüman unsurun bilinçlenmesinin ve basit olarak meşru ticari rekabetin acımasız sonucuydu bu.

Cyzicus (Kapıdağ Yarımadası) Metropoliti Costantine'nin 1914 Mart tarihli bir mektubuna bir göz atalım:

"Artaki'den (Erdek) iki saat mesafedeki Senderli'deki Rum bölgesinde ajanlar, hiçbir Müslüman'ın bir Hıristiyan'ın dükkanına girmesine izin vermiyorlar. Müslümanların Hıristiyanlardan satın aldıkları malların çoğu ya imha edildi ya da yağmalandı; satın alanlar da ya dövüldü ya da para cezasına çarptırıldılar.

"Bu cemaatin Osmanlı muhtarı sokaklarda dolaşarak Rumlarla ticareti resmen yasakladı. Polis şefi, Hıristiyan kahvelerdeki 40 Müslüman'ı dışarı çıkarttı; Rum merkezlerinde olmamaları gerektiğini ihtar etti ve nizama karşı gel-

diklerini söyleyerek küfretti. Belediye başkanı ve yardımcısı, memleketlerinden şehre gelen Müslümanların Rumlarla el altından ticari temasa geçmemeleri için jandarmalara ve gece bekçilerine gözleme görevi verdi."

Bu olgular, boykotun 200 işsiz-güçsüz serseri tarafından uygulandığım ayrıntılarıyla anlatan Prussa (Bursa) kaynaklı bir raporla teyit edilmekte ve boykot ve ambargonun genişletilmesinin arkasında, tütün tekeli müdürü ve belediye meclisi başkanının da olduğunun altı çizilmektedir.

İkincisi, sayısal güçlerini de azaltmak suretiyle Rumların sonunu getirmeye çalıştılar. Bu, asla işlemedikleri suçlardan affedilenlerin hapisten tahliyeleri ve ardından aileleriyle birlikte derhal sürgün edilmelerinin emredilmesiyle sağlandı.

Nitekim Edirne'den gelen bir telgraftan anlıyoruz ki, affedilen 140 Rum sürgün edilmiş. Ayrıca Uzunköprü'den 53; Adapazarı'ndan, biri Mikron Zalouphi adlı bir kadın olmak üzere 4 kişi; Trabzon civarından 300 yerli; Dimetoka kendilerine 5 günlük süre verilen 28 aile; Kuleli-Burgaz'dan 30 aile; Kazakköy'den 116 kişi; Salihli'den 40 aile, Psathades'den (Çalıköy) 180 aile sürgün edilmiş.

Üçüncü olarak, Rumları göç etmeye zorlamak için baskının çeşitli biçimlerine başvuruldu. Mesela, çocukların giydiği şapkalarda Rum isimleri veya Yunanistan Kral ailesinden birinin resimlerini bulundurmak gibi ucuz bahanelerle yapılan tutuklamalar; Yunan Makedonya'sından ve özellikle Cemiyet tarafından organize edilen özel propaganda sayesinde Sırbistan ve Bulgar Makedonya'sından gelmeye teşvik edilen Müslüman mültecilerin Rum köylerine veya Rum aileleri arasına yerleştirilmesi; iki saatlik mesafedeki Türk köyü Çasemköy'deki Rumların, yine Lititsi'nin Doğancı'sında olduğu gibi, jandarmaların dayakları altında, Müslümanların tarlalarını sürmeleri için Türk köylerine gitmeye zorlanmaları (protesto ettikleri zaman

köyden tamamen kovuldular*); Rum köylülerinin uzak ve gereksiz seyahatlere zorlanmaları gibi olaylar yaşandı. Edirne yakınında Ortakçı'da vuku bulan ve tanığı olan iki olayda, İsmail adlı bir jandarma bir arkadaşına iki sigara göndermek için, Panteli Tsontou'yu dört saatlik uzaklıktaki bir köye yaya olarak yollamış ve Vangeli Hacıoğlu isimli vatandaşa da, uzak bir köyden kendisine bir kavanoz su getirmesi için emir vermişti.

Dördüncüsü, İstanbul'daki Rumelili Müslüman Mülteciler Cemiyeti tarafından Abde Yayınevi tarafından *THE GREEKS THE MURDERERS OF THE TURKS* (1914) başlığı altında basılan kitapçık veya broşürler içinde, Türk fanatizmini yükseltmek için, güya Rum memurların günlüklerini ve mektuplarını ihtiva eden iftira niteliğinde çeşitli belgeler yayınlanmıştı.

Bu mektup ve günlüklerin sahteliği daha ilk bakışta anlaşılmaktaydı. Aslında da aptal biri bile Türklerin dizginsiz hayal güçlerinden doğan kaba hilekârlığı fark ediyordu. Ancak, Türk-Müslüman yetkililerin zihinsel çapını ve onların başkalarını her durumda yargılamayı becermek gibi yeteneklerini düşündüğümüzde, Hıristiyanları suçlamak ve onları ülkeden sürmek için ayaktakımını kışkırtmak ve iki ırkın gelecekte birlikte yaşamasını tamamen imkânsız kılmak amacıyla, Rumlara yönelik zulmü ve şiddeti yoğunlaştırmakta bu yayınların nasıl etkili olduğunu anlamak kolay olur.

Türk bakış açısıyla, olup bitenlerin Yunan Makedonya'sındaki olayların bir sonucu olduğu ve Türk hükümetinin üstesinden gelemediği baskıların kaçınılmaz olduğu gibi bir mazeret söz konusuydu.

Ekümenik Patriğin, 25 şubat 1914'de Türk hükümetine

* Yukarıdaki bilgi, Lititsi Metropoliti, Nicodemus'un raporundan alınmıştır.

teslim ettiği bir mektup, Yunanistan'ın iç meselelerinin de bir yansımasıdır. Antlaşmadan dolayı, muaf oldukları vergileri ödemek için, insanların İstanbul'daki yatak takımları bile satıldı neredeyse. Yakın zamanlarda Yunan Krallığıyla birleşmiş olan toprakların yerlisi olarak ya Osmanlı tebaası olduklarını ilan etmeye ya da Türkiye toprağını terk etmeye zorlamak için binlerce yıla mahkum edildiler.

Mektubun özeti şöyledir:

"Bu zamana kadar, belirli yerlerde meydana gelen bazı üzücü olaylarla ilgili şikayetlerin formülasyonunu belirlemiş olan İmparatorluk hükümetiyle Patrikhane tarafından atılan adımlar tekrar edildi. Ancak bugün, bu olayların, sayı ve muhtevada artışın ortaya koyduğu gibi, tedrici olarak daha genel bir karaktere sahip olduğunu gözlemek bizi kederlendiriyor. Böylece, mesela, Patrikhane tarafından önceden öne sürülen taleplerin sonucunda bahşedilen affın bütünüyle etkisiz olduğu ortaya çıktı. Bu affa uğratılanlardan bazıları yeniden hapse atıldı, diğerleri değil evlerine dönmeye izin verilmek sürgün edildiler; ayyuka çıkan eziyetler ve haksız suçlamalarla tutuklamalar hâlâ devam ediyor. Ortodoks Rumlara karşı bir süre için işleme koyulan ticari boykot ve ambargo, sınırlı bir ölçekte de olsa, hükümet yetkililerinin teşvikiyle hemen her yerde halen uygulanıyor ve camilerde, alanlarda ve pazarlarda özendirici açıklamalarla açık bir şekilde cesaretlendiriliyor. Hıristiyanlarla temas etmek isteyen Müslümanların çoğu fiili tehditlerle bundan vazgeçiriliyor. Bu yetmezmiş gibi, Hıristiyanlara ait mallar, bir yerden başka bir yere nakledilirken imha ediliyor.

Ayrıca Ortodoks Rum Hıristiyanlar belirli yerlerde, çeşitli engeller içinde, kendi memleketlerinde sürgün gibi yaşamaya zorlanıyorlar. Çeşitli 'katkı' bahaneleriyle, cebren ve tehditlerle kendilerinden para sızdırılıyor; onca yer var-

ken Müslüman mültecileri* yerleştirmek suretiyle evleri, arazilerine el konuluyor.

Patrikhane, bu anormal durum nedeniyle, vefalı Rumlar üzerinde, toptan imhaya yönelen amansız bir ayrımcılığın başlamış olduğuna ikna olmuştu. Ancak, önceki olaylar nedeniyle yapılan şikayetlerin karşılığında İmparatorluk hükümetince Patrikhaneye verilen kesin taahhüt ve sözlerden sonra tersine ikna olmuştu. Ancak sonradan Rum halkının yaşadığı olayları güçlü bir biçimde protesto etmek zorunda kaldı ve meydana gelen bu olaylara son verme yolunda etkin tedbirler alınmadığı taktirde, olayların bu durumundan doğabilecek sonuçlardan dolayı sorumluluğun tamamen İmparatorluk hükümetinin olacağını beyan etti.

25 şubat 1914
İmzalar

Patrikhane ve Babıali arasında ciddi münakaşalara sebep olan bu mektup, Jöntürk hükümeti tarafından ana hatları çizilmiş programı engellemekten uzaktı.** Her zaman

* Yalnızca Tekirdağ bölgesinde 1914'ün 28 Şubat'ından aynı yılın 28 Mart'ma kadar, 6.710 Türk göçmenin bu şekilde yerleştirildiği not edilmelidir.

** Mektup, Metropolitlerin ve konsey üyelerinden oluşan bir komitenin refakatindeki Patrik tarafından bizzat Adalet Nazırı İbrahim Bey'e verilmiştir. 'Protesto' kelimesini içerdiğinden dolayı kabul edilmemiş ve böylece Patrikhanenin bir hakareti sayılarak Patrikhaneyle Adalet Nazırı arasındaki ilişkiler kopmuştur. Bu durum, Jöntürkler tarafından, her zamanki gibi, işlerini engelsiz yürütmek için fırsat olarak kullanılmıştır; bunları, 15 Mart 1914 tarihinde, Patrikhanenin Sadrazama sunduğu notta görebiliriz:

Ekselansları:

Ekümenik Patrikliği, Ekselanslarının dolaylı mesajlarından, Ekselanslarının, tarafımızdan sunulan muhaberatla ilgili olarak, Adalet Nazırının görüşünü tamamıyla paylaştığını, "protesto" ve "hükümetin sorumluluğu üstünden attığı" şeklindeki ifadelerden dolayı üzülmüş olduğunu üzülerek görmekte; hükümetin, hukuk ve adaletin öngördüğü>

olduğu gibi, sadece onu provoke etti. Öte yandan, emirler ihtiva eden mühürlü zarfların Türk köylerine gönderildiği* ve emir verilmeden önce bu zarfları açmanın ölüm cezası

tedbiri almakla yükümlü olmasına rağmen, herhangi bir açıklama yapmaya ihtiyaç duymadan, burada belirtilen düzensizliklerle ilgili herhangi bir tedbir almayı da reddetmekte olduğunu müşahede etmektedir. Ve yine, tüm bunlara rağmen, Patrikhane, bizim gibi anayasal bir devlette, yasalar ve anayasa tarafından teminat altına alınmış sivil veya siyasal haklarla ilgili olarak, protesto hakkının devletin en mütevazı yurttaşına bile ait olduğunu düşünmekte ve son derece cüretkar biçimde işlenmekte olan hukuksuzluk ve şiddet hareketlerine bir son vermek için, yerel yetkililer ya da hükümet tarafından uygun önlemlerin alınmamış olduğunu tespit etmektedir. Dahası, Ekümenik Patriği, özellikle, sayısız eylemlerinin hiçbir sonuç getirmediği bir dönemde böyle düşünmekte yerden göğe kadar haklıdır.

Sorumluluk meselesine gelince, Ekümenik Patrikliği, Hıristiyanların güvenlik ve iyiliği için yüksek berat sahibi olması hasebiyle, Sultanın ve devletin gözünde sorumlu tutulan Patriğin, bir başkasının kabahati yüzünden ve kendisinin şikayet ve taleplerine kulak asılmaması nedeniyle, Hıristiyanların durumunun sorunlu bir hal aldığı ve ülkedeki Ortodoks Kilisesinin acı çektiği bir zamanda, bu sorumluluğu omuzlarından kaldırmakta hakkı olduğuna inanmaktadır. Bu gerekli açıklamaları yaptıktan sonra Patrikhane, İmparatorluk Hükümetinin, önceki mazbatalarda yer alan suçlamaları dikkate alacağına ve yasaların hakimiyetini desteklemek, adaleti ve bütün tebaalarının refahını teminat altına almak ve böylece haksız yere üstüne gidilen Patrikhanenin itibarını tazmin etmek amacıyla hemen harekete geçeceğine inanmaktadır.

Ne bir gecikmeye mahal verilebilir ve ne de, yakın zamanda vuku bulan korkunç ıstırapların gösterdiği gibi, kötülüğün çaresizliğe varacak ölçüde artması hoş görülebilir. Bu nedenle, bu umutsuz durumun hızla aşılmasına, asayiş ve vatandaşlarımızı soyup soğana çeviren düzenin düzeltilmesine yönelik çağrımızı yineliyoruz." Mazbatalara, Patrikhaneye yönelik resmi bir özür dilemeyle 21 Mart'da sona erdirilmiştir.

* Bu mazbataların, Ekümenik Patrikhanesine tebellüğü hakkındaki bilgiyi doğrulayan rapor, aşağıdaki gibidir:

Edremit'te, dost Türkler bir Rum'a, birçok olay meydana geleceğinden dolayı, hastalık gerekçesiyle işini kapatıp çekip gitmek zorunda olduğunu gizlice haber vermişlerdir. Onlardan biri, mühürlü zarf açılır açılmaz, sahilden top ateşiyle işaret verileceğini (top ateşi emri, telgraf >>

gerektirdiği söylenirken, önlemlerin uygulanmasına dair vaatler veriliyor ve beyanlarda bulunuluyor.

Bu zarflar Trakya'da, Mart ayında, Anadolu'daysa Mayıs ayında açıldı. Zarfların açılması, Hıristiyanların katli, şehirlerin ve köylerin yakılması ve Türk toprağından Rum unsurunun kovulması suretiyle amaçlanan genel zulmün başlangıç işaretiydi. Bu ustaca tasarlanmış plan, aşağıda belirtildiği şekilde işleme kondu:

Başıbozuklara ilave olarak muhacir eşkıya çeteleri ve ömür boyu hapse mahkum edilen ama tam da bu amaç için (Rumlara açıklama yapan dindaşlarını öldürmeye söz verdikten ve diğer Türklerle beraber camilerde yemin ettikten sonra) serbest bırakılan hapishane kaçkınları, tebdil-i kıyafet etmiş Türk zabitlerinin liderliğindeki yerli Türklerin yanında yer alıp işlerine yardım ettiler; gece boyunca Rum köylerini kuşatma altında tuttular ve gözdağı vermek maksadıyla taciz atışına başladılar.

Ara sıra meydana gelen cinayet vakalarıyla sürdürülen bu durum, iki veya üç kez tekrar edildi. Dolayısıyla, giderek hareketin amacının zayıfladığı ve Hıristiyanların çiftliklerinden dışarı çıkmalarını engellemek için gösterilen gayretlerin veya içme suyu ikmalini kesmenin istenen sonucu vermediği görüldü. Bunun üzerine kuşatılan köylere

haberleşmesinin kesilebileceği korkusundan verilmiştir); bunun üzerine genel bir katliamın, Rumlara yönelik kıyımın ve bol miktarda benzinle mamur şehir ve köylerinin yakılacağına dair emirlerin hayata geçirileceğini eklemiştir. Halil adlı diğer bir Türk, satın alınan bir Türk zırhlı gemisinin yaklaşması üzerine çok şeylerin meydana geleceğini bildiğin için, ...'den, taşınabilir tüm malını Midilli'ye kaçırmasını istemiştir. Aynı adam, Jöntürklerin toplantısında Talat'ın, başka ifadeleri arasında, politik sebeplerle Trakya'ya yolculuk yapması gerektiğini, fakat asıl amacın yeni satın alınan bir savaş gemisini katarak Türk donanmasını güçlendirdiklerinde Rum unsurunun imhası olduğunu ifade ettiğini söylemiştir.

Ayvalık, 14 Nisan 1914

saldırı düzenlendi; böylelikle bu köyler ağlayan, feryat eden ve diş gıcırdatan insanlarla dolu yerler haline getirildi.

Her yerden vahşi ulumalar, hiç susmayan silah sesleri, eziyet edilen, soyulan, tecavüz edilen, öldürülen ve şiddetin her türüne tabi kılınan insanların çığlıkları ve "Canınızı seviyorsanız Yunanistan'a kaçın" şeklindeki iğrenç bağırtılar işitiliyordu. Ele geçirilen köylerdeki olaylar böyleydi.

Bu azgın çetelerin hiddeti engellenemiyordu; Hıristiyanlar, ocaklarını ve evlerini korumak için sadece kendilerini ortaya attıklarında araya giren yetkililerin teşvikiyle kırbaçlandılar; evleri yağmalandı. Sonra da, kanuna karşı gelip çıplak elle barışı(!) bozdukları gerekçesiyle hapse atıldılar. Hıristiyanların malını güya kamulaştırmayıp haraç-mezat satmak için Cemiyetin organları tarafından acele bir satış düzenlendi. Civar bölgelerden Müslümanlar manzarayı izlemek için toplandılar. Bir inek bir kuruşa, yani yirmi santime, bir at yirmi kuruşa ve diğer şeyler üç aşağı beş yukarı aynı paralara satıldığında, buna kamulaştırmadan başka ne ad verilebilirdi ki.

Bu satışın sonunda, sıra yük arabalarının kiralanmasına geldi. Çoğu Rum köylülerin kendi arabaları olduğu halde en yakın sahile taşınmak için Türklere fahiş fiyat ödemek zorunda bırakıldılar.

Daha sonra olanlar tarif edilemez. Yarı çıldırmış insanların, doğdukları topraklara, babalarının mezarlarına ve tüm sevdikleri kişilere gözyaşları içinde veda ettikleri ayrılış anında çok trajik sahneler yaşandı. Kilisenin her zaman baş köşede tutulan kutsal kap kaçakları ve azizlerin ikonalarının da olduğu kıymetli eşyaları anca koruyabilmişlerdi. Böylece yaşam ve şereflerini koruma umuduyla teselli ve huzur bulacakları anavatan Yunanistan'a kaçmaya çalıştılar.

Kıyıya doğru seyahatleri boyunca, bu biçare talihsizlere yönelik saldırılar devam etti. Hemen hepsi don-gömlek ka-

lacak şekilde soyuldular ve yalınayak, çıplak ve aç bir halde sevkiyat merkezlerine ulaştılar.

Hükümetin, açık alanda kalmaları ve kasabalara girmemeleri yolunda verdiği emirlerden dolayı, günlerce yağmur ve fırtınanın insafına kalmaları da ıstıraplarının tuzu biberi oldu.

Kırklareli sancağı ve özellikle Vize beldesi, ilk kez karşılaşıyordu bu sahnelerle. Cemiyet, Rumca konuşabilen ve Yunanlılar gibi davranan Giritli Türkleri ve Türk Arnavutları, Yunan Hükümetinin tavsiyesi üzerine Yunanistan'ın yeni topraklarına göçe ikna etmek amacıyla Yunanistan'dan gelen ajanlar kılığında göndermeye başladı. Resmi raporlarla kanıtlandığı gibi, bu entrikanın başarısızlığı üzerine önceden belirlenen araçlar gündeme alındı. Raporlardan biri, Kırklareli'ndeki Avusturya konsolos vekilinin, 12 Nisan 1914'te İstanbul'daki Avusturya büyükelçiliğine sunduğu rapordur:

"Son on gün boyunca, konsolosluk temsilciliğimiz dahilinde, Rum ahalinin imhasını hedefleyen çeşitli karışıklıklar meydana geldi.

"Bu hadiseleri rapor etmeyi biraz erteleseydim, kesin olarak güncelliğinden emin olmak istediğim için olurdu bu. Ama ben gizli bir araştırma yürüttüm ve olayların harfi harfine doğru olduğuna ve kesinlikle bildirilmesi gerektiğine ikna oldum.

"Türk hükümeti gerekli fonlar olmaksızın, Avrupa Türkiye'sinin harap olmuş kısımlarından gelen mülteci kitleleri beslemeye muktedir olmadığına bakmaksızın, bu bölgenin sakinlerin büyük çoğunluğunu teşkil eden Rum nüfusunu imha etme isteğiyle köyleri istila eden Türk göçmen çetelerinin bütün Rum köylerine saldırmasına, onları talan etmesine, sakinlerini evlerinden atmasına göz yumuyor.

"Onların hareket tarzları budur. İki veya üç gece boyun-

ca silahlı Türk göçmenler köyleri kuşatıp tüfekleriyle yaylım ateşi açarlar.

"Her zamanki gibi, birkaç ölü var, fakat halk, korku içinde, saldırganların merhametine kalmış durumda. Bunu bilen çeteciler, genelde gün içinde köylere geliyor; önce köylülere köyü terk etme emri veriyorlar; hayvanlarını satın almayı teklif ediyorlar; aynı zamanda örgütlü yağmalamayı da başlatıyorlar. Bu da ciddi bir paniğe sebep oluyor. Rum köylülerle sürüleri düşük fiyata satın almayı amaçlayan Türk göçmenleri arasında pazarlıklar sürerken, kamu tahsildarları ve Ziraat Bankası memurları jandarmalarla birlikte geliyor ve hazineye olan borçlarını son kuruşuna kadar ödeyecekleri güne kadar köylerini terk edemeyeceklerini beyan ediyorlar.

"Köylülere hayali hesaplar sunuyor ve ikna etmekte zorlandıklarında sahip oldukları her şeyi –aslında birer soyguncu olan- müşterilere çok ucuz fiyatlarda satmak zorunda olduklarını vurguluyorlar.

"Bu şekilde bir koyun 10 veya 15 kuruşa satılıyor; 50 kuruşa bir inek; bir öküz boyunduruğu iki Türk lirası; bir kümes hayvanı 10 para. Demek ki, para tahsildara ve Ziraat Bankası'na gidiyor. Nispeten zengin köylüler, yoksullar için ödeme yapmaya zorlanıyorlar. Borç ödemeleri bütün köyün müşterek sorumluluğu sayılıyor.

"Köylerin refah oranına göre borç üzerine borç ekliyorlar. Öyle ki, satışlar bittiğinde, köylüler, soyulmuş olduklarını ve bir sefalete mahkum edildiklerini fark ediyorlar.

"Bu arada evleri boşaltıldı ve bütün Türk aileleri o evlere yerleştirildi.

"Böylece bütün köylüler, bir hamlede soyulup evlerinden sürüldüler ve kendilerini Selanik'e götürecek vapurlara bindirilecekleri Tekirdağ'a gitmek zorunda kaldılar.

"Bazı durumlarda korsanların en vahşi, en acımasız ve en sabırsız olanları, tahsildarları beklemeden köylülerin ba-

zılarını öldürerek ve döverek sürülerini cebren alıkoyuyor, atlarını gasp ediyor, paralarını alıyor ve sonra vatanlarından göçe zorluyorlar.

"Şimdiye kadar saldırıya uğrayan köyler şunlardır: Erikler, Ertuğrulköy, Yeniköy, Alpuz, Anvali, Pinaka, Hasbor, Pazardere, Ahmetbey, Mosselin, Evrenli, Yancıklar, Topoykapı, Serat, Mengeret, Zak, Çakılı, Evrencik.

"Aynı biçimde Kuyudere, Yeneh, Pınar Hisar, İnceköy, Karahalil, Mersinli, Üsküs köylerinin yerleşimcileri de evlerini terke zorlandılar.

"Her gün bu yıkıcı yöntemlerle ilgili olarak bir çok protesto iletiliyor yetkililere, fakat hiçbiri dikkate alınmıyor veya alınıyorsa da, birkaç jandarma gönderiliyor ve bu jandarmalar da hemen haydutlarla anlaşıyorlar. Sonunda protestocu köylülere, köylerini hemen terk etmelerini öğütlüyorlar; hükümetin programının bütün Rumları Türkiye'den sürmek olduğunu anlatıyorlar.

"Bu beyan, yöneticilerin çoğu tarafından, en başta da, bu ayrımcılıkta çok önemli bir rol oynayan Vize Kaymakamı Eyüp Sabri Efendi tarafından da yapıldı.

"Bu kaymakam, terörist çetelerin lideri konumundaki kardeşinin tam bir kopyasıdır ve trajedideki başrol oyunculardan biri olarak kalmayıp hırsızın nitelikleriyle korsanınkileri birleştirmiştir. Bu kaymakamın himayesi altında kardeşi yağmalıyor, çalıyor ve haraç alıyor.

"Vize kaymakamı bugün büyük bir servete ve büyük koyun sürülerine sahiptir. Daha Bulgarlara karşı ayrımcı baskılar başladığında işe koyulmuştu zaten.

"Bir araba dolusu yükle hareket etme iznini vermek için, herhangi bir Bulgar köyünün sakinlerinden her birini 300 Türk lirası vermeye zorladığım herkes çok iyi biliyor.

"Bu konu hakkında Kırklareli Mutasarrıfıyla konuşma fırsatını buldum. Hükümetin kaymakamın kendisinin ceza-

yı hak eden suçlar işlediğini bildiğini, fakat hiçbir kanıt olmadığı gerekçesiyle bir şey yapılamadığını söyledi.

"Eğer gerçekten bu paraları istemişse, üstelik onları çetele usulüyle toplamışsa, her şeyin hükümetin teşvikiyle gerçekleşmesinin ötesinde bir şey olduğundan dolayı bu, berbat bir komedidir.

"Hükümetin olup bitenin sadece farkında olmakla kalmayıp bütün barbarlıkların fiili kışkırtıcısı olduğu aşikardır.

"Buna kanıt olarak, hükümetin Rum köylülerinin tahılını satmayı yasaklaması; koyunlarını komşu kazalara ihraç etmeyi engellemesi; tüccarlara köylerden bir şey satın almayı yasaklamasını örnek verebiliriz. Bütün bunlar, açıkçası, soyguncular dolu ve el sürülmemiş depo bulabilsinler ve bunların yağmalanması devasa kârlar getirebilsin diyedir.

"Üstelik, Türk Hükümeti, bu korkunç baskılardan doğan sorumluluğunun farkındadır. Bundan dolayıdır ki, tarihte görülmemiş bir şekilde, kendilerini haklı çıkarmak ve görünüşü kurtarmak için, insanların gönüllü göç etmekte olduğuna dair bir taahhütname alıyor, tehditle.

"Zaten yeterince korkunç olan bu duruma bir de kamu güvenliği zafiyetinin olması; adaletin olmaması; yalnızca köylerdeki değil, kasaba ve şehirlerdeki Rumların da çeşitli biçimlerde baskı gördükleri eklenirse, bu bölgede Rum unsuruna büyük bir korku yaşatıldığı kolaylıkla görülebilir.

"Sosyal ilişki tümüyle sona erdi; ticaret yok edildi ve kırsal alana anarşi egemen oldu.

"Gerçek olan bir şey varsa, o da, hükümetin hırsızlığa ve diğer yolsuzluklara yönelik bu kışkırtmaları derhal sona erdirilmemesi halinde, tehlikenin giderek büyüyeceğidir. Kasaba ve şehirlerdeki insanlar mallarının yağmalanmasma kolayca izin vermeyip direnişe geçmeleri halinde, Türk yetkilileri, ya bizzat katliama girişecekler ya da Makedonya'dan bu amaçla getirtilen başıbozuklara izin verecekler.

"Tesadüfen kulak misafiri olduğum bazı patavatsız ifa-

deler sonucunda, bütün Helenik nüfusu göç etmeye zorlamanın Türk hükümetinin önceden tasarladığı bir tertip olduğuna inandım."

Bütün bu olgular, aşağıda özetini sunduğumuz, Vize Metropoliti Anthimus'un (16-29 Mart 1914 tarihli) raporuyla doğrulanmaktadır: "Mart'ın 10'nunda, 40 yaşında evli bir adam olan Paschâlâkis Andreou, Mangriotissa (Düzova) köyünün dışında öldürüldü; Mart'm 11'inde, Georgios köyünden 50 yaşındaki Theodore Lambrinos, Mart'ın 12'sinde 37 yaşındaki Yanni Athanasiou, Müslim köyünden 50 yaşındaki Paschalis Kristodoulou da aynı şekilde katledildiler. Bu cinayetler, güpegündüz köylerde dolaşan, yolları tarayan, talan eden, yağmalayan, mavzer tüfekleriyle donanmış yirmi kişilik bir Türk çetesi tarafından işlendi. Şayet ülkeyi terk etmezlerse genel bir katliama girişileceği tehdidiyle Rumları göç etmeye zorlamanın gerçek amaç olduğu aşikar.

"Mart'ın 11'inde, akşam saat 8'de, bir çete Hasbuğa köyüne gitti, köyü kuşattı ve silahlarını ateşlemeye başladı. Bu ateş altında, 38 yaşında evli bir adam olan Demetrius Angelakis elinden yaralandı.

"Resmi kaynakların da doğruladığı gibi, bu hareket, 4 Mart 1914'de, Vize civarındaki Rum köylerinin boşaltılmasının ve Mart'ın 21'inde Hasbuğa, Taciköy, Çakılı, Düzova ve Evrenli köylerinden 4000'i aşkın kişinin Tekirdağ'a göç ettirilmesinin başlangıç noktası oldu.

"Bu olay, Batı Trakya'nın depopülasyonunun başlangıcı sayılabilir, çünkü yukarıda adı geçen yerlerin boşaltılması üzerine, 2100 Rum'un yaşadığı Sofular köyü kuşatıldı ve Ahmet Bey köyünün sakinlerine evlerini derhal terk etmeleri emredildi. Aym zamanda, şiddet açık araziye de yayıldı; köylüler Metropolitlerinin ve Patrikhanenin korumasını sağlamak için ivedilikle harekete geçtiler. Az sayıda jan-

darma bile Rumların malını yağmalamaktan veya oturdukları evlerden atmaktan geri durmadı.

"Açık bir şekilde yükselen Türk fanatizmi, Edirne'den gelen 24 Mart tarih ve 43 sayılı resmi bir raporun gösterdiği gibi şiddetini artırdı. Bu raporun içinde, aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Savaşın bir sonucu olarak tahrip olan köylerden kaçan Rumlar, Ambalar'daki sığmağa alınmışlardı. Geçen Çarşamba, jandarma yüzbaşısı Hacı Ahmet Efendi, Bulgaristan'dan 30 mülteci Müslüman aileyi oraya yerleştirmek için onları kovdu.

"Ertesi gün, aynı köyde, Edirne'den Selim Efendi ve orada buharlı bir değirmene sahip olan Rıza Efendi, adı geçen yüzbaşının huzurunda, Hıristiyanların evlerine Müslüman mültecileri yerleştirdi...

"Çerkezköy'de yaşayan 20 yaşındaki Konstantine Nikolaou, babası ve kardeşiyle, bir mil ötedeki çiftliklerinin toprağını sürmek için evden ayrılmışlar. Üç Müslüman'ın geçtiği esnada Konstantine sürüsüne su vermek için nehir kenarındaymış. Aralarından biri Konstantine'e yaklaşmış, bıçağını çekip çıkarmış ve saldırmış, yedi yerinden yaralamış. Konstantine, Karagata'daki hastaneye yarı ölü vaziyette getirilmiş."

Doğal olarak olayların gidişatı ve Rumların açık araziden Tekirdağ'a doğru kitlesel biçimde kaçışları genel bir panik havasına yol açtı. Kötülükler, içerdeki Rumların kovulmasından sonra boşaltılması planlanan kentlere de ulaştığı için Tekirdağ'ın ileri gelenlerinden oluşturulan bir komite İstanbul'a gitti ve Ekümenik Patriğinden derhal eyleme geçme talebinde bulundu. Meydana gelen olaylar üzerine sürekli olarak Türk Hükümetini protesto eden Patrikhane, belki Trakya'daki Rum ahalinin içine girdiği panikten dolayı artan şiddeti düşünerek, hemen papazlardan oluşan bir komisyonu Tekirdağ'a sevk etmeyi planladı. Zaten ken-

dilerinin başları beladaydı. Kendi selametleri için, hem olayları araştırmaları, hem de oraya sığınan Rumları köylerine dönmeye ikna etmeye çalışmaları gerekiyordu. Ancak, Jöntürk Hükümetinin, tam da Hıristiyanlara karşı, yasadışı eylemlere giriştiği iddia olunan birini yargılamaya yönelik gerekli adımları atmış oldukları bir sırada, Rum ahalinin, Yunan Hükümetinin ajanlarının nasihatlerine uyarak isteyerek göç ettiğini ilan etmesi üzerine hayrete düştüler.

Jöntürklerin tahkikatının tam olarak neyi kapsadığı, İstanbul'daki elçiliklerden birinin tercümanının raporundan görülebilir:

İstanbul,
Çarşamba, 8 Nisan 1914

Rumları, içinde bulunduğumuz ayın altısında, yani son Pazartesi gününe ait raporumda işaret edilen Trakya'daki köyleri, yani doğdukları yerleri terk etmeye ve menkul ve gayrimenkul mallarını, Türk hükümeti tarafından açıkça korunan Bosna ve Anadolu'dan gelen Müslüman göçmenlere bırakmaya zorlamak için il idareleri hiç duyulmamış yöntemler kullanıyor. Üzülerek beyan etmek isterim ki, Türk Trakya'sındaki Rum unsuru mümkün olduğunca kısa bir sürede yok etme amacıyla, Dahiliye Nazırı'nın emirleri doğrultusunda, vilayetlerde, Türk Trakya'sını karış karış taramak için sınırsız yetkilerle donatılmış 'Özel Komiteler' meydana getirilmektedir. Bunlar Rumları yaşadıkları yerlerden merhametsizce sürerek Anadolu'dan gelen Müslüman göçmenlerin evlerine yerleşmesini sağlamaktadır.

Bu 'özel komiteler', yok etme görevlerine zaten büyük bir istekle başlamıştı. Nitekim, İstanbul'dan 106 km mesafedeki Saîdler tren istasyonuna yakın Hıristiyan Çiftlik köyüne saldırdılar.

Çiftlik köyünün sakinlerini köylerini terk etmeye zorlamak için, oradaki değirmeni imha ettiler ve tahıl ve diğer

erzaka el koymaya başladılar. Köylüler, köylerini terk etmektense ölmeyi tercih ettiklerini söylediklerinde, jandarmalar, herhangi bir şey almalarına izin vermeksizin, tüfeklerinin dipçikleriyle kovaladı. 'Özel komite', tahliye edilen köylülere, gönüllü olarak köylerini terk ettiklerinin yazılı olduğu bir beyannameyi zorla imzalattıktan sonra, onları Muratlı'ya ve oradan da, binlerce sefil durumda insanı topladıkları Tekirdağ'a yürüttüler.

Böylece feryat figan içindeki Çiftlik köyü sakinleri, Anadolu'dan gelen Müslüman göçmenler yararına, evlerini, ekili ve dikili tarlalarını, tarım araçlarım ve sürülerini geride bırakarak doğdukları topraklardan ayrıldılar. Vize civarında, Rumların oturduğu diğer altı köy, Çiftlik köyüyle aynı kaderi yaşadı.

Dimetoka, Edirne, Uzunköprü, Keşan, Lüleburgaz, Babaeski, Kırklareli, Çorlu, Senekli, Seragi (Saray), Kapıarkası, Malkara ve Vize yakınındaki bütün köylüler, büyük bir zulme uğratıldılar ve bu çok 'özel komiteler' tarafından sürüldüler. İstanbul üzerinden Selanik'e yol almak için Dimotoka'da toplanan dört yüz Rum köylünün bu yolculuğu engellendi.

Türk yetkililer, İstanbul'a gitmeyi onlara kesin olarak yasakladılar ve Tekirdağ'a yaya yapacakları yolculuğu takip etmek için, Dimetoka'dan Muratlı'ya trenle gitmeye zorladı. Dahiliye Nazırı'nın emri doğrultusunda, bilet fiyatlarında hiçbir indirim de yapılmadı.

Yunanlıların son Balkan Savaşında Türklerin yenilgisinden dolayı sorumlu olduklarını ve Türkiye'nin, deniz kuvvetlerine ait iki yeni üniteyi alır almaz, Bulgarların yardımıyla bütün bu yeni mülkleri Rumlardan çekip almak için savaşı başlatacakları görüşü içinde Türk yetkililer Rumların tabi tutulduğu bu eziyetleri doğruluyorlar.

Yine de, Ekümenik Patrikhanesinin, Vize Metropoliti Anthimos, Aenos (Enez) Metropoliti Joachim, Patrikhane

Arşivleri Şefi baş keşiş Archimandrte Alexander ve sorumlusu Joachim'le birlikte, okullar müfettişi Sophronios ve baş keşiş Meletios Loukakis'den oluşturduğu bir komite, Dahiliye Bakanı Talat Bey'den itimatname alarak, çoğu Vize bölgesinden sınır dışı edilmiş, acınacak haldeki yaklaşık 20.000 Rum'un toplandığı Tekirdağ'a gitti.

Burada, ihtar ya da panik korkusundan ziyade zorla sınır dışı edilmekle yüz yüze gelmiş mültecilerin durumunu yerinde inceleyen komisyon, onlara evlerine ve mallarına geri dönebileceklerine dair güvence verdi ve insancıkları, metruk evlerine geri dönmeye çağırarak, hükümetin provokatörlerin eylemlerini onaylamadığına ve onlara karşı gerekli önlemleri alacağına ikna etmeye çalıştı.

Jöntürk vahşetinin kurbanlarını geri dönmeye ikna etmeyi başardılar, fakat bu durum aleniyet kazandığında resmi görevliler Komisyonun çalışmasını her açıdan baltalamaya başladılar.

Nitekim Köseilyas köyünde toplanmış, Erikli'ye gitmeye zorlanan mültecilerle iletişim kurulmasını yasakladılar. Misinli köyüne giderken başıbozuklar tarafından sıkıştırılan komisyon üyelerinden ikisi, kuşatmaya; Rumların mallarının nasıl istimlak edildiğine; Rumlara yönelik müdahalelere; tutuklamalara; jandarma refakatinde Tekirdağ'a gönderilmelerine gece boyunca kendi gözleriyle tanık oldu.

Tekirdağ Valisi, Komisyonun resmiyetini tanımayı reddetti. Buna karşılık olarak komisyon, böyle kalabalık bir şekilde birlikte tutulmalarını halkın sağlığım tehlikeye attığını; hemen köylerine dönmezlerse mültecilerin derhal sınır dışı edilmeleri emrini vereceğine dair ellerinde Dahiliye Bakanının itimatnameleri olduğunu söyledi. Komisyon ayrıca, Patrikhaneyle anlaşmalı olarak, Rum köylülerin emniyeti için güvence talep etti ve dönüş yaptıklarında zor durumda kalmamalarını sağlama almak amacıyla el koyulan evleri görme izni istedi.

Bütün bunlar ancak Ekümenik Patriğinin iradesi sayesinde gerçekleşebilirdi, çünkü Edirne Valisi Hacı Adil Bey, mültecilerin dönüşü için böylesi bir güvence vermeye karşı durmakla kalmayıp el koyulan Rum köylerinden Müslüman mültecilerin sürülmesi teklifini de reddediyordu. diğer Hıristiyan köylerine yerleşime, geçici olarak da olsa izin vermemişti.

Tekirdağ'da olaylar bu doğrultuda devam ederken, İstanbul'daki Jöntürk Hükümeti, sözlü veya yazılı olarak protestoda bulunmaya gelen Patrikhane Komitelerine olmayacak vaatlerde bulunuyordu. Cemiyetin ajanları, Avrupa'nın muhtemel müdahalesinden önce Rumları temizlemek için Trakya'nın her yerinde güçlerini iki katma çıkardılar.

Böylece yukarıda adı geçen köylerin boşaltılması, sınır dışı etmek suretiyle başarıldı. Lüleburgaz'ın yakınındaki Trupbey (Hamzabey) köyünden Rumların sürülmesi; yine, 20.000 liralık zararın yaşandığı iki Rum çiftliğinin yağmalanması; Kına ve Kırklareli bölgesindeki Pınarhisar'ın büyük köylerine Türk mültecilerin yerleştirilmesi; büyük Skepasti (Yenice) köyünün abluka altında tutulması ve aynı bölgedeki Kurudede, Karahalil, Yancıklar (Ataköy) köylerinin imha edilmesi de aynı yöntemlerle başarıldı. Bu köylerden kovulanlara, Patrikhane Komisyonunun bulunduğu Tekirdağ'a geçmelerine izin verilmedi; gemilere bindirilmek üzere Ereğli'ye götürüldüler.

Komisyonun rastlantı sonucu öğrendiği bu gerçekler, ayrımcı mezalimin Batı Trakya'ya egemen olduğu; Babaeski civarında, Lüleburgaz, Uzunköprü, Malkara, Keşan, Hayrabolu ve Tekirdağ bölgesinde şimdiye dek duyulmamış trajediler yaşandığı ve bu nedenle, Komisyonun buralara gitmeye ve insanları köylerinde kalmaya teşvik etmeyi denemeye karar verdiği ek bilgisiyle birlikte, telgrafla Patrikhaneye bildirildi.

Rumların Vize bölgesindeki olaylar yüzünden paniğe kapılmış oldukları yanılsamasıyla, bu göçe bir dur denilebileceği umut ediliyordu. Ancak bunun böyle olmadığı, orada kalmak için toplanan 5.000'i aşkın mülteciyi ikna etmek için Ereğli'ye giden Komisyonca anlaşıldı. Komisyonun iki üyesinin raporu, 3 Nisan günü neler olduğunu bize anlatıyor:

"Bugün Çorlu üzerinden Erikli'ye gelmiş bulunuyoruz. Gemiye binip Yunanistan'a gitmek için bekleyen 5.000'den fazla mülteciyi Ereğli surlarının dışında bulduk. Durumları içler acısı, çünkü, az-biraz onurları dışında, hiçbir şey bırakılmamış onlara. Vali Yardımcısının huzurunda papazlar ve köylerin ileri gelenleriyle konuştuk ve onlardan, soyulmalarının ardından, hükümet yetkililerinin işbirliğiyle, cebren sınır dışı edilmekte olduklarını öğrendik... Dönmeye teşvik etmemiz üzerine, güvencemizi kabul ettiler. Onlara eşlik ettiğimiz takdirde, evlerine geri dönmeye hazırdılar.

"Kaybolan tahkikat zabıtları, sorguladıklarımızın tümü tarafından imzalanmıştı, fakat şimdiki Vali Yardımcısı ve jandarma komutanı, tahkikat Türkçe yürütülmüş olmasına rağmen, imzalamayı reddetmişlerdi.

"Vali Yardımcısı, başta mültecilerin geri dönmesine razı oldu, ama merkezle telefon konuşması yaptıktan sonra, o insanların Yunanistan'a gitmekte olduklarını ve hiçbir koşul altında geri dönüşlerine izin verilemeyeceğini bildirdi bize. Ve gerçekten iki saat sonra, İstanbul'daki Cemiyet tarafından kiralanmış olan bir vapur geldi ve aralarında Vize'nin Erenler köyünün sakinlerinin de olduğu binden fazla insan zorla gemiye bindirildi.

"Gemiye binmeye karşı çıkan ve evlerine dönmekte ısrar edenlerin çoğu, insafsızca kırbaçlandı. Üstüne üstlük önce soyuldular ve gönüllü olarak göç ettiklerine ve malla-

rını Türk donanmasına bağışladıklarına ilişkin beyannameleri imzalamaya zorlandılar.."

Bütün bunlar, olayların gerçek yüzünü açık bir şekilde gösterdi. Bunun üzerine Ekümenik Patrikliği, yas ve protesto göstergesi olarak, Paskalyayı kutlamama kararı aldı. Bu karar, özellikle İstanbul'daki yabancı Ortodoks elçilikler üzerinde büyük bir etki yarattı ve onları Türk hükümeti nezdinde ayrımcı baskılara bir son verilmesi yolunda adımlar atmaya sevk etti. Bunun üzerine, hükümet, göstermelik olarak, Dahiliye Bakanı Talat Bey'i Trakya'ya gönderdi, fakat daha sonra bunun, fiilen şiddetin artmasından başka bir şeye yaramadığı görüldü.

Talat'ın ziyareti, Tekirdağ'ın batısındaki Seltzi (Kuyucu) köyden sakinlerin sürülmesiyle aynı tarihe denk gelmişti. Aralarında Müdür İnecik ve jandarma yüzbaşısının olduğu 300 silahlı adamdan oluşan bir çete derhal oraya gitti ve 2.000'e yakın köylüyü mallarını elden çıkararak Coumbaon'da gemilere bindirilmek üzere hemen çıkış yapmaya zorladı.

Aynı şeyler, 300 haneli Araphacı köyünde; 6.000 nüfuslu Saray ilçesinde; 1.500 nüfuslu Neokeri'de ve 1.000 nüfuslu Çanakçı'da ve silahlı direnişe geçen köylülerin çoğunun yaralandığı veya öldürüldüğü Simitli kasabasında da yaşandı.

Bu bölgelerin bağlı olduğu Tekirdağ Valisi, bahsedilen köy ve kasabaların göçünü denetlemek için bir piyade birliğiyle oraya gitti. Ancak, mezalimleri önlemeye çalışmak yerine, insanları, kendi özgür iradeleriyle göç etmekte olduklarına dair beyanları imzalamaya zorladı. Hemen aynı tarihlerde boşaltılan Stranza, Kazköy, (Hayrabolu civarındaki) Karasulu ve Kastritsa (Aydınlar) köylerinde, soygun amacıyla yeni yöntemler geliştirildi. Örneğin, köylülerin nakli için hükümet tarafından bin yük arabası gönderildiğine bizzat tanık oldum. Çerkezköy'e varıldığımda göçmenle-

re silahlı çeteler tarafından saldırı düzenlendi ve yanlarına alabildikleri bütün paralara el konuldu. Sözü edilen tutar 25.000 lirayı aşkındır.

Talat Bey'in Trakya ziyaretinin ne kadar yararlı olduğu, onun orada kaldığı üç gün boyunca, mezalimin İstanbul'un pek çok girişine kadar uzanmasıyla görülmektedir. Bir taraftan ayrımcılığın durdurulması için önlemler alındığı sanılırken, diğer taraftan, Naipköy, Kestanelik ve (sakinleri Karacaköy'e kaçmış olan) Körfali (Kalfaköy) köyleri kuşatıldı ve sakinleri, Askos (Yalıköy), Beligradion (Belgrad), Semliköy ve Ermeniköy (İhsaniye)'dekiler gibi göçe zorlandılar.

Bu olaylar hiçbir şekilde, Jöntürk hükümetinin hakikati gizleme niyetini değiştirmedi. Dahiliye Nazırının İstanbul'a dönüşünden hemen sonra, hükümet, 14 Nisan'da aşağıdaki resmi açıklamayı yayınladı:

"Koşulları yerinde inceledikten sonra dönen Dahiliye Nazırı Talat Bey, göçün:

1. Ordumuza mensup 12.000 firari Rum asker kaçağının, Yunanistan'a giderken kendilerini izlemeleri için ailelerini kışkırtması;

2. Evleri tahrip edilmiş bulunan Müslüman köylülerin, Rumların gasp etmiş oldukları haklarını yeniden elde etme gayretleri;

3. Bazı Rumların, Bulgaristan'ın yönetimi altında işledikleri suçlardan ve şerefsiz eylemlerinden sonra af edilmemeleri nedeniyle cezalandırılmaktan korkması;

4. Müslümanlar tarafından misillemeler yapılacağı korkusu;

5. Müslümanların, mallarına el koyacakları şeklindeki yanlış kanaatler;

6. Edirne'nin ele geçirilmesi üzerine geri çekilen Bulgarlarla Rumların işbirliği yapmaları gibi nedenlere bağlamaktadır.

"Hiçbir şekilde şiddete başvurulmuş değildir ve göç, Yunanistan'dan gelen mektupların cesaretlendirmesi nedeniyle, tamamen gönüllü yapılmaktadır. Yetkililer hiçbir şekilde iştirak etmiş değildir. Buna rağmen hükümet, şikayetlere bir son verme kaygısıyla, (1) göç etmeye henüz başlamamış olanlara izin vermemeye; (2) göç etmeye yönelik tüm kışkırtmaları yasaklamaya; (3) ticari alışverişlerde vurgunculuğu önlemeye; (4) bütün kitlesel göçleri yasaklamaya ve sadece bireysel anlamda ülkeyi terk izni vermeye karar vermiştir."

Hem o güne kadar hem daha sonraları yaşanan bütün olayların yanlış anlamadan kaynaklandığını ileri süren işbu bildirinin içeriği, Kırklareli'ndeki Avusturya konsolosunun 23 Nisan 1914 tarihli raporuyla çürütülmektedir. Bu raporda, olayların kurgusu bambaşka bir şekilde aktarılmakta, Rumlara yönelik ayrımcı baskı harfi harfine yansıtılmakta ve hükümetin suç ortaklığı vurgulanmaktadır.

"Size şerefimle bildirmek isterim ki, içinde bulunduğumuz ayın 14. günü itibariyle durum aynı olup Rumlar üzerindeki ayrımcı baskılar aynen sürmektedir.

"Yağma ve soygunlar kesintisiz bir şekilde devam ediyor ve köyler birer birer boşaltılıyor.

"Buradaki köyleri ziyarete gelen Rum Patrikhanesi temsilcileri, kitlesel göçleri durdurmak için nüfuzlarını kullandılar, ancak mutlak bir sessizliğe gömülmüş bulunan köylere gidip bakmaları yerel yöneticiler tarafından bir şekilde engellendi.

"Türkler, cezasız kalmaları üzerine cesaretlendiler; gün be gün daha korkutucu bir tutum takınıyorlar. Bunun ötesinde, camilerdeki hocaların vaazlarıyla fanatizmi yükselttiler. Kitleleri Helen karşıtlığını da aşan Hıristiyan karşıtı nefretle tahrik ediyorlar. Besbelli ki bu kin artık Helenik olmayan tüm Hıristiyanlara karşı güdülmektedir. Bundan dolayı, hareketin niteliğinin Hıristiyan karşıtı olduğu nere-

deyse kesindir. Terk edilen hemen tüm köylerin kiliseleri camilere dönüştürüldü ve her yerde baskı ve şiddetin ilk işaretleri imamlar tarafından veriliyor.

"Skopia (Üsküp) Müdürü, Nurludere papazını kan revan içinde kalasıya dövdü. Paskalya festivalinin ikinci gününde, Karahalil (Kocahıdır) köyünün papazı Türk komitacıları tarafından evine kadar kovalandı. Güruh evi kuşattı ve birkaç kez yaylım ateşine tuttu. Papaz tavan arasına saklanmak suretiyle ölümden kurtuldu. Bu olay, gün ortasında, açık alanda ve de yukarı yöneticilerin gözü önünde yaşandı.

"Aynı köye, aynı gün, yüzlerce Türk göçmeni ve komşu köylerinden köylüler saldırdılar; evlerin kapılarını kırıp yağmaladılar ve bütün eşyaları köyün meydanına yaydılar. Bizim şehrin girişinde sığınacak yer arayan, çoğu da yaralı, çok sayıda köylüye rastladım. Kalabalık olmaları sayesinde, emirlere rağmen, Kırklareli'ne sığınmayı başardılar, fakat ertesi gün, hükümet görevlileri, onları köylerine dönmeye zorladılar.

"Kısa bir süre önce, sözü edilen yetkililer taktik değiştirdiler ve şimdilerde, neler olup bittiğini bilmediklerine köylüleri inandırmaya çalışıyorlar. Böylelikle, ne zaman firar eden, açlıktan ve yaralarından ölmeye yüz tutmuş köylüler şehre gelse, onları köylerine dönmeye zorluyorlar.

"Saldırganların şiddetine katlanmanın olanaksız olduğu ve son derece savunmasız olan buradan göç etmeye zorlanıyor insanlar. Üstelik gitmeden önce, kendi serbest iradeleriyle göç ettiklerini vurgulayarak, Türk hükümetine şükran ve minnettarlıklarını sundukları belgeleri imzalamaya mecbur ediliyorlar.

"Paskalya yortusundan önceki Kutsal Cuma akşamı, Efcharion (Düzorman) köyü cemaati kilisedeyken komşu köylerden saldırı oldu köye.

"Açılan ateşle birlikte, köylüler dehşet içinde dışarı çıktılar ve eşyalarını korumak için evlerine koştular. Doğal

olarak koruyacak bir şey kalmamıştı, çünkü evleri tümüyle soyulmuştu. Üstüne üstlük, Paskalya kutlamasına bile izin verilmeden, henüz gelmiş olan Dedeköyü muhtarı tarafından sürgüne zorlandılar. Sadık müminler olarak adeta inandıkları İsa'nın şahadetine tanık oluyormuşçasına, İsalı Haçı dahi alamadan köylerinden ayrıldılar.

"Türk yetkililer, bir yandan, bu göçün onların yüzünden olmadığını yinelerlerken, öte yandan, bütün Müslüman göçmenleri ve yerli ahaliyi silahlandırıp Hıristiyanların üzerine saldılar. Bir köy direnişten vazgeçer geçmez, mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde çıkmalarını sağlayacak yük arabalarını temin etmekte de işgüzarlıklarına diyecek yok.

"Birkaç gün önce hükümet, bazı harici müdahalelerden korktuğundan, her şeye rağmen gitmemekte ısrar edenlere nispeten ılımlı davranıyordu. Edirne Valisinden mütevazi muhtara kadar herkesin heyecanlı bir faaliyet gösterdiğini gözlemledim. Nitekim Vali beklenmedik bir ziyaret yaptı; mutasarrıf köylere gidip geldi; jandarmalar seferber oldular. Bu, baskıların biraz hafiflemesi ve Rum Patrikhanesinin gözünün boyanmaya çalışılması anlamına geliyordu.

"Orada hâlâ sürülmemiş Hıristiyanlar var ve hükümetin yardımıyla tüfek ve fişek temin edilen Müslüman ahalinin silahlanmasının getireceği ciddi bir tehlike mevcut.

"Benim görüşüme göre, Türk ahali silahsızlandırılmcaya kadar, bu bölgedeki Hıristiyanların malı, şerefi ve hayatı tehlikede olmaya devam edecektir."

(İmza) KONSOLOS TEMSİLCİSİ

Bu rapor, gerçek olayları inkâr etme ve böylece, resmen, derin politik planların kurbanı yapılan masum halklara yönelik olarak işlenen suçlardan sıyrılma gayretlerinin ne denli küstahça yapıldığını göstermektedir. Fakat, Jöntürkler, Atina'daki ortaelçileri Gaip Bey vasıtasıyla, 25 Ocak 1914'de, Paris'teki *Le Temps*, Londra'daki *Daily Telegraph* muhabir-

lerine verilen röportajlarla, adeta bu ayrımcı baskıları önceden haber vermişlerdi. Şayet Yunanistan, Midilli ve Sakız adalarını elinde tutmayı sürdürürse, kendilerini sıkıştırmak zorunda kalacaklarını ilan etmişlerdi; Anadolu'nun Rumlarını* ezmek, sorumluluğu Yunan Hükümetine ve genelde Yunanlılara devretmek ve böylece Avrupa'nın müdahalesini atlatmak için ellerinden geleni yapacakları belliydi.

Dahası, bu işte, ileride onlara kılavuzluk yapacak Almanların desteğine sahip olmuşlardı. Bu, o sıralar, İstanbul Büyükelçiliğinde görevli olan I. Dragoumi ve Almanya Dışişleri Bakanı arasında, Nisan 1914'de yapılan görüşmede açık bir şekilde dile getirilmişti.

Bu görüşme çerçevesinde Alman Dışişleri Bakanı, Trakya'daki şiddet eylemleri kendisine hatırlatıldığında, Türklerin, Yunan Makedonya'sındaki Müslümanlara karşı Yunanlılar tarafından işlendiği varsayılan hak ihlalleri hakkındaki şikayetlerini ileri sürmüştü. Hiç tereddüt etmeksizin, ayrımcı baskılara neden olarak Jöntürklerin iddialarını göstermişti. Onlara göre "Türkiye'deki her Rum Pan-Helenizm'in bir havarisi"ydi ve Dragoumi'nin haklı olarak vurguladığı gibi, Rumların milli özelliklerini korumaları adeta suç ve sıkıntı sebebi sayılıyordu. İkinci sorun Adalar sorunuydu; Jöntürklerin, bu soruna buldukları çözüm, Anadolu'nun batı kıyılarının emniyetini güvence altına almak için onları elde tutmaktı. Hoş, bu sorunlar olmasaydı da, Jöntürk Cemiyetinin, önceden tasarladıkları şemayı gerçekleştirmek için başka sorunlar yaratacakları da düşünülebilir.

Aynı bakan, daha sonra, Berlin'deki Yunan Ortaelçisi N. Theotokis'e, durumun kritik olduğunu teslim ederek, olayların, Türk ahaliye yönelik zulümlerden dolayı Türk milliyetçiliğinin yükselmesine bağlı olabileceğini ifade etmişti. Almanya Dışişleri Bakanı, bu fanatizmin, bir Panslavizm ru-

* Bkz. *Athence* gazetesi 1 Haziran 1914

huyla, Ekümenik Patrikhanesini zayıflatmak amacıyla Rusya tarafından beslendiğini, Patrikhanenin giderek Rusya'ya boyun eğmesinin amaçlanmış olabileceğini iddia etmişti.

Ayrımcı baskılara açıklık getirmeye çalışan bu görüşler bir yana, Türklerin her zaman sempatiyle baktıkları Almanlar, halkın duyarlılığını canlı tutmak için, Türkiye'deki olaylardan sorumlu olanların, güya anarşiye son vermek için elinden geleni yapan hükümet değil, alt düzeydeki idareciler olduğunu söylüyorlardı. İşte bu destek sayesinde, zulüm gören ve hakları çiğnenen Rumların feryatları Hıristiyan Avrupa'nın kulaklarına ulaşmayı başaramadı. Dolayısıyla Rumlar, gerçekte Rumların imhasını kolaylaştırma amacıyla Talat tarafından alınan koruyucu(!) tedbirlerin insafına kaldılar. Olaylar göstermektedir ki, Talat'ın Trakya ziyareti, (ki, ileri gelen Türklerle yaptığı bir toplantıda bizzat kabul ettiği gibi, bu gezi, politik nedenlerle kararlaştırılmış ve gerçek suçluları gizleyerek Avrupa'nın müdahalesini savuşturmak için tasarlanmıştı) sadece zulmü şiddetlendirmeye hizmet etmiştir. Dolayısıyla, aynı toplantıda, planın uygulanmasını (ki infazlar zaten başlamıştı) önlemek için oraya gitmiş olduğundan kuşkulananlara, Rum olan her şeyin imhasından yana olduğunu, bütün gücüyle bunu hedeflediğini ve ne yapıyorsa, gerçekleri saklamak, görünüşü kurtarmak ve Hıristiyanların gözünden gerçekleri saklamak için yaptığını ve ciddiye alınmaması gerektiğini söylediğinde her şey daha anlaşılır olmakta. Bunu kanıtlayan, 17 Nisan'da, Dimetoka yakınındaki Kourovouno'nun ileri gelenlerinden Adami, karısı ve çocuklarının cinayeti gibi; Kallioupolis (Gelibolu) bölgesinde meydana gelen darp ve cinayetler gibi; Edirne Valisinin Tekirdağ İnecik'de, Haziran ayına kadar Trakya'da hiçbir Rum kalmaması gerektiğine dair beyanı gibi ve Mürefte ve Gaziköy kazalarında Platanos (Çınarlı), Sandıkköy, Avdemi (Kumbağ) ve Palamuti (Palamut) köylerinin, Talat'ın Trakya'dan

dönüşünden birkaç gün sonra diğer Rum köylerinin kaderini yaşaması gibi, bir dolu olay var.

23 Nisan 1914 tarihinde Keşan'dan gelen rapor, Jöntürk hükümetinin, resmi yalanlar sayesinde, sadece kamuoyunu aldatmakla kalmayıp korkunç emellerini yoğunlaştırmakta nasıl başarılı olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir:

"Verilen sözlere rağmen, durumda hiçbir iyileşme gözükmüyor. Tam tersine, zulüm giderek şiddetlenmekte ve günden güne daha ürkütücü boyutlara ulaşmaktadır.

"26 Nisan'da, sabaha karşı saat iki civarında, Keşan ilçesindeki yirmi köye bir saldırı başlatıldı. Sabah olmadan haydutlar, korku içinde her şeyi yüklenip Vesait'e doğru kaçan köylülerin evlerini ve ahırlarını soyup soğana çevirdiler. Ertesi gün döndüklerinde boş duvarlardan başka hiçbir şey bulamadılar.

Yıkılan Köyler:

1. 140 haneli olup tahrip edilmeden birkaç gün önce, 750 kişinin yaşadığı Caryae (Kozköy). Yetkililer herhangi bir haklı gerekçe göstermeksizin 42 köylüyü yakaladılar ve sonra onları sürdüler. Çapulcular geri çekildiklerinde, Vasilios Varsam, Neocles Demetriou, Athanasios Caryophilou, Theodosios ve Theodore Demetriou, Angelis Athanasiou, John Stavrakis, Constantine Yiannoulis, Demetrios Vlachos, Argyrios Charalampou, Nicolaos Nathanael, George Mylonas ve kaderi bilinmeyen yaşlı kadın Vaiani Theodorou'yu onlarla birlikte alıp götürdüler. Aynı şekilde, nakit olarak 3.000 lirayı, bütün çiftlik hayvanlarını ve 3.000 kileden fazla tahılı alıp götürdüler.

Vesait'e kaçan köylüler, tahıllarını korumaları için birkaç jandarma yollasın diye müdüre yalvardılar, fakat o sadece güldü. Köyün kilisesi soyuldu ve orta yerine alay ol-

sun diye, bir papazın kaftanı, cübbesi ve yırtık başlığıyla, çarmıha gerilmiş İsa heykelciği dikildi.

2. Yaklaşık 200 haneli Sultanköyü. Çapulcular yaklaştığında, kötü davranacaklarını bildiklerinden, gençler çekildiler ve sadece yaşlı erkeklerle kadınlar kaldılar. Ancak, ne yazık ki jandarmaların bizzat başrolünü oynadıkları orji alemleri yaşandı.

Tecavüze uğrayan kadınlar şunlardır: Hemen hepsi de 12-13 yaşında olan, Helen ve Melpomene Constantinou, Angelouda Demetriou, Paraskevi Christou, Maria Paraskeva, Helen Petrou, Athena Stephanou, Athena Michael ve Philia Michael. Bunlardan Nicholas Kermentzi'nin evine kaçan üç kız, Hamza, Mustafa ve Ali isimli üç jandarma tarafından kovalanıp burada, (Çariç köyünden İsmail Çavuş'un oğulları) Hasan, İsmail ve de Tefikiye köyünden aynı adlı Hasan ve İsmail kardeşler tarafından sabaha kadar tecavüze uğradı. Diğer kızların tecavüzcüleri Balıbaşı köyünden Süleyman Oğlu Şevki ve Arif Şaki'dir. Saldırıya uğrayan diğer kadınlar arasında Maria Demetriou, Semerouda Krestou, Sirmo Krestou, Basilild Nicolaou, Syrmatenia Krestou, Athena Krestou, Sophia Stavrou, Stamata Athanasiou, Maria Konstantinou, Paraskevi Aristidou, Maria Lazarou ve diğerleri vardı. Bu köyde, Demetrios Stathes, Krestos Pravtzis ve Nicholas Dirtzas katledildi; Nicholas Kerementzes ve Stavros Metrou yaralandı; Demetrios Boyatzes, Evangelos Giliou, Nicolaos Arabatzes ve Demetrius Krestou haydutlar tarafından kaçırıldılar ve akıbetleri bilinmiyor; 6.600 koyun, 300 kuzu ve 800 başka hayvan çalındı.

3. İvriktepe (İbriktepe). Bu köyde Karalampos Kertzles öldürüldü ve iki kızı, annelerinin gözleri önünde, alçakça tecavüze uğradı; Stavrakis Oumourloglou ve George Demetriou öldürüldü ve Demos Tsotar yaralandı.

4. Çıdırköy. 80 yaşındaki Krestos Yiagsi'nin evi soyulduktan ve Simeon Krestou öldürüldükten sonra Muhtar Va-

silios Tyolitou ve Diamantis Theocletou yaralandı; Apostolos Eustathiou, Krysopoulos Eustathiou, Anastasios Demetriou ve Karalampis Panayotou sınır dışı edildiler ve kaderleri bilinmiyor.

5. Korucuköy. Bu köyden Krestodoulos Theodorou ve Vasilios Georgiou kaçırıldılar; Paschalis Stavro, Damianos Vasiliou ve Vasilios Panayoto, Hyphala'da hapse atıldılar.

6. Vesait. Burada 65 yaşında bir kadın ağır hakarete uğradı.

7. Hacıgiryon'da iki adam yel değirmenine asıldı.

8. Pazardere. Bir jandarmanın eşlik ettiği sakinlerden biri yolda öldürüldü.

9. Lalaköy (Lalacık), 10. Vendiköy, 11. Muzala (Çobançeşme), 12. Doğancı, 13. Segle (Sığıllı), 14. Kadıköy, 15. Karlıköy (Karlı), 16. Karatepe (Yeşilköy), 17. Varniça (Pınar), 18. Çeltikli (Çeltik), 19. Mahmutköy, 20. Mavra (Çamlıca). Bu köylerin bütün kiliseleri soyuldu ve kutsal kaseler, ikonalar yağmalandı, şamdanlar tahrip edildi ve her türlü bayağılık yapıldı. Evlerine dönen köylüler yoksulluk içinde yaşıyor ve hayatları sürekli tehlike içinde."

Aşağıdaki detaylar bu ürkütücü resmi daha da korkunç hale getirmektedir. Yerleşimcilerin en büyük kısmı gemiye binmek için Çorlu'dan Tekirdağ'a geldi, Skopelos (Yoğuntaş) ve Kırklareli'nden olanlar da aynı şeyi yaptılar. Hayrabolu'nun Subasköy'ü köylüleri, Müslüman komşuları tarafından mallarını mümkün olduğu kadar düşük fiyatla satmaya ve katliamdan kurtulmak istiyorlarsa ülkeden kaçmaya zorlanmaktadırlar. Hayrabolu'nun ileri gelenleri elleri kelepçeli bir halde, birbirlerine zincirlenmiş üç cesedin bulunduğu Enez'in içinden geçirildiler. Uzunköprü'nün otuz dört, Keşan'nın on yedi ve civar bölgelerin elli ileri geleni, aynı şekilde zincirlenmiş olarak sınır dışı edildi. Bütün bunlardan başka, İstanbul'a çok yakın Kalfa (Mahmutbey) köyünde, Türk mülteciler, zorla Rumların evlerini işgal et-

tiler; ardından mücadele başladığında, suç, sonradan askeri mahkemeye çıkartılacak olan Rumların üzerine atıldı.

Ekümenik Patrikhanesi, durumun ciddiyetine vakıf olarak, 3 Mayıs 1914'de, Talat Bey'in vaat ettiği önlemlere yönelik umutların boşa çıktığını Türk Hükümetine rapor etmek zorunda kaldı. Sadrazama teslim edilen mektup şöyledir:

"Hükümetinin, Patrikhanenin ısrarları sonucunda, evlerini terk etmeye mecbur edilen Trakya'nın Rum Ortodoks halkının, son tahlilde İmparatorluğa zarar veren kitlesel göçünü önlemek için gerekli önlemi alacağını beyan ve tasdik etmiş olmakla, yeni olaylar meydana geldiği taktirde derhal müdahil olacağını vaat etmesine rağmen, maalesef, en son alman bilgilere göre, olayların başka bölgelere de yayılarak, yeni boyut kazandığı rapor edilmektedir. Olaylar daha da genişleyerek, malların talanı, köylerin yakılması, cinayetler ve erken vergi tahsilatı gayesiyle resmi görevlilerin baskıları gibi yeni suçlar işlenmektedir.

"Sayılan olayların ciddiyeti dikkate değerdir ve şimdiye kadar alınmış önlemlerin başarısızlığı, yetersizliklerine işaret ettiği gibi, ağır sorumluluklar doğurmaktadır. Şu andan itibaren, İmparatorluğun yüksek menfaatleri için, nüfus içindeki farklı unsurların barışık olmasını sağlamak amacıyla, Anadolu'da geniş ölçekte uygulanmaya başlayan reformların Trakya'da da başlatılmasının gerekli olduğu açıktır. Sonuç olarak, görevdeki hükümetin, bu reform tedbirlerini, acil olarak dikkate alması gerekmektedir. Göçü önlemeye yönelik tedbirlere ilaveten, göçlerin yaşandığı yerlere gitmek, bu ıstırabı ortadan kaldırmak için gerekenlerin yapılması ve yeterince donanımlı ve ehil görevlileri içeren özel bir komisyonun Trakya'ya gönderilmesi farzdır; bu komisyona, görevlerini kolaylaştırmak için Patrikhaneden de temsilcilerin eşlik etmesi yerinde olacaktır.

"Bu itibarla, bizler, Patrikhanemize samimi duygular beslediği iyi bilinen hükümetimizin kararlılığını dost ve

düşmana bir kez daha göstereceğine, gerekli önlemleri alacağına, Rum halkının bugünkü ve gelecekteki mevcudiyetiyle ilgili endişesinden tezahür eden bu göçe bir son verileceğine inanıyoruz."

Bu mektup vasıtasıyla, Ekümenik Patrikhanesi, Jöntürk Hükümetinin verdiği sözlerden hiçbirini yerine getirmediğini göstermek istemiş ve böylece, gerçekler bir şekilde ortaya çıktığında Talat Bey'in söz ve eylemleri arasındaki çelişki de görünür olmakla, dış dünyanın ilgisinin çekilebileceğini ve yaşanan kötülüklerin kayda geçebileceğini umut etmişti. Ancak umutlar boşunaydı.

Bir kere daha güven tazeleyici sözler edildi, bol keseden; ancak, Trakya'da yeni olaylar yaşanmaya başlamıştı. Enez, Acurköy, Çelebi (Küçükevren)- Kemerli (Büyükevren), Amygdalia (Yenice) ve Maistros (Çavuşköy) kazalarındaki köyler yağmalandı ve insanlar kelimesi kelimesine donlarına kadar soyuldular. Köylerden birinde, beş ölüm vakası meydana gelirken diğer köylerde işkenceler yaşandı.

İstanbul'da da, boykotlar, yasadışı tutuklamalar ve hapis cezaları korkutucu boyut kazandı. Bu arada boykotçular, Rumlara, belli bir süre içinde dükkanlarını boşaltmaları yolunda yazılı emirler verdiler. Topkapı tarafında bakkal Mavromiti'ye üç gün içinde dükkanını boşaltması gerektiği söylendi. Olayların bildirildiği polisler, tıpkı aynı yerdeki fırıncı Vlademir'in ekmeklerinin, üstelik de tanıkların huzurunda, gazyağıyla kirletildiğinden yaptığı gibi, karışmak istemediler. Derkon (Terkos) kazasında ve Arnavutköy'de yaşayan Panayotis Nicolaou, Antonius Thomas, Constantinos Savvas, Michael Stavrou, Michael Constantinos, Demosthenes Anastasiou, Diogenes Panayotou, 12 yaşındaki Anastasios Michael, Nicolaos Demetriou, Antonius Drammata ve Angelis Michael adlı vatandaşlar alıp götürüldüler ve nerede oldukları bilinmiyor. Bu insanlar köyün çömlek imalathanesin-

de çalışıyorlardı. Komşu Samlar köyündekiler de yaklaşık kırk silahlı Müslüman tarafından kovuldular.

Yanoçora (Mürefte'nin kuzeyi) bölgesinde, İnceköy (Esendik) ve Kastampoli (Ormanlı) köylerinde, haydutlara karşı kendilerini savunmak için yaptıkları silahlı direnişe rağmen, köylüler dağlara sürüldüler ve dağıtıldılar. Çoğu, bulundukları yerde katledilmişti.*

18 Mayıs'ta Yunanistan'a kaçan mültecileri ziyaret eden Yunan polisinin talep etmesi üzerine, Dr. Chrestides, 20 Mayıs'ta Selanik'te düzenlediği tıbbi raporu sunuyor. Rapor şöyle:

"İçinde bulunduğumuz ayın 18'i sabahı, Türk bayrağı taşıyan *Panormus* gemisinden inen Ganochora civarındaki İnceköy ve Ormanlı mülteciler arasında, yakın zamanda kırbaçlanmaktan oluşmuş taze yara ve çürükleri olanlar var.

"Kiminden hâlâ cerahat akan bazı izler, mermiler veya kesici aletlerden kalma. Yaralıların kendi ifadelerine göre, bu yaralara baskın yapan Müslüman komşuları ve hükümetin gizli ajanları neden olmuşlar.

"Köylülerin bildirdikleri vakalarda yaralanmış olup ge-

* Olaylar, yukarıda ifade edildiği gibi, 13 Mayıs tarihli, Gaziköy ve Kariye Metropolitinin bir raporuyla kanıtlanmaktadır. Bu raporda, aşağıdaki ifade yer almaktadır: "Ormanlı ve İnceköy firarileri, Gaziköy'e girmek için liman başkanının iznini alamadılar ve böylece açlık içinde kırsal alanda kaderlerine terk edildiler. Ormanlı'da, Gregory Georgiou öldürüldü; Constantinos Achilles, George Paraskeva, Zaeharias Hacı Theodosiou ve 17 yaşındaki Kyriakitsa Theocharous yaralandılar; sonuncusu, bir Mannlicher tüfeğinden atılan bir fişekle vuruldu.

"Chrestos Georgiou, Themistocles Papageorgiou, Demetrios Photiou, Mal. Hacı Theodosion ve 80 yaşındaki Archimandrite Gregory acımasızca dövülmüşler ve yaşlı papazın sakalı kesilmiştir. İnceköy'de, Yannakopoulos Athanasiou Touphektzis, Nicolaos Bairas, bir çoban ve Christophoros Athanasiou Borias katledilmişlerdir. Bu iki köyün imhası için işaret, güya düzeni korumak için gönderilmiş olan jandarmalar tarafından verilmiş, köyün yaşlıları okul binasına kapatılmış ve sonra tüfek ateşine tutulmuşlardır."

miyle buraya getirilen İnceköylü Christopher Georgiou ve Gregory kısa sürede öldüler. İlk yardım için kliniğimize başvuranlar şunlardır:

1) Ormanlı'dan Archimandrite Gregory. Kendisinin beyan ettiği gibi, parasını sakladığı yeri itiraf etmeye zorlamak için insafsızca dövülmüş seksen yaşlarında bir adam. Ona yapılan kötü muamele ve kırbaçlamanın kanıtı, beyaz sakalının kesilmiş olması ve bir sopayla ayak tabanlarında açılan yaralar. O ise, dipçikle kafasına da vurulduğunu söylüyor. Sarsak yürümesinin nedeninin yaşlı olmasından değil, korkunç bir şekilde hırpalanması olduğunu iddia ediyor.

2) Ormanlı'dan Gregory Paraskevas. Otuz yaşında; sırtı, omuzları ve sol kolundan av tüfeği yaraları var. Dokuda, kimi yüzeye yakın, kimi iyice derinde saçma parçalarından on altı küçük yara var. Bu yaralardan bazılarından hâlâ cerahat akıyor.

3) Yine Ormanlı'dan Konstantine Achilles. On sekiz yaşında, sol baldırın ön yüzünde, sağda ve arkada bir av tüfeğiyle açılmış altı küçük yarası var. Saçmalar vücutta duruyor ve hâlâ akıntı var. Zorlukla yürüyor.

4) Ormanlı'dan Kyriaki Theochari. 28 yaşında, sırtının ortasında, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya uzayan bir mermi yarası taşıyor. Mermi, koltukaltından yedinci kaburgaya kadar yaklaşık yedi santim girmiş ve omurgayla dokuzuncu kaburganın birleştiği yere ulaşmış. Yaradan cerahat akıyor ve uzun süre ihmal edilmiş olduğundan koku yayıyor. Kadının hafif ateşi var. Köylülerin söylediği gibi, bütün bunlardan kimin sorumlu olduğunu gösteren bu yaranın durumu, kliniğimize başvurmamış başkalarının yaralarıyla aynıdır. Nicolaos Dialagmenou, İnceköy'den George Kalepis, Demos Valsamis, Zacharias Hadji Theodorou, Gonstantinos Papanikolaou, Krestos Arvanites ve Themistocles, Ormanlı'dan bir öğretmen, henüz hastaneye gelmiş değiller. İlk yardım almak için gelmeyenlerde, diğer köylü-

lerin rapor ettiği üzere, kurşunların temiz bir şekilde delip geçtiği yerlerde kaba yaralar, bıçak ve baltalardan oluşmuş kesikler var. Bu yaralar, en başından beri ihmal edildiğinden, giderek büyük ıstırap verecektir. Dolayısıyla tıbbi tedaviye izin vermeleri gerekmekte."

Etrafa dağılan ve gemilere binmek için Avdemi (Kumbağ)'a kaçmaya çalışan kadınlar ve çocuklar, Türk yağmacıları tarafından soyulup tecavüze uğradıktan sonra çoğu katledildi. Aynı kader, aynı bölgedeki Araphacı ve Melio (Semetli) köylerinde de yaşandı.

Ayrıca, adı geçen köylerde, köylüler terke zorlanmadan birkaç gün önce, oraya giden resmi görevlilerce, henüz satılmamış ürünlerden rakı ve şarap vergisi adıyla zorla para toplandığı da kayda alınmalıdır.

Mürefte ve Peristasis (Şarköy) kazalarında, yetkililer yoktan yere ağır vergiler yüklediler, hakaretler eşliğinde, güya donanma için zorla bağış topladılar, mobilyalara el koydular; Hıristiyanlar üzerinde korku ve terör havası estirdiler.

Trakya'da meydana gelen bu olaylara paralel olarak Aydın vilayetinde de bir hazırlığın var olduğu ortaya çıktı. Baskılardan müşteki Rumları kriminal eylemlerle itham etmek gibi şeytani bir tertiple, gerektiğinde onlara karşı operasyon yapılacak ve böylece baskılar haklı çıkarılabilecekti.

Cemiyet, bu amaç doğrultusunda, Nisan ayının sonlarına doğru, üyelerinden İhsan Bey'i, İzmir Valisi Rahmi Bey'le birlikte hareketi örgütlemesi için İzmir'e gönderdi.

Bunun üzerine, Ekümenik Patrikliği, hızlı bir seyir alan olayların sonunda baskıların, bırakalım Trakya'da sona erdirilebilmesini, Anadolu'ya ve hatta Türkiye'nin başka bölgelerine yayılabileceğine ikna oldu. Buna örnek olarak, Antalya ve Ayvalık başlayan boykotun yayılmasını; Edremit belediye başkanının, hediye olarak gönderilen uçağın Kahire'den gelişinin şerefine yapılan kutlamada, halka hitaben, boykotun "yalnızca hiçbir şey olduğunu" ve her Müslüman'ın, "aşağı-

lık Rum soyunu" yok etmek için mümkün olan her şeyi yapması gerektiğini söylemesini; Konya'da, bir çocuk şapkası üzerindeki harflerden dolayı pek çok kişinin hapse atılmasını; Gemlik'in ileri gelenlerinden birinin bir polis memurunu kazara öldürmekten yargılanması için İstanbul'daki askeri mahkemeye gönderilmesini verebiliriz.

Bu nedenle, 6 Mayıs 1914'te, Türk parlamentosunun Rum milletvekili ve senatörleri, Ekümenik Patriği ve Patrikhane Konseyinin iki yöneticisiyle müzakereye geldiler. Olaylarla ilgili olarak hükümete bir protestoda bulunmaya; daha da önemlisi, mümkün olduğunca yabancı elçiliklerle birlikte hareket etmeye; kötülüklerin durdurulmasını sağlamak için müdahalesini sağlama umuduyla padişaha başvurmaya karar verdiler.*

* Dilekçenin metnini ilişikte veriyoruz. "Majesteleri: İstanbul'un fatihi ve onun ardıllarından almış olduğu görevin devamlılığı çerçevesinde, Rum Milletinin sadık lideri, Rum Milletinin ve bilhassa Trakya'daki Rumların oldukça hatırı sayılır bir süreyle katlanmak zorunda kaldıkları dayanılmaz koşulları Majestelerinin dikkatine sunmak zorundadır.

"Majestelerinin, muhterem babaları, 10 Cemaziyelahir 1272 tarihli Hatt-ı Hümayun ile, sadık tebaasının sevgi ve bağlılığını kazanan aşağıdaki emri çıkartmış ve Paris Antlaşmasında, söz konusu Hatt-ı Hümayun'da aktarılan mazbatanın önemini tanıyan ve böylece Osmanlı İmparatorluğu'nu Avrupa Güçleri ailesine kabul eden Avrupa'nın saygısını kazanmıştır.

"Makam veya dine bakılmaksızın, İmparatorluğun bütün tebaalarının can ve mal güvenliği için verilen taahhütlerin yanı sıra Gülhane Hatt-ı Hümayun'uyla teminat altına alınmış ve Tanzimat'la uyum içindeki namus ve şereflerinin korunması sağlanmıştır."

Söz konusu imparatorluk Hattı şöyledir: "Irk ve dinine bakmaksızın, İmparatorluğun tüm tebaaları için yaptığımız, onların can ve mal güvenliğini temin etmeyi, namus ve şereflerini korumayı amaçlayan Gülhane Hattı-Hümayun'u içindeki ve Tanzimat'la uygunluk gösteren taahhütler, işbu belgeyle onaylanmıştır.

"Ezelden beri İmparatorluğun temel yasasını teşkil etmiş olan ve İmparatorluk Hükümetinin dahil olduğu bütün uluslararası antlaşmalarda

yenilenmiş olan bu hükümler, İmparatorluktaki sadık Rumlara karşı patlak veren ayrımcı şiddet vasıtasıyla tamamen geçersiz olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Söz konusu zulüm, ilkin mutlak dokunulmazlık içinde yürütülmekte olan ve giderek soygun ve talana yol açan boykotla, ikinci olarak, 'bağış' adına acımasız ve yasadışı vergi tahakkukuyla ve son olarak da tehdit, gasp ve sair yanlışlar şeklinde tebarüz etmiştir.

"Ancak en korkuncu, silahlı çeteler tarafından, yüzyıllardır kendilerinin ve atalarının oturdukları evlerinden zorla çıkarılanların yer aldığı (Bab-ı Ali'ye de sunulan) bir listeden de görebileceğiniz gibi, Trakya'daki Rumların çektikleri acılardır. Majestelerinin babacan yüreğinin, İmparatorluk kurulduğu zamandan beri, onun sadık bekçiliğini yapmış ve müşterek refah için en çalışkan unsuru olmuş bu insanların, şimdi yabancı topraklara kaçmak üzere anavatanlarını terke zorlandıklarını okumaya dayanamayacağına inanıyoruz.

"Majestelerinin, bahsedilen dokümandan da anlayacağı gibi, Hatt-ı Hümayun'a ve her zaman akıllardaki babanızın kesin emirlerine rağmen, artık can ve mal güvenlikleri yoktur, ne de namuslarının korunması söz konusudur.

"Muhterem babanız tarafından selefim Dördüncü Germanos'a, 1269 Şaban ayında (Mayıs 1853) tanzim edilmiş İmparatorluk Fermanında verilmiş:

"'Bundan ötürü, sen' 'Rumların Patriği, Benim İmparatorluk Fermanındaki hükümlere her daim uygun olarak hareket edesin ve ihlalden kaçınasın. Kesin olarak ifade edilen hükümlere karşı bir şey meydana gelmesi halinde, bunları Bab-ı Ali'me bildirmekte çabuk olasın.' biçimindeki talimata uyarak, bütün bu gerçekleri zamanında Babı-Ali'nin bilgisine getirmek için acele etmiş bulunmaktayım.

"Maalesef, halkımız için vahim olan bu durumu düzeltmek için hiçbir şey yapılmamış olduğundan ve öte yandan, İstanbul'daki Patrikhanenin Rum milletinin başı olarak mevcudiyetini devam ettiren kanun, Sultan Fatih ve halefleri tarafından çıkartıldığından, sadece muhterem babanızın emirlerine değil, sizin adalet ve insanlık duygunuza ve İmparatorluğunuzun menfaatleri için duyduğunuz endişelere güvenerek Ekselanslarına başvurmakta ve Rum halkının ruhani başı olarak, halkı öylesine acı çekerken, İstanbul'daki Patrikhanenin mevcudiyeti için hiçbir neden kalmadığını düşünmekteyim.

İmza, Patrik GERMANOS"

gün piskoposlardan oluşan bir komite ve Patrikhanenin Karma Kilise Konseyi üyeleri, Sadrazamı ziyaret ettiler ve kendisine, hükümetin müdahil olduğu günden bu yana, her türlü vaat ve teminata rağmen hiçbir düzelmenin olmadığını ifade ettiler.

Padişaha yapılan başvuru, tek kelimeyle sonuçsuz kaldı. Trakya ve Anadolu'dan gelen raporlar, baskıların şimdiye kadar sahne alan bölgelerde sürdürüldüğünü, diğer yerlerde de daha tehditkâr ve sistematik bir hal aldığını göstermekteydi.

Sofya menşeli ve 12 Mayıs 1914 tarihli bir telgraf, Ege'nin Bulgaristan kıyısına, aralarında iki papaz olan, birbirlerine bağlanmış otuz cesedin vurduğunu; Malkara'nın Şaçin köyünün ileri gelenlerinden altmışının tutuklanıp hapse atıldığını ve bizzat resmi görevlilerce şiddete maruz kaldıklarını; Pontus'un Samsun ilinde hükümetin, köylerdeki Hıristiyan evlerine Müslüman mültecileri yerleştirmekte ısrar ettiğini; aynı şeyin Peristasi (Şarköy) yakınlarındaki Yeniköy'de de yaşandığını rapor ediyordu. İzmir'den gelen haberlerse, tehlikeli günlerin yakında olduğunu duyuruyordu.

Entrika anlamında benzerlikler gösteren ve hükümetin suç ortaklığı konusunda en ufak kuşku bırakmayan olayları şöyle aktarabiliriz:

"1914 yılı 2 Mayıs günü, Aydın'ın Soma kazasında meydana gelen olaylar: Türkler, Hector ve Kleodemus Kosmas adlı Rumların yazlığını yaktılar. Bakkal Vasilios Osounis ve oğlu Nicolas, Sarıbeyler köyünden gelirken, Derebaşı mevkiinde Pomakların saldırısına uğradı; mallarına el konuldu. Elias Magnesales insafsız bir şekilde Pomaklar tarafından dövüldü. Bağında çalışmakta olan Eleutherios Sekatzi soyuldu. Aynı şey, Çakır Savvas ve şu anda hayati tehlike içinde olan Panayotis Tsamourtzes'ın başlarına da geldi. Bergama'dan, Rumların atlarını nallamak

için nalbant Vasilios I. Yialenis, Pomaklar tarafından yakalandı ve insafsızca dövüldü. Türkler ayrıca Rumlar tarafından kiralanan Tsaousoglou fabrikasının Rum muhafızlarını da zehirlediler.

"Yukarıdaki olayların tümü, olayları kovuşturmak şöyle dursun, kötülükleri teşvik eden, en azından hoşgörüyle yaklaşan yetkililere rapor edildi.

"Alaşehir'de Hıristiyanlara yönelik ayrımcılık, her gün artarak yoğunlaşıyor. Nikahların bozulması tehdidiyle, Müslümanlara Hıristiyanlarla konuşmaları bile yasaklandığından dolayı Rumların tarla ve dükkan sahibi oldukları civar köylerde hiçbir Rum kalmaya cüret edemiyor.

"Jandarma zaptiyeleri, oralarda çalışan Müslüman çiftçilerin talepleri üzerine, çekirgelerle mücadelede köylülere yardım etme bahanesiyle, tarlalarda toprağı işlemeyi reddeden ve ürünleri imha etmeyi düşünen Rumların çiftliklerini dolaşıyor ve onları mallarını yok pahasına satmaya iknaya çalışıyorlar. Epirus'tan gelme olan çobanlarımızın çoğu, Osmanlı tebaası olmak için dilekçe vermelerine ve Hıristiyan muhtarları kefil göstermelerine rağmen haksız yere sınır dışı edildiler.

"Bu yetmezmiş gibi, bu zavallılardan bazıları, hiçbir suç işlemedikleri halde askeri mahkeme tarafından yargılanarak zincirlenerek İzmir'e gönderildi.

"Neredeyse, 'Gözünün üstünde kaşın var' gibi bahanelerle yasal olmayan bir şekilde hapse atıldılar ve orada zalimce dövülüyorlar. Bu arada vergiler, özellikle ticari faaliyet izni için belirlenen harçlar tahammül edilmez düzeylere tırmandı. Zorunlu bağışlar arttı; bu konuda hiçbir mazeret kabul edilmemekte. Örneğin, jandarmalar, hemen tüm yerel düzeydeki idari merkezlerde telefonla ilgili iletişim giderlerine Rumların katkıda bulunmalarını sağlamaya çalışıyorlar.

"Salihli ve çevresindeyse durum daha kötü. Boykotun dışında, Hıristiyanların göğüs germek zorunda kaldıkları

şeyler arasında, imzasız mektuplar ve bildiriler* gönderilmesi; Hıristiyan evlerinin duvarlarına yazılar yazılması ve şehri terke zorlamak için her türlü yöntemle korku salınması da var.

"Açık arazide dolaşan silahlı adamlar çevredeki küçük köylere baskınlar yapıyor ve hatta cinayet işliyorlar. Nitekim 11 Mayıs'da, gece yarısı, Sardis (Sart) cemaatinin yakın zamanlarda inşa ettiği kiliseye girdiler; talan ettiler; ikonalara saygısızlık ettiler ve ardından, bütün kutsal eşyaları meydanda yaktılar. İleri gelen Rumları ölümle tehdit ederek terke zorladılar. Aym 13'ünde, Sardis ve Salihli arasında bir yerde, güpegündüz saatlerde, soyadı bilinmeyen Samoslu Konstantinos'u öldürdüler. Refakatindeki Yani adlı 14 yaşındaki Epi-

* Karadeniz Ünye'de, 13-14 Haziran gecesinde, pazar yerindeki her yere ve meclis üyesi G. Thomaides'un ve Rum okulu müdürü G. Papamarkos'un evlerine postalanan örnek duyuruyu tarihe kayıt düşmek amacıyla ekliyoruz.

"Rumlara dostça uyarımızdır. Siz Rumların Türkiye'de yaşamaya devam etmelerinin mümkün olmadığını biraz aklı olan herkes anlar. Bu inkâr edilemez bir hakikattir.

"Niçin? Bunu bilmiyorsanız, dinleyin, açıklayacağım. Evet! Kabul ediyorum, siz –güya- Osmanlı tebaasısınız. Fakat size, 'Yunanistan'da, kendimizden daha sıcak duygulara sahip herhangi biri var mıdır?" diye sorsalar, 'Hayır' cevabını vereceğinizden kesinlikle eminiz. Müslümanlardan bunun gerçekliğinden şüphesi olanlara, değerli doktor Bay Kyriakos'a başvurmalarını tavsiye ediyoruz. Bu demektir ki sizler bizim düşmanlarımızsmız, daha kötüsü Yunanistan'ın Yunanlılarından daha beter düşmanlarsınız. Şimdi, size daha fazla bir şey söyleme ihtiyacım duymuyoruz. Hayattan zevk almak istiyorsanız, Yunanlıların şehit düşen Müslümanların kanıyla suladıkları o güzel yerlere koşun. Hayatta kalmak istiyorsanız, beklemeyin! Gidin! Samimi tavsiyemizi dinleyecek olursanız, dostluk namına, yakın gelecekte sizi tuz gibi eritecek olan o ordu karşısında baş eğmek dışında başka çareniz olmadığını söylemek istiyoruz.

İmza.
GİZLİ BOYKOT KOMİTESİ ŞUBESİ"

rot (Ortodoks Arnavut) oğlana tecavüz ettiler. Delikanlıyı yarı ölü vaziyette, tren yoluna fırlattılar.

"Salihli'nin bir zamanlar gelişen cemaati aşırı şekilde perişan halde. Cemiyet üyesi Topal Hasan, asma bağlarını bile tahrip edilmekle tehdit ediyor.

"Bu durum, göçü hızlandırmaya başladı. Alaşehir, Kula, Salihli, Gördes, Demirci ve Uşak'ın ileri gelenleri, aileleriyle birlikte İzmir'e indiler; azımsanmayacak sayıda sanatkar da Selanik'e veya Mısır'a gitti.

"Axario'da Müslümanlar bizzat yetkililerce silahlandırılmakta ve gece silahlı dolaşarak Hıristiyan cemaatini taciz etmektedirler.

"Burada da, sürgün harekatı başladı; baskı, ayrımcılık, yağmalama, çiftliklerin tahribi, köylülerin tarlalardan sürülmeleri ve bütün diğer hak ihlalleri zirve yapmış durumda.

"Bergama bölgesindeki Kalarga ve Soğancı köyleri, silahlı çeteler tarafından gece kuşatma altında tutuldu ve tam bir saat boyunca tüfeklerle ateş edildi. Aralarında kasabanın okulunun da olduğu çok sayıda bina delik deşik oldu.

"Soğancılı bir kadını ve kucaktaki bebeğini yaraladılar. Dikili'ye 13 Mayıs günü, yaklaşık 800 Müslüman göçmen geldi; bunların 400'ünü, Bergama vali yardımcısı Arif Hikmet, Hıristiyanların evlerine yerleştirmekte ısrar etti. Ancak Piskoposluk temsilcisinin itirazı sonucunda, Hıristiyanların ağıllarına ve okula yerleştirildiler.

"Koldere'de kaymakam, Hıristiyanların önde gelenlerini makamına çağırdı ve valinin emirlerini iletti. Buna göre, ya yirmi beş günde evlerini Müslüman göçmenlere teslim edecekler ya da onları evlerine alacaklarmış. İzmir'den ayrılanların tümü, Yardım Komitesinin mührünü taşıyan bir makbuz karşılığında, donanma fonu için iki gümüş kuruş ödemeye mecbur ediliyorlar.

"Boykotçular, Rum fırıncıların ekmeğine gazyağı attılar. Bu konudan yakınan Rumlara, polis şöyle cevap vermekte:

'Bu bizim işimiz değil!' Rum sütçüler, güğümlerini yere boşaltan Müslümanlarla cebelleşmek zorunda kalıyorlar. Rum kasapların etlerine de boykotçular gazyağı atıyorlar.

"Axar'ın Yayanköyü'nde üzüm asması yetiştirmek yasaklandı ve Müslümanlara, Hıristiyanlara borçlarını ödememeleri tavsiye edildi.

"Hıristiyanlarla ticaret yapmak yasaklandı ve Müslümanlarla Hıristiyanlar arasındaki alışveriş ilişkisi yirmi beş kuruşla elli kuruş arasında para cezasına bağlandı. Bir Hıristiyan'dan alışveriş yapan biri 500 kuruş para cezası almakta. Oradaki Cemiyet lideri, Hasopoğlu Hüseyin Efendi, Hıristiyanlara, katliamdan kurtulmak için İslamiyet'e sığınmayı öğütlüyor.

Anti-Helenik ayrımcılık Anadolu'da ve özellikle Aydm bölgesinde başladığında, Trakya'da kötülüğün sona erebileceğine dair az da olsa bir umudun olduğu sıralarda olduğu gibi, Ekümenik Patrikliği çok zor bir pozisyona düştü. Olayların yayılmasını önlemek için alınması gereken önlemler hakkında istişarede bulunmak üzere İzmir'de bir araya gelen bölge Metropolitleri son derece huzursuzlar. Sonuç olarak, 15 Mayıs 1914'de, Ekümenik Patrikliği, baskıların sona erdirilmesi, en azından azaltılması için müdahale etmeleri amacıyla Büyük Güçlere başvurmaya karar verdi.

Bu karar üzerine, Patrikhanenin özel bir temsilcisi tarafından, ayrımcı politikalara son verilmesi için mümkün olan her önlemi almaları yolunda Jöntürk Hükümetine uyarıda bulunuldu.

Patrikhane, bir kez daha hükümetin beyanına güvenerek, aldıkları kararın uygulamasını ertelemeye karar verdi, ancak hükümetin sözlerini yerine getirmesini boşuna beklediler. Hatta, baskılara son vermek şöyle dursun, zulüm ve soygun olayları Çanakkale Boğazı civarına, Yenişehir, Kalafat, Nikori'nin (Yeniköy) köylerine kadar genişletildi;

Rumların Renköy'e kaçtıkları ve Aydın bölgesindeki baskıların da ürkütücü boyutlara ulaştığı duyulmakta.

Dolayısıyla, Anadolu'da kısa bir zaman içerisinde yaşananlar, tarihe korkunç bir sayfa olarak geçti. İzmir'de sıkı bir şekilde çalışan Aydınlı Metropolitlerin raporunun bir özetini sunmak istiyoruz:

"Yıkımı tamamlamak için birkaç gün yetti de arttı...", diye başlıyor rapor, "Öyle ki cehennemin intikam melekleri asırlar boyu çalışsalardı, böylesi bir yıkımı beceremezlerdi." Sanatta, tarım ve ticarette yüzyıllar boyu harcanan emeklerin meyveleri dağlardan gelen vahşi sürülerce birkaç saat içinde yok edildi. Bu barbarlar, sanki uzun bir uykudan uyanmış gibi, bizim uygarlığımızla, sanatımızla, ticaretimizle, zenginliğimizle karşılaştıklarında, başarımızın cazibesiyle gözleri kamaşmış ve iğrenç vahşiliklerinin utancıyla, ırkımızın yüzyıllardır çalışıp didinerek başardığı uygarlık ve gelişmeyi, büyük, güzel ve iyi olan her şeyi çok kısa sürede harap etmişlerdir.

"Yağma, şiddet, soygun, esaret ve zorbalık, dünya halklarının arasında her yerde ve her zaman var olmuştur, fakat bütün bunlar savaş zamanı yaşanıyordu; birbirlerine düşman olan uluslar arasında ve birbirlerine karşı savaşan devletler arasındaydı. Dünyanın hiçbir yerinde, barış hüküm sürerken, bir ülkenin çocukları, vatandaşları ve komşuları, birlik içinde ve aynı şehirde ve toprakta, aynı yasalar altında yaşarlarken ve aynı vergileri öder ve aynı kanı dökerlerken; can, mal ve namusun yasalarca korunmasını talep etmekte aynı yasal haklara sahiplerken asla böyle bir şey yaşanmamıştı. Bir ülkenin çocuklarının kendi kardeşlerine karşı aniden isyan ettiklerine; vatandaşların diğer vatandaşlara karşı silahlandıklarına; hemşehrilerin, diğer hemşehrileri soymak ve öldürmek için acele ettiklerine; üst düzey memurların dürüst ve masum vatandaşlara karşı tutum aldıklarına; yasaları uygula-

makla yükümlü kurumların silahsız vatandaşların cellatları kesildiklerine ilk kez tanık olunuyor."

Fiilen işlenen canavarlıklara ve gerek yabancıların, gerekse halkımızın gözleri önünde sergilenen korkunç sahnelere ait bu tanımlama tarihe kalın harflerle geçmiştir.

Elinizdeki çalışmanın sınırları, Anadolu'da daha önce emsali görülmemiş zulümleri bütün yönleriyle araştırmaya imkan vermemektedir. Dolayısıyla sadece birkaç dolaylı kanıt sunabiliyoruz.

Bu zulüm, malı yağmalanan Hıristiyanların evlerine Müslüman göçmenlerin yerleştirilmesi esnasında, gelişmiş ilçe ve köylerin harabeye dönüştürüldüğü, dükkanların yağmalandığı ve pek çok hayatın tehdit edildiği Çeşme çevresinde sistematik bir hal aldı.*

* Çeşme bölgesinden 60 bin Hıristiyanın tehcire uğratılmasıyla ilgili olarak, Dahiliye Nazırı Talat Bey, oraya varmadan önce bu insanların kendi serbest iradeleriyle göç ettiklerini beyan ettiğinden dolayı, sözde gönüllü göçten bahseden bir raporun bir bölümünü sunuyoruz:

30 Mayıs 1914

"Çeşme'den yaklaşık 750 km mesafede, 5.000 nüfuslu, hemen hepsi denizci olduğu için yılın büyük bir kısmını uzakta geçiren Aya Paraskevi kasabası bulunmaktadır. Bu da, öyle bir zamandı: Aya Paraskevi'de yalnızca kadınlar ve çocuklar vardı. Bundan ötürü ne olduğunu anlamak kolaydır. Zavallı kadınlar, memurlarca desteklenen haydutların geldiğini öğrenir öğrenmez, öylesine korktular ki, güvende olacaklarını düşünerek kendilerini limandaki teknelere attılar. Terör ve dehşet sahneleri yaşandı. Haydutlar, palaları sallayarak ve silahlarını doldurarak, kollarında çocuklarıyla oraya buraya kaçışan, sonra da yorgun düşüp istilacıların merhametlerine boyun eğen zavallı kadınları dehşete düşürdüler. Diğerleriyse korku içinde koşup denize atladılar. Kadın ve çocuklarla dolu küçük bir tekne alabora oldu ve yirmi beş kadın ve çocuk dalgaların içinde yarı ölü halde bulundu. Böylece, sakinleri tam karşıdaki Güni Adasına kaçan Aya Paraskevi, bütünüyle terk edilmiş oldu. İçmek için su bulamadıkları bu çorak ve ıssız adada, birkaç gün boyunca açlık ve susuzluk çektiler. Çoğu orada trajik bir şekilde öldü. Fakat asıl sıkıntıları, 16.000 nüfuslu müreffeh bir Hıristiyan şehri olan, Çeşme'ye bir saat uzaklıktaki Alaçatı sakinleri çekti. >>>

Hıristiyanların bu bölgeden sürülmesini, 23 Mayıs'tan önce Midilli'nın Molyvos kentine kaçan 30 bin sakinin tümüyle boşalttığı Efes bölgesinde ve Edremit civarında yaşayan Hıristiyanların sürülmesi izledi.

İçi boşaltılan ve Türklerin şiddetine açık hale gelen Efes bölgesinde yaşananlar, Molyvos'taki mülteciler tarafından Büyük Güçlere gönderilen telgrafta anlatılmıştır:

Molyvos, 28 Mayıs

"Biz, Anadolu'nun bir limanı olan Edremit'te yaşarken, başıbozuklar tarafından şiddet kullanarak kovulan, milyonlarca lira değerinde menkul ve gayrimenkulü terke zorlanan, elbiselerini bile yanlarına almalarına izin verilmeyen ve sayıları 30.000'i bulan, Hıristiyan Rumlarız.

"Bu sakinler de, kötü muamele görmüş, dövülmüş, aşağılanmış ve yetkililer tarafından kovulmuş, tümüyle çöle dönmüş kentlerinden ayrılmış ve kaçabilecekleri tekneler bulma umuduyla Alaçatı'ya kaçmışlardı. Fakat orada hiç tekne yoktu ve soyguncular yiyecek stoklarını dağıtmış, paralarını, mücevherlerini gasp etmiş ve sadece bir urbayla bırakmış olduklarından dolayı, zavallı insanlar tam on gün boyunca açık havada, aç, yarı çıplak ve korunmasız kaldılar.

"Birisi, huzur içinde yaşayan yaşlı adamları, açık arazide, gündüz cayır cayır yanan güneş ışınlarının altında, geceleyin nem ve deniz kıyısının insanın içini titreten soğuğunda kaldıklarını gördü; birisi, yalınayak ve yarı çıplak eğitimli adamlar, narin, yarı çıplak ve açlıktan solgun düşmüş, hem yarı deli ve hem umutsuz genç kadınlar gördü. Hemen aynı tarihlerde, tümü Hıristiyan, 4.000 insanın barındığı Reis Dere köyü terk edilmişti. Buradaki haydutlar çok daha vahşiydiler; kendilerine refakat eden jandarmaların gözü önünde, sakinlerin çoğunu yaraladılar ve bazılarını öldürdüler.

"Ödleri patlamış köylüler kıyıya doğru koşuştular ve oradan teknelerle komşu adalara geçtiler, oradan da gemilere binip başka adalara gittiler. Kiliseler soyuldu, yağmalandı ve kirletildi.

"Türk Balıklı köyündeki Türkler, yemek pişirmek için odun yerine azizlerin resimlerini yaktılar. Böylece harap olan Çeşme bölgesinde tek bir Hıristiyan kalmadı. Değerli mülkleri, şimdi son derece düşük fiyatlarla, oralara üşüşen Yahudi vurgunculara satılmaktadır.

"Yolda soyulduk; namusumuz kirletildi ve anlatılmaz işkencelere dayanmaya, hastalıklardan dolayı güçsüz düşen veya yaşlı insanlarla birlikte aynı gün içinde memleketimizi terk etmeye zorlandık.

"Neyi imzaladığımızın bile bilmeden, Türk donanmasına bağış yapma taahhütlerine ismimizi koymak zorunda kaldık; ardından, her şeyden mahrum bırakılarak buraya getirildik. Geleceğe umutla bakabilmek, namus ve mallarımızın güvenliği için, ocaklarımızı ve evlerimizi yeniden kurmak için, sadece Büyük Güçlerin, Hıristiyanlık ve insanlık namına harekete geçmesini istiyoruz."

Bu telgrafta anlatılan durum ve ayrıca Menemen civarında ve Bergama kazasında yerleşik Rum cemaatlere yönelik benzer hak ihlallerinden Patrikhanenin de haberi oldu. Anlaşılacağı üzere, daha önce bu tür olaylara tanıklık etmemiş ve son derece gelişmiş Rum nüfusa sahip Bergama bile istisna kalamamıştı. Patrikhane, vahşet kasırgasının, İzmir Körfezi girişindeki Karaburun'un köylerine yöneldiği, ardından bütün köylerin hızla duman tüten harabelere dönüştüğü bilgisini aldı.

Böyle bir anarşi ve emsalsiz göçertmeyle karşı karşıya kalan Ekümenik Patrikliği, 25 Mayıs 1914'de, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Rum Ortodoks kilisesinin ayrımcılığa maruz kaldığını ifade etmek için kilise ve okulların kapanmasını emretmek zorunda kaldı.

Ekümenik Patrikliği, bu kararı aşağıdaki 27 Mayıs 1914 tarihli "takrir"le Osmanlı Devletine iletti:

"Ekselanslarına şerefimizle arz etmek isteriz ki, Patrikhane, Trakya'daki soydaşlarımız üzerinde oynanan korkunç ayrımcılığı, uzun bir süredir derin bir üzüntüyle gözlemiş, komisyonların sevki esnasında, olayların durdurulmasını talep eden takrirler vasıtasıyla saygıdeğer hükümetinize defalarca müracaat etmiş, son olarak Padişah Efendimize başvurmuştu.

"Hükümet, talebimizi adil bularak konuyla ilgileneceğine dair söz vermişti ancak, maalesef, hiçbir şey yapılamadı.

"Aksine, bütün bu sözlerden ve güvencelerden sonra yıkımlar daha bir şiddetle sürmektedir.

"Patrikhane, kaygılarını ve bütün dikkatini Trakya'da meydana gelen olaylara yöneltmişken, kötülüğün, Anadolu'daki soydaşlarımıza yöneldiğini ve soydaşlarımızın, maalesef, İmparatorluk hükümetinin müsamahasıyla imha ve katledilmekte olduğunu hayretle öğrenmiştir.

"Bu durum, Patrikhanemizi ziyadesiyle umutsuz kılmıştır. Sorumluluk bilinciyle, milletin ve genelde Hıristiyanların içinde incelemelerde bulunan iki Patrikhane mensubu, anlaşıldığı üzere, yok edilmeye mahkum edilen Rum halkının derin kederini tespit etmiştir. Bu itibarla, kiliselerin ve okulların kapatılmasına gidilmiştir. Patrikhanemiz, bütün sorumluluğu üstlenerek ve müstakil Ortodoks kiliselerine çağrı yaparak, görevlerini askıya almaya karar vermiştir."

Bu önlemin hükümete bildirilmesinin yanı sıra, yasaklanan yayınların baskıya verilmesine karar verildi. Bu karar, Hıristiyan vilayetlerdeki Metropolitlere mutad olarak gönderilen genelgeler arasındaydı.

Ancak bu önlem, ne Büyük Güçler'in araya girmesine yol açacak gayretlerle, ne de Doğu'daki Hıristiyanların acılarıyla ilgilenmeyi görev addeden Rus elçiliğinin çabalarıyla eklemlendirilebildi; ayrıca Babıali ve Patrikhane arasındaki uzlaşma çabalarından da sonuç çıkmadı. Böylece, Sadrazamın, Rus elçisi aracılığıyla Patrikhanenin taleplerinden* haberdar olduğu ve müzakerelerin başladığı dö-

* Bu taleplerde bulunan Patrikhane 1) Rumları her yerde kovalayan zulümleri ve aynı şekilde ticari boykotu sona erdirebilmenin; 2) bununla bağlantılı olarak farklı bahanelerle hapse atılan ve hapishanede çürümeye bırakılan herkesin serbest bırakılmasının; 3) evlere cebren el koyanların tahliye edilmelerinin ve çalman sürü ve malların sahiplerine geri verilmesinin; 4) benzer suçların artık işlenmemesinin; 5) >>

nemde, Anadolu üzerinde esen Türk kasırgası, ülkeyi harap etmiş; bütün Rum kasaba ve köylerini ateşe boğmuş ve gelişkin Rum cemaatlerini darmadağınık etmişti. Çeşme ve Edremit Körfezinin imhası, Eski ve Yeni Phocea (Foça)*,

yukarıdaki önlemlerin uygulanmasını denetlemek, yanlışlıkları düzeltmek ve eksiklikleri gidermek için, iki hükümet görevlisi ve biri Rus, biri de İngiliz olmak üzere iki Avrupalıdan oluşan karma bir tahkikat komisyonunun oluşturulmasının; 6) bu bağlamda Patrikhaneye imparatorluk kararnamesiyle onaylanmış bir bakanlık tezkeresinin düzenlenmesinin yollarını arıyordu.

* Eski ve Yeni Foça'nın imhasına ilişkin bir rapordan, olayın aşağıdaki gibi olduğunu öğreniyoruz:

Ünlü haydut şefi, Menemen jandarmasının komutanı Talat, Eski Foça'daki polis komiserinin evine gitti. Oraya Foça tuz havzası müdürü Ali Bey, tütün tekeli müfettişi İbrahim Efendi, komisyon üyesi (önceki Müftü) Serez Bey, Belediye başkanı Hasan Bey, belediye doktoru Saim Bey, Nadir Bey, bakkal Ali Parmak ve başkaları de geldi. Kentin imha planını hazırladıktan sonra, jandarma komutanı Talat dışarı çıktı ve civardaki köyleri dolaştı ve imha planını başlattı ve ardından bu silahlı köylü sürüleri aşağıya inip silahlı adamlarıyla kenti çepeçevre kuşattılar.

Aynı gün İzmir'den, içinde 9 jandarmanın ve Xanthopolis piskoposu Ambrosius, Yaşlılar Konseyi sekreteri P. Koronopoulos'un bulunduğu resmi bir tekne Eski Foça'ya geldi. Bu adamlar, varır varmaz hemen komiserin yanına gidip valinin, kentteki Hıristiyanların korunması emirlerini ilettiler. Komiser onlara, şehrin ve vatandaşların hiçbirinin tehlikede olmadığını söyledi.

Ancak daha bir saat geçmeden, tüfek ateşi başladı, çığlık ve feryatlar yankılandı, saldırılar başladı; sokaklara akın eden silahlı çeteler, her yeri kasıp kavurmaya ve yağmalamaya giriştiler.

Bütün dükkanlar yağmalandı ve talan edildi, bütün evler soyulup soğana çevrildi. Yağma yirmi dört saat boyunca devam etti ve bütün bir gece boyunca kılıçtan geçirilenlerin feryat ve haykırışları dışmda hiçbir şey duyulmadı. Asil Fransızlar, arkeolog Chartiot, Osmanlı Düyun-u Umumiye Müdürü Dandria, sanatçı Mansie ve şanlı Fransız bayrağı sayesinde, binlerce kişi yok olmaktan kurtuldu.

Dükkanları yağmalamak ve zenginleri soymakla tatmin olmayan Türklerin öfkesi kabarmıştı; belediye başkanı Hasan Bey bile, ortağı Demetrius'u, karısını ve iki çocuğunu kılıçtan geçirdi ve Hacı >>>

Kremyda'yı, karısını ve üç çocuğunu, Athanasios Toutoundji'yi, Demetrius Tabake'i ve onun kayınbabasını, Emmanuel Kouyoumdjy'nin kızını öldürdü; ilk kez insan öldürüyordu ama kuzu keser gibi insan kesiyordu. Aynı şekilde Sophia Gounaris'i ve onun iki kızı ve iki oğlunu öldürdü. Altı Parmak Hassar, soyup çalmakla doymadı, Stavros Manologlou ve Athanasios Koumarianos'u katletti. Tuz ocağı yöneticisi Ali Bey, eczacı Papocosta ve yeğenini resmen kasap gibi doğradı, B. Theodorakoglou'nu yeğeniyle birlikte öldürdü; tütün bekçileri, Çerkes Mehmet, Şakir Arnavut ve Ali Mumcu, aç aslanlar gibi koşup Evangelus Galakis'i, karısını ve iki kızını katlettiler. Barbara Koutsodanti'nin çocuğunu, memelerini kestikten sonra bir çukura attılar. Aynı şekilde, Charalambos Phrandjeskou ve Yanko Lampoglou'u katlettiler.

Giritli Türk Ahmet, Athena Panayotou kaçırdı, tecavüz ettikten sonra astı.

Ayrıca, Metsos Spanos ve Demos Berperis, Hacı Delarda ve M. Farmakemenoğlu da katledildiler.

Göç edenlerin tanıklığına göre, yüzün üzerinde insan katledildi ve çok sayıda kişi de yaralandı. Küçük çocuklar, yarı çıldırmış annelerinin kucaklarından koparılıp boğuldu ve helalara atıldılar. Çapulcular kilisenin kulesine çıktılar, haçı oradan indirdiler, müezzin yukarı çıktı, oradan "sabah" ezanını ve İstanbul'un fethine ilişkin şükran duasını okudu. Bir nakliye gemisiyle kaçıp kurtulan 3 bin civarındaki Foçalı Selanik'e gitti.

Vedaları kalpleri parçalıyordu. Foçalılarm yaşadıkları trajedi bu noktada sona ermemişti. İlk geminin hareketinden sonra, terör sahneleri kayalık tepelerde ve mağaralarda da devam etti. Bunlara, benzer bir kaderle karşılaşan Yeni Foça'nın Hıristiyanlarını da ekleyebiliriz. Bunları toplamak için, Gediz'in ağzından Yeni Foça'ya kadar bütün kıyıyı araştırma emriyle bir gemi sevk edilmişti.

Bütün bu zaman boyunca, kuru ve kıraç bir ada olan Peristerou'da toplanıldı. Toplananlardan 52'si açlıktan ölümü bekleyen kadınlardı.

Eski Foça yakınında, mağara ve kovuklarda yaklaşık yirmi çaresiz Hıristiyan bulundu. Eski ve Yeni Foça arasında uzanan Salitza'da, işkenceye tabi kılınan Yeni Foçalı 400'ü aşkın erkek, kadın ve çocuk korkunç bir çaresizlik içinde bulundu. Gemideki temsilcilerimiz vasıtasıyla, onlardan, Yeni Foça'daki talihsiz insanların çoğunun sabah gözlerini açmadan ölüme yenik düştüğünü öğrendik. Hatırladıkları kurbanların isimleri şunlardır: Çakmaklı köyünün papazı ve karısı; Lambrinos Misiotes, Demetrius Kokkinos, Pandazis Markakis, 90 yaşındaki Stylianos Chionias, Garouphalia Pipila, Panayotis Syranos, Athanasios Chorilles, John Poukos, Demetrius Posvantis, Michael Kochdixos, George Tsombakis, Maroula Pravoutzanou ve George Tsakmakles, G. Tsaker Kehaia.

Sulucak Ali, Ağa Çamaklı, Yekereköy, Közbeyli, Sereköy* ve Eritre Yarımadası'ndaki korkunç olaylar ve Ayvalı sakinlerinin silahsızlandırılıp katledilmeleriyle tamamlandı. Bu bölgedeki bütün köyler tahrip edildi ve sakinleri sürgüne gönderildi.

Fakat bütün bunlar, inanılmaz bir küstahlıkla Ekümenik Patrikliğini aldatmayı hedefleyen Jöntürk Hükümetini aşağıdaki Mektupları yayınlamaktan alıkoymadı:

"Haziran 1/14

"Dahiliye Nazırı Talat Bey tarafından yürütülen tahkikattan anlaşıldığı üzere, Edremit ve civarındaki on altı köyün Rumları, kendisinin varışından önce göç etmişlerdi. Terk ettikleri evleri soyan kırk iki kişi tutuklanmış ve adalete teslim edilmiştir.

"Mallarının, ev eşyalarının korunacağı yerel yetkililer tarafından garanti edilmiştir. Bu konuda gerekenin yapılması için Talat Bey Ayvalı'daki bir müfrezeye emir vermiştir.

* Sereköy'ün imhası, aşağıda özetlediğimiz raporun onayladığı gibi, emsalsiz bir olaydı:

"Sereköy'ün kuyularından cesetler taşıyor, alevler her yeri yutmaya devam ediyor, askerler ve jandarmalar, terk edilen her şeyi Türk köylülerine satıyorlar. Ölü gömmek için gönderilenlerin tanıklığına göre, bütün düzlük mobilya kalıntıları, cam kaseler, giysiler ve kumaşlarla dolu. Köy askerler tarafından korunuyor olmasına rağmen civarda dolaşan Türkler, sanki bir festival veya bir kutlama oluyormuş gibi dans ederek ve davullar çalarak kapıları, pencereleri ve kaldırılabilen başka şeyleri hayvanlara yükleyip götürdüler. Çarpışırken ölen bütün Hıristiyanlar, üzerlerine gazyağı döküldükten sonra yakıldılar. Kilise yağmalandı. Her yerde tam bir yıkım görülüyordu. Bu işe katılan ünlü haydutlar arasında şunlar vardı: para ve 60 bin koyundan daha fazla bir serveti kazandığı Trakya'da bu mesleki çıraklığını tamamlayan Samis; Paskalya Gününde masum Sevdiköylü Hıristiyanlarının katili Eşref, korkunç ve kana susamış Çerkesler olan Hamit Çavuş ve Mehmet Çerkez, masum ve saf Hıristiyanlara karşı yürütülen bütün bu şeytani seferberliğin başmdaydılar."

"Edremit ve çevresi halihazırda normale dönmüştür. Hıristiyanlardan ne ölen ne de yaralananlar vardır.

"Çanakkale Valisi tarafından verilen bilgiye göre, Ayvalık kazasının Rum sakinleri, Çanakkale'ye bağlı diğer kazaların mukimleri gibi göç etmişlerdir, fakat Erenköy'ün Rumları evlerini terk etmemişlerdir.

"Bu hususta yapılan şikayetler temelsizdir. Göçün önlenmesi, Edremit'in ev ve dükkanlarının korunmasını sağlamak için Çanakkale Valisine ve kaymakama kesin talimatlar verilmiştir. Yola çıkmaya hazırlanan Burhaniye ve Dereköylü elli yedi aile, yerel otoritelerin çabaları sayesinde kalmaya ikna edilmiştir. Dışarı çıkmaktan ve tarlalarını sürmekten korkan çoğu köylü, Metropolitin de eşlik ettiği Talat Bey tarafından bizzat teşvik ve ikna edilmiştir.

"Karaağaç'da yağmaya katılanların tümü tutuklanıp mahkemeye çıkarılmışlar ve çalınan mallar sahiplerine iade olunmuştur. Ayvalık'ta yürütülen tahkikat sonucunda hiçbir şikayetin olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum, Metropolit ve Yunanistan, Fransa ve İtalya konsolosları tarafından da doğrulanmıştır. Terk etmeye hazırlanan Küçükköy'den sekiz yüz aile ve Ayvalık sakinleri, valinin tavsiye ve garantileri sonucunda evlerinde kalmaya ikna edilmişlerdir."*

* Yukarıdaki tezkere, 8 Haziran 1914 günü İzmir'den gelen bir raporla çürütülmektedir:

"Önceki raporuma ek olarak, burada kalan ama gelişinden beri sürekli olarak İstanbul'la haberleşen Dahiliye Nazırının, aldığı önlemler sayesinde, düzenin tesis edildiği, Hıristiyanların adeta mutluluk cennetinde olduğu şeklinde her şeyi tozpembe gösteren ifadelerinin ne kadar temelsiz olduğunu gösteren aşağıdaki olguları sunmak istiyorum. Birinci olay, Nazırın, harap olmuş köylerinde, yağmalanan ve soyup soğana çevrilen evlerde kalmaya sakinleri ikna etmek için iki kez ziyaret ettiği Menemen yakınındaki Olucak'ın, ellerinde eskiden Ermenileri öldürmekte kullandıkları sopalarıyla on beş-yirmi haydudun iki çavuşun liderliğinde bugün saldırıya uğramasıydı. Evleri bir kere daha >>>

Bu muhaberattan ayrı olarak, Jöntürk Hükümeti, Anadolu'daki baskının yaygınlaşmış olmasından endişelenen Büyük Güçler'in olası müdahalesini önlemek için, İstanbul'daki büyükelçilere, 3 Haziran 1914'de, içinde Hıristiyanların ve özellikle de Rumların, güya nezaket ve barışseverlikleriyle bilinen Müslümanların sürdürdükleri sistematik zulmü yansıtan yaymların basında yayınlanmasına itirazlarını dile getirdikleri bir nota verdi. Hükümetin görüşüne göre, sistematik zulüm asla doğru değildi; ayrımcılık ve şiddet uygulanarak yaşadıkları yerleri değiştirmeye zorlanan binlerce Müslüman'ın İmparatorluğun Hıristiyanlarıyla karşılaşmasından ileri gelen geçici bir sürtüşme söz konusuydu.

Türk Hükümeti, Talat Bey'in bölgeye yaptığı ziyaret sonucunda bu sürtüşmenin son bulduğunu, düzenin yeniden tesis edildiğini, "şiddet" ve "zulüm" sözcüklerini haklı çı-

yağmalamaya girişip geride kalmış otuz-kırk at ve elli-altmış öküz ve ineği aldılar. Kalan Hıristiyanlar kaçtı; daha önce 150 ailenin yaşadığı köyde, şimdi sadece on veya on iki insanlık viranesi kaldı. Bu, Nazırın Olucak'a yaptığı iki ziyaretin sonucuydu. Gerçek şu ki, düzenin mükemmel bir şekilde sağlanmış; köpeklerin havlaması ve Türk vahşiliğinin Olucak ve Serenköy'ün geniş düzlüklerine dağıttığı cesetlere üşüşen yabani kuşların ötüşleri dışında köyün ölümcül sessizliğini bozan hiçbir şey yok. Düzen, tam da daha önce bütün Çeşme'de yapıldığı gibi, şimdilerde, bütün Rum köylerinin yok edilmekte olduğu ve iç kısımlardan Türk göçmenlerinin, Rumların köylerine, evlerine ve mallarına sahip çıkmaları için davet edildikleri Karaburun kazasında tesis edilmekte. Nazırın, almış olduğu ve almakta olduğu ve büyük bir iştiyakla izlediği tedbirler sayesinde, Bergama bölgesinde de tesis edilen de bu çeşit bir "düzen"dir; hükümet programını tamamlamıştı ve böylece büyükelçiliklerin dragomanlarının ve komisyonlarının veya Avrupa güçlerinin başka temsilcilerinin buraya gelmeleri halinde, olmuş bitmiş bir şeyle karşılaşabilecekler ve kaçakların geri dönmeleri ihtimaline karşı mühürlü kapılar görebileceklerdi. Hem Eski hem de Yeni Foça'da aynı yerleşim 'düzeni' hüküm sürüyor. Bölgenin engebeli arazisinde cinayetler kesintisiz sürmekte."

karabilecek hiçbir olayın meydana gelmediğini ileri sürüyordu. Gizli amaçlarını hayata geçirmek için, basını susturarak Avrupa'da Türkiye'ye karşı yükselen kamuoyu tepkisini yatıştırmayı hedefleyen hükümet, yeni Rum topraklarına cereyan eden olayları gizlerken, elçilerden, nazıra gezisinde gayri resmi olarak eşlik etmek üzere tarafsız gözlemlerde bulunacaklarına güvendikleri temsilciler göndermelerini istiyordu. Sonunda da, yeni Rum topraklarına, oralarda yaşayan Müslümanların içinde bulundukları şartları kendi gözleriyle görüp kulaklarıyla duyacak benzer şekilde güvenilir temsilcilerin gönderilmesi gerektiğini bildirdi.

Osmanlı Hükümetini, gizlenmesi mümkün olmayan gerçekleri inkâr etmeye yönelik Türk şımarıklığını gösteren böyle bir tebliğ çıkartmaya yönelten sebeplerin ne olduğunu anlamakta güçlük çekiyoruz. Bununla birlikte gözden kaçırılmaması gereken bir başka husus da, yaşanan mezalimi savsaklamak ve olup bitenden dolayı sorumluluğu Yunan Hükümetinin üzerine atma sinizmidir.

Bu notanın verilmesinin ardından, Çanakkale'den başlayarak Samos (Sisam)'a kadar uzanan bütün kıyı kentlerinde korkunç tahribat ve tehcirlerin tekrarlanması imkansızdır. Ama bu, iktidardakilerin bunu yapmaktan vazgeçtikleri için değil, artık yok edilecek kıyı kenti kalmadığından dolayı böyleydi.

Suçlamaların gerçek olmadığı konusunda ileri sürülen şeyler için başka ne söylenebilir? Serenköy, Kerenköy, Eski ve Yeni Foça, Ali Ağa, Çakmaklı gibi yerleşim yerlerinin üzerinde duman tüten harabelerine yapılacak tek bir ziyaret mezalimin boyutlarının anlaşılmasına yeterli olacaktır. Hakikat, Edremit, Kemeri, Bergama, Foça, Menemen, Karaburun ve Çeşme ilçelerini kapsayan tüm bölgenin doğasının ve niteliğinin tamamen değişmiş olduğu, bir Hıristiyan yurdu olmaktan çıkıp Müslüman yurdu haline geldiği ve bu kalabalık ilçelerin etnolojik terkibindeki değişimi ta-

mamlamak için, yangına, kılıca, idam sehpasına, asker süngüsüne ve yönetimin ihanet ve şiddetine başvurulduğuydu.

Ve nasıl olur da bütün bu kargaşa, hiçbiri henüz orada yokken meydana geldiği halde, köyler harap edildikten ve sakinleri köleleştirildikten sonra oraya gönderilen Müslüman göçmenlerin hareketlerine mal edilebilir? Hiç kuşku yok ki, olaylar, tarihsel sicilleri tartışmalı da olsa ayaktakımından Türklere mal edilemez, çünkü bunlar, aslında Rumları imha ve köleleştirmeye dönük acımasız planı sonuna kadar gerçekleştirebilmek için olayları kışkırtan, destekleyen ve geliştiren hükümetin eylemleridir.

Hepsinden tuhafı, İstanbul'daki polis şefinin bile yabancı bir temsilciye, Osmanlı tebaası olan hiçbir Rum'un Türkiye'de oturma hakkına sahip olmadığını beyan ederek doğrulamış olduğu tüm bu gerçeklere rağmen, Jöntürk Hükümetinin resmi bir tezkereyle son derece utanmazca yalan söyleyebiliyor olmasıdır. Kendisini böyle adımlar atmaya zorlayan nedenler ne olursa olsun, Büyük Güçler'in büyükelçiliklerin Dragomanlarını/Çevirmenlerini İzmir'e gönderme kararı almaya Türk Hükümetinin tahrik etmiş olduğu kesindir. 8 Haziran 1914'de yürürlüğe giren bu karar, bütün bu olayların uluslararası bir eylemle tarihsel gerçekler olarak sayılması demekti.

İstanbul'daki Büyük Güçler'in büyükelçiliklerinin çevirmenlerinin, Türk Hükümetinin görüşüne göre, Türkiye'nin iç işlerine acil bir müdahale sayılmaması için resmi olmayıp özel bir nitelik taşıması gereken komisyon oluşturmasıyla eşzamanlı olarak, Türklerin bir başka komisyonu Edirne'ye sevk edildi; bu da bölgede saldırıların yoğunlaşmasına yol açtı, çünkü görevinin amacını hiç olmazsa görünüşte gütmek yerine, Edirne Valisiyle birlikte, Trakya'nın köylerinde kalan Rum sakinlerin, Patriklik tarafından alınan kilise ve okulların kapatılması gibi tedbirlere karşı durmalarını ve bu kararın alınmasını haklı çıkaracak

hiçbir şikayetleri olmadığını dilekçelerle beyan etmelerini sağlamak için bir şiddet propagandası yürütüyordu.

Türk Hükümetinin sözleri ve eylemleri arasındaki böylesine bir çelişki mevcuttu.

Hükümet, bu arada, Bursa vilayetindeki ve Samsun civarındaki operasyon ağını genişleterek imha işini sürdürürken, imha operasyonunu izlemek üzere Aydın'da bulunan Talat da, oraya giden Çevirmenlerin gözlerinin önünde olayları saklamaya çalışıyordu.

Bununla birlikte, Türk Hükümeti akıllıca bir yöntemle Ekümenik Patrikliğini sıkıştırmayı ve yürürlükte olduğu sürece Türkiye'nin alaycı bir yüzsüzlükle başvuruyor olduğu yalan ve hilelerinin bir kanıtı sayılacak olan kararım iptal etmeye zorlamayı amaçlıyordu.

Bu bağlamda, Türk Hükümet, İstanbul'daki Rus Büyükelçisi aracılığıyla sunulan Patrikhanenin taleplerini kısmen kabul etti. Bunun nedeni, Rus Büyükelçisinin, kilise ve okulların açılmasına dair karar alması için Patrikhaneye ısrar etmesiydi.

Türk Hükümeti, 13 Haziran 1914'de, resmi bir tezkereyle, taleplerinin kabul edildiğini Patrikhaneye bilgi verdi. Bu tezkereyle, hükümetin, Türk ve Rum unsurlarının birlikte uyum içinde yaşamalarına engel olan bütün koşulları ortadan kaldırmaya ve göçün nedenlerini araştırmaya giriştiği şeklindeki alışılmış yalanım tekrarlıyordu. Ayrıca göç sırasında, Osmanlı Rumlarından müsadere edilen mülkün iadesi sorununun halledilmiş ve çeşitli yerlerde tutuklanmış bulunan seksen dokuz suçlunun serbest bırakılmış olduğu; son olarak da, Yunan Hükümetinin, alınan önlemler hakkında özel bilgi almak üzere, o sırada İzmir'de bulunan Talat Bey'e memurlar göndermiş olduğu vurgulanıyordu. Yine bu tezkere, hükümetin, tebaalarının bir kısmının, hiçbir neden yokken, dini vazifelerini icra etme fırsatından mah-

rum edilmesine izin veremeyeceğini beyanla bir tür tehdit de içeriyordu.

İki kaynaktan bu tezkerede yer alan ifadelerle çelişen bilgiler alan Ekümenik Patrikhanesi, tezkerenin tebellüğüyle çok zor bir duruma düşmüş oldu. Bu kaynaklardan biri, "durum(un), Talat'ın, önceleri oldukça sakin bir yer olan Elioupolis (Aydın) bölgesine gelişiyle birlikte daha da kötüleşti"ğini rapor eden Aydın Vilayeti Metropolitlerinin resmi telgrafıydı. Bu raporda, "boykot giderek genişlemiştir; bütün bölgelerde açlık ve terör rejimi hüküm sürmekte, özel mülkler tahrip edilmekte ve Hıristiyanlar giderek umutsuzluğa gark olmaktalar" yazmaktaydı. Diğer bilgi, zulmün yoğunlaşmakta olduğunu ve Türk fanatizminin, bir köpeğin üstüne Kutsal Haç çizecek ve meydanda arkasında dolaşıp Hıristiyan diniyle alay edecek düzeyde yükseldiğini ifade eden Cemiyetin Antalya müfettişi Nedim Bey'inkiydi.

Tezkere reddedilirse, Rus Büyükelçisinin gücenebileceği, öte yandan, bunun, eğer tezkere Patrikhane tarafından kabul edilirse, sözlerinde durmaya istekli olmaları muhtemel Türklerden gelen son taviz olması düşüncesi Patriğin içinde bulunduğu durum daha da güçleşmişti. Ne yazık ki, bu mütalaalar, Rusya'nın İzmir'deki Genel Konsolosunun, iç bölgelerde belli bir çizgiye kadar olan Anadolu kıyılarındaki tüm Rum nüfusunun suçlandığını; başta Yeni Efes, Bryoulla (Urla) ve İzmir olmak üzere terk edilen şehirlerin, çok daha organize bir biçimde devam eden zulüm tehlikesinden muaf olmadığına dair beyanlarıyla yalanlanmış oldu. Hem Ayvalık kentinin ablukaya alınmasıyla hem de 100 Rum ailenin İslam dinini kabul etmeye zorlandığı Kemer'deki olaylarla, bu ifadeler desteklenmiş oldu.

Bu olaylar, Ekümenik Patrikhanesinin, tezkereyi kabul etmek yerine, 14 Haziran'da Rusya Büyükelçiliğine aşağıdaki deklarasyonu göndermeyi kararlaştırmasında etkili oldu:

"İki Patrik Konseyi Konvansiyonu, Patrik Cenaplarını

siz Ekselanslarına, şu ana kadar göstermiş olduğunuz çabalardan (çağrımıza cevaben verilen tezkereyle ilgili çabalardan) dolayı teşekkür etmek ve aynı zamanda, her bölgeden gelen rapor ve telgrafların doğruladığı gibi, mevcut olayların, Hükümetin vaatlerine aykırı olduğunu bildirmek; yine siz Ekselanslarından, vaatlerini eyleme döndürmesi için İmparatorluk Hükümetini ikna etme çabalarım sürdürmesini ve eyleminizin sonucunu Patrikhanenin bilgisine sunmasını ricada bulunmakla görevlendirmiştir. Aynı zamanda, içinde, Patrikhanenin, Bab-ı Ali'den yatıştırıcı güvenceler almaktan memnun olduğunun ve olayların hükümetin vaatleri doğrultusunda seyrettiğine ikna olunduğu takdirde, derhal kilise ve okulları açacağının bildirildiği bir cevabi yazı, Türk Hükümetine gönderilmiştir. Ancak, çeşitli kaynaklardan alınan bilgiler, saldırıların sona ermediğini; göç dalgası kontrol altına alınmış gibi görünmesine rağmen, (köylerinden sürülmüş bulunan) Osmanlı Rumları için hiçbir düzelmenin vuku bulmadığını; ne müsadere edilen mülklerinin iade edildiğini, ne nafaka konusunda bir garanti verildiğini; binlerce insanın her şeyden yoksun ve barınaksız kaldığını vurgulamaktadır. Hükümet, hiç kuşku yok ki, böyle şeyler olmakla, Patrikhanenin, İmparatorluk Hükümetinin vaatlerinin yerine getirilmiş olduğunu söyleyemeyeceğini kabul edecektir. Sürülmüş insanlardan bazıları şimdilerde dönmek zorunda kalıyorsa, bu eski statükoya dönüş anlamına gelmemekte olup yokluk içinde oldukları na ve nafakalarından ve köylerindeki emniyetli ikametgahlarından yoksun düştüklerine delalettir; iyi bilinmelidir ki boykot hâlâ her yerde sürmektedir ve hemen aynı nedenle hapsedilmiş olanlara af çıkartılmamış, sadece altmış dokuzu serbest bırakılmıştır."

Büyük Güçler'in çevirmenlerinin İzmir'deki faaliyetinin ana hatlarını izleyenlerinden biri, Ekümenik Patriğinin, Jöntürklerin yalan ve aldatma üzerine kurulu yapısını açığa

çıkaran böyle bir cevap verdiği için ne kadar haklı olduğunu anlayacaktır. İlk fırsatta devam etmek niyetinde oldukları şeyleri, şimdilik saklamak ve bir kaza olarak göstermek için her yolu denemişlerdi.

12 Temmuz gününe kadar birbiri ardına İzmir'e ulaşan çevirmenlere, hiç durmadan çalışan ve takdire şayan işler yapan Aydın Vilayeti Metropolitleri, içinde, olayların kısa bir öyküsünün yanında, olup bitenlerin nedenlerinin de ayrıntılı bir şekilde aktarıldığı bir muhtıra sundular. Muhtırada, uluslararası komisyon başarılı olacaksa, Türk Hükümetinden bazı güvenceler almasının mutlak gerekli olduğunu yazıyorlardı: Öncelikle, göç ettirilmiş insanların evlerine dönüşünün sağlanması; ikincisi, mallarının iadesi; üçüncüsü, tazminat; dördüncüsü, boykotun sona erdirilmesi ve tutuklananların serbest bırakılması; beşincisi, uygun teminatların verilmesi; altıncısı, mültecilerin evlerine yerleştirilmesini denetleyecek bir Komisyonun atanması.

Türk yetkililerinin gerçekleri saklamaya çalıştıkları ayan beyan ortada olduğundan ve Metropolitlerin, Talat'ın zaman zaman Aydın Vilayetinin çeşitli yetkililerine Rum sakinlere yönelik zulüm ve baskıları sergileyen tüm kanıtları yok etmeleri yolunda talimatlar verdiğini iyi bilmelerinden dolayı bu muhtıranın sunulması gerekliydi.

Bilgisi dışında gerçekleştiği için Talat'ın Sadrazama öfke duyduğu çevirmenlerin İzmir'e varışlarıyla eşzamanlı olarak, İzmir'e gitmiş bulunan İstanbul Emniyet Müdürü tarafından, abartılmış rakamlar telaffuz etmeleri nedeniyle basının zulümler hakkında makale yayınlamayı durdurması gerektiği yolunda bir emir çıkartıldı. Bunun, gizleme çabalarından başka ne gibi bir amacı olabilirdi? Veya İzmir Emniyet Müdürünün tam bu sırada yaptığı Foça ziyareti zulümlere dair kanıtların imhasından başka neye hizmet edebilirdi? Talat'ın başvurduğu bir başka hile de, boş köylere

Giritli Türkleri yerleştirerek, onları Hıristiyanlar olarak göstermek ve böylece zulümleri gizlemekti.

Neyse ki, Rahmi Bey'in, Midillili Müslümanların Komisyon önüne çıkmalarını ve Komisyonun dikkatini başka bir yere çekebilmek amacıyla, Yunan adalarında mağdurları oldukları kötü muamelelere tanıklık etmelerini sağlamayı hedefleyen planını hisseden uluslararası komisyon her şeye vakıf durumdaydı.

Çevirmenler, İzmir'e vardıklarında, Hükümet tarafından işaret edilen yerlerden ziyade, yıkıma uğramış bölgeleri ziyaret etmeye karar verdiler; böylece mevcut halin doğru tasvirini yapabilirlerdi. İlk önce, grup halinde farklı yerleri ziyaret etmeleri gerektiğine karar verdiler. Ancak sonradan, görevlerini hızlandırmak amacıyla, vilayeti kısımlara bölerek ikili veya üçlü ziyaretler yaptılar. Bu ziyaretlerin yer yer küçük detaylarına inmeden, Uluslararası Komisyonun, kitlesel zulümler durmuş olsa bile, orada burada gelişigüzel bir şekilde devam eden baskıların denetlenmesi açısından Rum davasına hiçbir önemli avantaj sağlamadığını dile getirebiliriz.

Komisyonun çalışmasının tek fiili avantajı, Türk Hükümetinin defalarca ve ustalıkla inkâr ettiği olayların teyit edilmesiydi. Çevirmenlerin oybirliğiyle hazırladıkları resmi bir rapor olmamasına rağmen (hiçbir resmi metin yayınlanmadığından, bu raporun tarih ve kurgusu hakkında hiçbir bilgiye sahip değiliz), Çevirmenlerin çeşitli resmi beyanlarından ve hükümetlerine çektikleri özel telgraflardan bu sonuca varabiliriz. Dolayısıyla, Fransız çevirmeninin gizli bir mektubundan anlaşıldığı üzere, Türk Hükümetinin hilekarlıklarına rağmen, durumu gayet doğru bir şekilde algılamış ve uygun bir tutum almışlardı. İtalyan ve Avusturyalı çevirmenler de, İzmir'den hareketlerinden önce, aynı doğrulayıcı ifadelerde bulunmuşlardı.

Büyük Güçler'in İstanbul'daki Büyükelçilerinden biri, o

kentteki Yunanistan Ortaelçisi Pana'ya, Türk Hükümetinin, söylediğine göre, durumu son derece karamsar bir biçimde tasvir eden çevirmenleri göndermesine çok şaşırdığını söyledi.*

* Çevirmenlerin durumu son derece karamsar bir biçimde tasvir etmelerindeki haklılıkları, bizzat benim de gördüğüm, burada da kanıt olarak sunduğum İzmir'den gelmiş 13 Haziran 1914 tarihli resmi bir raporla doğrulanmaktadır:

"Türkler tarafından, bizatihi Vandalların bile yüzünü kızartacak bir vandalizmle işlenmiş tahribatın boyutlarını kendi gözleriyle görüp ikna olmak için Sereköy'e giden Uluslararası Komisyonun üyeleri dün döndüler.

"Onlara eşlik eden Sereköy'ün papazı onlara, yanıp kömürleşmiş bedenleri, duman çıkan harabeleri, yıkılmış kiliseleri, Türklerin, saklı olduğunu düşündükleri hazineleri bulmak için altını kazdıkları devrilmiş sunağı, kuyulardaki cesetleri, mahzenlere sığınmış yaşlı adamları, köpekler ve akbabalara yem olsun diye açık araziye bırakılmış cesetleri gösterdi. Eşlik eden papaz bana da, aşağıda özetini çıkardığım uzun bir rapor verdi:

"Bugün, İstanbul'daki Büyük Güçler'in Büyükelçilerinin çevirmenleri ile birlikte, altı yıldan beri görev yapmış olduğum ve şimdi yıkılmış bulunan Sereköy'ü ziyaret ettim. Oraya bu sabah 10'da vardık. İlk önce, söz konusu çevirmenlere, yetmiş yaşındaki Christopher Karagöz'ün bedeninin bulunduğu bir kuyuyu gösterdim ve daha sonra yanan evleri ziyaret ettik. Onlardan birinde, Battista Nicolaou'ya ait olan bir evde, bizce meçhul bir ailenin yanık bedenlerini bulduk. Yanmış evler otuz dört taneydi. Daha sonra malları yağmalanan ve içlerindeki her şeyi alınan dükkanları ziyaret ettik. Altı tane olan bu dükkanlardan sadece Michael Leonidaki'ye ait olanda 600 lirayı aşkın değerde mal bulunmaktaydı. Bugün bu mallardan bir kırıntı bile kalmamış. Çok yakından inceledikleri kilisede, binanın enkaz ve kirlerden temizleyerek hasarı onarmak için elden gelenin yapılmış olmasına rağmen, her şeyi tahrip edilmiş buldular. Kutsal ikonalar tahrip edilmişti; azizlerin gözleri kılıçla oyulup çıkarılmıştı; Kutsal Sunak devrilmiş ve saklı farz edilen hazineyi bulmak için derin çukurlar kazılmıştı.

"Sonradan ziyaret ettiğimiz kilise ve okulun tabanları da, saklı define araması sırasında aynı şekilde kazılmıştı. Kızlar okulu yangınla tamamen tahrip olmuştu. Genelde köy tamamen harap olmuştu ve ziyaretçilerin gözyaşlarını tutamayacağı adeta dehşetli bir tabloya dönüşmüştü. Bu suçları saklamak için resmi yetkililer her türlü yola başvurmuşlar; kapı ve >>

Buna dair teyit, dediğine göre, önceden ayrılmış bulunan Üçlü İttifakın çevirmenleriyle bir anlaşmazlığa düştüğü izlenimi vermemek için tam da İzmir'den ayrılırken konuşan ve Türk Hükümetinin bir Uluslararası Komisyon sevk etme teklifini, meseleleri düzeltme arzusunun değil de gecikmeye neden olma arzusunun bir işareti olarak niteleyen Fransız çevirmeninin 16 Temmuz 1914 günü verdiği yeni bir beyanla geldi. Kendisi, bütün bu eylemler sırasında, Bab-ı Ali'nin, satın aldığı savaş gemisi varır varmaz kesinlikle saldırıya geçmeye karar vermiş bulunduğu Yunanistan'a meydan okuduğuna ikna olmuştu.

Çevirmenlerin, durumu tüm safhalarıyla gözler önüne seren çalışmaları, Karma Komisyonun nüfus mübadelesi için İzmir'e gelişiyle sona ermiş sayıldı. Çevirmenlerin görevi, Karma Komisyonun işini ve Türk Hükümetinin düzeni restore etme çabalarını takip etmeyi de üstlenen Büyük Güçler'in Başkonsolosluklarına devredildi.

İstanbul'a dönüşünden sonra bile Talat tarafından yüksek sesle ilan edilmiş bulunan ve de uzun süredir özlemi duyulan restorasyon, doğaldır ki, kesin ve önceden belirlenmiş bir program dışında gerçekleşemezdi.

Öte yandan, münferit cinayetler, saldırılar ve yağmalar devam ediyor olmasına ve İzmir yönetimi tarafından, Rum

pencereleri çivilemek, harap olmuş yolları kan ve cesetlerden temizlemek için adamlarını köylere göndermişlerdi, fakat bütün bunlara rağmen, yapılan yıkım ve işlenen suçlar öyle boyutlardaydı ki, çevirmenler, kapılarını kasten açtığım bazı evlerde cesetleri ve tahribatı mideleri bulanarak gördüler. Menemen'in içinden geçerken, kaymakam, olanları haklı çıkarmak için, bizim adamlarımızı suçlamak için satın aldıkları besbelli olan ve Yunan ordusu piyadeleri tarafından çiğnenen Türk bayrağını resmeden posta kartlarını çevirmenlere gösterdi. İzmir'e giderken, trenden, Balacık yakınında öldürülmüş Sereköylü Marigo Trombaina'nın köpekler tarafından parçalanmış bedenini gördük. Trenin kondüktörü, cesedi gömmek amacıyla treni durdurma sinyali verdi, fakat çevirmenlere eşlik eden memurlar, tehditlerle treni sürmeye zorladılar."

tacirlerinin alacaklılarına ödenmek üzere Bergama ve başka yerlerdeki Rum dükkanlarında bulunan malların açık artırmayla satışlarının yapılacağına dair gazetelerde mükerreren ilanlar yayınlatılmasına rağmen, Rumların iç bölgelerden İzmir'e ve kıyıya dönüş yapmalarını sağlamak için girişimlerde bulunuluyordu. Dahası, Dr. Nazım, Aydın Vilayetinin iç kesimlerini dolaşırken, Türkiye'nin donanması güçlenir güçlenmez yeniden başlatılmak üzere baskıların geçici olarak sona erdirilmesini tavsiye etmekteydi.

Bu gidişat, 24 Haziran günü Osmanlı Meclisinde bir tartışma başlamasına yol açtı. Tartışma, büyük bir ihtimalle daha önce Talat'la varılan bir anlaşmanın sonucu olarak İzmir mebusu Emmanuelides tarafından başlatılmıştı; mebus, tartışmayı derinleştiren biri tarafından yanıtı verilmeyen veya çürütülmeyen pek bilindik argümanlar ileri sürmüştü. Bu tartışma, sonuçta, Patrikhanenin Karma Komisyondan bağımsız olarak hareket etmesine, Rus Büyükelçiliğinin arabuluculuğunun sonucunda ertelenen önlemlere eğilmesine katkıda bulundu. Bundan haber alan Dahiliye Nazırı Talat, kilise ve okullar tekrar açılırsa genel af ilan edileceğini bildirmeleri için Rum mebuslarını Ekümenik Patrikliğine gönderdi ve Patrikhanenin bu tedbiri özerk kiliselere genişletmeyi ertelemesini tavsiye etti. Patrik, Türk Hükümetinin, kilise ve okulların açılması konusunda Patrikhanenin takındığı sert tutum bağlamında, öncelikle kabul edilemez olanlar da dahil olmak üzere, ayrımcılığm ve boykotun sona erdirilmesi; ikincisi, tutuklu Rumlar için af çıkarılması; üçüncüsü, Müslümanların Rumların çiftlik ve evlerinden çıkarılması gibi tüm talepleri yerine getirmesi gerektiğini söyleyerek, bu teklifi reddetti. Bu üç talepten sadece hapishanedekilerin affı hemen uygulanabilir nitelikteydi; diğer ikisi için, Türk Hükümetinin sözlerinde ne kadar samimi olduğunu göstermek açısından biraz zaman gerekliydi. Dolayısıyla, durum, özellikle Rum unsurunun im-

ha edilmesi için yeni yöntemler bulunarak aynen muhafaza edildiği sürece, Patrikhanenin kiliseleri yeniden açması kararı vermeyeceği aşikardı. Ne var ki, görüldüğü gibi, Patrikhane bu değerlendirmeleri Rus Büyükelçiliğinin baskısı altında yapıyordu.

Patrikhaneyi bu zor durumdan, bizzat Türk Hükümeti, Patrikhanenin Rum mebuslar aracılığıyla sunduğu bu karşı tekliflere cevap vermemekle kurtarmış oldu.

Bunun ve genel gidişatın sonucunda, Patrikhane, sonunda 27 Mayıs'da aldığı kararların ikinci kısmını uygulamaya karar verdi. Bu bağlamda, Stavroupolis (Pamukkale) Piskoposu Christophoros ve Patrikhanenin Arşivcisi Papaz Alex Papadopoulos'tan mürekkep bir Komisyon, otonom kiliselere genelge ve muhtıra iletmek üzere Romanya, Sırbistan ve Karadağ'a gönderilirken, Silifke Metropoliti Germanos ve Ruhani Meclis Başkatibi Dionysios'tan mürekkep bir komisyon da aynı amaçla Rusya'ya gönderilirdi; Avrupa başkentlerinde bulunan Osmanlı tebaaları Rumlardan da, Büyük Güçler'e muhtıra vermek amacıyla başka komisyonlar oluşturuldu.

Bu Komisyonlara teslim edilen muhtıra şöyleydi: "İkinci Balkan Savaşı sırasında Doğu Trakya'nın Türk orduları tarafından yeniden ele geçirilmesinden beri, Ortodoks Rumların içinde bulundukları koşulları daha da zorlaştırmak eğiliminde olan Hıristiyan aleyhtarı tutumların başlamış olduğu açıktır. Bu tutum, özellikle Edirne civarında patlak vermiş ve giderek, etnolojik karakteri, Osmanlı otoritelerinin, yerli Hıristiyan nüfusa karşı, önde gelen Hıristiyanların gerekçeli ya da gerekçesiz tutuklanıp hapse atılmasıyla ve seferberlikte rol oynamış ve şimdilerdeyse tecavüz, soygun, hırsızlık, cinayet eylemleri işleyen zalim Araplardan ve başkalarından oluşan çetelerin teşvik edilmesiyle açığa çıkan düşmanlık politikası vasıtasıyla değiştirmeye çalıştıkları bütün Trakya'ya yayılmıştır.

Tartışmasız bir şekilde doğrulanan ve fark edilmesi olanaksız olan şiddet eylemleri, savaşın doğurduğu öfkenin yükselişinin bir sonucu sayıldı; dolayısıyla, bütün bunlar, barışın gelmesi ve normal yönetimin sağlanmasıyla sona erecek olaylardı. Halbuki, burada önemli konumlarda bulunan kişilerin Trakya'nın yalnızca bir Müslüman ve Türk ülkesi olduğu yolundaki ifadeleri temelsiz olup sürmekte olan olaylarla ilgili Türk basınında çıkan yayınlar gerçeğin bir göstergesiydi ve Helenizm'in Doğu'da sıradan bir kargaşayla yüz yüze olmadığını, tersine sistematik bir zulümle ve bir imha programının başlangıcıyla karşı karşıya olduğu kuşkusunu doğrulayıcı nitelikteydi.

Ve maalesef, somut olarak açığa çıkan son olaylar, Batı Trakya'nın yeniden ele geçirilmesiyle bağlantılı olarak meydana gelen eylemlerin, Hıristiyanların Türkiye'den sistematik olarak sürülmesinin girizgahı olduğunu gösterdi. Bu olaylar, Trakya hakkında ileri sürülen, bölgenin yalnızca Müslüman ve Türk ülkesi olduğu iddiasını hayata geçirme girişimleriydi. Bu eylemlerin, Hıristiyanlığın mamur şehirlerini insafsızca mahvetmesinden ve vatandaşların hayatlarını ve şereflerini korumak üzere, şimdi Müslüman göçmenlerin yerleştirildikleri anavatanlarını terk etmek zorunda kalmalarından dolayı, Anadolu'da Hıristiyanlığın yok olmasına ve söz konusu bölgelerin dini ve etnolojik karakterinin değişmesine hizmet ettiği apaçıktı.

Bu benzersiz tarihsel olgunun evrimi boyunca bütün bu gerçeklere tanık olunmuştur ve hükümet, suçlular ve "tertiplenen" bu gidişattan açıkça sorumlu olanlar gizlenebilsinler diye, zorbalıkların savaşın bir sonucu olduğunu boşuna kanıtlamaya çalışmaktadır.

İstanbul'un kapılarında Hıristiyanlığı imha ettikten sonra, Edirne'den başlayarak, düne kadar serpilip gelişmekte olan kıyılarında sadece Rum nüfusun ikamet ettiği, bugünse onuru lekelenmiş ve tüm Hıristiyan aleminin yardımını isteyen

masum Hıristiyanların feryat ve iniltilerinden başka bir şey işitilmeyen Anadolu'ya yayılma planı dahilinde süren bir zulmü Balkan Savaşı'nın bir sonucu olarak göremeyiz.

Öyle bile olsa, Müslüman göçmenlerin yerleşmesi ve konuşlanması meselesi bu emsali duyulmamış olayları haklı göstermez; çünkü hükümet, bu insanları Anadolu'nun sınırsız topraklarına, Türk köylerinin ortasına (ki daha önce de yapılmış bir şeydir) kolaylıkla yerleştirebilirdi; halbuki Balkan devletleri tarafından fethedilen topraklardan çeşitli zamanlarda gelmeye davet edilen muhacirleri, insanların zorla çıkarıldığı ve hâlâ boş olan köylere yerleştirmek yerine, Rumların toptan imhasının sağlanması için Anadolu'nun kıyısındaki mamur Hıristiyan kentlerine ve bazen iç kısımlara da yerleştirmiştir.

Hıristiyanların dışarıdan talimatlar sonucu cesaret bularak gönüllü bir biçimde göç ettikleri argümanları da, kargaşanın, kendilerine başka yerlerde yapıldığını iddia ettikleri yanlışlıklardan dolayı mülteci Müslümanların kızgınlığının doğal bir sonucu olduğu iddiaları kadar temelsizdir. Birincisi, aklıselim insanların, durup dururken, bilineni bilinmeyenle değiştireceklerini ve kendilerini sıkıntılara gark ederek, daha iyi bir gelecek umuduyla, kan ve ter pahasına elde etmiş oldukları varlıklarını terk edeceklerini düşünmek abestir. İkincisi, hükümet hukukun üstünlüğünü empoze edebileceğinden ve pek çok farklı bölge ve ülkelerden yığınlar halinde getirilen yabancılar ve göçmenler üzerinde anayasal bir imparatorluğun barışçıl ve yasalara saygılı vatandaşlarına yönelik bu şiddet eylemlerini önleyebilme gücüne sahip olduğundan dolayı bu argümanlar temelden yoksundur.

Aksine, Hıristiyanlara karşı basın ve mevcut diğer araçlar vasıtasıyla beslenen nefret; tehcire uğratılan Hıristiyanlardan gönüllü olarak göç ettiklerine dair ifadeler alınması; İstanbul'da dahi, polisin gözünün önünde Hıristiyanların bütün dükkanlarının kapanması tehlikesine varan boykot

uygulaması; sorumsuz yetkilerce Hıristiyanlara yönelik iftira, sürgün, hapis ve kırbaç cezası uygulamaları hesaba katıldığında, Türkiye'deki Ortodoks Helenizm'in, diğer Hıristiyan unsurları da tehdit eden yöneticilerin yıkıcı planlarının hedefi olduğu görülebilir.

Ekümenik Patrikhanesi, ta başlangıçtan bu yana bu eğilim ve amaçların farkına varmış ve Hıristiyan nüfusun imhasını önlemek için her yolu denemekten geri durmamıştı, fakat hükümetten yapmaya niyet ettiği şeylerle ilgili sadece vaatler almıştı.

Bu durum ve Hıristiyanlığın bütünüyle tahrip ve imha edilmesi tehlikesi karşısında, yazılı veya sözlü olarak, Türk Hükümetiyle atılan, hatta bazıları bizzat Sultana atfedilen peşpeşe adımlardan sonra -herhangi bir sonuç alınmamış ise de-, Patrikhane ister istemez kiliseleri ve okulları kapatmak ve acilen Büyük Güçler'in korumasını ve müdahalesini talep etmek zorunda kalmıştır. Avrupa'daki Hıristiyan güçlerin, insanlık, yardımseverlik ve adalet adına ve Hıristiyanlar ve özellikle Doğu Hıristiyanlarıyla ilgili pek çok antlaşma temelinde, zorbalık ve şiddeti önleyeceklerine ikna edilmiştir.

Ekümenik Patrikhanesi, Avrupa'nın Hıristiyan halkının vicdanının böylesine insafsızca uygulanan bu yıkıcı zulüm manzarasına katlanmayacağına; aydınlık ve uygarlık günlerinde, eskiden ve çok daha zor durumlar altında, sadece Hıristiyanlığın bağımsızlık duygusuyla Doğu'da Hıristiyanlığı korumak için ziyadesiyle fedakarlıklara katlanan Avrupa'nın Hıristiyan iktidarlarının kudretinin zirveye ulaştığı günlerde olduğu gibi, kültür ve uygarlığın, hayat, onur ve mülkiyetin korunması gibi en temel yasaların ayaklar altında çiğnenmesine göz yumulmayacağına; pek çok felaketten kurtulmayı başarmış ve Doğu'da uygarlığı korumuş Hıristiyanlığın yitip gitmeyeceğine inanıyordu. Bu inanç temelinde, çağlar boyunca kan ve tenin dayanabildiğinden fazlasına tahammül

etmiş bulunan İstanbul'daki kadim kilise, mevcut her türlü aracı tüketmesinin ardından ve Tanrı ve Tarih Mahkemesi nezdindeki görevinin gereklerini yerine getirip Hıristiyanları koruma ve savunma yolunda bu eşitsiz mücadelede kendisini tükettikten sonra, olmamasına hep duacı olduğumuz gibi, Doğu'da Hıristiyanlığın o güzel ağacının, bugüne kadar nice mücadelelerde kan ve ter bahasına korunmuş olan birkaç kökü kurursa eğer, tarih ve Hıristiyanlık önünde tek başına sorumlu olmasın diye, şimdi Hıristiyan din kardeşlerini yaklaşan tehlikeden haberdar etmek zorundadır.

Dolayısıyla Doğu'nun Hıristiyanlığı adına Ekümenik Patrikliği, Avrupa Hükümetlerine, halklarının Hıristiyan vicdanının emirlerine ve antlaşmalara uygun olarak, insanlık namına, Doğu'daki güvenliği yeniden tesis etmek ve aksi taktirde gelecekte daha kötü tehlikelere maruz kalabilecek Hıristiyanların fiili eşitliğini sağlamak için (Doğu'da başka yerlerde yapıldığı gibi) her türlü reform tedbirini almaları için yalvarıyor. Bunu başarmaları için, zalimane bir şekilde kendi evlerinden sürülmüş Hıristiyanların evlerine dönmelerini sağlamaları; bir kez evlerine salimen yerleşene ve Türklerin Hıristiyan karşıtı tutumları sonucunda haksız yere karşılaştıkları bütün kayıpları tazmin edilene kadar Hıristiyanları desteklemeleri.

Ekümenik Patrikliği, umutsuzluğun kıyısında olan cemaati adına bu çağrıyı yaparken, Avrupa Hükümetlerinin kendisine merhametle bakacağına ve böylece bir kere daha Doğu'da Hıristiyanlık ve uygarlığa yönelik saldırı karşısında kendisini savunacağına dair güçlü umutlar beslemektedir.

Mayıs,
İmzalar

Zulüm altındaki Helenizm açısından üzücü olan şey, bütün dünyayı kökünden sarsan ve bu fırtına içinde, Rumlara yönelik zulmün, çözümü ancak bu evrensel çatışmanın so-

nucuna bağlı olan küçük bir olgu olduğu Avrupa Savaşı patlak verdiğinde, Komisyonlar görevlerini yerine getirmeyi ve tezkerelerini sunarak Büyük Güçler'in ve otonom kiliselerin yardımını almayı başaramadı. Bu yüzden, ancak zamanında önlem alınmış olsaydı gerçekleşebilecek pek çok umudu temel alan çabalar boşa çıktı.

Bu olgu, Ekümenik Patrikliğini çok zor bir duruma soktu, çünkü öncelikle, harici müdahale olmadan mezalim sona eremezdi; ikincisi, Türkiye'nin savaşın içine sürüklendiği ve bilindiği gibi, Jöntürk zulmünü engellemek için hiçbir şey yapmayan, aksine, bundan nemalandıkları ve Türkiye'deki Helenizm'in mahvı tam istedikleri şey olduğu için onlara iştirak edenlerin yanında saf tuttuğu aşikardı.

Bu gidişat Patrikhaneyi, durumun düzelip düzelmemesine bakmaksızın, kiliseleri ve okulları kapama emrini geri almak için bahaneler aramaya itti; yoksa, bu antagonizmanın sürmesi Jöntürklerin zalim içgüdülerini daha da sertleştirebilirdi.

Bu bahane, zevahirle dokunmadan bulundu ve bu, Türkiye'yi zulümleri sona erdirmeye zorlamayı amaçlayan önlem, sonuca ulaştığı için değil, zulmedilen unsur tüm gücünü kaybettiği zaman yapılacak tek şeyin bu kilise ve okulları kapama emrinin geri çekilmesi olduğundan geri alındı.

Bu durumdan kurtulmak için tek bir umut vardı; o da Türk ve Yunan Hükümetleri arasında imzalanmış nüfus mübadelesi anlaşmalarının menfur Jöntürk zulümlerinin sürmesine dur diyebileceği düşüncesi ve de giriyor olduğu mücadeleye hazırlanmak için içte birlik oluşturmasının Türkiye'nin lehine olduğu biçimindeki değerlendirmeydi.

Bununla birlikte, bu faktörlerden hiçbirinin kıymeti harbiyesi olmadı. Daha en başında savaşa Almanya'nın tarafında giren ve diğer yandan, Yunanistan'ın reel konumunu bilen Jöntürklerin Yunanistan veya Türkiye'deki dindaşları ve soydaşları için çaba göstermelerinin bir nedeni yoktu.

Özellikle yabancı bir müdahale korkusunun olmadığı bir sırada, başlamış olduğu işi bitirmesi kendi menfaatineydi. Bu nedenle, bir an bile tereddüt etmediler. Almanların aktif bir müdahaleleri ve işbirlikleri sayesinde savaşa girmeleriyle birlikte, zulümlerini daha sistematik hale getirebilmek ve Türkiye'deki Helenik unsurun kökünü tamamen kazıyabilmek için, zulümlerinde ısrar ettiler. Bu olgu, Amerikan-Yunan Cemiyeti'nin, "Avrupa Savaşı'nın başlangıcından beri, Türkiye'deki Rumlara Yönelik Zulümler" başlıklı üçüncü yayınında açık bir şekilde sergilenmektedir.

AMERİKAN-YUNAN CEMİYETİ
GENEL KONSEYİ

Başkan
Nicholas Murray Butler, Ph.D., LL.D.

Başkan Yardımcıları
Charles W. Eliot, Ph.D., LL.D.
Jacop G. Schurman, D.Sc., LL.D.

Yönetim Kurulu Başkanı
Carroll N. Brown, Ph.D.

Müdür
Theodore P. Ion, J.D., D.C.L.

Genel Sekreter
Constantine Voicly, J.D.
(National University of Greece)

Sayman
L.J. Calvocoressi

Edward D. Perry, Ph.D., LL.D.
James R. Wheeler*, Ph.D., LL.D.
Edward Robinson, LL.D., D.Litt.
Andrew F. West, Ph.D., LLD.
William Kelly Prentice, Ph.D.
George M.Whicher, D.Litt.
Frederic R. Coudert, Ph.D
Petros Tatanis
Very Rev D. Callimachos, D.D.
(National University of Greece)
Thomas Dwight Goodell, Ph.D.
William Nickerson Bates, Ph.D
Kendall K. Smith, Ph.D.
William F. Harris
(Mass. Bölge Konseyi Başkanı)

Rev. F.G. Peabody, D.D.
Rev.W.H. Van Allen, D.D.
Charles Peabody, Ph.D.
C. N. Jackson, Ph.D.
A. E. Phoutrides, Ph.D.
Raphael Demos, Ph.D.
C. R. Post, Ph.D.
Joseph R. Taylor, A.M.
Bn. R. B. Perry
P. J. Sachs
Alex. Sedgwick
Edward W. Forbes
C. H. Fiske, Jr.
William H. Dunbar
Miran Sevasly

* 9 şubat 1918'de öldü

Herbert W. Smyth, Ph.D.
George H. Chase, Ph.D.
William S. Ferguson, Ph.D.
Charles B. Gulick, Ph.D.
L. D. Caskey, Ph.D.
Bn. C. E. Whitmore

Anthony Benachi
George H. Moses
(Washington D.C. Bölge Konseyi Başkanı)
Stephen M. Newman
Mitchell Carroll, Ph.D.

Yönetim Kurulu

Carroll N. Brown
Edward D.Perry
George M. Whicher
Theodore P. Ion
Constantine Voicly
L. J. Calvocoressi
Frederic Cunliffe-Owen

Edward Robinson
Herbert W.Smyth
Charles B. Gulick
George H. Chase
George Moses
Stephen M. Newman
John Constas

Petros Tatanis

CEMİYETİN AMACI

Amerikan-Yunan Cemiyeti, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşları arasında, Birleşik Devletler ve Yunanistan arasındaki kültürel ve siyasal ilişkileri genişletmek ve teşvik etmek ve özellikle, Birleşik Devletler'in edebi ve siyasal kurumları hakkındaki bilgilerin Yunanistan'a yayılmasının aracı olarak Birleşik Devletler ve Yunanistan Üniversitelerinde profesörlük değişimini geliştirmek ve eski ve modern Helen dil ve edebiyatının Amerika'da eğitiminin alınmasını teşvik etmek ve ayrıca özelde Yunanistan'ın, geneldeyse Helenizmin adil iddialarını savunmak amacıyla örgütlenmiştir.

MERKEZ OFİS, 105 West 40th Street,
Tilden Building, New York City, N. Y.

PONTUS TRAJEDİSİ
1914 - 1922
ATİNA 1922

GİRİŞ

Pontus Merkez Kurulu bu Kara Kitabı yayınlayarak çok acıklı bir görevi yerine getiriyor.

Uygar dünyaya Türklerin, küçük ama asil Yunan milletine karşı yaptığı kötülüklerin gerçek tablosunu çizip, aktarmak için sabırsızlanıyoruz. Bu asil milletin geçmişten bu yana yalnızca onurlarını, özgürlüklerini ve uygarlıklarını korumak adına savaştıkları bilinir.

Yayınladığımız bu broşürde görüleceği gibi, yasal istatistikler Ortodoks Patrikhanesi arşivlerinden alınmıştır. Türklerin Pontus Hristiyanlarına karşı işledikleri cinayetlerin raporları herşeyi gözler önüne sermektedir.

1914 yılından beri, Osmanlı Hükümeti, bölgedeki ajanları vasıtasıyla Anadolu'dan Ermenileri ve Pontus Rumlarını tamamen ortadan kaldırmayı planlayarak 1.500.000 Rum ve Ermeni'yi yok etme çalışmalarını sürdürmüştür. Zavallı talihsiz Rum toplumu, Tanrı'mn evi bildikleri kiliselerinin nasıl aşağılandığına, kızlarının nasıl tecavüze uğradığına, bebelerin nasıl analarının kucaklarından koparılıp duvarlara çarparak öldürüldüğüne ve yaşlı adamlarla çocukların kiliselere doldurularak nasıl vahşice yakıldıklarına tanıklık ettiler. Bu emsali görülmemiş vahşet insanlık ve uygarlık dışıdır. Yapılanlar, kendilerini Hıristiyanları yönetecek kapasitede göremeyenlerin, iktidarsızlıklarını kendi

koydukları vahşi kurallarla Hıristiyanları yoketmek olarak açıklayabiliriz.

Pontus Merkez Komitesi, insanlıktan nasibini almış akıllı ve bilinçli erkeklere, kadınlara seslenerek, uygar dünyanın zor tahammül edilebilecek bu vahşeti damgalayarak, İnsanlık Suçu olarak kabul etmesini amaçlamaktadır.

Pontus Merkez Komitesi
15, Paparigopulo Caddesi
Atina 14 Ocak 1922

İSTATİSTİKLER

Pontusların yoğun olarak yaşadıkları şehir ve köylerde hem savaş hem de ateşkes sırasında halk sürgüne gönderildi, yakıldı, öldürüldü ya da kılıçtan geçirildi.

AMASYA VİLAYETİ ve ÇEVRESİ

Şehirler ve Köyler	**Rum Nüfus**
Samsun ve *Kadıköy* (Mutasarrıflık)	15612
Adatepe	470
Ulugöl	165
Papaz Mahallesi	570
Pelitoğlu	320
Meşelidüz	214
Haydar	167
Gölbelen	420
Yağlı Kiriş	385
Seymenanton	305
Demirciköy	125
Soğukca	180
Kara Mahmur	175
Kızıl Oğlak	200
Maranton	153
Kelkaya	350
Ziganton	178

Karagöl	673
Panayot Uşağı	327
Kurtalan	310
Tonarağlı	500
Serniz Dağı	458
Devgeriş	609
Kürekci	127
Poylan	241
Kurken Pınarı	283
Karasungur	319
Taflanköy	416
Hacı İsmail	316
Yarmanlı Yatak	129
Elias (İlyas) Köy	480
Sarnıç Pınarı	625
Andrea Mahallesi	1180
Kertme	377
Songut	75
Karaperçin	1508
Çamalan	278
Çanakçı	370
Derecik	1391
Çatal Armut	169
Ada	340
Çırakman	1022
Kavacık	129
Tuzeren	278
Çandır	190
Karlık	250
Hayat Deresi	407
Belen	670
Toygar	280
Elma Çukur	793
Topal Uşağı	140

Ömer Gölü	366
Çalkacık	166
Yellice	236
Karagöl	118
Karadoklu	70
Soğanlı	203
Okse	960
Erikli	898
Akdoğan	132
İncebel	282
Kaya Güneyi	653
Dikköy	675
Keluşağı	171
Söğüt Pınarı	335
Kızılgöl	365
Kestane Sayvanı	447
Çınarlı	78
Tepecik	435
Avdan	230
Atılgan	695
Çardak Kiriş	343
Düvecik /Sarıbıyık	407
Yılanlı Dere /Funducak	303
Sarı Kilise	370
Arucak	406
Moskofanton	91
Mazinoğlu	123
Kötekli	213
Çıngır	938
Tancarlı	401
Çamlı Uşağı	180
Avcıoğlu	352
Teknepınar	325
Sarı Matlun	353

Devehan	108
Kırkharman	203
Alanköy	205
Kışlacık	209
Asarağaz	406
Yordanoğlu	152
Çimenli	175
Yolluca	125
Ayaklı Alan	254
Tepeköy	351
Gayoğlu	125
Dağcılar	127
Garip Uşağı	175
Kötekler	106
Koruçlar	152
Tuzla	206
Dağtökel	201
Hadi Keriç	75
Yarımca	125
Haydar	127
Büyük	204
Suluca	150
Uzun Keriç	155
Karaçam	355
Domuzalan	127
Kerçembe	308
Kesalu	705
Üçpınar	256
Aşağı Karamük	405
Yukarı	256
Pel Karamük	352
Saharca	402
Sarnıç	366
Alan	359

Kireçli	340
Alancık	209
Mehmet Ardı	215
Kırkharman	410
Ilıca	160
Fındıklı	125
Çarşamba (Kaymakamlık)	1104
Hızırlı	366
Koçalan	155
Romonanton	90
Terekanton	89
Kireçtepe	282
Bohça Armut	236
Kazancılı Çardak	582
Tarçıyeri	406
Denizcikürü	158
Dikenli Yatak	260
Kamçı	229
Kerpiçli	345
Sarıyurt	833
Yenice	199
Ordubaşı	308
Kamışlıgöl	119
Yağbasan	836
Simonlar	154
Kışla	325
Ketikli	121
Fırıncıgöl	240
Klimanton	301
Çal	228
Kızlıköy	181
Kovcepınar	276
Kaman	123
Yelkırığı	93

Sezenanton	67
Öksüzanton	36
Sapanantón	62
İnce Keriç	75
Mandarlı	105
Paşayatağı	95
Gavuryurdu	234
Trapezanton	177
Yukarıçinik	383
Aşağıçinik	1315
Gökçe	241
Gürgenliyatak	221
Alibey	270
Bafra (Kaymakamlık)	3822
Peluklar	431
Benli Uşağı	425
Devrent	575
Darboğaz	467
Tuhurlar	416
Karacakışla	366
Alçaklar	288
Atmaca	291
Atmaca Alaçam	493
Kirazlı	637
Pireyurdu	471
Asmaçam	745
Kösedik	558
Yermen Uşağı	327
Dikencik	526
Tenikli Yurdu	772
Baydurlu	269
Ormanos	975
Kavlan	254
Domuzağı	690

Değirmen Küneği	372
Keller	313
Karacoğlu	180
Çandır	121
Yellitepe	88
Sürmeli	512
Evran Uşağı	212
Doğan Yuvası	298
Gaytalaba	765
Lenkerli	142
Çırıklar	177
Osmanbeyli	420
Muzmelek	280
Peşkirler	397
Bakırpmar	383
Balıklar	297
Krisiköy	582
Soğuk Çukur	436
Silik	678
Çaba Çukur	497
Yayla	779
Karapınar	457
Mayıslı	284
Domuzalan	332
Kurludamı	442
Zeynel	441
Arap Uşağı	246
Selamalek	427
Kösemahle	245
Elmacık	648
Örencikbaşı	167
Eldavut	846
Gökcesu	332
Aktekke	1011

İsaklı	580
Karatiken	82
Engiztepe	167
Göçer Uşağı	534
Boyalıca	341
Aşağıasar	632
Yukarıasar	750
Çapıkaya	834
Kızalan	466
Hıdır İlyas	130
Mumlu	245
Konstanti Uşağı	304
Yeraltı	331
Gazi	207
Demirciköy	309
Gazibeyli	56
Köseköy	338
Culfa Hoca	351
Kavaklıca	143
Metaris Ketiği	230
Müstecipbaşı	248
Ağca Alan	905
Ak Küneği	1005
Çalköy	152
İnegazi	158
Karaköy	165
Köseli Kristiyani	209
Kuzalan	405
Kumru Uşağı	202
Kuşluhan	101
Loturos	109
Otkayası	205
Saaklar	127
Taşcı Uşağı	165

Topur Uşağı	155
Alaçam Müdürlük	1516
Kellik	157
Aynderesi	323
Civli	216
Perkelli	393
Kara Hüseyin	950
Kozkoyu	238
Taşkelik	76
Kelikler	254
Çandirlik	381
Kızılveren	446
Merdancık	193
Amasya (Mutasarrıflık)	1300
Ziyara	38
Topuz	420
Abacı	223
Zana	394
Fındıklı	551
Merzifon (Kaymakamlık)	470
Yedikoz	151
Bayat	209
Gelin Sinisi	155
Mahmudlu	197
Osmanoğlu	259
Sırakeçe	478
Kemal	538
Turasan	209
Hamam Ayağı	287
Karacık	391
Doğanlı	153
Karakostalar	133
Terzili	350
Alayurt	328

Ustasaray	182
Karaağaçpınar	178
Kışla	175
Tataroğlu	263
Saharca	616
Taşlı Yarımca	321
Hırıklar	238
Kiteçlik	396
Hacı Ali	180
Kocaoğlu	320
Belenalaca	225
Camlıköy	161
Havza (Kaymakamlık)	293
Ali Efendi Çiftliği	92
Tekkearan	257
Narlık	177
Az Turasan	335
Karamise	193
Kosrof	906
Yazbasan	348
Kozoğlu	923
Kenek	136
Eskiyören	102
Karacören	224
Siköy	257
Hacı Dede	375
Çayırözü	490
Kovaniç	143
Aydoğdu	307
Şerefeli	166
Tahna	385
Taşoluk	54
Elmalıca	328
Domuzalan	347

Orfan	447
Derecik	236
Porsukalan	159
Emircik	359
Köpecik	115
Kıremlik	156
Kavacık	387
Ahyurtbaşı	72
İzsiz	350
Yazcı Mahmut	157
Dikenli	175
Kuzmaran	109
Turnaköy	88
Çepni	287
Dereköy	707
Bohça Armut	102
Kupaklı Esme	398
Vezirköprü (Kaymakamlık)	325
İncirli	184
Ersandik	668
Saracık	492
Kaya Arkası	70
Kaplan	304
Süleymanköy	415
Patsas	249
Böcük Çiftliği	405
Gonca	353
Hacıyurt	182
Yolucaalan	269
Alan	581
Kırkharman	778
Mermer Altı	425
Ilıca	154
Yelkaramı	384

Kıreslik	444
Alancık	220
Kavaklıca	113
Yekalan	549
Katıralan	605
Tepeköy	461
Hacı Keriş	436
Karapınar	225
Kızlaralan	245
Pinga	128
Kazdağı	217
Bayat	212
Ozansığı	83
Pitecik	174
Kavak (Müdürlük)	250
Koluca Ağıl	340
Yılanöre	187
Karamuş	583
Teknecik	397
Karaçam	358
Zoğoğlu	390
Sernis	766
Sinop (Mutasarrıflık)	3768
Profit Elias (İlyas)	590
Karacaköy	269
Yukarıköy	493
Desisdere	218
Kerze	645
Domuzalan	506
Morza	441
Halası	193
Yarna	221
Tayca	486
Ayandon	203

Tosse	366
Toplam	157078

Görüldüğü gibi Amasya Vilayetinde toplam 157078 Hıristiyan yaşamaktayken bunlardan yalnızca 23000'i sağ kalmıştır. Sağ kalanların ne durumda olduklarıysa aşağıdaki listede belirtilmiştir:

1) Samsun'da sadece 12 yaşın altında erkek çocuklar, kadınların yanısıra 65 yaşını aşmış yaşlı erkekler... 7000 kişi
2) Sinop'ta ve çevresindeki yerleşkelerde kadınların ve çocukların toplam..... 4000 kişi
3) Sürülüp sağ kalanlar..... 2000 kişi
4) Büyük felaket başlamadan yurtdışına gitme şansını yakalayanlar..... 2000 kişi
5) Kıyım başlamadan Samsun-Bafra arasındaki dağlara çıkanlar, yani daha baştan soğuk ve açlık nedeniyle ölüme mahkum olanlar..... 8000 kişi

toplam 23000 kişi

Yani sadece Amasya Vilayeti ve çevresindeki vahşi katliamlar sonunda 157078 kişiden 134078'i yok edilmiştir!

(Ordu kazası)	
Ordu	8750
Vona	)
Teke	)
Cason	)
Fernek	)
Kayabaşı Haydar	)
Alancık	)
Oluklu	)
Artuk	)
Ovacıkur	)
Anduz	)
Aya Antonyus	) 6689
Kök Ömer	)
Tepebağı	)
Çitlikkıran	)
Kızıltuz	)
Kazancılı	)
Elezköy	)
Yenipazar	)
Kızılot	)
Uzun Ali	)
Semen	)
Ahırlı	)
Beyalan	)
Sason	375
Tepemili	67
Çağırlı Yatak	62
Kecilisi	150
(Ünye kazası)	16093

Ünye	3100
Kireçtepe	346
Derebaşı	490
Kıyarız	608
Düzmeşe	583
(Terme Kazası)	21220
Çangerisi	612
Cilar	540
Limandere	560
Çokde	534
(İnebolu Kazası)	23466
İnebolu	269
Bartın	1418
Acıdinon	652
Karaca	367
Askordasyon	170
(Cide Kazası)	26342
Cide	284
(Fatsa Kazası)	
Fatsa	590
Toplam	27216

Kontrol altına alınanların mal varlıkları el konulmuş, sürülmüşler, tecavüze uğramışlar, açlığa mahkum edilmişler ve kılıçtan geçirilerek yok edilmişlerdir. Sürgüne gönderilenler ise soğuk ve açlık nedeniyle ölmüşlerdir.

TRABZON VİLAYETİ VE ÇEVRESİ

(Tirebolu ve kazası)	
Tirebolu	2300
Kiliseporon	135
(Elevi Kazası)	2435
Elevi	1250

(Rizeli Kazası)	3685
Rize	2000
(Akçaabat Kazası)	5685
Platana	1900
Kaleyuna	460
Fiz	472
Karzea	438
Kalliera	238
Struki	513
Mersini	515
Ağrıdı	465
Fisera	330
Frangülandon	122
(Sürmene Kazası)	11688
Kinonissa	2245
Karakuzu	776
Mekzeci	507
Cikoli	1096
Mülkanton	528
Hamurkanton	632
Assu	850
Halaniki	280
(Of Kazası)	18602
Viga	306
Kofika	135
Krisitza	430
Lekka	34
(Trabzon Kazası)	19507
Kiladi	750
Durha	630
Munta	465
Argali	402
Karluki	420
Komera	140

Kula	570
Samaruza	345
Megali (Büyük) Samaruza	660
Otsa	270
Sessera	310
Fantak	170
(Toril Kazası)	
Ve Diğer Yerler	24619
Cemaatler	13815

Toplam, Yekun	38434

Mallarına el konularak sürgün edilmişler, tecavüze uğramış, kılıçtan geçirilerek yok edilmişlerdir. Sürgüne gidenlerin büyük çoğunluğu ise açlık ve soğuk nedeniyle ölmüştür.

GÜMÜŞHANE VİLAYETİ VE ÇEVRESİ

(Torul kazası)	
Koroniksa	575
Nancero	280
Amvırikyon	1380
Fityana	356
Papavram	287
Sarantar	850
Nedcuk	289
Hopsia	570
Goyi	340
Fetikes	1650
Mavrena	249
Akçal	286
Gargena	802
Desmena	380
Simikli	2508
Smripapa	820

Serpisköy	220
Avliyana	798
Adissa	835
Aztaber	420
Mankadyon	387
Deyvarla	248
Cimbrika	359
Riyakyon	450
Paleohorion	285
Haviana	797
Citi	465
Demirciköy	350
Colahana	405
Palayia	380
Murdksani	370
Kanak	)
Kelenton	)
Derena	)
Loncon	)
Almis	)2300
Kaliz	)
Ayanis	)
Simera	)
Ramatanandon	)
Masanandon	)
(Şiran Kazası)	20690
Yukarı Tarsus	950
Aşağı Tarsus	658
Belen	496
Ulu Şeyran	315
Mavrolit	405
Çaul	358
Zimon	398
Cunbatur	185

Papusi	305
Çaputlu	297
Pincandon	155
Duman Oluğu	469
Somki	240
Paroci	204
(Kelkit Kazası)	26125
Tangar	270
Siyon	258
(Tirebolu Kazası)	26653
Karakaya	)
Erseil Maden	)
Akçe Kilise	)
Urudca Maden	)
Devekli	)
Nial	)
Kurtbeli	)
Ada Büyük	)
Adadüzü	)
Karaerik	)
Ağalık Maden	)
Lahana Maden	)
Sakhelva	)
Yağlıdere	)
Hapsa Çayır	)
Manastır	)
Gebe Kilise	)
Çarhrak	)
Yeniköy	)
Meksen	)
Satı Maden	)
Eselli Maden	)
Cimahandon	)
Elevi	)

Cikmen	)	
Rum	)	
Soğukdam	)	
Rakan	)	
Belecik	)	
Bolaklı	)	
Balan	)	
Omalohori	)	
Ormanohori	)	
Liyamlatinon	)	
Livadya	)	
Kara Gökeli	)	
Yirlik Maden	)	
Kızılkaya	)	
Gozonik	)	
Aslancık	)	
(Giresun Kazası)	)	
Kırharman	)	
Armutalan	)	
Kotilya	)	
Ayanni	)	
Cal	)	
Divliz	)	
Keyirez	)	
Kuşkaya	)	
Saraycık	)	
Yolağız	)	
Kasyopi	)	
Divan	)	
Yağmurca Maden	)	35000
Prassari	)	
Dereli	)	
Karalı	)	
Yoma	)	

Kayahisar	)
Meliçli	)
Corleyik	)
Demirciköy	)
Kale Güneyi	)
Kuzviran	)
Tepeköy	)
Pazar Maden	)
Abdalpazarı	)
(Bayburt Kazası)	61653
Halva Maden	350
(Akdağ Maden Kazası)	
Karabir	)
Kullak	)
Halhacı	)
Aktaş	)
Pazatak	)
Çikrizi	)
Gülpınar	)
Datderesi	)
Kayışoğlu	)
Yedişehri	)
Kadıkışla	)
Turgut	)
Uluca	)
Tekeküneği	)
Elmalı	)
Keysseri	)
Kuşkaya	)
Şahindere	)
Evci	)
Çakal	)
Hopuz	)
Dokuz	) 2579

Bahçecik	)
Sakeakaşı	)
Karacören	)
Toplam	64582

Mallarına zorla el konmuş, sürülmüşler, tecavüze uğramışlar, açlık ve soğuktan ölmüşler; kılıçtan geçirilerek öldürülmüşlerdir.

MAÇKA VİLAYETİ VE ÇEVRESİ	
(Torul Kazası)	
İshananton	)
İpapanti	)
Pistofanton	)
Tersanton	)4810
Zurnacıanton	)
Pinatanton	)
Kozlarandon	)
(Maçka Kazası)	)4810
Yananton	279
Daniaha	611
Kostordos	206
Hortokopi	123
Muntandos	205
Sanoya	209
Salınoy Tersa	953
Spilya Havan	402
Gümüşhane ve çevresi	8350
(Yomra Kazası)	16148
Kospidi	1137
Skopya	194
Toplam	17479

Malları ellerinden alınarak yok edilmişlerdir. Sürgüne

gönderilenler açlık ve soğuktan ölmüş diğerleri kılıçtan geçirilerek öldürülmüşlerdir.

ŞEBİNKARAHİSAR VİLAYETİ VE ÇEVRESİ

(Şarki Karahisar kazası)	
Valcana	1510
Trubcu	1058
Hahavla	456
Alisor	889
İsvahan Mahallesi	726
Kalecik	155
Essola	175
Feyleri	807
(Mesudiye Kazası)	5776
Anastos	705
Kamışlı	955
Aliksis	225
Hinciri	550
(Kercene Kazası)	8211
Kadıköy	950
Refahiye	4512
Kondilya	610
Pistur	607
Alacahan	749
Mondolas	550
Mentemeli	450
(Ebeş Kazası)	16684
İnönü	650
Pazarbeli	450
Kızıklı	750
Çamlıkale	450
Dereköy	)
Köytepe	)

Armutçayarı	)
Kayalıkaya	)
Cetura	)2464
Gülali	)
Celep	)
Kayatepe	)
Murassi	)
Ovacık	)
Kurbağı	)
Toplam	21448

Malvarlıklarına el konmuş, sürgüne gönderilmişler, tecavüz, açlık ve soğuktan insanların büyük çoğunluğu ölmüş; diğerleri de kılıçtan geçirilerek yok edilmişler.

KİLİSE VE CEMAAT KAYITLARINA GÖRE KIYIMA UĞRAYAN PONTUS RUMLARINA İLİŞKİN GENEL TABLO

VİLAYETLER	CEMAATLER	KİLİSELER	OKULLAR	KATLEDİLENLER
Amasya	400	603	518	134078
Niksar	95	135	106	27216
Trabzon	70	127	84	38434
Tokat	145	182	152	64582
Maçka	41	53	45	17479
Şebinkadahisar	64	74	55	21448
	815	1134	960	303238

Bu tablodan anlaşılacağı gibi, her yönüyle yaşayan, hayat dolu 815 yerleşim biriminin tamamı yok edilmiştir. 1134 kilise ve 960 okul soygunlar sonucu tamamen boşaltılır ve yakılır. 303238 kişinin tamamı çeşitli işkence yöntemleri uygulanarak, asılarak, yakılarak öldürülmüştür. Sürgüne gönderilenler ise soğuk ve açlıktan birer birer yok oldular. Kavak, Cümbüşhan, Selamelik ve Kızalanda kesimlere şans eseri tanık olanlar gördüklerini ifade etmede zorlanmışlardır. Karaperçin, Tekkeköy ve Merzifon'da Fransız okulu ve çevresinde, Amasya'da tam bir soykırım yapılmıştır. Kemalist ya da İttihatçı Türklerin Rumlara

yaptıkları kötülük ve işkenceler bazı noktalarda 1915'te Ermenilere yapılanlardan bile korkunçtur. Kavak kasabasındaki kıyımdan geriye bir tek yaşlı adam kalmıştı. O da seksen yaşındaydı. Havza'da kadın ve çocukları nehir boyuna sürdüler sonra hepsini öldürüp nehire attılar.

1921 HAZİRAN, TEMMUZ VE AĞUSTOS AYLARINDA PONTUSLU RUMLARA YÖNELİK TÜRK ZULÜMLERİNE DAİR BİRKAÇ KISA NOT

Trabzon–Sürmene–Rize

1911 Temmuz'unda, 16 ila 50 yaş arasındaki hemen tüm erkek nüfusu sürgün edildi. Yolculukları sırasında çoğu boğazlandı.

Tirebolu–Giresun Bulancak-Ordu

Kan içiciliğiyle ünlü Osman Ağa, ahalinin ileri gelenlerinin büyük kısmını öldürdükten ve servetlerine el koyduktan sonra, Temmuz ayı boyunca erkek nüfusu Harput, Mamuret-ül Aziz ve Elbistan'a sürüp güzel kadınları çete mensuplarıyla paylaştı. Bu talihsiz insanların çoğu caddelerden geçirilerek dağlara gönderildiler. Çırılçıplak bırakılan kadınlar ve çocuklar açlıktan öldüler.

Tirebolulu 2500 Rum'dan sadece iki yüz kadın ve çocuk ve Giresunlu 14,000 Rum'dan da sadece 4000 kadın ve çocuk hala hayatta.

Osman Ağa tarafından istila edilen Fatsa ve Ünye sancakları da aynı mezalimlerden acı çekmiştir.

Samsun-Bafra Sancağı

Bu kazada imha eylemi çok daha sistematik ve çok daha zalimane gerçekleştirildi. Erkek nüfus beş kafile halinde tehcir edilmiş olup ilk kafile 2000, ikincisi 1901, üçüncüsü 2000 civarında ve dördüncüyle beşincisi 500 ve 620 kişiydi. Bu kafileler Samsun'dan 8 saat mesafedeki Kavak kasabası yakınlarındaki bir tepeden aşağı inerlerken, Türk refakatçiler ansızın ateş açtılar ve böylelikle birinci kafileden 330, ikinci kafileden 660 erkek öldü. Diğer kafilelerin kayıpları hala bilinmiyor. Her şeylerini kaybeden, hatta giysileri bile alınan hayatta kalanlar, adeta hayalete dönmüş halde Malatya, Harput, Mamuret-ül Aziz ve Elbistan'a sürüldüler.

Samsun'dan dört saat mesafedeki Çakallı köyü'nde Osman Ağa (erkekleri önceden tehcir edilmiş bulunan) kadm ve çocukların köydeki bazı evlere kapatılmasını emretti; orada da canlı canlı yakıldılar.

Kavak köyünde de aynı suçları işledi; seksen yaşmda bir yaşlı kurtuldu.

Havza'da kadm ve çocukların hepsini nehrin kıyılarına götürttü, katlettirip nehre attırdı.

Bu bölgede bulunan tüm Yunan köyleri kül olmuştu. On sekiz tane yeni gelin ve genç kız Osmanağa denilen bir haydut ve adamları tarafından kaçırıldı. Günlerce, gecelerce tecavüz edildikten sonra zorla bir eve sokulup evle birlikte canlı canlı yakıldılar.

Merzifon'da Osmanağa ve arkadaşları, Rum ve Ermeni mahallelerini ateşe verdi. Mahallelerde yaşayanlar evlerinden çılgın gibi fırlayıp kaçmaya çalışıyorlar ancak ya acımasızca öldürülüyorlar ya da silah zoruyla yanan evlere geri sokuluyorlardı. Bu vahşi uygulamada kadm, kız, yaşlı genç ya da çocuk ayırımı yapılmıyordu. Amaç herkesi yok etmekti. Bu felaketten sağ kurtulabilenleri bekleyen ise açlık, salgın

hastalık ve ölümdü. Samsun civarında da görüntü aynıydı. Yani tüm köyler yakılmış, yıkılmış kül edilmişti. Rumların malları çalınmış, genç kızlar, genç erkekler alçakca tecavüzlere uğramış ve dağlara doğru sürülmüş-lerdi. İnsanların bir kısmı ise bu vahşi Türklerin eline düşmektense intihar etmeyi yeğlemişlerdi. Bu nedenle pek çok ebeveyn kendi öz kızlarını ve çocuklarını elleriyle öldürmüşlerdir.

Bafra'da, her erkekten 50-200 lira alındıktan sonra, erkek nüfusu sürdüler ve kasaba yakınlarında bir hafta içinde 200'ünü katlettiler. Sürgün tamamlandıktan sonra askerler, Türk köylülerle birlikte Rumların ev ve işyerlerini talan ettiler. Soygun birkaç gün sürdü. Katliamdan kaçan kadın ve çocukların ekmekleri bile yoktu. Hastalık ve açlık toptan imhayı tamamladı. Samsun civarındaki Rum köyleri yakıp yıkıldı; Rumların servetleri talan edildi, bakire kızların ve oğlan çocuklarının ırzına geçildi ve dağlara sürüldüler. Çoğu, Türklerin eline düşmektense intihar etti. Çoğu anne-baba, aynı nedenle, çocuklarını öldürdü.

Bu veriler görgü tanıklarının anlattıkları doğrultusunda, Atina'daki Pontus Kurulu tarafından hazırlanmıştır.

Atina, 17 Ekim, 1921

YUKARIDAKİ NOTLARA YAPILAN BAZI EKLER:

Pontus toplumunun sistematik yok edilmesi eylemi hala sürmektedir.

Samsun'a 27 km uzaklıkta bulunan Alaçam adlı küçük yerleşkede bulunan 1600 kadın ve çocuk yörenin içlerine doğru sürülmüştü. Alaçam'a 127 km uzaklıktaki Boyabat'a büyük zorluklarla ulaşmışlardı. Çoğu hastalık ve işkence, sonucu ölmüştü. Güzel genç kızlar ve kadınlar topluluğa eşlik etmekle görevli polislerin saldırısına uğruyor ve topluluk önünde ırzlarına geçiliyordu. Bu topluluğun gideceği yer, Ankara'ya 120 km mesafedeki Osmancık'tı.

Açlıktan Ölenler

Hapis cezasıyla gözleri korkutulan çevre halkının, sürgün edilenlere ne olursa olsun ekmek vermeleri ya da satmaları yasaklanmıştı. Yani bu zavallılar aç bırakılarak ölüme mahkum ediliyorlardı. Köy sokaklarında dileniyorlar ve Türklerin vicdanlarını yumuşatmaya çalışıyorlardı. Türklere gelince, bu zavallı insanların birer birer öldüklerini izlemek onlara büyük zevk veriyordu. Kurbanlarının ölümü onlar için bir tür tatmindi sanki.

Bafra'da bir yetimhanede açlıktan ölen 17 yetimin cesetleri ortalıkta bırakılmıştı. Bir süre sonra cesetler kokuş-

maya ve çürümeye başladı. Koku dayanılmaz boyutlara ulaşınca Türk yetkililer bir çukur kazılıp hepsinin birden o çukura atılmasını emrettiler ama yine Rumlara bilinçli saygısızlık etmek adına bu toplu mezarı Rum mezarlığının ortasına kazdılar. Yol kenarlarında onlarca küçük çocuk cesedi, boyunlarına ip geçirilerek birbirlerine bağlanmış vaziyette bırakılmıştı.

Atina, 25 Eylül 1921

BAFRA KATLİAMINDAN KAÇAN VE TRAKYA'DA, SAĞ KURTULMAYI BAŞARAN 100 KİŞİ İLE BİRLİKTE YUNANİSTAN'A GİDEN BİR GEMİYE BİNEN BİR GÖRGÜ TANIĞININ İFADELERİ IŞIĞINDA BAFRA TRAJEDİSİ

5 Temmuz 1921'de Müslüman köylülerden oluşan 10. 000 kişilik bir grup, Müslüman köylülerin de katılımıyla, Bafra'da Rum köylerine saldırmaya başladılar. Daha sonra bu saldırılar inanılmaz boyutlara ulaştı.

Bu olayları asıl başlangıcı aynı yılın 5 Haziran'ına uzanır. Rumlara ateş ederek öldürmeler, yargısız infaz ederek Rumları asmak, evlerini soymak, ateşe vermek hiç durmadan ve artarak sürüyordu. Bu süre zarfında Rum köyleri tanınmaz hale geliyordu. Yani yıkıntılara dönüşüyorlardı...

Bu olaylar sırasında çok az sayıda insan vahşi Türklerin acımasız uygulamalarından sağ kur-tulabilmiştir. 250 kişinin yaşadığı bir Rum köyü olan Mumlu (Bafra'ya üç saat uzaklıkta)halkı acımasızca kurşunlanmıştır. Zigaloğlu adlı kişinin evinde yaşayan insanlara da aynı şekilde önce ateş edilmiş sonra, hepsi evle beraber yakılmıştır. Sürmeli, Akköy, Kızılgöl, Ada (Samsun bölgesi) da Mumlu ile aynı kaderi paylaştı. Bazen yapılan vahşetler karşısında Türk askerlerden bayılanlar oluyordu ama hemen komutanları tarafından yeniden, kaldıkları yerden görevlerine devam et-

meleri isteniyordu. Bu felaketten şans eseri sağ kurtulabilen bazı Rum köylüler delirdiler ve Bafra sokaklarında perişan öldüler. Bafralılar bu zavallılara yardım etmekten acizlerdi çünkü onları da aynı kader beklediğinden, onlar da kendilerini kurtarma çabasındaydı. Hükümet bu olan bitenlere son derece duyarsızdı. Bafra Vali muavini Cemil Bey'e (başarılı olursa!!) büyük araziler vaad edilmişti. Cemil Bey ise; Bafralıları 'Sizleri hiçbir tehlike beklemiyor,' sözleriyle kandırıyordu. Her zaman olduğu gibi işler tam tersi oldu ve Türklerin onursuz oldukları bir kez daha ortaya çıktı.

BAFRALILARIN SÜRÜLMESİ

1921 yılının Haziran 5-18 tarihleri arasında kalan zamanda bir Cumartesi sabahı, Bafra şehrinin etrafı, silahlanmış Bafralı Türkler, Lazlar, Arnavutlar ve jandarma kuvvetleri tarafından kuşatıldı. Daha sonra aniden hızlı bir şekilde Hıristiyanların bulunduğu bölgeye saldırdılar ve ailelerin erkeklerini yakaladılar. Onları esir aldıktan sonra da polisler ve devletin adamları evleri yerle bir ettiler. Bu olaylar sırasında Rum kadınlarının gösterdikleri cesaretin boyutları sözcüklerle anlatılamaz. Saklanmayı başarabilen erkeklerin yerlerini öğrenmek için kendilerine uygulanan her türden işkenceye dayanarak ölmek pahasına kocalarının giz-lendiği yeri söylemediler. Bu arada erkeklerden bir kısmı da komşuları tarafından korunmuş, gizlenmişti. Bu sayede, az sayıda da olsa bazı erkekler Türk polisinden kurtulmuştu. Yakalanan bahtsızların bir bölümü ise kilisenin avlusuna götürülerek kurşunlanmış. geriye kalanlar da çırılçıplak soyularak nehrin öte yanına götürülmüşler, orada aç bırakılarak ölüme terk edilmişlerdir. 535 kişiden oluşan bir başka erkek grubu ise sırt sırta bağlanarak Elezli köyünün Suludere mevkiine götürülerek oradaki kiliseye

hapsedilmişlerdir. Bu hapsedilenler arasında din adamları ve yörenin ileri gelenlerinden Murat Celeplioğlu ile Basid Karasavoğlu da bulunu-yordu. Kilisenin anahtarları Bafra vali yardımcısına teslim edilmedi!Bu arada Nevrisin Mehmet ve Tiralızade Mehmet adlı kişiler üstlerinden aldıkları emir doğrultusunda tepeden tırnağa silahlanarak kiliseyi kuşattılar. İlk iş olarak esirleri soydular yani 'anadan doğma' hale getirdi-ler sonra da değerli eşyalarına el koydular. Kilisenin ana giriş kapısında yedi tane rahibin kafa-sını balta ile uçurarak öldürdüler. Papayanni adlı bir diğer rahibin, kendisini bekleyen kaderi bilerek gerçekleştirdiği cenaze töreni, herhalde insanlık tarihinin en trajik cenaze törenidir. Yedi rahibin katledilmesinin ardından, bu silahlı kişiler, kilisenin duvarlarına tırmanıp avludakilere ateş açtılar, öldüremediklerini ise içeri girip süngülediler ya da balta ile başlarını kestiler. Nikola Yordanoğlu adlı şehit, balta ya da süngü ile öldürülmek yerine ateş edilerek öldürülebilmek için cebindeki son parayı katillere vermeyi teklif etti. Yukarıda yazılanları muci-zevi şekilde yaralı olarak kaçmayı başararak Yunanlıların gizlendiği Canik dağına ulaşmayı başaran bir kurban tarafından yazılmıştır.

İKİNCİ KAFİLE

500 Bafralı Rumdan oluşan bu ikinci grubun içinde Jorj Kuzlu ve Kiryako Solomonoğlu adlı o günlerin ünlü iki tüccarı da vardı. Bay Kuzlu, kafası kesilerek öldürüldü ve kesik baş vali yardımcısına götürüldü. Geri kalanların tümü Selamelik köyünün kilisesinde önce kurşunlandılar sonra da yakıldılar. Bu rapor, olaydan tesadüfen kurtulup kaçmayı başaran tanıklar tarafından hazırlanmıştır. Aynı günlerde diğer yandan da evler hızla tahrip ediliyor ve içerde gizlenen olup olmadığı araştırılıyordu. Aslında gizlenenlerden yakalananlar paniğe ka-pıldıkları için katillerin eline düşü-

yordu. Vali yardımcısı durmadan gizlenenlerin derhal ortaya çıkmasını ve otoritelere teslim olmalarını emrediyordu ama neyse ki bu erkeklerden bazıları yine de geceleri gizlice kaçıp, Nepyen dağmdakilerin yanına ulaşmayı başardı. Ne yazık ki bunların bir kısmı akıllarını yitirmişti. Tabii bu kaçışlar sırasında pek çok erkek öldürüldü.

Nepyenlilerin yardımı ile 500 kadar kadın ve çocuk kurtulmuştur. İşlerin birden değişmesi kar-şısında(yani kurtulanların varlığından haber alınca!!) Vali, erkekler konusunda yeni bir plan geliştirmeye karar verdi:Erkeklere askerlik görevi çağrısında bulunacak, gençleri alıkoyup di-ğerlerini sürgüne gönderecekti. Yaşları 15-35 arasındaki 500 civarında genç erkek bu tuzağa düşerek askeri makama teslim oldu. Tabii hemen tutuklandılar. Görüntülerini beğenmediklerini ise sürgüne gönderdiler. İşte bu grup da üçüncü kafiyeyi oluşturdu. Sürgüne gönderilen ve 680 kişiden oluşan bir grupta ise Bafra'nın ileri gelenlerinden olan şu isimler bulunuyordu:

Banker Demostenes Dilmitoğlu, Abraham Mavrides, Pantelakis Azoğlu, Aristides Hacı Savaş vs. vs. Bu insanların büyük çoğunluğu tüccarlardan oluşuyordu. Kurban edildikleri yer ise Ko-casu köyünün kilisesiydi. Bu üçüncü kafileden hiç kurtulan olmadığı için hangi yöntemle öldürüldükleri bilinmiyor.

DÖRDÜNCÜ KAFİLE

Bu son grup sadece 35 kişiden oluşmuştu ve aralarında Anastasios Azoğlu ile Konstantin Azoğlu adlı tüccarlar bulunuyordu. Kendilerine Maraşm Elbistan adlı bölgesine sürülecekleri söylendi ancak oraya sağsalim varacakları konusunda da garanti verildi. Türklerin neden verdikleri sözü tutmayıp ikiyüzlülük ettikleri ve kana susamış bir şeklilde

tüm Rum toplumunu yok ettiği hiçbir zaman anlaşılamamıştır.

Rum halkının ortadan kaldırılmasından sonra Türkleri vahşetinin boyutları büyümüş ve acımasızca Ermenilere saldırmaya başlamışlardır. Avrupa savaşlarla uğraşırken ruhları kana susamış olan Türkler planlı bir şekilde yok etme işlemlerini sürdürdüler.

Erkeklerin yok edilmesi, sözcüklerle tarif edilemeyecek vahşetlerle bitirildikten sonra bu kez kadınlara ve çocuklara yöneldiler. Ne tür hainlikler ve vahşetler yaptıklarını tekrar anlatmaya gerek yok. Yalnız şunu söylemeliyizki, kendilerinden (yani aynı dinden) olmayana karşı kin duyuyorlardı. Karşılarındaki bu insanları yok etmek içinse akla gelmeyecek yöntemler geliştiriyorlardı. Bafra kiliselerinde yaklaşık 1000-1500 kadın ve çocuk öldürüldü. Tabii öldür-meden önce bu insanları aç susuz bıraktıklarını biliyoruz. Birkaç parça yiyecek elde edebil-mek için insanlar evlerinden, mallarından vazgeçtiler. Yine de kendilerini bekleyen sondan kurtulamadılar. Akıllarına esti, içlerinden bir grubu hayvan güder gibi Kastamonu'ya sürdüler. Türkler insanları kılıçtan geçirmek için yağmurlu günleri tercih ediyorlardı.

Yapılanları özetlersek; mallara zorla el koymak, kılıçtan geçirme, insanlık dışı işkenceler, kadınların ve çocukların sürgüne gönderilmeleri, akla gelemeyecek her türlü 'ortadan yok etme' yöntemleriyle Bafra ve çevresindeki Rum halkı yok edilmiştir.

Bafra ileri gelenlerinden John Dilmitoğlu, Trakya'ya kaçmayı başarmıştır.

13 Ekim 1921 Atina

PONTUS'UN ÜNYE'SİNDEKİ TRAJEDİK OLAYLAR

Görkemli Bafra kentinin imhasının tamamlanmasından sonra Türkler yağmalarını sürdürdüler.

Eylül 1921'de Mustafa Kemal'in güruhları Ünye'nin neredeyse tüm erkek nüfusunu katlettiler. Bu kıyımdan kaçmayı başarabilen erkekler zulüm, soğuk hava ve yiyeceksizlik yüzünden önünde sonunda ölecekleri dağlara kaçtılar.

Türk jandarmalar gizlendikleri mağaralardan çıkmaya zorlamak için ormanı ateşe verdiler.

Resmi makamlarca örgütlenen bu katliam sonucunda Mustafa Kemal'ini kalan çocuk ve kadınların tehcir emri yerine getirilmiş oldu. Kadınlar kendilerini bekleyen kaderin farkındaydılar ve ünlü zorba Osman Ağa'nın eline düşmektense Giresunlu bakireler gibi intiharı tercih ettiler. Küçük oğullarını bağırlarına basarak deniz kıyısındaki bir kayalığa tırmandılar ve kendilerini uçurumdan attılar.

Pontus Merkez Komitesi
Paparigopoulo Street 15

Atina 1 Aralık 1921.

SAMSUN'DA YAYINLANAN 25 EYLÜL 1921 TARİHLİ TÜRKÇE "EŞALİ" GAZETESİNDEN ALINMIŞ LİSTE.

Ölüme mahkum edilip infazı gerçekleştirilenler:

Bazilyos Papadopulos, gazeteci
Elefter Tersimanoğlu, tüccar
K. Konstantinides, reji görevlisi
Loreantios Taşcıoğlu
Aleks Karalamboğlu
Haralambosoğlu Gergi(Bafra)
Greg Gregoriades, tüccar
Aleks İştigaroğlu, tüccar
Teolog Dimitriades, eczacı
Teajen Enfiyecioğlu, tüccar
Krist Kristoforides, eczacı
Sabbas Antonoğlu, tüccar
İlyas Panayotoğlu
Teodor Cankoğlu
Karpaseriroğlu
Panayotis Kandelanaptis
Kostantin Papazoğlu, sigortacı
Perikles Nikolaides, tüccar
Platon Yelkencioğlu

Sokrat Skonderoğlu
Temistokles Antonoğlu
Jorj Piroğlu
Nikolas Teoloğlu
Hacis Sinekoğlu
Kostantin Hacis Karalamboğlu
Kostantin Sinekoğlu, ziraatçı
Kristos Jeoroğlu, kahvehane sahibi
Stavros Kuzumcuoğlu
Dimitri Aleksiades, tüccar
Temistokles Ksityas
Sofokles Antavaloğlu, bankacı
Haralambos Panteloğlu, tüccar
Paris Şamlacis, doktor
Jorj İsavuzoğlu, tüccar
Jorj Savaoğlu
P. Papadopulos, Osmanlı Bankası müdürü
Jorj Yelkencioğlu, tüccar
Şaral Gregoriades, doktor
Pol Rafaeloğlu, doktor
Nikol Yordanoğlu, reji görevlisi
Jan Burdenoğlu, tüccar
Anestis Melides, tüccar
Jan Antavaloğlu
Antuan Hacı-Antonoğlu, tüccar
Anastas Çetecioğlu
Dimitri Papazoğlu, doktor
Antuan Cinoğlu
Pantelis Arzoğlu, tüccar
Yordan Katemcioğlu

Gıyabında ölüme mahkum edilenler

Teodor Arzoğlu, eski bakan

Simeon İştikaroğlu, tüccar
Paraskevyas Yelkencioğlu
Demosten Lazarides, tüccar
Atanas Bravos, doktor
Jorj Bekyaris, başkent yönetiminde görevli
Pol Sumcuoğlu, profesör
Aşil Ataktides, sekreter
Aleks Patzalides
Amas Germanos, Patrik
Teologos Mihailides, tüccar
Ektor Değirmencioğlu , tüccar
Jan Zaharopulos
Paul Pavlides

15 yıl zorunlu çalışmaya mahkum edilenler

Greguar, reji muhasebecisi
Simeon Pavlides, avukat
Basil Maratanglis, cezaevinde öldü
Blias Charitides, eczacı
Georges Haci Antonoğlu
Lazare Sabuloğlu
Stavros Arzumamuloğlu

Cezaevinde ölenler

Zilon Evthemios, piskopos
Andr. Kollaros
Pantelis, vilayet katibi

Amasya'da ölüme mahkum edilip infaz edilenler 8 Eylül 1921

Charalampe Tacaloi

Kuyumcuoğlu
Theocharidis
Youvanaki
Georgi
Lambrianos
Anastage
Symeonaki
Symeon Ananiadis
Paul Panaoğlu
Lazare Terzioğlu
Horhoroğlu
P. Ovitaoğlu
Stavros Higalas
Vassiloğlu
Philippe Theophilidis
Isaak Tokatlıoğlu
Treophilidis
Loidas
Georgias Papamaroğlu
Konstantin Minaoğlu
Savas Polikronoğlu
Minas Yanioğlu
Stavros Totikoğlu
Christos Yaneoğlu
Hercule Telnayoğlu
Jean Yorgioğlu
Anesti Kirakoğlu
Constantin Nikoloğlu
Jourdain Lefteroğlu
An. Konstantinoğlu
Mustache Michailoğlu
Christos Hacioğlu
Photas Lazareoğlu
Hacı Dimitri Yaneoğlu

Georges
Basile Anastasoğlu
Dimit Yaneoğlu
Philippe'nin oğlu
Hampo Constantinoğlu
Kyriaco Lazaroğlu
Jean Dimitroğlu
Pericles Papailialoğlu
Charilaos İliaoğlu
Basil Kyriacoğlu
Savas Timoğlu
Elie Yaroğlu
Georges Constantinoğlu
David Kyriacoğlu
Kyriaco Yaneoğlu
Emanet Savaoğlu
Sava Constantinoğlu
Paul Vassiloğlu
Georges Uzun Savaoğlu
Eftimios Aliacozoğlu
Christos Aliacozoğlu
Georges Carassavaoğlu
Josephe Constantinoğlu
Anesti Hacıoğlu
Eustache Constantinoğlu
Athanasse Totoroğlu
Anesti Michailoğlu
Panicaoğlu
Yani Panagiotoğlu
İoakim Savvaoğlu
Emmanuel Hacioğlu
Paras Savaoğlu
Christos Pavlosoğlu
Georges Stavrosoğlu

Stavri Lefteroğlu
Theodore Lefteroğlu
Georgesoğlu
İstil
Christo İliaoğlu
Panagiote Pavioğlu
Kyriaco Tororoğlu
Youvan Yanioğlu
Benjamin Caloudioğlu
Lazare Cabriloğlu
Gabriel'in oğlu
Cyriaco Simonoğlu
Theogon Kiryaoğlu
Stavros Yordanoğlu
Georica Dimitroğlu
Ermeniler
Mikirdiç Topaçoğlu
Nişan Kirkoroğlu
Avedis Garapetoğlu

SAMSUN'DA YAYINLANAN 4 EKİM 1921 TARİHLİ TÜRKÇE "*EŞALİ*" GAZETESİNDEN ALINMIŞ LİSTE.

Ölüme mahkum edilip infazı gerçekleştirilenler:

1) Matyö Kofides, Osmanlı hükümeti parlamentosunun eski bakanlarından.
2) Nikolas Kaptanides, Trabzon "*Epohi*" gazetesinin sahibi.
3) Aleks Akritides, sanayici.
4) Jorj Teodoru, Giresun'da toptancı.
5) Jurden, Kaptan Yani'nin oğlu, Giresun'da toptancı.
6) Jan Konstantinu
7) Jorj Pavlu
8) Spiros, Kaptan Yani'nin oğlu, şehir yönetimi sekreteri.
9) Abraam Tokatlidis, Ordu'da toptancı.
10) Epaminondas, Ordulu Hacı Gregoryun'un oğlu.

Gıyabında ölüme mahkum edilenler:

1) Trabzon Metropoliti Monsenyör Krisantos
2) Neosezar (Yenisezar) Metropoliti Monsenyör Polikarpos
3) Tokat Metropoliti Monsenyör Lavrentyos

4) C. Konstantinides, Giresunlu(daha sonra) Marsilya'da banker
5) Aristod G. Neofitos, Giresun'da gazeteci
6) Mişel Mavrides, Giresun'da toptancı
7) Pelopidas Kuridis
8) Şar. Hacı Elefteriadis
9) Aristid Delikaris
10) Konstantin Atmacidis
11) Leonidas Yassonidis
12) Nikolas Yassonidis
13) Leonidas Atmacidis
14) Savas Mihailoğlu
15) Jorj
16) Jorj Galevopulos
17) Jan Elefteriadis Giresunlu
18) Teodor Amirzoğlu
19) Dr. Şaralamp Ordu'lu
20) Şekeryadis, Ordu Osmanlı Bankası müdürü
21) Temistokles Pastiadis
22) Pol Mavridis
23) Papa Teodor, Patrik yardımcısı
24) Konstantin, Papa Teodorun oğlu
25) Mişel Galinos doktor.
26) Papa Yoahim, Ayva'lı Apolloniades papazı

Pontus merkez konseyi yayınıdır

Ekümenik Patrikhane

KARA KİTAP

Mütareke'den 1920 Sonuna Kadar Türkiye'deki Rum Halkının Çektiği Acılar

Çeviren: Adnan Köymen

PONTUS'TAKİ RUM NÜFUSUN ŞAHADETLERİ

1914–1918 Birinci Dünya Savaşı'nm sona ermesinden sonra, Almanya ve diğer İttifak Güçlerinin yanında yer alan ve (Yunanistan'ın da dahil olduğu) İtilaf devletleri tarafından yenilen Türkiye, 1918 Ekim'inde, Mütareke imzalayan ilk ülke idi. Mütarekenin imzalanmasıyla, 1920 yılı sonlarında bu kitabın yayınlanması arasındaki sürede, yani yaklaşık 2 yıl içinde, yalnızca bu kitapta anlatılan bazı Piskoposluk bölgelerinde zalimce katledilen Türkiye'nin Rum Hıristiyan vatandaşlarının sayısı, mevcut kayıtlara göre 2, 500'den fazlaydı. Türk merkezi otoriteleri tarafından kararlaştırılmış, planlanmış ve yönetilmiş olan bu vahşi eylemler, Türklerin kontrolü altındaki toprakları Müslüman olmayan vatandaşlardan temizlemeyi hedefliyordu. Bu vahşi katliamlar bir soykırım oluşturuyordu ve 1890–1914 yılları arasında Türklerin idaresindeki bölgelerde sistemli bir şekilde, "Türkiye Türklerindir" doktrinine uygun olarak, tekrar tekrar işlendi. Bu suçları işleyenler daima iz bırakmamak ve suçlayıcı kanıtları örtbas etmek için çok dikkatli davrandıklarından, sistemli bir şekilde yok edilen Hıristiyan vatandaşların sayısının çok daha fazla olduğu kesindir. 1920'de ilk önce Yunanca basılan bu kitap, Bölüm A'da, yukarıda belirtilen 2 yıl içerisinde Pontus'un çeşitli Metropolitliklerindeki soykırım kurbanlarına ait münferit olayları

anlatmaktadır; Bölüm B'de, Orta ve Batı Anadolu'daki kurbanları ve Bölüm C'de, Doğu Trakya'daki kurbanları anlatmaktadır. Türklerin idaresi altındaki diğer bölgelerdeki benzer vahşi eylemlerden doğan kayıplar, bu kitaba dahil edilmemiştir. Türkiye'de meydana gelen ve yalnızca 1914–1918 yılları arasında değil, Mütarekeden sonra da devam eden bu vahşet karşısında, Müttefikler, Hıristiyanları korumak üzere 1919 Nisanında, Yunan Ordu birliklerini İzmir'e çıkartmaya karar verdiler. Çıkartma, 1919 yılı Mayıs ayının ilk günlerinde yapıldı. Ancak, Hıristiyanlara yapılan zulüm devam etti.

GİRİŞ

Mütarekenin imzalanmasından sonra, Doğu'daki Hıristiyan dünyası, acılarının sona ereceğine inanıyordu; nihayet zalimin ellerine sonsuza kadar pranga vurulmuştu; caninin ölüm saçan hançeri ve korkunç palası artık kınına sokulmuştu; kısaca, gerçek özgürlük rüzgarı herkesin saçlarını okşayacaktı.

Fakat yanılıyorlardı! Bir ulusun, asırlar boyunca oluşan ve belirginleşen yaşam biçimi ve genel karakterinin birdenbire değiştirilemeyeceğini bir an için unutmuşlardı. Türk ulusu, Mütareke öncesindeki niteliğini korumuş ve uzun bir süre de aym kalacağa benzemektedir. Bu iddianın kanıtı, ister sivil ister hükümet yetkilisi olsun, Türklerin, Mütarekeden bugüne kadar, yağmalayarak, işkence ederek, yaralayarak, canlı canlı yakarak kadm ve çocukları, yaşlı insanları topluca katlederek, daha düne kadar gelişmiş ve zengin durumdaki Hıristiyan topluluklarını mezarlığa çevirerek işledikleri korkunç vahşetlere dayanmaktadır. Türkler, ne Mütareke belgesindeki imzalarına, ne de Müttefiklerin askeri birliklerinin mevcudiyetine ve tüm uygar dünyanın kendilerine karşı evrensel çığlığına saygı göstermeksizin işlediler bu canice suçları.

Nisan 1919'da basılmış olan, Balkan Savaşı'ndan Mütarekeye kadar Türkiye'deki Rum halkının katlandığı acı ve

zulümleri anlatan kitapların ikincisi olan bu Kara Kitap'ın okuyucuları, kuşkusuz korkuyla titreyip, aynı gaddarlığın, ister sıradan Türkler isterse de Kemalist liderler olsun, zalimlerin kana susamış içgüdülerinde hâlâ devam ettiğini görerek infiale kapılacaklardır. Okuyucu kuşkusuz, Anadolu'nun iç kesimleriyle iletişimin aksaması nedeniyle, Kemalistlerin yönetimindeki bölgelerde bulunan Piskopos ve Cemaatlerin, Hıristiyanların çekmekte oldukları acıları Patrikhaneye bildiremedikleri gerçeğini dikkate alarak, hâlâ Anadolu'da yaşamakta olan Hıristiyanların kaderine ilişkin olarak, Ulusal Merkezi Otoritemizin, en kötü durumları bekleyerek duyduğu endişe ve korkulara hak verecektir.

Tüm kalbimizle bu korkuların asılsız çıkmasını ümit ediyoruz. Fakat böyle bir durumda bile, Patrikhane'ye resmen rapor edilen suçlar, vahşi içgüdülerinin hakim olduğu ve herkesin iyi bildiği bir karaktere sahip olan Türklerin hiçbir şekilde ilerleme yönünde bir yola girmeyecekleri ve diğerleri için bir paradigma oluşturamayacakları gerçeğini bir kez daha doğrulamaktadır.

AMASYA VİLAYETİ

Burada anlatılacak olan ve bu kilise bölgesinde, Mütarekenin imzalanmasından sonra meydana gelen gaddarlıklar, vilayetlerin yönetiminde herhangi bir değişiklik olmadığım ve yerel zalimlerin, gerçek bir şehadet yaşamış olan Rum Ortodoks nüfusun son kalıntılarının da tamamen imhasına yönelik şeytanca eylemlerine devam ederek, daha önceden mevcut olan kaosu daha da büyüttüklerini kanıtlamaktadır.

Mütarekenin ilk günlerinde Türk birlikleri Futucak köyüne girerek bir çok evi yağmalamış ve aynı zamanda Papaz Papa Lazaros'u kilisenin içerisinde öldürmüştür.

Ve yine, iki yıl önce Bafra Kaymakamı iken ilçeyi ateşe vererek tamamen yok eden şimdiki Çarşamba Kaymakamı Ali Galip, bir kıta asker ve jandarmaların başında Kazancıoğlu köyüne gitmiş ve orada Theodore I. Polatoğlu, Eustache Karagözoğlu, Jean Savva Karagözoğlu ve Yovanaki Karagözoğlu'nu öldürmüştür. Bu kişilerin asker kaçağı oldukları bahanesiyle jandarmalar, başlarını keserek Kaymakama götürmüşlerdir. Kesik başların yaşlı kişiler ve küçük çocuklara ait olduklarını görmesine rağmen Kaymakam, jandarmaları cezalandırmak yerine, "Çok iyi yaptınız çocuklarım, görevinizi bu şekilde yerine getirmelisiniz" diyerek cinayetleri ödüllendirmiştir. Bu cesaretlendirmeden sonra jandarmalar kadınlara saldırmış ve birçok genç kıza

ve 56 kadar evli kadına tecavüz ederek canice içgüdülerini tatmin etmişlerdir. Bu cinayetleri protesto edenlere Kaymakam şu cevabı vermiştir: "İyi yapmışlar! Siz gavurların hak ettiği davranış budur".

Kavak köyünde, savaş sırasında Hükümet tarafından başıbozuk birliklerin başına geçirilen Ekrem adlı bir Türk, bütün çevre köyleri talan etmiş, istediğini katletmiş, askerlik görevini yapmak istemeyenleri her ay ağır vergiler ödemeye zorlamıştır. Böyle davranarak, kaçakların çoğalmasına katkıda bulunmuş ve çevirdiği bu entrika sayesinde fazlasıyla zengin olmuştur. Bundan başka, Müdür ve yardımcıları Mehmet Pehlivan ve Necip'le birlikte, alenen Rumlara ait hayvanları ve diğer malları çalıyorlardı; Rum kadınlarını tutuklayıp haremine kapatıp, kendi hayvani içgüdülerini tatmin ettikten sonra serbest bırakarak, o bölgede dehşet saçıyordu. Adamlarından bazılarını silahlandırarak sivilleştirme görevine devam etmesi için bu despota, resmi olmayan emirler verilmişti.

Bafra ilçesinde, Müslüman Arnavutlar, o zamanlar Hıristiyanlar tarafından boşaltılmış olan köylere yerleşmişlerdi. Bir gün bu köyleri terk etmeye zorlanacaklarını düşünerek tarlaları ekilmeden bıraktılar, evleri yıkarak çıkan kereste leri civardaki Türk köylerinde sattılar. Geriye dönen Rumlar, yalnızca çalınmış mallarını, eşya ve hayvanlarını geri alamamakla kalmadılar, tepeden tırnağa kadar silahlı olan bu Müslüman Arnavutlar tarafından ölümle tehdit edildiklerinden, köylerinin yakınına bile gitmeye cesaret edemediler. Yanında oğlu Savva ve yeğeni Manoli ile birlikte kendi köyleri Sürmeli'ye gitmekte olan Jean Kavaklıoğlu bu şekilde katledildiler. Kaytalaba köyünden Anastas Savoğlu, Poturlu ve Köseli köyleri arasında, Haralambos Papayorgoğlu ise, Kınalıbaba ve Çirikler köyleri arasında öldürüldüler. Diğer bir çok kişi benzer şekilde katledildi. Bafra Kaymakamı olan baş haydut Arnavut Hakkı'nın ko-

ruması altında bu Arnavutlar, çevreye dehşet salmak ve ahaliyi dağlara doğru kaçmaya zorlamak için geceleri evlerin pencerelerine ateş ediyorlardı.

Nevien ilçesinde de benzer şeyler olmaktaydı. Aralık ayının ortalarında, Kapıkaya'dan Panayoti Tontonoğlu ve 5 kadın, evlerine dönerken, Sarpın köyünden Türkler tarafından öldürüldüler.

Aynı ayda, Vezirköprü'den köyleri Kapıkaya'ya dönmekte olan Avraam Peftouloun, Totoroğlu ve Panayoti Constantine Emanet, Sarpın'lı Türkler olan Hacı Karahamdi ve Kel Danacıoğlu tarafından öldürüldüler.

Yine aynı ayda, Kuzalan'dan (Bafra) Constantine Çolak, Vezirköprü yakınındaki Kirleyen köyünden Türkler tarafından öldürüldü. Aynı tarihlerde, iç bölgeden gelmekte olan iki Hıristiyan, Türkler tarafından Kapıkaya yakınında, Kızılırmak nehrinin kıyısında öldürüldüler.

Karahüseyinli köyünden Tryphon, Havza'dan Ketseli ve Kapıkaya'dan Yovan Kovavloğlu adlarında üç Rum, Kiliseağaç köyüne hayvan götürdükten sonra dönerken Türkler tarafından pusuya düşürülerek öldürüldüler.

Ve yine, yakılmış olan Devrend köyünden, 13 öksüz çocuğu himaye eden ve Türk köyü Gazibeyli'de çalışan Miltiadis Kalaycıoğlu, Molla Hüseyin'in evinde diğer bazı Türklerin gözlerinin önünde cinayete kurban gitti.

Aynı ay içerisinde, Samsun yakınlarında Tekkeköy Gümrük memuru olan Nazım Çavuş adlı biri, Çinik köyüne gitmiş, Anesti Papouloğlu'nu dövüp, çeşitli yerlerinden yaralayarak evini yağmalamıştır. Anesti Papouloğlu'nun zavallı eşi, bu olaydan duyduğu korku yüzünden, bir gün sonra hayatını kaybetmiştir. Aym zalim adam, Hacı Gavrili Gavriloğlu'nun evini de talan etmiş ve köyüne gitmekte olan Sarıkilise'den bir kadını ve Sinemataş köyünden Christo Kazancıoğlu adlı bir adamı sadece zevk için öldürmüştür.

Falsa köyünde Arap subay Müfti'nin emriyle bir askeri müfreze, Giresun'a bağlı Sinan köyünden Zaharias Deliyannides'i, Ordu'nun Sinanlı köyünden George ve Jean Varitimoğlu kardeşleri ve yine Ordu'nun Gavurbükü köyünden George Andreoğlu'nu öldürmüştür. Subay, bu kişilerin kaçak oldukları bahanesiyle kafalarını keserek, kana susamış Çarşamba Kaymakamına göndermiştir. Yukarıda adı geçen subay, diğer birçok suçun ve cinayetin failidir.

15 Aralık 1918'de, Kavak, Doruk Han'da konuşlu birlikler, bazı Laz ve Türk başıbozuklarla birlikte Karatay köyüne gitmişlerdir. O sırada kilisede bir düğünden çıkmakta olan Hıristiyan vatandaşlara ateş açarak, Symeon Çavuşoğlu'nu öldürmüşlerdir. Daha sonra köye girerek bütün evleri yağmalamışlar, giyecek, yiyecek, mobilya vb. ne bulmuşlarsa soymuşlardır.

14 Ocak 1919'da bir askeri müfreze, kaçakları kovalamak üzere Taflanköy'e gitmiş ve orada Hercule Eleftheriou, 10 yaşındaki Hercule Pandeli, 20 yaşında Eleni Yeorghiou adlı bir genç kızı ve Eleftherios Ermenides adlı başka bir adamı öldürmüşlerdir. Daha sonra evlere girerek hayvanlarla birlikte tüm mısır ürününü yağmalamışlardır. Kutsal İncil'i yırtmışlar, kiliseye ait süslemeleri, kapları, cüppeleri ve mihrap örtülerini vb. soymuşlardır.

15 Ocak 1919'da, Tekkeköy'den İttihat Terakki Komitesinin Başkanı Hacı Ağa Bey, yanında hepsi silahlı olan, 3 oğlu ve 3 kardeşi ve ayrıca Kaşif Pehlivan, Hasan Kokoz Ali, Kartali, Hasan Pehlivan, Muhacir Hakkı, Ali İbrahim ve Giritli Memet, iki mahalli jandarma Reşit ve Ali ve diğer birçoklarıyla birlikte Çinik köyüne gitmişler, orada ateş açarak 15 yaşındaki Vassilios Ioannou adlı bir çocuğu öldürüp çok sayıda evi de talan ettikten sonra, hiçbir şey olmamış gibi, köylerine geri dönmüşlerdir.

16 Ocak 1919'da, bir gün önceki olayları soruşturmak üzere Çinik'e askeri birlikler gönderildi. Ancak bu asker-

ler, kocası Amele Taburunda savaşmış ve korkunç zulüm görerek açlıktan ölmüş olan 23 yaşındaki dul Sofia Christou Bekaroğlu'nu öldürdüler; zavallı kadının vücudunu parça parça ettikten sonra gittiler. Köylüler, cesedi Samsun'a götürmek istediler fakat bu şehirdeki jandarma komutanı Rıza Bey, saygıdeğer İngiliz subayı Mr. Harty'nin Samsun'a gelmiş olduğunu öğrenince, buna izin vermedi.

21 Ocak 1919 günü, diğerleriyle birlikte Cambaz-Han'ın güvenliğini sağlamakla görevli olan Ahmet Çavuş, Karatay köyünden arabacı Antonios Muratoğlu'nu öldürme girişiminde bulunmuş; bu girişim sırasında şöyle bağırdığı duyulmuştur: "Şimdiye kadar 50 kâfir öldürdüm; seni de öldüreceğim. Bunun hesabını kimse sormaz".

22 Ocak 1919'da, Merzifon'dan 15 dakika mesafede ve Fiikfi adlı Türk köyü yakınlarında Türkler, Havza'nın Ersandık köyünden gelmekte olan Katırcı Anastas'ı öldürdüler.

27 Ocak 1919'da Amasya Metropoliti Germanos, şunları yazıyordu: "Bu bölgede alenen işlenen bütün suçları bulmak ve tarif etmek mümkün değildir, çünkü asırlardır tekrar tekrar ve son yıllarda daha da fazla soyulan, aşağılanan ve öldürülen köylüler, adalet bulamadıkları için, yetkililerin Türkler tarafından işlenen bütün suçları cezasız bırakmaları nedeniyle sonunda bıktılar ve ümitlerini yitirdiler. Dolayısıyla köylüler, canilere karşı tüm protestolar veya soruşturmalar sonuçsuz kaldığı için, tüm bu canavarca eylemlere ses çıkarmadan katlanmak zorunda kalmaktadırlar."

"Muzaffer güçlerin temsilcilerinin gözleri önünde bunlar oluyorsa, her hangi bir denetim ve kontrolün bulunmadığı ve reayanın rastladığı ilk başıbozuk veya jandarmanın despotluğuna ve barbarca içgüdüsüne terk edilmiş olduğu iç bölgelerde neler olup bittiği, kolayca anlaşılabilir.

"İç bölgelerdeki temsilcilerimizden artık yeni haberler

gelmemektedir çünkü boş yere yazmaktan ve eziyet ve ölümleri bildirmekten bıkmışlardır. Ancak bugün haydutların şehirlere de girerek, Rumlara ait bütün dükkanları zorla talan ettiklerini öğrendim. Eşkiyalar, bu şekilde Niksar vilayetinde Erbaa şehrinde bir Rum'un dükkanına zorla girerek yağmalamışlardır; soydukları malların değeri 5000 liradır. Kavak köyünde de Rum Jordan Kademoğlu'nun dükkanını soyarak, 1200 lira değerinde mal çalmışlardır."

"Artık Ladik, Vezirköprü, Çorum, Tokat vb. bölgelerden hiçbir haber almamaktayız çünkü buralardaki Rum halkı, iki korkunç katliamdan, Ermenilerin kızıl katliamı ve Rumların beyaz katliamından sonra ümitsizliğe kapıldılar. Bir hayvan sürüsü gibi bir yere toplanmış vaziyette, dehşet içinde, boğazlanmaya hazır, sürülerinin her gün kasaplar tarafından yok edildiğini görerek endişeyle saat saat kardeşlerinin kaderlerini paylaşacakları anı beklemektedirler..."

"Bizler, savaşın bitmesi ve Mütarekenin imzalanmasıyla bu durumun değişeceğini umut ederken, aksine, zalimler cüretlerini ve küstahlıklarını daha da arttırdılar. Siyasi değişiklikten ve İttihatçı Hükümetin düşmesinden sonra, İttihat ve Terakki Komitesi, her yerde kontrolü hâlâ elinde tutmakta ve gücünün her şeye yeteceğini empoze etmektedir. Bu Komitenin kendisinin bizzat Türk ruhunun ifadesi ve canlı örneği olduğunu düşündüğümüzde, bu doğal bir gerçektir ve psikolojik bakış açısından kolayca açıklanabilir. Türk halkı Komiteyi, emellerinin, hayallerinin ve ideallerinin somut cisimlenişi olarak görmektedir. Fakat diğer yandan, bu halkın ürünü olarak ve bunun sonucunda onların psikolojilerini herkesten daha iyi bilecek durumdaki Komite de, güçlenme ve mümkün olan en geniş alana yayılma amacıyla, tamamiyle halkın eğilim ve içgüdülerine uygun bir program hazırlamıştı. Türk ruhunun en üst temsilcisi olan Talat, Rumlar hakkındaki düşüncelerini, onların tüm

mal ve mülklerini ellerinden alarak, Türklere dağıtıp, Rumları dilenci seviyesine düşüreceğini söyleyerek ifade ediyordu. Ve gerçekten, Trakya, Anadolu ve Pontus'dan sürülen Rumların birkaç yüz milyon liralık mülkleri, Türklere dağıtılmıştı."

"Samsun bölgesinde kışkırtıcı katil Deli Rafet Paşa, Pontus Rumlarına yapılan işkenceler sırasında, Rumları kayıkçı ve hamal yapacağını söylemekteydi. Aslında Türklerin, sürgün edilen Rumların mülklerini yağmalamalarından ve evlerini yakmalarından sonra, o zamana kadar kayıkçılık ve hamallık yapan Türkler milyoner oldular, oysa o zamana kadar çok iyi durumda ve zengin olan Rum nüfusun onda dokuzu öldürüldü veya anavatanlarını terk etmek zorunda bırakıldılar. Her nasılsa evlerine dönmeyi başarabilen Rumlar ise, yalnızca sahip olduklarından hiçbir şey bulamamakla kalmadılar, gün be gün, açlık tarafından silinip süpürüldüler..."

İttihat ve Terakki Komitesinin psikolojik eğilimleri bu durumda iken, bu Komitenin hâlâ bölgemize hakim olduğunu ve son yıllarda birikmiş olan fanatiklik ve barbarlıkla, geride kalan kalıntıların tamamen imhasıyla sonuçlanacak yeni felaketler getirmek niyetinde olduğunu söylemem kimseyi şaşırtmamalıdır. Son iki aydan beri bu Komite, kıyıdan, Anadolu'nun içlerine kadar her şehir ve köyde Türkleri silahlandırmaya devam etmektedir. Hükümete ait tüfekler ve cephaneler, her gün Türk nüfusa dağıtılmaktadır. Batum'daki terhis edilen birliklerin tüfekleri Samsun, Bafra, Çarşamba, Ordu, Giresun vb. bölgelerdeki köylülere verilmiştir ve hâlâ verilmeye devam edilmektedir.

Anadolu'nun iç kısımlarında da benzer şeyler olmaktadır. Bu şekilde, Sivas şehrinde, Sivas ve Konya'nın eski valisi, meşhur katil Muaver Bey'in yardımcısı Sivaslı Emin Hal Bey, Komitenin oradaki temsilcisi Emir Beyoğlu Elem Bey ve Şekercizadeler & Şti., alenen şehir ve köylerde tü-

fek dağıtmakta ve tepeden tırnağa silahlı olarak, Tokat, Amasya, Merzifon, Erbaa, Ladik vb. sancaklarda da her yere giderek silah vermektedirler.

Müslüman ahali arasında çok düzenli olarak devaam eden bu yeni silahlı hazırlık ve sistemli örgütlenmenin ışığında, Rum halkı büyük korku ve ızdırap içinde, başlarına neyin geleceğini bilmemektedir. Becerebilenler, iç bölgelerden şehrimize gelmişlerdir ve diğerleri de kaçmaya hazırlanmaktadırlar. Maalesef, bütün bu üzücü olayların hepsi doğrudur. Ulusumuzun büyük yaraları, halen tazedir. Yaralarımız iyileşmemiştir ve iyileşemez. Türkler tarafından işlenen cinayetler, soygunlar, rezillikler ve tecavüzler, sıradan günlük olaylar haline gelmiştir. Öte yandan, sürgünleri ve Rumların mallarının gaspedilmesini gerçekleştiren Bafra Kaymakamı Hakkı Bey ve Çarşamba Kaymakamı Galip Ali ve diğerlerinin adaletsizlikleri, cinayetleri ve kötülükleri yalnızca Türk yetkilileri tarafından cezalandırılmamakla kalmamıştır. Neticede, failler daha cüretkâr olmuşlar ve bölgenin Hıristiyanlara zulmeden baş haydutları haline gelmişlerdir. Hıristiyanlara ait her mülk parçası bunların ellerine geçmiştir. Kadınların onuru, ilk saldırganın avı haline gelmiş olup, can ve mal ve namus güvenliği kalmamıştır.

Sadece Samsun şehrinde 178 genç pazar yerinde asılmış, 210 köy yakılıp kül edilmiş ve Samsun köylerinde ikamet eden 70,000 kişi sürülerek aç ve çıplak vaziyette Türk köylerine dağıtılmışlardır; bunların %90'ı, korkunç şekillerde ölmüştür. 203 civarında okulumuz yakılmış, kiliselerimizden 350'si talan edildikten sonra yakılmış, evlerimiz, dini mekanlarımız ve kutsal eşyalarımız parçalanarak tahrip edilmiş, yaşamımız tahammül edilmez bir hal almıştır.

1 Şubat 1919'da askerler, hepsi de Çinik köyünden olan Giresunlu Hacı Elia, Persefs K. Zaifoğlu ve Hriste Tsigaroğlu'nu öldürmüşlerdir; bu kişiler, teslim olduklarını be-

lirtmelerine rağmen üzerlerine ateş edilmiştir. Ağır yaralanan Ghristo, bir köşeye saklanmış fakat saklandığı yerde ölmüştür. Diğer iki kişi tutuklanıp köy dışına çıkarılarak katledilmişlerdir. Daha sonra askerler, cesetlerin başlarını keserek neşe içinde bunları Tekkeköy'e getirmiş ve 8 saat boyunca İttihat ve Terakki Komitesi Başkanı Hacı Ağa Bey'in dükkânının önünde teşhir etmişlerdir. Cesetlerin gömülmesine izin verilmemiş, köpeklerin ve kargaların yemesi için oldukları yerde bırakılmışlardır. Amasya Metropoliti bir takrir yazarak bu cinayetleri Valiye şikayet etmiş fakat Vali, doğal olarak, bu konuda bir şey yapmamıştır.

Bafra'dan gelen 4 Şubat 1919 tarihli bir raporda, 2 Şubat günü, Bafra'nın köylerinden İshaklı'da, bir evde düğün yapılırken, Sarının İsmail adında bir Türk, pencereden evin içindekilere ateş ederek, 25 yaşındaki Lazar Prassaoğlu, Kain-lalabci köyünden Despina Kalaoğlu adında bir kızı öldürmüş, aynı zamanda Demetrios Panaoğlu ve Yovan Pandeli adlı kişilerle bir kızı da yaralamıştır. Suçlu, tutuklanmış olmasına rağmen, kanıt olmadığı gerekçesiyle, iki gün sonra serbest bırakılmıştır. Ancak, orada bulunanlar, onu tanımışlardır; fakat suçlunun yerine, yaralananlar hapsedilmiştir.

Havza'da bulunan Metropolit temsilcisinden alman yine 4 Şubat tarihli bir rapora göre, Bafra'ya dönmekte olan sığınmacılar, Bafra Kazası yakınlarındaki Sarpın köyünden Türkler tarafından öldürülmüşler ve cesetler, kazıklara geçirildikten sonra, göze çarpan yerlerde teşhir edilmişlerdir.

Her ikisi de Kapıkaya'dan olan 16 yaşındaki Panayioti K. Anastasoğlu ve Kyriake N. Alessoğlu'nun karısı Katina ve yine Hıristiyan köyü Tolioalar'dan Averkio Papa Paraskevaoğlu da katledilmişlerdir. Bu cinayetlere şahit olan Domuzalan'dan Sava Antonoğlu, mucizevi bir şekilde kurtulmayı başarmıştır.

Vezirköprü kazasının Kapaklı Eşme köyü terzisinin ka-

rısı olan bir gelin, siyasi nedenlerle hapsedilmiş olan kocasını ziyaret için Amasya'ya giderken, Ersin Bey köyündeki Türkler tarafından kaçırılmıştır. Kadın, Piç Ahmed Oğlu'nun evine götürülmüş ve o sırada orada bulunan Mahkeme Hakimi ve katibi tarafından tecavüze uğramıştır. Daha sonra, suçlarını gizlemek amacıyla kadını, en vahşi yerlerden olan Zeytunluk'a göndermişlerdir.

Havza'dan alman 10 Şubat 1919 tarihli bir raporda şunlar belirtilmektedir: Önceki gün, Cumartesi, gece yarısına doğru, kötü şöhretli Mülazim Memduh Bey, yeterli askeri birliklerle çok eziyet çekmiş ve o anda iki düğün yapılmakta olan Kiosroufi köyünü sarmıştır. Mitralyözlerle insanların eğlenmekte oldukları evlere saldırmışlar, tecavüz ve yağmalamalarına devam ettikten sonra, herkesi öldüresiye dövmüşlerdir. Memduh Bey, damadın babası Isaak Karabacakoğlu'nu kendi elleriyle öldürüp, yaptıklarıyla mağrur bir şekilde, ganimetleri atlarla götürmüştür. Ertesi gün askerleriyle tekrar gelerek, aynı köyü kuşatmıştır.

Yukarıda bahsedilen iki düğünden birisinin gelini, Havza'ya gitmek zorundaydı. Ancak, burada kimse Kiosroufi'de olanlar hakkında bir şey bilmiyordu. Bu yüzden, gelini karşılamak üzere oradan birçok kişi, 8 araba ve 50 atla birlikte yola çıktılar. Böylece, erkek ve kadınların hepsi, tuzağa düşmüş oldular ve bir kıyamet koptu. Herkes, ahırlara hapsedildi. Köyü dehşet ve ağlayışlar kapladı çünkü cani Memduh, kirve Basile Kiossoğlu ve Cotso K. Antonoğlu'nun derhal vurulmalarını emretmişti.

15 Şubat 1919'da, Türk çeteleri, Erbaa'nın dışında Eleftherios ve Stylianos Kalaycıoğlu kardeşleri yakalayarak öldürmek üzere götürürken, belirli bir anda her ikisi de kaçmışlar ve arkalarından ateş edilmesine rağmen, mucizevi bir şekilde kurtulmuşlardır.

21 Şubat'ta, Çorum'un bu tarafındaki Hankozlusu köyünden altı genç adam, askerlik görevlerini bitirerek Anka-

ra'dan evlerine dönerken, yukarıda belirtilen köyden Türkler tarafından yakalanmışlar, aralarından üçü, Merzifon'dan Nicolas P. Simeon, Hacıköy'den Jioannis Semercioğlu ve Kiosroufi'den Stavros öldürülmüş, diğer üçü de ağır şekilde yaralanmışlardır.

22 Şubat'ta, Vezirköprü'deki Rumlara karşı gaddarlığıyla tanınan, arka arkaya dizdiği 18 Rum çocuğu tek kurşunla öldürmüş olan Merzifon Jandarma Komutanı Memduh Bey, Havza kazasının Kiosroufi köyüne gelmiş ve altmış yaşında kendi halinde bir köylü olan Isaak'ı öldürmüştür.

23 Şubat'ta Türkler, Ünye'ye bağlı Terpez köyünde Haralambos Hristou'nun evine girerek, evi baştan aşağıya soymuşlardır. Bu ilçenin her bölgesinde azgınlık yapan gruplar içerisinde en tanınmışı, zaten harabe haline gelmiş olan köylerin kalıntılarını yağmalayan ve insanları öldüren, Terme'den 150 kişilik Piç Ahmed çetesidir.

26 Şubat'ta, Kesilli yakınlarında, köyün eski bekçisi Mehmed Pehlivan adlı biri, Christo Fotoğlu'na saldırarak öldürücü biçimde yaralamıştır. Zavallı kurban, ölmek üzere iken, tesadüfen oradan geçmekte olan Çukuryatak köyünden Harilaos Avraam'a, katilinin, yukarıda belirtilen Türk olduğunu söylemiştir. Fail, halen Samsun'da hiçbir hesap sorulmadan yaşamını sürdürmektedir.

27 Şubat'ta, Merzifon'un meşhur Jandarma Komutanı, jandarmalar ve başıbozuklarla birlikte Hacıköy'den (Amasya'nın kazası) köye gitmekte olan bir düğün alayına saldırmış ve 20 dakika süren çatışma esnasında, üç Hıristiyan yaralanmıştır.

2 Mart'ta, Bafra'ya bağlı Kirazlı'dan iki Hıristiyan, köylerine dönerken gün ortasında Toum-Soiigluts köyü yakınlarında öldürülmüşlerdir.

4 Mart'ta, Phulsn'lu beş Rum, kayıklarla köylerine giderken, Çarşamba civarında korsanlar tarafından durdurulmuşlar ve 4000 lira değerinde malları çalınmıştır. Korsan-

lar, dikkatlice malların Hıristiyanlara mı, yoksa Müslümanlara mı ait olduklarını kontrol ederek, Türklerin mallarını taşıyan kayıklara hiç dokunmamışlardır.

7 Mart'ta, Platano Polis Komutanı Osman Çavuş, papaz Lazaros'u acımasızca, öldüresiye dövmüştür.

8 Mart'ta, Ladik kazasının Sounoussa Arpa Deresi köyünde, askerlik hizmetinden dönmekte olan altı Rum, Türk köylüleri tarafından baltayla katledilmişlerdir.

9 Mart'ta, 10 Ocak günü Çal Armutköy'e girmiş olan Laz Türkleri, Samsunlu Panayot'un evini soymuşlar ve kulağını kesmişlerdir; ayrıca Anthimos Vassiliou'nu rehin alarak, 1000 lira ödemediği taktirde, kendisini öldüreceklerini söylemişlerdir.

10 Mart'ta, yedi atlı jandarma Dere Çiftlik (Erbaa) yakınlarında köyleri Tekkeköy'e gitmekte olan beş Rum'a rastlamışlar ve ateş ederek, birini öldürmüşlerdir.

12 Mart'ta, Ünye, Kurtdere'den, Kiraztepe köyüne sürgün edilmiş ve burada köyün ağası olan Tayyar'm hizmetkârı olarak çalışmakta olan iki Rum gencine, Ağa, Ermenilerin muhtemel bir saldırılarına karşı oğlu Hasan'ın evini korumalarını söylemiştir. Hiçbir şeyden şüphelenmeyen iki zavallı Rum, oraya gittikten sonra, geceyarısı öldürülmüşlerdir.

14 Mart'ta, Türkler, Rusya'dan, (Ünye) Çankırı köyüne dönmekte olan papaz George'u durdurmuşlar ve dövdükten sonra, yanında bulunan 300 lirasını almışlardır.

16 Mart'ta, geceyarısı, Ünye'deki jandarma Komutam'nın oğlu Fethi, Sava-Mavi'ye ait kahvehanenin kapısını kırıp, içeriye girerek, kahveciye ateş etmiş ve ölümcül şekilde yaralamıştır. Zavallı adam, birkaç gün sonra ölmüştür.

18 Mart'ta, Amasya'nın Youha Yapou köyünden papaz Mihail, arkadaşı Vassilios Papa Kyriakou ile Merzifon'a giderken, Alala köyü yakınlarında Ahmed İmamoğlu'nun

saldırısına uğramışlar ve soyulduktan sonra, Vassilios göğsünün sağ tarafından vurulmuştur. İmamoğlu, ayrıca papaza da ateş etmiş ve boynundan yaralamıştır. Yere düşen papaz, ölmüş gibi yaparak, kurtulmuştur. Katil, her iki kurbanının da öldüğüne kanaat getirdikten sonra, oradan uzaklaklaşmıştır.

20 Mart'ta (Vezirköprü) Ersandık köyünde, 23 başıbozuk ve 10 askerden oluşan bir çete, bir kadından kendilerine ekmek vermesini istemişler, kadın, yanında bulunan bir somun ekmeği verince de, başıbozuklar ona küfür etmeye başlamışlardır. Bunun üzerine kadının kocası, evden çıkarak duruma müdahele etmiştir. Kısa bir zaman sonra, mitralyözlerle takviyeler ve komşu Türk köylerinden bir çok Müslüman gelerek köye saldırmış ve papaz George ile 14 kadın ve çocuğu öldürmüşlerdir.

21 Mart'ta, Kavak yakınındaki Raşalan köyünden tanınmış haydut Kaşık Mehmed, adamlarıyla Sulucak Pişincik köyüne giderek Anastassios Kyriakoğlu, Demetrios Yeorgiu, Ioannis Constantinou, Costi Yeorgiou ve Panika Vassiliou'nu öldürüp, paralarını ve giysilerini soymuşlardır. Bu haydut ayrıca başka suçlar da işlemiş ve köyden giderken Sofia Anesti Panteloğlu'nun kafasına öyle şiddetli bir darbe vurmuştur ki, kadın, ertesi gün ölmüştür. Amasya Metropoliti'nin bu cinayeti resmen protesto etmesine rağmen Mutasarrıf bu ihbarı hiç dikkate almayarak, cinayetle ilgili hiçbir şey sormaksızın, suçluyu serbest bırakmıştır.

22 Mart'ta, (Havza) Mouxid köyünde Türkler, her ikisi de Titrecik'li olan John Eleftheriou ve Philippe Sava'yı öldürmüşlerdir.

23 Mart'ta, Türk köyü Çivril'de çalışmakta olan George Haralambasoğlu, işçisi Paul Ioannou Tsamadoğlu'nu iş için Samsun'a göndermiştir. Paul, köy çıkışında, oraya bunun için gönderilmiş olan Türkler tarafından durdurularak, öldürülmüştür.

25 Mart'ta, Tekkköy'ün jandarmaları, Andrialos'da, asker kaçağı oldukları bahanesiyle, Çavalan'lı iki köylüyü tutuklamışlardır. Fakat onları Konak'a götürmek yerine, koyun gibi kesmişler ve eğlenerek başlarını Tekkeköy'e getirmişlerdir.

26 Mart'ta, Sinop'un Karacaköy köyünden gelen, başlarından, kol ve bacaklarından yaralı bir grup kadın, sürgünden döndükten sonra, yokluk ve kötü muamelelerin yanı sıra jandarmalardan gördükleri eziyetleri anlatmışlardır. Hükümet görevlilerinin bu zavallı Osmanlı Rumlarına verdikleri cevap aynen şöyledir: "Sizi Gavurlar, hâlâ yaşıyor olmanıza rağmen yine de konuşmaya cesaret ediyorsunuz; hepinizi bir gecede süpürüp atacağız".

27 Mart'ta Türkler, gece vakti Tarkandağ köyüne girerek iki Hıristiyanı yakalayarak, öldürmüşlerdir. Bu cinayetleri işledikten sonra, Kara Dimit adlı haydut, çetesinin başında Hükümet tarafından silahlandırılmış olan Türk köyleri Ahırlı, Smonssik ve Kdlik'e giderek, kimseyi öldürmeden, ahaliyi silahsızlandırmıştır.

28 Mart'ta Türkler, etrafındaki araziyle birlikte değirmenini de almak için, Fatsa'ya bağlı Bolaman köyünden değirmenci Rum George'u, değirmeninde bulunduğu sırada öldürmüşlerdir. Arazinin gerçek sahibi olan George, sürgünde iken, Türkler, onun tarlalarını kendi mülkleri gibi sürüp ekiyorlardı.

29 Mart'ta Sungurlu köyünden üç Hıristiyan, Samsun'a giderken Türkler tarafından durdurulmuşlar ve tam anlamıyla parça parça edilerek öldürülmüşlerdir. Tangarlou köyünün Hıristiyanları, cesetleri bularak, kendi köylerine götürmüşlerdir. Daha sonra, öldürülenlerin yakınlarına haber verildiğinde, dul eşleri ve öksüz kalan çocukları, ağlayarak ve ağıtlar yakarak, cesetleri alıp kendi köylerinde gömmüşlerdir. Bu vahşi cinayetin kurbanları, Nicolas Samloğlu,

Archangele Samloğlu ve 14 yaşındaki Sava Tahtacı adlı bir çocuk olmuştur.

31 Mart'ta Türk köyleri olan Karlı ve Emirli arasında, Karakostalar köyünden dört Rum Türkler tarafından ketledilmişlerdir; bunların adları Constantine Karakaşoğlu, Cost. Dimitriou, Paul Papazoğlu ve Hacı Lazaros'un damadı Tarahtchi'dir.

2 Nisan'da (Amasya) Ladik'in Çolakkaza adlı Türk köyünde, caniler Kosma'nın 20 yaşındaki oğlu Ktradjom ile, 18 yaşındaki oğlu Pavlos'u öldürmüşlerdir. Bunlardan ilki vurulmuş, diğeri ise boğazlanmıştır.

7 Nisan'da Türk köyü Alionrlou civarında Türk çeteleri Domuz-Ağılı köyünden iki Rum, G. Philiposoğlu ve Aposlolos Muhtaris'i yolda yakalayarak öldürmüşlerdir. Çetenin başında kötü şöhretli Laz Mehmed bulunmaktaydı. Bunlar, oradan geçmekte olan 30 kadın ve çocuğu soyarak, bu talihsiz insanların yanında bulunan para, giysi ve diğer eşyalarını çalmışlardır. Aynı gün, Kadedi köyünde, Hacı Mehmet Çavuşoğlu, adamları ve Tekkeköy'ün jandarmalarıyla birlikte gece vakti, orada çalışmakta olan 13 yaşındaki Christo Papazoğlu, 45 yaşındaki Kyriako Yeoika, Theokhari Mumcu, 25 yaşındaki Kosti Termeli ve diğer üç tenekeciyi tutuklamışlardır. Tutuklananların hepsi Çinik köyündendiler. Bunların arasından Thokhari adlı biriyle başka bir tenekeci daha kaçmayı başarmışlar fakat diğer hepsi katledilmişlerdir.

8 Nisan'da Kurdoğlu Mehmed Recep liderliğinde 50 Türk, sabaha karşı saat 3'de Samsun'dan yarım saat uzaklıkta 10 evli küçük bir köy olan Kertchembe'yi kuşattılar. Önce, 17 yaşındaki J. Vassiliou'nun evini sardılar. Vassiliou, evini haydutlara teslim etmemek için üç saat boyunca cesaretle direndi. Bu esnada, başka bir Rum, Christo Triantafillides, tehlikede olan hemşehrisine yardım etmek için evinden çıktığında, zalimce öldürüldü; karısı Parthena ve

Lazaros Vassiliou adlı bir başkası, ölümcül şekilde yaralandı.

13 Nisan'da öğretmen Haralambos Yeorghiadis, George Ilia Tsinoğlu, Hacı Panayoti'nin 17 yaşındaki oğlu ve Anastase Tombouli ile birlikte Kızılgül köyünden Samsun'a gelirken, İncesu civarında Türkler tarafından yakalanarak katedildiler.

14 Nisan'da Bağdat yolunda boğulmuş olarak bulunan iki Rum'un cesedi Samsun'a getirildi.

Aynı gün, 200 kadar başıbozuk, jandarmaların da yardımıyla, Amasya'nın Tuzsuz köyünü sardılar, dört köylüyü ve dağlara doğru kaçan bir çok çocuğu öldürdüler.

27 Nisan'da Katnmoul yakınlarında 50 asker ve başıbozuk, ana yoldan geçen herkesi tutukluyorlardı. Tutuklananlar arasında, tam yedi yıl yaptığı askerlik hizmetinden dönmekte olan Ömerköylü köyünden Anastasios Vassiloğlu da bulunmaktaydı. Bu kişi, yukarıda belirtilen başıbozuklar tarafından öldürüldü. Aynı gün, Tsorljouk-Bogan adlı bir yerde, Engiz Tepe'den Kyriakos adındaki bir Rum da katledildi.

28 Nisan'da, Çukuralan'da Türkler, Paulos Koja Bıyıkoğlu'nu öldürdüler; kafasını kesip, bir sırığa takarak, atış talimleri için hedef olarak kullandılar.

30 Nisan'da (Alaçam) Perkelli'de dul bir kadm öldürüldü; arkasında dört küçük yetim bıraktı. Aynı gün Bafra'dan köyüne dönmekte olan Ormanos köylü Rum J. Anatasiou 15 kişilik bir haydut çetesinin saldırısına uğrayarak, öldürüldü.

1 Mayıs'ta, Sepija havalisindeki bütün Rum köylerine ateş açan 200 silahlı Türk, İnce Keris'ten bir tütün tüccarı olan Ilia Etikwuzuylott'u öldürdüler. Aynı gün Erbaa'da Rum reislerinden, Mütareke'den sonrasında yetkililere teslim edilip, daha sonra serbest bırakılmış olan Yakovos adlı Rum, X. Kojamanidou'nun evine giderken gün ortasında,

şehrin merkezinde vuruldu. Bu cinayete bir çok Türk katılmıştır fakat onu vuranlar, Kürkçü Üzeyir, Kürt Hasan ve Alişan'dır.

2 Mayıs'ta, Asarçim'den Jandarma Müfrezesinin başındaki Onbaşı Sarı Mehmed, Karamuk'lu Rum N. Hacı Sava'yı kendisini görmeye çağırdı. Hacı Sava, yanında Tekkeköy'den öğretmen Lazaros'la birlikte onbaşıyı görmeye gitti. Oraya gittiklerinde, onbaşının yanında silahlı vaziyette birkaç tanınmış haydutun bulunduğunu gördüler. Bu eşkiyalar, az bir süre sonra oradan ayrılarak, istasyondan 15 dakika uzaklıktaki bir noktada saklandılar. İki Rum evlerine dönerken, bu haydutlar onlara ateş ederek zavallı öğretmeni öldürdüler, Hacı Sava ise kaçmayı başardı.

5 Mayıs'ta Kavacık yakınlarında bir eşkıya çetesi, 3 Rum'u atlarıyla birlikte kaçırarak bilinmeyen bir yere götürüp, katlettiler. Aynı gün, 25 Laz ve diğer bazı kişilerin olduğu bir grup, Bafra'da Türk köyü Kuşçular'a girerek köyde çalışmakta olan, Terzili'li Eleftherios Parasoğlu, Isaak Daniloğlu ve Kallinikos Yacow adlı Rumları yakayarak öldürdüler. Daha sonra yine aynı gün, Lazlar ve Türk-Arnavutlardan oluşan bir çete (Bafra) Engiz Tepe köyüne saldırdılar. Kadın ve çocuklar, dağınık bir şekilde kaçarken eşkiyalar bütün evleri talan ettiler ve kaçamayan Kyrillos Demirci, Alexandre Kesseli, Costi Papaioannou, Styliano Mihailoğlu ve İnebolulu marangoz Haralambos'u öldürdüler.

6 Mayıs'ta (Samsun) Kavacık civarında başka bir çete, hepsi de Chaldea'nın yerlisi olan G. Theodorou, J. Savva ve Christo Panayotin'i kaçırarak öldürdü. Bu cinayetler, ana yoldaki muhafız askerlerin gözlerinin önünde işlenirken, onlar bu sahneyi kayıtsızca seyrettiler.

Aynı ayın 8'inde, diğer bir çete Petes Bafra köyüne saldırdı, Apostolos Sagiroğlu'nun evini yağmalayarak kendisini de dağlara kaçırdılar ve daha sonra onu gören olmadı. Soyulan eşyalar, Ofluzade Rıza, Tahir Ağa Zade, Hacı Bey

Kerzeli Oğlu Recep'in evlerinde bulundu. Bu şahıslar tutuklandılar fakat kısa sürede serbest bırakıldılar.

9 Mayıs'ta (Ladik) Sırakendir ve diğer köylerden bazı köylüler, Ladik pazarına giderken, Türk köyü Hamitköy ile Kiodec Köyü arasında 12 eşkıyadan oluşan bir çetenin tuzağına düştüler. Yolculardan Panika Vomankozoğlu öldürüldü. Aynı gün, başka bir çete, (Bafra) Lenyieiti köyünden Stylianos Bodosoğlu'nu yakalayarak dağlara kaçırdılar. Birkaç gün sonra cesedi, Sunurlu köyünün yakınında, kimliği bilinmeyen diğer bir Rum'un cesediyle birlikte bulundu; her ikisini kafaları kesilip, koltuklarının altına konulmuştu.

13 Mayıs'ta Rum reis Piç Vassili, karısıyla birlikte yaşamakta olduğu Havza'dan, doğduğu köye gidiyordu. Mütarekeden sonra teslim olmuştu ve gözetim altında sakin bir hayat sürmekteydi. Sivri Kilise civarında bir Türk çetesinin pususuna düştü. Kendisi kurtuldu fakat eşi, öldürüldü. Havza'ya dönerek cinayeti yetkililere bildirdi fakat kendisi tutuklanarak hapse konuldu.

13 Mayıs 1919'da Amasya Metropoliti Germanos, şöyle yazıyordu: "Kıyı ilçeleri Bafra, Çarşamba, Ünye ve Fatsa'da yapılan kötülükler artmıştır. Bu ilçelere her gün yeni Laz grupları gelmektedir. Köylüler umutsuz bir durumdadırlar. Şehirdeki Rumlar, katiller ve haydutların kanlı elleriyle gelip gittiklerini görüyorlar. Onları koruyacak kimse yoktur. Ciddi olarak göç etmeyi düşünmeye başlamışlardır çünkü katliam yapılacağını önceden tahmin ediyorlar ve bu konuda tümüyle haklıdırlar. Bütün bu kötülüklerin başında hükümet vardır ve her gün Hıristiyanları öldürüp, onlara vuracakları yeni darbeleri hazırlayan çeteleri organize etmektedir. İç kısımlardaki Ladik, Erbaa, Kavak, Merzifon, Amasya, Vezirköprü, Havza ve diğer bölgelerde de benzer olaylar meydana gelmektedir. Her yerde kaos vardır ve hükümet bulunmamaktadır. Hıristiyanlar, her çeşit yasanın dı-

şında sayılmaktadırlar. Hükümet tarafından organize edilen ve silahlandırılan Türk çeteleri, imha planına uygun olarak davranmaktadırlar. Her şehirde hükümetin rızasıyla kurulan örgütler, toplantılar yaparak köylüleri ve diğer zararlı unsurları çağırıp bunlardan çeteler oluşturarak; yağmalamak, adam kaçırmak, öldürmek, her türlü rezilliği yapmak ve pervasızca masum ve uygar insanların mülklerine, namuslarına ve yaşamlarına tecavüz etmek üzere barışçı Hıristiyanların üzerine göndermektedirler. Bu Hıristiyan tebaa, yalnızca şehit olmaktan kurtuldukları, ulusal geleneklerine sadık kaldıkları ve büyük bir inatla Müslüman olmayı reddettikleri için suçlu sayılmaktadırlar..."

Aynı Metropolit 31 Mayıs'ta ise şunları yazmıştı: "Yapılan zulümler, Mayıs ayında da devam ediyor; soygunlar, adam kaçırmalar, cinayetler ve terör artık sıradan olayar haline geldi ve Hükümetin koruması altında Lazlar, Samsun'a yerleşiyor ve Hıristiyanları katletmeye hazırlanıyorlar. Bütün bölge suçlularla kaynıyor. Şehirlerdeki Türkler, örgütlenerek, Hükümetin bilgisi dahilinde çeteler oluşturuyorlar. Bu eşkiyalar, şehirlerde serbestçe dolaşıp, geceleri ise dağlara gidiyorlar. Yağma ve tahriplerini yaptıktan sonra bir şey olmamış gibi geri gelerek yeni talimatlar alıyor ve yeni suçlar işliyorlar..."

1919 Ağustos ayı başında, düzenli birlikler, başıbozuklarla birlikte Kouloudjata köyüne saldırdılar ve köyü tamamen talan ettiler. 21 Ağustos'ta Tepecik köyüne de benzer bir saldırı gerçekleştirildi.

4 Ağustos'ta Kızılyol köyünden Pavlos Panayotoğlu adlı Rum, Samsun'dan köyüne dönerken İncesu'da, Mehmed Efendi çetesi tarafından soyularak öldürüldü. Katillerden biri tutuklanmasına rağmen, sözkonusu çete reisinin müdahelesiyle, daha sonra serbest bırakıldı.

18 Eylül'de Alayçak köyünden çoban Besim Çavuş'un

oğlu, Zeytunlu'da kendisi gibi çoban olan Rum Yovani Hacı Badanacı'nin torununu öldürdü.

23 Eylül'de Alan ve Serniç köylerinden Ladik'e gitmekte olan bazı köylüler, soyguna uğradılar. Bunlardan üçü, bir kızla birlikte götürüldü ve daha sonra cesetleri, elleri ve ayakları bağlanmış olarak bir hendekte bulundu. Zavallı kız, kulaklarının altından ağır şekilde yaralanmıştı. Jandarma suçluları yakalamak ve cinayeti cezalandırmak için hiçbir şey yapmadı.

5 Ekim'de birkaç yolcusuyla birlikte Alaçam'dan tütün taşıyan büyük bir tekne Lazların saldırısına uğrayarak soyuldu; zarar 6000 liradan fazlaydı. Aynı tarihte, Sunusköy'den Savvas Pavlou adında bir Rum, hizmetkârı ile birlikte değirmeninden eve dönerken saldırıya uğrayıp öldürüldüler. Aynı gün ayrıca Porlika Papazoğlu ve oğlu Lazaros adlı iki Rum daha öldürüldü.

21 Şubat'ta Papa-Nicolaos, Eleni Constantine Tastsoğlu, Paraskevi Ilia Keskin, Lazaro Cyriakoğlu ve karısı Maria Samsun'dan doğdukları köy olan Tufanköy'e giderken bir Türk çetesinin saldırısına uğradılar ve hepsi öldürüldü. Yalnızca dördünün cesetleri, korkunç bir durumda bulundu. Aynı zamanda, Amasya'nın Zannas ve Fındıklı ve Erbaa Kazasının Kırkharman, Ilıca ve Feriz Dağı köylerinden 15 Rum daha öldürüldü. Bunlardan başka, Zana'nın yerlilerinden olan Sava Hacı-Yovanoğlu, Gregorios Zanali ve karısı, Yani Davulcuoğlu ve ismi bilinemeyen bir Rum öldürüldüler. Bu cinayetler, Türk köyü Yığılhan'dan Molla Bekir çetesi tarafından işlendi.

7 Nisan'da, aşağıdaki şahıslar, alışverişe gittikleri Erbaa'dan 10 dakika uzaklıktaki İnbat köyünde yaşayan Türkler tarafından öldürüldüler: Fadura köyü yerlilerinden Dimitrios Grigoriou Abbazoğlu, Stefanos Yeorghiou Abazoğlu, Hacıbey köyü yerlilerinden Kyriakos Pandelioğlu, Savas S. Sariparoğlu ve Savas Sekir Lambi.

17 Mayıs'ta Temköy'de yaşayan Alexander Mamatidis kayboldu; daha sonra Lazların tuzağına düşerek öldürüldüğü anlaşıldı.

28 Mayıs'ta, (Bafra) Karapınar'ın yerlileri olan Constantine Yovanoğlu, Eleftherios Dimitroğlu, Nicolas Chrissoğlu, Efraim Phot. Kiossekehaya ve Paraskeva Demircioğlu, (Köprü Kazasına bağlı) Çal adlı Türk köyü yakınlarında saldırıya uğradılar. İlk üçü öldürüldü ve diğer ikisi da yaralandı.

28 Haziran'da Çorum liderlerinden Astos Orakçıoğlu, Alaçam hapishanesinde boğularak öldürüldü.

19 Temmuz'da başıbozuklar, Yatjli Pussan köyünden Yorika Yerz. Xenitoğlu ve Ioannis Amanetoğlu adlı iki Rum'u öldürdüler. 31 Temmuz'da yedi Laz, eski Idissc yakınlarında Christi (Bafra) köyü yerlilerinden Panayoti Hacı Yeorghiou ve damadı Kyriako Kara Demircioğlu'nu kaçırarak öldürdüler.

1 Ağustos'ta Yağlıkeris'de askerler, Kara Ceviz köyünün yerlisi olan Rum Aleco Minasoğlu'nu öldürdüler. Aynı ayın 19'unda, Karakuşçular (Ladik) köyü yerlilerinden Rum Antonios Karakostali, köyüne dönerken, Gölalan adlı Türk köyü civarında Uzunali Oğlu Ahmed ve adamları tarafından öldürüldü. 23'ünde, Mamalzi köyünden silahlı Türkler Acısu (Koca Dağ) mahallesine saldırarak Lazaros Kemençeci, Iordanis Savoğlu'nun karısı Sofia, Nikolaos Hızarcı'nın karısı Stavroula, Pavlos Dimitroğlu'nun karısı Eleni'yi öldürüp, Yanko Lazarou'yu yaraladılar. Ve ayrıca Çukur Yatak mahallesinde Photios ve Panayoti Aridoğlu ile Yanko Photoğlu'nun oğlu Yorika Parassi'yi öldürüp, Evyenia Theodorou'nu yaraladılar.

1 Eylül'de, hepsi de Kourou'nun yerlileri olan Stavro Savoğlu, Panayoti Photoğlu, Simeon ve Anastas Nizanoğlu Bafra'ya gelmekte iken, yolda silahlı Türkler tarafından durduruldular ve ilk ikisi dum–dum kurşunlarıyla ölümcül

şekilde yaralanırken, diğer ikisi oldukları yerde öldürüldüler. Aynı ayın 23'ünde, Türk eşkiyalar, Bafra'dan 18 dakika uzaklıkta bulunan Periklis Kalpakçıoğlu'na ait bahçeye girerek, kayınvalidesi Elissavet'i öldürdüler.

5 Ekim'de Kavak yolundaki Çakallı'da Türkler, Ioannis Tomazoğlu'nu evinin kapısını çaldıktan sonra, kapıya çıktığında, ateş ederek öldürdüler.

Sayıları 4, 000'i bulan Kemalistler, Çerkes Hasan Çavuş'u kovalarken, geçen Ağustos ayından itibaren, yukarıda adı geçen Hasan'm barınamaması için Rum köylerini yakarak tahrip ettiler. Serniç köyünde onaltı ev, Kadir-Alan (Erbaa Kazası) köyünde dört ev, Sakarca ve Karamuş (Ladik Kazası) köylerinde de ikişer ev yakıldı, kiliseler yağmalanarak, kutsal eşyalar ayaklar altında çiğnendi. Hasan Çavuş'un, Vezirköprü bölgesine sığınmasından sonra da Kemalistler, şu Rum köylerini harabeye çevirdiler: Ersandık, Saraycık, Kaplan, Hoca, Davutyurt, Porsuk ve Çift. Kaplan köyünde, köy muhtarı Panayoti Hacı Mihail, Yanni Hoca ve kardeşleri Theodoros, Haralambos ve Pavlos Papazoğlu'nun da aralarında bulunduğu 12 Rum öldürüldü.

Tüm cinayetler, yağmalama ve tecavüzler, esas olarak Havza ve Köprü kazalarının başıbozukları tarafından işlendi. Bu eylemlerinde, düzenli birliklerin varlığından güç aldılar ve bu fırsatı kullanarak, yapabildikleri her yerde tam bir felakete sebep oldular.

(NEOCESSAREA) NİKSAR VİLAYETİ

Mütareke'nin ilk günlerinden itibaren Hükümet yetkilileri ve diğer Türkler, Hıristiyanlara karşı tehditkâr bir tutum benimsediler. Yakında gerçekleşecek katliamlara ilişkin söylentiler her gün etrafta yayılmaktaydı ve dehşete kapılan Hıristiyanlar, evlerinden çıkmaya ve günlük tarım işlerini yapmaya cesaret edemiyorlardı. Mahalli yetkililerin

Türkleri alenen silahlandırmaya başlamasının sonucunda bu endişeler, gittikçe artıyordu.

29 Mart 1919'da Fatsa ve Ünye arasında bir Türk çetesi Ünye, Ordu ve Giresun'dan evlerine dönmekte olan bazı sığınmacılara saldırdı. Bu sığınmacılardan biri, acımasızca dövülürken, hepsi soyuldular. Aynı ayın 31'inde, (Ordu Kazası) Elezköy köyünün Bulama mevkiinde, Türkler, Rum George Çilingiroğlu'nu kendi değirmeninde öldürdüler.

1919'un Eylül aymda, Rum John Panayot Reis, Samsun ile Ünye arasında parça parça edildi. Aynı ayın ortalarında, Ünye'nin yerlisi olan Aristidis Simitos, kendi motorlu teknesiyle Batum'dan dönerken, Giresun körfezinde demirledi. Ertesi gün Ünye'ye doğru yolculuğuna devam etmek niyetindeydi; fakat Türkler onu, motorlu teknesiyle içinde altı Laz'ın olduğu başka bir tekneyi çekerek Ordu'ya götürmeye zorladılar. Limandan çıkar çıkmaz, Lazlar motorlu tekneye yoğun ateş açmaya başladılar. Bu kurşun yağmuru altında Ünye'li dümenci Kyriako Pambou, başından ölümcül bir yara alarak hayatım kaybetti ve diğer bir Türk ile bir Ermeni de yaralandılar. Kaptan, tekneleri bağlayan halatı kesip, son sürat giderek canını kurtarmayı başardı.

1919 Ekim ayı ortalarında, 3. Türk Kolordusu, Ünye Kaymakamlığına telgraf çekerek, Rumların, Türkler tarafından Hıristiyanlara karşı işlenmiş bütün suçları yalanlayan ve ve bölgenin iç kısımlarında hukuk ve huzurun hüküm sürmekte olduğunu belirten belgeler imzalamaya ikna edilmeleri talimatını verdi. Ancak Niksar Metropoliti, vilayetin her yerinden kendisine Türk çetelerinin tecavüz ve yağmalarına ilişkin haberlerin geldiği böyle bir zamanda, onlara gereken cevabı verdi. Bu durum, daha sonraki aylarda da kötüleşerek devam etti.

6 Haziran 1920'de silahlı Lazlar Sinanlı köyüne saldırdılar ve köylülerin tüm giyeceklerini, erzak ve hayvanlarını

yağmalayarak gittiler. 8 Haziran'da aynı şeyler, Türklerin tamamiyle harabeye çevirdikleri Annaiclf köyünde de tekrarlandı ve burada iki köylüyü de yaraladılar. Birkaç gün sonra, hepsi de Aria'nm yerlileri olan Andreas Efthimiou Orphanides, Panayotis Har. Batsaktsoğlu, Michael Nic. Batsaktsoğlu ve Constantine S. Orphanides adlı Rumlar, Kabatuz ve Pakacak arasında Türk çeteleri tarafından öldürüldüler. Alitsen'in yerlilerinden Stylianos Efst. Terpenides, Armaleli'nin yerlilerinden Anastasios Geor. Kalaidoğlu, Angelos X. A Karipoğlu, Gavuraki'nin yerlilerinden Haralambos K. Manousarides ve Mesudiye'nin yerlilerinden Kyriako Karipides ve iki çocuk, Mesudiye'ye giderken Türk çeteleri tarafından boğazlandılar.

25 Haziran'da 3000 anti–Kemalist, Zile'de bulunan Kemalistlere saldırdı ve aralarında Rumlara ait altı evin de bulunduğu bütün şehri ateşe vererek yakıp kül ettiler.

Eylül ortalarında Kemalistler, Erbaa Kazasına bağlı Rum köylerini yakarak harabeye çevirdiler. Entik-Pmar köyünde yedi ev, Keriz-Dağ köyünde altı ev, Gökçukur köyünde dört ev, Gölönü, Fadara, Hacı Bey ve Kılyolduran köylerinden her birinde üçer ev ve Cebrail ve Kelemiz köylerinden her birinde de ikişer ev tamamen yakıldı. Bunların yanı sıra, insan kayıpları da hesaba katılmalıdır.

Fatsa'daki Rum topluluğunun 19 Ekim tarihli bir raporu, şunları belirtiyordu: "Milliyetçilerin Rum unsurlara karşı baskı, zulüm ve zorbalıkları, daima sistematik biçimde ve önceden planlanarak sürdürülüyor.... Tam bir anarşi altında yaşamaktayız. Bir ay önce, iç bölgelerden buraya gelmekte olan Rumlar, yolda soyuldular. Zararları 10000 liradan fazladır. Ayrıca iki Rum da katledildiler. Birkaç gün önce şehrin merkezindeki dükkanlar ve evler yağmalandı. Zararların tutarı 3000 liradır. Üç gün önce Türkler, bir Rum'un, Ünye körfezinde demirlemiş olan motorlu teknesini çaldılar ve içindeki üç Rum denizciyi öldürdüler. Deh-

şete kapılmış durumdayız. Geceleri, ertesi gün neler olacağını bilemeden, evlerimize hapsoluyoruz. Devamlı bir şekilde, faal bir yanardağın tepesinde oturur gibiyiz..."

Niksar Metropoliti Policarpos, Ekim ortalarında Metropolitliğine dönerken, Polis yetkilileri İnebolu, Ünye ve Ordu'da kıyıya çıkmasına izin vermeyerek, kendisini İstanbul'a dönmek zorunda bırakmışlardır.

TRABZON VİLAYETİ

Mütarekenin ilk günlerinden itibaren Trabzon Vilayetinde Hıristiyanlara karşı yapılan yağmalama ve işlenen cinayetler o denli sıklaştı ki, köylüler, her şeylerini bırakarak, canlarını ve ırzlarını kurtarmak için Trabzon'a sığınmak zorunda kaldılar. Tam bir güvenlik eksikliği vardı.

14 Temmuz 1919 akşamı, Ohça köyünde Rum Panayoti Efstratiou vurularak öldürüldü. Askerlik hizmetini yapmaktaydı ve yalnızca kendi 10 kişilik ailesine bakmakla kalmayıp, kardeşinin ailesine de o bakıyordu.

5 Temmuz gecesi, Türk eşkiyaları, Rum Aristidis Frangoulidis'i, Sürmene'da Zikoli köyünün Pelras mahallesinde bulunan dükkanın içerisinde boğazladılar. Aynı aym 19'unda gece vakti, 10 kişilik bir Türk eşkıya çetesi, Apostolos Fundukoğlu'nun, Sürmene, Kelonissa'da bulunan evine kapıyı kırarak girdikten sonra, onu acımasızca döverek, bütün parasını ve eşyalarını soydular.

22 Temmuz'da, hepsi de Aso'nun küçük pazarında çalışmakta olan üç Rum, Aso köyünden manav Apostolos Nicolaidis, Zikoli köyünden manav Dimitrios Frangoulidis ve yine aynı köyden demirci Spiridon Gourzoulidis, akşam dükkanlarını kapadıktan sonra, pazardan yirmi dakika kadar uzaklıkta evlerinin bulunduğu Zikoli'ye dönüyorlardı. Köye girdiklerinde, pusuda bekleyen dört Türk ateş ederek Apostolos Nicolaidis'i öldürdüler ve diğer ikisini de yara-

ladılar. Bunlardan Spiridon Gourzoulidis, yaralanarak yere düştükten sonra, ölmüş gibi yaparak kurtuldu. Dimitrios Frangoulidis ise, karnından yaralanmıştı ve kurşunlardan korunmak için sürünerek kaçmamış olsaydı, kuşkusuz o da ölmüş olacaktı. Katiller, dört kişi görünmelerine rağmen, başka silahlı adamları da vardı. Saldırıdan sonra, hiçbir şey olmamış gibi rahatça oradan uzaklaştılar.

2 Ağustos'ta Zikoli'den Rum John Har. Moumoulidis, Aso-Han'daki dükkanına giderken, köyden yalnızca yirmi dakika uzaklıkta, yol üzerinde pusuya yatmış bazı bilinmeyen kişilerce üzerine bir çok kez ateş edildi ve ciddi şekilde omuzundan yaralandı.

Hıristiyanların devamlı olarak öldürülmesi Sürmene'deki cemaati ve özellikle de Zikoli köyünün sakinlerini dehşete düşürüyordu. Sürmene'dekiler, yaşamlarını emniyet altına almak için ne yapabileceklerini bilmiyorlardı. Trabzon'dan dört saat uzaklıktaki Trabzon–Gümüşhane ana yolunda her gün soygunlar ve hatta alenen kadınlara tecavüz olayları meydana geliyordu.

Trabzon Metropoliti 11 Ağustos'ta şunları yazdı: "Durum her gün daha kötüye gidiyor, kısmen mevcut olan güvenlik de yavaş yavaş kayboluyor ve Rum unsurlara karşı duyulan nefret devamlı olarak artıyor. Aldığımız bilgiye göre, Sürmene'dan, sürekli bir şekilde, mahalli Türklerden oluşan silahlı çeteler gelmektedir. Önceki gün, Yağlıdere köyü (Gümüşhane) iki genç Rum, trajik bir biçimde öldürüldüler. Sürmene ve genellikle Maçka'daki durum çok sıkıntılı ve istikrarsızdır ve her geçen gün daha kötü ve sorunlu olmaktadır. Türklerin hepsi, iç savaş için ayaklanmaya hazırdır. Maçka'daki Müslüman nüfusun yarısı halen silahlanmış durumdadır ve diğer yarısı da, gruplar halinde gelerek Trabzon şehrinde hem diğer Müslümanlardan ve hem de Hükümet yetkililerinden silah ve cephane almaktadırlar. Dört gün önce, hepsi de tanınan Türklerden oluşan

bir çete, gece vakti Torul'un Tsimcrcu Moudjeni köyüne girerek, köyü baştan aşağı yağmaladı. Sürmene'daki durum da aynı şekilde, her gün daha kötüye gitmektedir. Sürmene pazarının kurulduğu 9 Eylül günü, Rum Petro Kazancıdis, bu pazara giderken, sokağın ortasında, kendisine pusu kurmuş olan bir grup eşkiyanın saldırısına uğradı. Haydutlar onu yakalayarak, bilinmeyen bir yere kaçırdılar ve insanları da korkutarak uzaklaştırmak için, on el ateş ettiler. Plan, önceden tasarlanmıştı. Biz olayı derhal Jandarma Yüzbaşısına bildirdik ancak o, soruşturma yapılması için, iki saat sonra emir verdi. Belki de öldürülmüş olan Kazancıdis'e ne olduğunu bilmiyoruz. Diğer birçok Hıristiyan'ın da kötü davranışlara maruz kalacağı söylentisi dolaşmaktadır. Üç gün önce, gece vakti bir haydut çetesi, orada bir Jandarma karakolu ve gece bekçileri olmasına rağmen, Aso-han'da Hıristiyanlara ait beş dükkanı talan etti.... Aynı ayın ilk günlerinde, azılı katil Süleyman Kalfa, 15 adamı ve diğer jandarmalarla birlikte Sürmene köyüne girerek, İlia adlı bir Rumu acımasızca dövdüler.

Messona (Trabzon Kazası, Yomura köyü): 7 Eylül 1919'da Santa köyünün yerlisi olan Rum Avraam Kimonidis, Alessona köyünün Varvara mahallesindeki değirmeninin yanında vurularak öldürüldü.

Sürmene: 4–5 Eylül gecesi, Aso köyünde bir eşkıya çetesi Sotiris Salonikides'in evine yaklaştı. Sotiris'in karısı, dışarıda ne olduğunu görmek için pencereyi açtığında, haydutlardan biri onun elini yakaladı; kadının bağırması üzerine kocası ona doğru koştu. O sırada diğer bir haydutun, ateş etmesiyle ağır yaralanan Sotiris, iki saat sonra hayatını kaybetti.

Hodj Kerassea: Aynı ayın 9'unun akşamı iki silahlı Türk, Nico Metaxa'nın evine geldiler ve oğlu John'u kaçırarak, kendilerine üç gün içerisinde 2000 lira ödenmesini belirten bir mektup bıraktılar.

Herriana: (Gümüşhane'nin Kazası) Yine aynı ayda, Yukarıtarsuskolu köyünün bekçisi Vasilios Tazidis, köyün içerisinde iken vuruldu. İç bölgelerdeki Hıristiyanların sığınmacı olarak geldikleri Herriana'nın köylerinde, bu zavallı insanlara Amerikan Yardım Komitesi tarafından verilmiş olan erzak ve hayvanları, ellerinden alındı. Hükümetin bunları, Hıristiyanların yetkililere olan borçlarının bakiyesi olarak aldığı bildirildi.

Kapıköy Kondu: 12 Eylül 1919'da Nicolas Bektaşidis, amcası Panayoti'nin koyunlarını otlatırken, Gümüşhane komutanının gönderdiği yedi atlı jandarma, 28 koyunu zorla alarak, Cevizlik'e götürdüler.

Sürmene–Araklı: 13 Eylül günü şafak sökerken, Araklı, Sürmene limanında bir motorlu tekne, ateş alarak yandı. Tekne, Giresun'lu birkaç Rum'a aitti ve içerisinde Trabzon ve Giresun'un tanınmış ailelerine mensup 13 genç bulunmaktaydı. Tekne koyda demirlemişti ve bu arada Türk haydutlar, karanlıktan yararlanarak, teknedeki herkesi öldürüp, mallarını aldılar ve Araklı'da sattılar. Daha sonra, kaza süsü vermek için tekneyi ateşe verdiler. Bu cinayetin failleri, tanınmış eski bir Yeniçeri ailesinden olan kötü şöhretli İsmail Çepioğlu kardeşlerdir. O bölgede işlenen tüm suçların kaynağı, bu ailedir. Diğerleri tarafından işlenen öteki tüm suçlar, bu canavarların kışkırtması sonucunda meydana gelmiştir.

Kouhla: 9 Ekim Cuma akşamı Rum John Leoussidis, evinde otururken Temel Uzun Mehmedoğlu tarafından sağ kolunun dirseği ve sağ bacağından tabancayla yaralandı.

Tiroul–Mouzena–Tsimera: 11 Ekim'de iki adamla üç kadın, Trabzon'den, köyleri Tsimera'ya gitmekteydiler. Altas dağından geçerken, iki eşkıya tarafından sürekli ateş edilerek durduruldular. Eşkiyalar, hepsini soyduktan sonra Lazaros Moshopoulos'u öldürüp, Mari Gueivenidis adındaki kadını ve George Moshopoulos adlı diğer kişiyi de yaraladılar.

Platana (Akçaabat) Kazası, Acrid köyünde Mahmad-Boğazı: 19 Ekim'de birkaç Türk, Rum müzisyen Theodoras Kandjidis'e saldırarak, tabancayla yaraladılar. Zavallı adam, 26 Ekim'de öldü.

Rize: 30 Ekim akşamı, bir yıl önce Rize'den Rum John Adamidis'i öldürmüş olan Ismail Kiveloğlu Yahya, Stavrianos Makridis'in evine giderek, kendisiyle özel görüşmek istediğini söyledi. Makridis'in damadı, dört ay önce, iki Rumla birlikte vahşice öldürülmüştü. Ismail Yahya, daha önce de Makridis'i görmeye gelmiş ve kendisini ölümle tehdit ederek bir miktar para almayı başarmıştı. Bu sefer, Makridis bahçede idi ve evde yalnızca karısı ve kızı bulunuyordu. Caninin kötü niyetinden şüphelenen kız, bahçeden dönmekte olan babasını kaçması için uyardı. Kızın annesi, hayduta, kocasını niçin görmek istediğini sordu. Bunun üzerine cani, kadına saldırarak kasaturayla başından yaraladı. Zavallı kadın acı içinde çığlık atarak yere düştüğünde, ateş ederek onu öldürdü. Ölen kadının kayınvalidesi, yandaki evde çığlıkları duyarak ne olduğunu görmek için, kızının evine koştu. Gördüğü manzara karşısında acıyla haykırırken, kendisi de üç kurşunla öldürüldü.

Hodj-Tamassea: 2 Kasım 1919 gecesi, 20 kadar silahlı Türk, Christoforos Parigori'nin evini sardılar. Parigori'nin karısının bağırmaya başlaması üzerine eşkiyalar, eve ateş ettiler.

Komera (Trabzon'un Kazası, Yomra köyü): 9 Kasım'da Trabzon'dan gelmiş olan, Santa'lı Rum Isaak Kovacı, akşam vakti Komera'ya dönerken kayboldu.

Dirha (Trabzon'un Kazası): 15 Kasım akşamı, komşu köylerden silahlı sekiz Türk, Dirha'ya gelerek evlere girdiler ve buldukları herşeyi aldılar.

Trabzon Metropoliti tarafından yazılan 7 Nisan tarihli bir raporda, başka şeylerin yanında şunlar belirtiliyordu: "Burada ve vilayetlerdeki Rumların durumu çok kritiktir

çünkü buradaki tek yetkili, İttihat ve Terakki Komitesidir. Sanırız ki bu, tek başına, durum hakkında yeterli bir fikir vermektedir...."

19 Haziran 1920'de, Sürmene'den bildirildiğine göre, Türk köyü Zavli'nin (Muratlı) ahalisi, Hıristiyanlara şahsi vergi koydular ve bundan kimseye bahsetmemeleri için onları tehdit ettiler. Bu dönemde, Türk köyleri Bation, Tsimilit, Kelema ve diğer köyler, Hıristiyanları soyuyorlardı. En büyük kötülükleri, Bation köyünden Dursun Kantsoğlu'nun çetesi yapıyordu.

(RODOPOLİS) MAÇKA PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Mütareke'nin ilk günlerinden itibaren bu çevredeki köyler, çok olumsuz bir durumdaydılar. Hiçbir yerde can ve mal emniyeti yoktu. Etrafta silahlı Türk çeteleri dolaşıyordu ve köylüler, bunların eline geçme korkusuyla, bir köyden diğerine gitmeye cesaret edemiyorlardı. Kır bekçileri her gün Hıristiyanlara kötü davranıyorlar, hatta işkence ederek, istedikleri her şeyi çalıyorlardı. Bu arada hükümet mekanizması, karışıklık ve dağınıklık içindeydi.

30 Ekim 1918'de silahlı bir Türk çetesi Livadia köyüne saldırdı, köyü kelimenin tam anlamıyla talan ettiler ve Zoe A. Vassiliadou adındaki hanımı öldürdüler.

1 Kasım 1918'de diğer bir Türk soyguncu çetesi, Cotylia köyüne saldırarak, köyü yağmaladılar.

1919 Ocak ayının ilk günlerinde (Vazelon Manastırı tarafından idare edilen) "Kremasti" rahibe manastırı civarında yaşayan Türkler, manastırı basarak her şeyi, hatta kapılarla pencereleri bile aldıktan sonra, manastırı tahrip ettiler. Yine aynı zamanda, Tsicanoe ve Yağmurdere ile diğer bölgelerin yerlilerinin de dahil oldukları güçlü bir Türk çetesi, Trabzon'dan Santa'ya gitmekte olan 100 kadar erkek ve kadından oluşan bir grup Santalı'ya saldırdılar. Hepsini

soyduktan sonra, "Kimisli" denilen yere geldiklerinde yedi erkek ve üç kadını öldürüp gittiler.

Yukarıda belirtilen olayla aynı zamanlarda Ashia ve Kolosia adlı Türk köylerinin yerlileri olan soyguncular tarafından öldürülmüş, her ikisi de Santa'lı olan Gabriel Passalidis ve başka bir şahsın cesetleri, bu iki Türk köyünün arasındaki yolda bulundu.

Sürmene ilçesi ve çevresindeki her bölgede soyguncular ve çeteler tarafından çok sayıda saldırı, tecavüz ve cinayet işlendi. Bu çeteler ayrıca kutsal Vazelon Manastırı'na da saygısızlık ettiler. Silahlı askerler, bu manastıra gitmekte olan Maçka Metropolit Piskoposu'na saldırdılar ve bütün parasını soydular. Başka bir sefer, Yiannacanta köyünde bulunan Piskoposluk konutu, bu kanundışı haydutlar tarafından kuşatıldı.

Aynı ayın sonlarına doğru, Mantanton, Kostorton ve (Spelia bölgesindeki) Cincin köyleri, aynı bölgedeki köylerde yaşayan Türkler tarafından sarıldı. John Pargorides ve Parthena Tolphidou öldürüldü, Christodoulos Terpsides yaralandı ve köylüler baştan aşağı yağmadan geçirildiler.

7 Mart 1919'da bir Türk çetesi, Ghempoura'nın Ouz köyüne gitmekte olan, (Santa ilçesi, Pistofanta'nın yerlileri olan), iki erkekle iki kadına saldırarak öldürdükten sonra, üzerlerindeki her şeyi çaldılar.

Yukarıda anlatılanlarla aynı zamanlarda diyakozun geri kalan bölgelerinde ve özellikle Scalita ve Sachnoe köylerinde canice saldırılar ve soygunlar yapıldı. Galliana ilçesinin onüç köyü özellikle ısrarlı bir şekilde ezildikten ve talan edildikten sonra, tahrip edildiler. Romanos köyü (Tsangar) tamamen imha edildi.

8 Temmuz 1919'da, Cevizlik–Hamsiköy yolunun yakınındaki Kirli-Kilise'de Hüseyin adlı bir Türk öldürüldü. Öldürenler Türk soygunculardı fakat Türkler bu suçu Hıristiyan köyü Hortocopi'de yaşayanların işlediğini bahane

ederek, her türlü şiddet, hırsızlık ve tecavüz eylemlerine başvurdular. Maçka Piskoposu, 9 Temmuz'da bu olaylar hakkında şöyle yazıyordu: "Cinayetin ertesi günü, gün doğumundan üç saat önce, kır bekçileri Cevizlik'ten Hortocopi'ye gelerek, Vali'nin emriyle, köyün ileri gelenlerinden üç kişiyi istediler. Bunlardan birini aldıktan sonra, ikinci kişi K. Evghenides'in evine doğru giderlerken, birdenbire köyün merkezinde silah sesleri duyuldu. Köylülerin katliama uğrama zamanı gelmişti ve büyük bir dehşet içinde karılarını ve çocuklarını yakındaki ormana götürerek, orada saklandılar. On beş dakika geçmemişti ki, komşu Türk köylerinden ve uzak yerlerden gelen 100 Türk çetecisi Hıristiyan köyüne girdiler; evleri talan ederek geride kalmış olanları merhametsizce dövdüler. Bunlardan dokuzu, çeşitli işkencelerden sonra Cevizlik hapishanesine götürülerek üç gün boyunca dövüldüler. Çeteciler öyle vahşi bir intikam arzusuyla köye girdiler ki, Palassa Papagherides, George Papagherides, Constantine Havianitis, Kyriaki Carayannidou, Aristocles Hacı Petrou, Apostolos Hacıdakis, Sohia Apostolides, Elizabeth Hacı-Panaghi, Anastasios Lamprianides, Anasta Carteridou, Christopher Caraghiozides, Anastasios Michaelides, Apostolos Christophorides, Kyriaki Caffedzoğlu, Anasta Vassiliadou ve Paressa Tsahouridou'nu acımasızca döverek yaraladılar. Bir çok kadına ve bakirelere tecavüz edildi. Bunlar arasında Kyriaki Papagheridou, Calliopi Apostolidou ve Kyriaki Carayannidou bulunuyordu. Sözü edilen cinayet, bu çevrede yaşayan Türklere, benim köylerimdeki barışsever, silahsız Hıristiyanlara karşı kötü niyetlerini gösterme fırsatı verdi. Benim cemaatlerimin başındakiler, çetelerin hazırlandığını ve bütün Türklerin köylerimize yeni saldırılar yapmak için, silahlanmakta olduklarını gördüler. Dolayısıyla, Trabzon'daki İngiliz ve Fransız komisyonlarına bu tehlikeler hakkında

bilgi verme ihtiyacını duydular ve can, mal ve onurlarının korunması için gereken önlemlerin alınmasını istediler."

Cevizlik'teki ceza mahkemesi, yukarıda belirtilen cinayetin failleri olarak (Sachnoe'lı) Kyriakos Amanatides, (Daniacha'lı) John Calaidjoghlou ve (Hamouri'li) Panayoti Marmanides'i mahkum etti. Fakat 27 Ağustos 1919'da, Trabzon'daki üst hukuk mahkemesi bu üç kişiyi suçsuz buldu ve serbest bırakıldılar. Bu üç kişiden Panayotis Mannanides, evine gittiğinde, öldürülen Hüseyin'in yeğeni Hasan kendisini görmeye geldi. Hasan'ın yanında diğer bir Türk de vardı. Misafir edildikten sonra evden ayrılırken, evin içerisindeki insanlara ateş ederek Panayotis ve babası Evstathios'u öldürdüler. Aynı ayın 12'sinde Skelia ilçesinde Piskopos'un temsilcisi, yarım saat uzaklıktaki tarlasında öldürüldü.

23 Kasım 1919'da, Romanes köyünde bir grup soyguncu John Tagtevernides'in evine girerek kendisini öldürdü. Tagtevernides, Galliana ilçesinde Piskopos'un temsilcisi idi. Mustafa Yetimoğlu liderliğindeki bu çete, düzenli olarak, rahatça şiddet eylemlerini sürdürdüler ve bu bölgenin köylülerinden para istediler. 1920 Ocak ayında, Koutsilanta köyünden Apostolos Emmanuelides'e feci şekilde işkence yaptılar, kendisinden istedikleri 100 lirayı vermesi için, ellerini ve ayaklarını yaktılar.

3 Mart 1920 tarihli bir raporda, Hamsiköy'de kalan Bahri ve Ali adlı askeri görevliler, köylülere hakaret etmek, dövmek, yaralamak ve mallarını yağmalamakla suçlanıyorlardı. Bu durum, hükümet yetkilileri ve Türk vatandaşların bu yönde işbirliği yapmaları sonucunda, özellikle Sürmene bölgesinde daha belirgindir. Bu bölgedeki bir çok cemaatin ileri gelenleri tarafından imzalanmış bulunan 23 mayıs 1920 tarihli bir rapor, durumu şöyle belirtiyor: "Bu, bizim için var olma sorunudur. Yaklaşmakta olan tamamen imha edilmekle karşılaşma tehlikesi, bizi, umutsuzluk çanlarını

çalmaya zorlamaktadır. Yeniden işgalden bu yana, ne onurumuz bırakıldı, ne de mülkümüz; binlerce vahşet, tehdit, karalama ve haince hileler bize uygulandı. Durum daha da kötüye gidiyor. İşlerin düzeleceğine ilişkin hiçbir umudumuz yoktur ve güvenliğimizin sağlanması veya iktidarda olanların bizi insan değil, hayvan gibi gördükleri bu bölgelerden serbestçe ayrılmayı talep etmek için, umutsuz çığlığımızı yükseltiyoruz. Barışsever insanlar olan bizler, haraç verme, hırsızlık, keyfi el koymalar, hasarlar ve yangınlara, kısaca her çeşit talana maruz kaldık. En azından hayvanlar gibi yaşamamıza izin verileceğini ümit ederek, kendimizi cömert gösterdik. Ümitlerimiz hayal kırıklığıyla karşılaştı. Hükümetin, onları derhal dağıtmaktaki ihmali nedeniyle örgütlenebilen asker kaçakları ve soyguncu çeteleri, gece gündüz demeden çalıp çırpmaktadırlar. Ve gerçek suçlular yerine, tarlasındaki çiftçiyi, dükkanında çalışan işçiyi tutuklayarak, safsatalarla bizleri, bu olayların failleri olmakla suçlamaktadırlar. Yakın zamanda Kuşhane'de bir çete, at arabalarına saldırdı. Arabaların sürücüleriyle birlikte seyahat etmekte olan Tsirabanta'lı bir adam ve dükkanında olduğu birçok şahit tarafından belirtilen Zavera'lı başka birisi ve Hortocopi'li iki kişi suçlu diye tutuklandılar. Araba sürücülerinden bu kişilere karşı ifade almayı başardılar ve Counakaou'dan Apostolos Karypides'i, casus olduğu gerekçesiyle, tarlasına giderken öldürdüler."

1920 Haziran ayı başlarında bir Türk, kimliği bilinmeyen kişilerce öldürüldü. Sözde Santa'lı olan katilleri tutuklamak üzere Santa'ya bir grup asker gönderildi. Askerler, hıristiyanları tutuklayıp hapsederek ve öldüresiye döverek, 2 aydan fazla orada kaldılar. Ancak Ağustos ayının ortalarına doğru mahalli yetkililer, Santa'lıların barışsever, suçsuz insanlar olduklarına ikna olduktan sonra askerleri oradan çektiler.

Şiddet hareketleri ve canice saldırılar bu bölgenin her yerinde aynı güçle sürdürüldü. Türklerin azgınlıkları ve fanatizmleri, özellikler kırsal bölgelerde daha da tehditkâr bir hal aldı. Hükümet, Hıristiyanların katledilişlerini uzaktan seyreden unsurlarıyla, kanunları uygulamaktan aciz durumdaydı. İttihat ve Terakki Partisinin destekçileri, Rus işgali sırasında suç işlediklerini ileri sürerek, mültecilerin geri dönmelerini engellediler. Erzurum divan-ı harbi, herhangi bir soruşturma yapmadan bu suçlamaları kabul etti ve suçlananların prangaya vurulmuş olarak mahkeme önüne getirilmelerini emretti.

Mart 1918'de, Ermeni katliamlarına katılmış olmak ve Hıristiyanların mallarını yağmalamakla suçlanan hükümet yetkilileri ve polis memurları, Akdağmadeni, Boğazlıyan (Ankara Vilayetine bağlı) Yozgat, ve (Sivas Vilayetine bağlı) Yeni Hani'nin yerlileri olan çok sayıda Türk vatandaşlarıyla birlikte bir çete kurarak, yukarıda belirtilen bölgelerdeki Hıristiyanlara saldırıp, mal ve mülklerini tamamen yağmaladılar.

1919 Nisanında, (Keskin bölgesi) Boğulan köyünden John Spyrou ve George Dimitrou, diğer bazı kişilerle birlikte bir komşu köye gitmekte olan yeni evli beş çifte refakat etmekteydiler. Yolda aniden silahlı Kürtlerle karşılaştılar; Kürtler, erkeklerin gözlerini bağlayarak gelinleri başka bir yere götürüp onlara tecavüz ettiler.

Aynı ayın ortalarına doğru, (Akdağmadeni'ne bağlı) Çatı Kemer köyünden Abraham Bodossoğlu, iftira bir suçlamayla hapse atıldı ve uğradığı işkenceler sonucunda yaşamını yitirdi.

Bulancak ve Abdal arasındaki Hıristiyanlar, Ordoti'li Topuzoğlu Ahmet liderliğindeki bir çetenin tacizine uğradılar.

Mayıs 1920'de Giresun–Karahisar yolunda iletişim ta-

mamen durdu. Tirebolu çevresindeki silahlı çeteler, Giresun, Bulancak ve civarlarındaki Hıristiyanları dehşete düşürüyorlardı.

13 Ağustos 1920'de, silahlı Türkler, Tzanghoul ve Divan köylerindeki köylüleri, kendilerine çokça miktar altın ve gümüş, erzak ve giyecek verene kadar baskı yaparak dövdüler.

Ekim 1920'de, silahlı Türkler, hepsi de Ağalık Maden köyünden bazı kadın ve çocuklarla birlikte şu erkekleri esir aldılar: Kyriakos Psomiades, Savas ve Elias Pimenides, George Havianides, Panayotis Cotsides ve Elias Pimenides. Onları dövdükten sonra çırılçıplak soydular. İki kadın ve bir çocuk, korkudan öldü.

27 Ekim'de, Pandelis Dzemahides, Panay Castanides, Elias Pimenides ve Kyriakos Emanuelides adındaki köylüler, tekneyle Giresun'den Espen'e gidiyorlardı. Kalecik karşılarında, başka bir teknede bulunan Türklerin ateşine maruz kaldılar. Kyriakos Emanuelides öldürüldü. Aynı gün, Türk polisleri (Akdağmadeni'ne bağlı) Tokuz bölgesinden Lazaros Abadjiades'i Kourtenimi'de bulunduğu sırada öldürdüler.

26 Kasım 1920'de Gümüşhane'den gelen bir raporda, cinayet, hırsızlık ve yağmalamaların, günlük sıradan olaylar haline geldiğini ve durumun çok kötüleştiğini belirtiyordu. İki ay önce, (Eylül 1920'de), bir Hıristiyan, pazarın ortasında bir Türk tarafından öldürüldü ve daha sonra katil, dışarıdan gördüğü yardımla hapishaneden kaçtı. Aynı ayın 28'inde, Kuşkaya köyünden K. Murat ve K. Pelkimbachi ve Yamourca köyünden George J. Kotoğlu, Giresun'dan evlerine dönerken Poghatsaki Değirmeni yakınlarında Kötü İbrahim'in adamlarının saldırısına uğradılar. Saldırıda, George J. Kotoğlu öldürüldü.

Nisan 1920'de, Bulancak, Kuşkaya ve Yağlıdere'deki topluluklar saldırılara, aşağılanma ve tecavüzlere ve hırsızlıklara maruz kaldılar.

Mayıs 1920'de, Hıristiyanların vahşi katili, Giresun valisi Osman Ağa, silahlı olarak Hıristiyan köylerini dolaştı, her türlü zulmü yaptı ve Görele ve Courouk'da 15 Hıristiyan köylüyü vahşice katletti.

5 Temmuz 1920'de, Vesserna'lı Kör-Salih'in liderliğindeki soyguncular, Yukarı Kermont, Castrineta ve Soutou köylerine girdiler ve köylüleri dövüp mallarını soyduktan sonra, beş kişiyi yanlarına alarak köyden ayrıldıktan sonra, onları öldürdüler.

Giresun ve çevresi, Osman Ağa'nın baskısı ve yağmalaması altındaydı. Temmuz 1920'de, Bulancak'da bulunan Milli Savunma üyeleri, bir gece Jordan J. Pastırmacı'yı çağırıp, bölgelerinin Türkler arasında eğitilmiş gençlere ihtiyacı olmadığını bahane ederek, öldürdüler.

Daha sonra 25 başka genci tutuklayarak, bildirildiğine göre, Giresun etrafındaki savunma projelerinde çalışmaya gönderdiler. 20 Nisan'da aynı topluluktan daha başka gençler de aynı amaçla tutuklandılar ve Panayotis Mihailidis ve karısı öldürüldüler.

(COLONİA) ŞEBİNKARAHİSAR PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

"Genç Türklerin" Savaş sırasındaki yıkıcı çalışmaları, Mütareke'den sonra da sona ermedi. "İttihat ve Terakki" Partisine daima bağlı kalan hükümet görevlileri, yüksek çevrelerin kışkırtmasıyla, geride kalan Hıristiyan unsurların imhası için Türk halkının fanatizmini kızıştırma faaliyetlerine devam ettiler.

24 Nisan 1919'da Troupsi'li George ve Eleftherios Tsiranides, giysi satmak üzere komşu köylere giderken Firetoukse'den Kara Mehmed tarafından soyulduktan sonra öldürüldüler.

Epesiou ilçesi, oldukça zor günler geçirdi. Mayıs 1919

tarihli bir rapor, Türkler tarafından sürgün edilmiş olan Hıristiyanların, sürgünden döndüklerinde öldürüldüklerini belirtmektedir. Bu olaylar, Troupsi, Paltsena, Epola ve Kiamissi köylerinde meydana geldi. Eleftherios Toroman, George Tekes ve Michael Apostolou, evlerine döner dönmez, Tataloğlu Mehmed, Tapanoğlu Halil ve Said tarafından aileleriyle birlikte boğazlandılar.

29 Haziran 1919'da, John Aracadoğlu, Elias Berberoğlus, Lazarus Tongharoğlu, Savas Keşişoğlu ve John Tongharoğlu, köylerinden sekiz saat uzaklıktaki Koliasar'a erzak almaya gittiler. Kürt köyü Zarghona yakınlarında baltalarla vahşice kesildiler. Bu korkunç cinayet on gün sonra ortaya çıktı ve kurbanların doğdukları Kovacık köyünün Hıristiyan sakinleri arasında panik yarattı. Köylüler, başka bir yere göçmeye hazırlandılar.

8 Temmuz 1919'da, (Giresun Mutasarrıflığına bağlı) Çatalçam köyü İmamının yanında çalışmakta olan, Turuş ilçesi, İnayet köyünden Nicolas Papadopoulos, kardeşi Peter ve yeğeni Christos, aniden ortadan kayboldular. Aynı ayın 10'unda, Theodore Potouridis kayboldu. Kendisi (Karahisar bölgesinde) Litsasa'nın yerlisi, barışçı bir insan ve iyi bir aile babasıydı. Kaybolma olayı, Giresun Karahisar karayolu üzerindeki Eğribel dağının yanındaki otlaklarına giderken meydana geldi. Aynı ayın 18'inde, Değirmentaşı köyünden Nicolas Semerdjides, Pandelis Costanoğlu ve Anastasios Biticoğlu, Mesudiye - Koliassar yolunda acımasızca dövülerek, üzerlerinde bulunan her şey soyuldu.

1919 Kasım ayı başında, bazı Hıristiyanlar, Giresun'dan Karahisar'a gitmekte olan (Karahisar ilçesi) Karaca köyünden Sophia Christou Demirci ve Catherine Sava Demirci adlarındaki iki genç hanıma eşlik etmekteydiler. Karayolu üzerinde Ayı Tepe civarında (ilçedeki sistematik soygunlar ve hırsızlıklar nedeniyle) nöbet tutan üç polis, erkekleri şiddetli bir biçimde döverek kızları zorla alıkoydular ve

onları bilinmeyen bir yere götürüp tecavüz ederek, onurlarını kirlettiler.

Yukarıda anlatılan bu olay, tam beş yıl boyunca Hıristiyan evlerinin sığınağından koparılan bir çok benzer kurban görmüş olan Karahisar'lı Hıristiyanları haklı bir üzüntüye boğdu. Bu defa üzüntüleri çok daha fazlaydı çünkü suçlananlar, yolcuların canlarının, mallarının ve onurlarının güvenliğinin emanet edildiği Giresun hükümet organlarıydı.

Ayrıca, bu zaman zarfında Giresun–Karahisar karayolunun, soyguncuların yatağı haline gelmiş olduğunu ve bunların varlığının yalnızca zaman zaman, günlerce iletişimi kesmekle kalmayıp, her türlü ticari girşimi de olanaksız hale getirdiğini belirtmek gerekir. Karayolunda nöbet tutan polisler, Hıristiyan unsurların imhası programında yer almış olanlardan seçiliyordu. Dolayısıyla, bu karayolu üzerindeki soygunların en ateşli kışkırtıcıları, bunlardı. Hıristiyanların mülkleri ve onurları, vilayetlerdeki bu ıslah olmaz Türk unsurların hedefi olmaya devam etti.

1920 Mayıs'ının ilk günlerinden itibaren bu çevrede Giresun valisi Osman Ağa Ferudunoğlu'nun gerçek bir terör dalgası hüküm sürdü. Karahisar'a gittiğinde, patrikhanenin oradaki temsilcisi Sivas Piskoposu Ghervasios'un makamına ve resmi kıyafetine bile saygı göstermedi.29 Mayıs 1920 tarihli bir raporda şunlar belirtilmiştir: "Giresun Valisi Topal Osman Ferudunoğlu, hapishane kaçaklarını yakalamak bahanesiyle bölgeyi dolaşmaya çıktı. Gerçekte ise, çeşitli suçlar işlemiş unsurlardan 170 kişilik bir çete topladı ve yakıp yıkarak, öldürüp yağmalayarak, genç erkek ve kızlara tecavüz ederek ve sayısız büyük baş hayvanı sürüp götürerek Şebinkarahisar bölgesini dolaştı. Silah ve cephane ele geçirme bahanesiyle Karahisar'a gitti. Orada, korkunç bir cani olan Kel Hasan'la buluştu. Onun adamlarını da yanına alarak, mahalli asker ve polis yetkililerinin bertaraf etmeye çalışmadıkları, Hıristiyanların evlerini ve dük-

kanlarını talan eden bir terör çetesi oluşturdu. İmha, 23 Mayıs'ta başladı ve dört gün sürdü. Osman'ın adamları, Hıristiyanlardan çaldıkları atlar ve paralarla vahşi bir süvari gücü haline geldiler. Kutsal metropolit ikametgahına da saldırarak Piskopos Ghervasios'u merhametsizce dövdüler ve sürüp götürdükleri büyükbaş hayvanların yanı sıra, Amerikan yardım fonlarıyla alınmış olan öküzleri de satarak, Osman'a 303 lira ödemek zorunda bıraktılar. Bu haydutlar ayrıca birçok bakire ve yeni evli genç kadını da kirletip, 17 Hıristiyanı öldürdükten sonra, çekip gittiler. Kel Hasan'ı 30 kişilik bir çete oluşturarak Merkez'deki (Alucra) zengin Rum topluluğunu yağmalamaya mecbur ettiler. Topal Osman korkusundan, Nicopolis ile Giresun arasındaki bağlantı kesildi. Piskoposun özgürlüğü devamlı olarak kısıtlandı ve insanlar paniğe kapıldılar.

Temmuz'un 12'sinden bu güne kadar Halil Topanoğlu ve suç ortağı Şerif Ali, Hıristiyanların işkencecisi Osman Ağa'nm adamlarıyla birlikte, Paltsane köyünde papaz Panaretos Papadopoulos, Thomas Thomaides, Panayotis Toumanides, karısı ve annesi, Theodore Sideropoulos, Panayotis Carayannides ve George Djeiloğlu'nu öldürdüler. Carakevelet'de Pan. Poursaitas, John Hotipanides ve St. Hozanitas'ı katlettiler. Trouptsi'de Michael Semerdjis ve Pan. Paramelides'i öldürerek, gelinini kaçırdılar. Habavla'da Or. Pascalides'i öldürüp, John Hourmides'in kızı Semeli'yi kaçırdılar; Parthena Tsedeme, Anastasia Toumanides ve Helen Demiroğlu'na tecavüz ettiler.

(KERASSUNDE) GİRESUN PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Düzenli bağlantının olmaması nedeniyle, Patrikhane'nin, bu çevredeki olaylar hakkında bilgi edinmesi mümkün olmamıştır. Fakat, Mütareke'nin imzalanmasından bu yana, burada terörün aralıksız olarak hüküm sürdüğü kesinlikle bilini-

yor. Giresun Valisi Osman Ağa Ferudunoğlu, yanına her zaman yardımcısı ve danışmanı Larçınzade Hakkı Bey'i alarak, vahşi ruhunun kendisine emrettiği her şeyi yapmakta tam bir serbestliğe ve mutlak yetkiye sahipti. Bu toplulukta yaşayan Hıristiyanların, ondan gördükleri eziyetleri tarif etmek mümkün değildir. Suçları, koca bir cildi doldurur. Şimdilik, kendimizi aşağıdaki ifadelerle sınırlıyoruz. Kendisine, kârlarından aslan payı vermeyi kabul etmedikçe, Türkler bile işlerini yapamıyorlardı. Aksi halde, mallarını satmak üzere yüklemeleri engelleniyordu. Yolu genişletmek bahanesiyle, büyük kısmı Rumlara ait olan, yeni yapılmış bir sıra evi tamamen yıktırdı fakat aslında, o civarda satın aldığı arazinin fiyatını arttırmak istiyordu. Alkol imalatçısı Rumlara büyük zararlar verdi çünkü binlerce okka alkole el koyarak, denize döküyordu. Çok sayıda Rum'u, kiralamış oldukları dükkanlardan çıkartarak, yerlerine Türkleri yerleştirdi. Savaştan önce Türklerden mülk almış olanları, bu mülkleri geri vermeye zorladı; ancak satış sırasında ödediklerinin karşılığı, kağıt para olarak geri ödeniyordu. Mahalli idari, adli ve diğer yetkililer, işleri onun başıyla onaylamasına göre yürütüyor, bu zalimin bildirim veya emirlerine göre insanları hapsediyor veya beraat ettiriyorlardı. Yabancı birliklerin çıkarmasına karşı sahili koruduğu için, Rumlardan büyük paralar aldı. Şehrin Hıristiyan halkını, başlarına bela olana kadar desteklediği soyguncu çeteleriyle terörize ediyor, bu çeteler de, istediklerini dövüyor veya soyuyorlardı.

1920 yılı Haziran ayı ortalarında Batum'dan gelmekte olan 400 tonluk bir Rum motorlu teknesi, motorundaki arıza yüzünden Giresun'da demirlemek zorunda kaldı. Osman Ağa, kaptan Marinos Mariades ve Fransız eşi, yanlarında sekiz veya dokuz milyon ruble bulunan iki Rus ve teknedeki diğer dokuz kişiyi savaş esiri olarak tutukladı ve 20–25 gün hapsetti. Daha sonra, kaptanın Fransız eşi dışındakileri iç bölgeye gönderdi. Erkekler, Giresun'nin iki kilometre

uzağında öldürüldüler ve Fransız kadın İstanbul'a gönderildi; kocasının kaderi kendisine burada bildirildi.

Aynı ayın sonuna doğru Osman Ağa Ferudunoğlu, şehrin tek Rum doktoru olan Thomaidis'i trajik bir biçimde öldürdü: Haber göndererek, doktoru, diğer üç Türk doktorla birlikte bir doğum olayına çağırttı. Eve gittiklerinde onlara, bir deliyi muayene edecekleri söylendi. Hep birlikte eve girdiler; Thomaides'in yanında, bir tehlikeden şüphelenen babası da bulunmaktaydı. İçeride, tepeden tırnağa silahlı bir caniyle karşılaştılar. İki Türk doktor, pencereden atlayarak kaçtılar. Thomaides ve üçüncü doktor, oğlunun yardımına koşan Thomaides'in babasıyla birlikte öldürüldüler. Bu olay derhal Trabzon valisine bildirildi ve vali, katilin oraya götürülmesini emretti. Bu arada Osman'ın yardakçıları, katilin deli olduğunu söylüyorlardı ve Trabzon'a ulaşmadan, onların yardımıyla, binmiş olduğu tekneden kaçtı.

Müslüman bir kızın iffetinin, Panayotis adlı bir Rum tarafından kirletildiği şeklinde özenle hazırlanmış bir iftira sonrasında, bu adı taşıyan elli veya altmış Hıristiyan ve onbeş kadın tutuklanarak, Osman'ın adamları tarafından acımasızca dövüldüler. Panayotis H. Sekirkenides ve Panayotis A. Seitanides adlı iki kişi, Osman Ağa'mn villasına götürülerek korkunç işkenceler çektikten sonra boğazlanarak öldürüldüler.

1920 Ağustos ayı başlarında, Giresun'da, Müttefik savaşçılarının oraya gelmekte olduklarına dair bir söylenti yayıldı. Vali Osman Ağa, derhal Türkleri iç bölgelere göndererek, Hıristiyanları şehirde bıraktı. Daha sonra, düşmanın nasıl karşılanması gerektiğine ilişkin ortak görüşlerini sormak için hâlâ orada kalan birkaç Türkle, bazı Hıristiyan ileri gelenlerini çağırdı. Hıristiyanlar, bu çağrının gerçek amacını anladıklarından, hiçbirisi gitmedi. Ertesi gün, Hıristiyanların evlerinde sistematik bir arama yapılarak, saklanmakta olanlar yakalandı. Bunlar, Osman Ağa'nın kur-

banlarını boğazladığı Kulakkaya'ya gönderileceklerdi. Ağa'nın kararından sonra, ortalığı feryatlar ve ağlamalar kapladı. Kadınlar dizlerinin üzerine çöküp, ağlaşarak kararını değiştirmesi için ona yalvardılar çünkü tutuklananların boğazlanacaklarını biliyorlardı. Nasıl olduğu bilinmemekle birlikte, Osman ikna oldu ve hayatlarını bağışladı fakat 500 kişiyi okula hapsederek, kafirler (İngiliz, Fransız ve Yunanlılar) Giresun'a çıktıkları taktirde bunları öldüreceğine yemin etti. Bu 500 kişi, Osman Ağa'nın cani yardakçılarının nezaretinde 10–12 kişilik gruplar halinde aileleriyle görüştükten sonra tekrar okula dönüyorlardı.

1920 Ağustosunda alınan bir rapor, diğer bazı bilgiler dışında, şunlara yer vermekteydi: "Giresun sakinleri mali bakımdan çok kötü bir durumdadırlar. Açlık korkusu tüm Hıristiyanları tehdit etmektedir. Bu durum, bütün sınırları aşan, zavallı insanların kanını emen ağır bir baskı oluşturan vergilendirmenin doğal sonucudur. Ne içler acısı bir durum! Açgözlü Osmanlıların hırslarını tatmin etmek için ellerinde kalan son mücevherlerini, mobilyalarını ve benzeri eşyaları satmaktalar. Sürekli olarak gergin, haraç altında, parasal ihtiyaçlarının hiç olmazsa bir kısmını bile karşılayacak gerekli olanaklardan mahrum vaziyette, her gün tutuklama ve sürgünleri yaşayarak, geçimlerini temin için bile evlerinden çıkmıyorlar. Mevcut birkaç dükkanın sahipleri de aynı nedenlerle evlerinden çıkmıyorlar ve dükkanlar canavar Osman Ağa'nın isteğine göre, adamlarının istediklerini alıp götürmeleri için, birkaç saat dışında kapalı kalıyorlar."

Son günlerde Patrikhane'ye gelen haberler, Pontus'taki Hıristiyan halkın durumunun, tehlikeliden de öte olduğunu belgelemektedir. 23 ve 28 Ekim 1920 tarihleri arasında, Trabzon, Giresun, Ordu, Sinop, Bartın ve İnebolu'daki Rum vatandaşların hepsi sürgün edildiler. 4 Kasım'da Samsun'un Rum halkı da aynı kaderi paylaştı. Bu insanların hepsinin mülklerine el konulacaktı.

BÖLÜM B

ORTA VE BATI ANADOLU HAKKINDA KAYSERİ PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Başından itibaren Kayseri'nin tüm ilçelerinde soygunlar o kadar çoğaldı ki, farklı köyler arasındaki bağlantı tamamen kesildi.

Nisan 1919'da, Kömürce'den Stephen Charalambos ve Savas Anastasiou öldürüldüler. Bu ikincisinin yanında oğlu da bulunuyordu. Erzak almak için gittikleri Adana vilayetinde Sis'ten dönmekteydiler.

Nicolas Tserah, Sivas vilayetine bağlı Aziziye'den dönerken Kurbalı ve Uzunpınar köyleri arasında öldürüldü ve üzerinde bulunanlar soyuldu.

Ürgüp cemaatinde vergi tahsildarı Eyüp, cemaatin küçük bir borcu yüzünden Kilise'nin zangoçu S. John'u acımasızca dövdü ve Kiliseye girip Mihraptaki kutsal eşyaları alarak, müzayedede sattı.

20 Mayıs 1919'da Theognosia Ab. Pamboutsoğlu ve birkaç kadın, çocuklarıyla birlikte Nevşehir'den başkente gitmek üzere yola çıktılar. Yolda eşkiyalara yakalanarak işkenceye uğradılar ve üzerlerindeki her şey soyuldu.

25 Mayıs 1920'de, bin kadar Çerkes, Yozgat'a girerek, burayı 14 gün ellerinde tuttular. 21 Haziran'da şehrin tekrar Kemalist birlikler tarafından alınması üzerine, kumandanları Ethem Bey'in idaresi altında Çerkesler, önce yağmaya,

sonra da Rum ve Ermenilerin hepsini öldürmeye başladılar. Pazar yerinde meydana gelen bu katliamdan kimse kurtulamadı. Birçok genç kıza tecavüz edildi, evler ateşe verildi ve çok kişi yaralandı. Cesetler dört gün sonra toplandı ve hiçbir dini tören yapılmaksızın, şehir dışındaki bir hendeğe atıldılar. Öldürülenler arasında Samsun vilayetindeki Kuğluköy'ün bölge papazı Muhterem Peder John Architectonides de bulunuyordu. Şehrin zenginlerini onlara bildirmeyi reddettiği için öldürülmüştü. Öldürülen diğer elli kişi şunlardır: Michael Kohiroğlu, Abraham ve John Choudaverdoğlu, Athina Papazoğlu, Charalambos Keşişoğlu, damadı Anesti, Kyriakos, Anastasios Prokopiadis, oğlu Charalambos ve karısı, öğretmen Anastasios, John Arzumanides, George Sarafides, Thomas Papazoğlu, Philip Papazoğlu, Savas Savaides, Jordan Anastasios Çakırıdes, George Efinoğlu, Gregory Efinoğlu, Savas Artizoğlu, Gabriel Taiploğlu, Anastasios Adosides, George Butcher ve oğlu Michael, Charalambos Charapasides, Constantin Tyamoğlu ve karısı Helen, Theologue Gregory, Nicolas Ananiades, Elias Muratoğlu, Larzaous Saviades, Cyprian Jordanides, Basile Kazezoğlu, Elias Kazezoğlu ve babası Prodromos, Eleutherius Çavuşoğlu, Mary Chatzi Anastasiou, Joanakis Serafimidis, Theologue Sarafidis, Hatzi Maria, Gregory Saatçioğlu, Avitas, Charalambos Tachtzoğlu, Ghothsimani, Paul Panoğlu, Stylianos Lanyer, Ananias Manoğlu, Stylianos Keşişoğlu ve Sophia Sarafoğlu.

8 Eylül 1919'da acımasızlığıyla kötü bir şöhrete sahip olan subay Cemil liderliğinde Kemalist düzenli ordu birlikleri (Yozgat'tan iki saat uzaklıktaki) Otçuoğlu köyüne girdiler ve hepsi Rum olan 280 köylüyü kilisede topladılar. Arkasından, babalarının, kocalarının ve kardeşlerinin gözleri önünde bütün kadın ve genç kızlara hayvanca tecavüz ettikten sonra onları öldürdüler. Daha sonra da küçük bebekleri bile ayırmadan, erkeklerin hepsini öldürdüler. Be-

beklerden biri, annesini emerken ikisi de öldürüldü. Bu korkunç katliamdan sadece, birlikler gelmeden önce köyden kaçan 24 kişi kurtuldu. Kemalist ordu, çevre köylerin tümünü işgal ederek katliam yapma niyetinde olduğu için zavallı insanlar evlerini bırakarak dağlara kaçmak zorunda kaldı ve orada da birçoğu hayatını kaybetti.

Bu bölgede durum dayanılmaz bir hal almıştı ve her gün daha da kötüye gidiyordu.

5 Ocak 1919'da İncesu'da henüz çocuk yaştaki bir kız, Nuri İslamoğlu adında bir Türk tarafından kaçırıldı. İslam dinine döndürüldü ve kendisini kaçıran kişiyle evlenmek zorunda bırakıldı. Aynı yılın Şubat ayında, Ereğli cemaatinde "Bağdat" otelindeki bir gösteriye giden 20. tabur'un emir subayı, askerlerine saatçi Apostolaki'yi dövmelerini emretti ve saatçi, süngüyle yaralandı.

Mart'ın 14'ünde, Permate'den Agapios Ghianoğlu, Konya'daki evinin yanında, kuyudan su çekerken öldürüldü. Aynı tarihte, Karaman'lı bazı Türkler hırsızlık amacıyla bir Rum kadının evine girdiler ve evde buldukları kadını boğduktan sonra, bıçakladılar. Aynı ayın 30'unda, Niğde Rıfatzade Halil Bey, cemaat okulu müdürü Basile Amfilochiadi'yi pazar yerinde sopayla ciddi şekilde yaraladı. Aynı yılın Nisan ayında, Gelveri'den Basile Atlamatis, Gelveri ile Niğde arasında öldürüldü.

1919'un Mayıs ayı sonlarında, Nevşehir'den bazı Hıristiyanlar, Aksaray yakınlarında gecelerken, soyuldular, dövüldüler ve sakatlandılar. Aynı ayda Türk eşkiyalar, Ereğli'den (Adana) Ulukışla'ya gitmekte olan herkesi soydular. İki erkeği öldürüp, yirmi kişiyi yaraladılar.

27 Haziran 1919'da Konya Katedrali'nin avlusuna ve bazı Hıristiyan evlerinin kapılarına "Genç Türk Askeri" imzalı şu mektup bırakıldı: "Tanrının lanetlediği! Fanatik kâfir! Türklerin ekmeğiyle besleniyor ve karşılığında bu ülkeye zehir saçıyorsunuz. Ermeni kadın ve çocuklarının si-

zin çıkarınız için öldürülmüş oldukları bilinmektedir. Kalanlar, sığınmacı olarak İngiltere'ye gitmek istediler fakat başaramadılar, İstanbul'daki temsilcilikleri aracılığıyla Avrupa'ya şikayette bulunuyorlar. Fakat hepsi boşuna! Bizim bıçaklarımızla öleceksiniz. Cemal Paşa'nın öldüğüne inanmayın. Arkadaşları yaşıyor. Burada kendi devletinizi kurmaya hazırlandığınızı görüyoruz. Artık buradaki ikibin Hıristiyanm ölme vakti geldi. Zamanınızı boşa harcamayın çünkü sonunuz yakındır. "

Eylül 1919'da Bozkır'da, Chrisafis Arslanoğlu ve duvarcı George öldürüldüler. Duvarcı Pantelis, karısı Despina, berber George'un dul karısı ve oğlu Jordan, Socrates Ghiavroğlu, karısı Rebeca ve bunlardan başka iki duvarcı, yaralandılar.

5 Ekim 1919'da Antabak'dan (Kaire) çoban Basile Christou, Apaoğlu Cemal, Hakkı, Kel Mehmed Latif ve Çavuş Necip adlı fanatik Türkler tarafından öldürüldü. Aynı aym 6'smda, Kervali'dan Nicolas Katrantzis, Ilısu adlı Türk köyünden dönerken Türkler tarafından öldürüldü ve gözleri oyuldu.

Mustafa Kemal'in Milliyetçi hareketi Türklere, Hıristiyan ve Rum olan her şeye karşı kin ve fanatiklik aşıladı.

(ANGORA) ANKARA PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Ankara bölgesinde de eşkiyalık durmadı ve özellikle de Haymana Kazasında, Müslüman olmayan nüfus arasında bütün ticaret sonuçta tamamen felç oldu. Hükümet yetkilileri, ellerindeki jandarma gücünün yeterli olmadığını öne sürdükleri için, haydutlar cezasız kalıyorlardı.

Temmuz 1919'da değirmenci George Vassiloğlu, Eskişehir dışındaki Alpuköy istasyonundan iki saat uzaklıkta öldürüldü.

Hıristiyan cemaatler dehşete düştüler. Eskişehir'deki

Hıristiyan erkekler, ağır biçimde vergilendirilip hapsedildikten sonra, şehirden uzaklaştırıldılar. Burada henüz detayları alınamamış tecavüzler ve cinayetler işlendi. Hıristiyanların evlerindeki mobilyalar, hatta pencereleri bile çalındı.

10–12 yaşlarındaki çocuklar, babalarının, amcalarının veya kardeşlerinin saklanmakta olup olmadıklarını ve nerede bulunabileceklerini söylemeleri için askeri karargahlara götürülerek acımasızca dövüldüler. Düzenli birlikler veya çeteciler insanları evlerinden çıkarıyor, Hıristiyanların evlerine girerek istedikleri her şeyi alıyorlardı.

Kütahya şehri, fanatik Kemalist Çerkes Ethem Bey ve Binbaşı İsmail Hakkı Bey oraya geldikten sonra, tarifsiz vahşetlere sahne oldu. Arnavutlardan seçilmiş 150 adamıyla gelen Binbaşı, bir zorlukla karşılaşmadan Kütahya'daki Türklerin yardımını kazandı. Onlarla görüştükten sonra, Rum ve diğer Hıristiyan unsurların imhasını planlayarak, bizzat kendisi bu dehşet verici eylemlerin başında bulundu. Bütün Rumların silahsızlandırılmasını emretti. Ajanları, bazı kişilerin evlerinde arama yaptılar. Anastas Abacıoğlu'nun evinde iki adet çifte bulunarak zavallı adam tutuklandı. Askeri karargâha götürülürken, muhafızlar, zorla çantasına iki el bombası koydular. Daha sonra Ethem Bey'in önüne götürüldü ve zavallı, onun emriyle derhal asıldı.

Kütahya bölgesinde bazı kişiler askere çağrıldılar ve askerlik hizmetinden muaf tutulmak için, bu şehrin Rum cemaatinden yeterli miktarda cephaneyle birlikte 245 tüfek vermeleri istendi. Fakat şehirdeki Rumların tüfekleri yoktu ve onları satın almaları gerekiyordu. Avukat Anastasios Symeonidis ve tüccar Yannakos Papadopoulos'dan oluşan bir komite kuruldu ve İsmail Hakkı Bey'in verdiği izin kağıdı ile silah satın almak için çevredeki köylere gittiler. İsmail Hakkı Bey aynı zamanda çete reisi Pehlivan'ı bir çete-

nin başında bu köylere gönderdi. Anastasios Symeonidis ve Yannakos Papadopoulos ile arabacıları Ilia Sakızcı, Temmuz ortalarında bir grup asi tarafından yakalandılar ve Ovaköy yakınlarındaki Çamlıca adlı çam korusuna götürülüp, iplerle bağlandıktan sonra korkunç işkencelerle öldürüldüler. Talihsiz adamların cesetleri, cinayetten dört gün sonra köpeklerin ortaya çıkarmasıyla, Ovaköy köylülerinin de yardımıyla birkaç Rum tarafından bulundu. Anastasios Symeonidis'in sağ kalçası kızgın bir demirle delinmişti ve karnında derin bir süngü yarası vardı. Her iki ayağının parmakları derin kesiklerle birbirinden ayrılmıştı ve topuklarında sivri bir aletle geniş yaralar açılmıştı. Yannakos Papadopoulos ve arabacı Ilia Sakızcı'mn göğüslerinde, sivri bir cismin neden olduğu derin yaralar bulunmaktaydı. Görünüşe göre bu ikisine işkence yapılmamıştı. Cesetleri Kütahya'nın Rum mezarlığına getirilerek tabuta konulduktan sonra, bir önceki gün şehrin eteklerinde öldürülmüş olan dördüncü kurban, Constantinos Takınakoğlu ile birlikte gömüldüler. Bu cinayetlerin asıl failleri, Ethem ve İsmail Hakkı idi. Evlerine geri dönmeyen bu kişilerin akıbetleri hakkında kendileriyle görüşen, Rumlardan meydana gelmiş bir komiteye bu subaylar, öldürülenlerin Kütahya'ya gelerek burayı almaları için Yunan ordusuna gitmiş oldukları cevabını verdiler. Ayrıca, bu komiteyi de hapisle tehdit ettiler.

Yukarıda belirtilen suçları, tekrarlanan cinayetler izledi. Constantinos Demircis ve Nicolas Abacıs adlı iki Rum, şehrin yakınındaki bir değirmende öldürüldüler. Pandelis Karagiorzis, Haralambos Karabournis, Anastasios Seraphimidis ve adları belirlenemeyen iki kişi daha, Ethem Bey'in kardeşi Tevfik Bey tarafından Turgutlar köyü yakınlarında elleri iple arkalarına bağlanmış vaziyette öldürüldüler. Bu şahısların cesetleri gömülemedi. Lazaros Mihailidis ile birlikte üç kişi daha camiyi tamir etmek için gittikleri bir köy-

de, çeteciler tarafından öldürüldüler. Costis Zeybekoğlu, Dimitrios Akbabas ve üç Ermeni arabacı, Kemalistler tarafından yakalanarak zorla Gediz cephesine götürüldüler. Orada, atları ve arabaları ellerinden alınarak, geldikleri yere geri dönmeleri emredildi. Fakat ancak birkaç adım uzaklaştıktan sonra, arkalarından vurularak öldürüldüler.

Bütün bu suçlar yetmiyormuş gibi, Kütahya'daki savunmasız Rum topluluğuna karşı, kademeli olarak başka bir imha yöntemi kullanıldı. 28 Ağustos'ta, Rum cemaatinin önde gelenlerinden 27'si tutuklandı ve önceden iyi organize edilmiş olan bir plan dahilinde, Ermeni ve Ermeni–Katolik cemaatlerinden başka kişiler de bunlara katıldılar. Daha sonra, haksız olarak önce Eskişehir'e ve ardından Ankara ilçesine sevkedildiler. Ertesi gün, 15 yaşından yukarı tüm Hıristiyan erkeklerin belirtilen bir yerde toplanmaları, itaatsizlik edenlerin ölümle cezalandırılacakları duyuruldu. Toplandıktan sonra, yürüyemeyen, sakat, kör ve yaşlı olanlar vagonlara tıkılarak Eskişehir'e gönderilirken, geriye kalan 543 Rum, birkaç Ermeni ve Ermeni-Katolik, jandarmalar ve çetecilerin refakatinde yürüyüşe geçirildi. Bu sonuncu konvoy, Sofçu köyü yakınlarında, İsmail Hakkı Bey komutasında Bolu'ya gitmekte iken isyan ederek, onun emrine verilmiş olan Arnavutların hepsini öldüren alayın bir bölümü ile karşılaştılar. Bu olayda vahşi İsmail Hakkı Bey de ağır şekilde yaralanmıştı. Kütahya'dan sınırdışı edilenlerden oluşan perişan durumdaki bu konvoyla karşılaşan isyancılar muhafız jandarmaları ve çetecileri öldürerek Hıristiyanlara Kütahya'ya dönmelerini emrettiler. Silah seslerini duyan Hıristiyanlar, paniğe kapıldılar. kalanların bazıları kaçmaya çalıştılar fakat isyancıların açtığı ateşle, üç kişi, Haralambos Kodjagas, Vassilios Kulaklı ve Kyriakos Papailiou öldürülürken, iki kişi de yaralandı. Diğerlerinin çoğu, başlarından birçok olay geçtikten sonra Kütahya'ya döndüler ve evlerinde saklandılar. Bu konvoydan kırka yakın kişi

kayıptır ve bunların akıbetleri hâlâ bilinmemektedir. Eskişehir'e gönderilmiş olanlar, Ali Fuat Paşa'nm emriyle, demiryoluyla Kütahya'ya geri gönderildiler. Fakat Ethem'in kardeşi Tevfik Bey, Ali Fuat Paşa'ya rağmen onları tekrar önce Eskişehir'e, sonra da Ankara'ya gönderdi.

(PISIDIA) NEMRİK PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu ilçe ve özellikle bazı bölgeleri, inanılmaz bir şekilde terörize edildiler.

Ekim 1918'de, Varla'dan Matheos Constantinides (Afyonkarahisar'ın ilçesi) Bolvadin'e gitti ve Sarı Ahmet Ağa'nm evinde öldürüldü. Aynı ayda, 18 yaşında bile olmayan Vassilios Yeorghiou Lazaroğlu, Karamik'de (Bolvadin ilçesinde bir semt), koyunlarına çobanlık ettiği İbrahim Osman Çavuşoğlu tarafından öldürüldü.

10 Aralık 1918'de, İstanbul'dan Dr. Theokritos Satyridis ve Burdur'dan Diogenes Thomaides, Dinar'a giderlerken (Burdur yakınında) Kışla köyünde Türk eşkiyalar tarafından yolları kesildi. Eşkiyalar, üzerlerindeki her şeyi soyup, onları acımasızca dövdükten sonra usturayla boğazlarını kesmeye çalıştılar. İki adam ciddi yaralar aldıktan sonra, güç bela ölümden kurtuldular.

16 Ağustos 1919'da Adalia'dan gelen bir raporda şu ifade yer alıyordu: "Bir süre önce Adalia ile Stanaz arasında kaybolan 3 Rumla birlikte, 8 Rum daha kaybolmuştur; üç hafta önce Doryan değirmeninde 3 kişi ve beş veya altı gün içinde biri Ermeni ve 6'sı Rum 7 kişi daha (Phoenix yakınlarında) Kumnitza'da kaybolmuşlardır. Eşkiyalar gündüz vakti bu köye saldırmış, para ve eşyaları talan ettikten sonra, bu 7 Hıristiyanı alarak, bilinmeyen bir yöne götürmüşlerdir. Çevre köylerde hiçbir Hıristiyan kalmamıştır. Bizim halkımızdan kimse çalışmak için Türk köylerine gitmeye cesaret edememekte ve çiftçiler de tarlalarını işlemeden bı-

rakmaktadırlar. Birkaç gün önce, Türk jandarmaları Uzunköyde, oradaki Yunan Kızılhaç'ının doktorunu öldürmüşlerdir."

9 Eylül 1918'de Türk haydutlar, Çubuk Boğazı'nda Isparta'lı Misail ve Gavriel Misailoğlu kardeşleri yakalayarak kıyasıya dövdüler. Aynı dönemde Tekadir, Doyran, Stanaz, Koumnitza, Çönbeki ve Tekirova köylerinden bir çok Hıristiyan, Türkler tarafından kaçırıldı. Kıbrıs'lı 12 yaşında bir çocuk, Tekirova'da öldürülmüş olarak bulundu.

"Menderes" cephesinden geri çekildikten sonra Mustafa Kemal'in askerleri Nemrik bölgesine yerleştiler. Meşhur kana susamış cani ve son günlerde oluşturulan "Demir Alay"ın kurucusu Hafız Bey, karargâhını Isparta'da kurdu. Yardımcısı, "Demirci Mehmet Efe" adıyla tanınan, Denizli'de kadın ve çocukları katletmekle ün salmış korkunç Mahmut Efe idi. Onun da Çerkeslerden, Lazlardan ve Yörüklerden hepsi de vahşi ve kan dökücü içgüdülere sahip ve özellikle Nazilli, Denizli ve Sarayköy katliamlarında kanlı bir üne kavuşmuş yardımcıları bulunmaktaydı. Bu cani tarafından işlenen bir çok suçun kurbanları Isparta ve çevresindeki bölgede yaşayan biçare Rumlardı.

Isparta'nın önde gelen Rumlarından, saygıdeğer bir vatandaş ve saygın bir ailenin başı olan Damianos Kahramanoğlu acımasızca dövüldükten sonra ve ayrıca, Kyriakoula Hodjekoğlu adında bir kadın, tabancayla vurularak, aldıkları yaralar nedeniyle öldüler.

Denizli'deki Hıristiyanların rezil kasabı Demirci Mehmet Efe, Isparta, Jjreek Kiliselerindeki tüm değerli eşyaların teslim edilmesini emretti. Kiliselerdeki kutsal eşyalar ve resimlerin üzerindeki sunular meşhur Efe'ye teslim edildi. Bunlar arasında çok güzel ve çok değerli 800 okkalık dört muhteşem şamdan, 6 okka ağırlığında altm bir haç, Avrupalı turistlerin bile hayranlıklarını ifade ettikleri paha biçilemeyen bir Bizans relik'i bulunuyordu. Efe ayrıca ev-

leri de arayarak, Isparta'lı kadınların mücevherlerini de gasp etti. Isparta'daki Rum cemaati, ayrıca 20 gün içinde 300000 Türk lirası tutarında savaş vergisi ödemek zorunda bırakıldı.

1920 Eylül ayından itibaren, bu ilçelerdeki Rumların içinde bulundukları koşullar, daha da kötüleşti. "Demir Alay"ın bir bölümü Isparta'ya yerleşmişti ve bu alayın başındaki Hafız Bey, Ankara'daki Millet Meclisinden döndüğünde, ilçelerdeki eski hükümet yetkililerine baskı yapılarak, yerlerine Mustafa Kemal ve "İttihat ve Terakki" yandaşları geçirildi.

Isparta hâlâ Kemalistlerin sıkı ablukası altındadır ve Hıristiyanların seyahat etmelerine izin verilmemektedir. Bu şehre gidip gelen Türkler, İzmir'e gittikleri taktirde, burada olup bitenler hakkında kimseye bir şey söylemeyeceklerine dair yemin ettirilmektedirler.

(EPHESUS) EFES PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Hıristiyanların yaşadıkları yerlerde, güvenlik ve düzen ihtiyacı göze çarpmaktaydı. Fanatik Türkler, özellikle Girit'ten gelmiş olanlar, Hıristiyanları terörize ediyor, kır evlerini basıyor, tarım aletlerini ve diğer eşyalarını soyuyor veya tahrip ediyor ve karşılaştıkları Rumları öldürüyorlardı.

Ekim 1918'de, (Manisa'nın Kasaba ilçesine bağlı) Ahmetli'den bazı Türkler, Polycarpos Papadopoulos'un Hükümet konağının yanında bulunan evine giderek 14 yaşındaki oğlu Benjamin'i ve kayınbiraderi Dimitrios'u bağlayıp öldürdükten sonra evi soyarak gittiler. Aynı ayda, Axar ileri gelenlerinden Sevastos Bakalyorgis Türkler tarafından öldürüldü.

24 Kasım 1918'de birkaç Türk, Georgios Papanikita'nın Cordelio yakınlarında Şemikler denilen yerdeki tarlasına

gidip, ellerini ve ayaklarını bağladıktan sonra, onu ve 18 yaşındaki oğlu John'u öldürdüler. Hükümet, katilleri, tutuklanmalarından hemen sonra serbest bıraktı.

4 Ocak 1919'da tanınmış bir Hıristiyan düşmanı olan Urla polis şefi Hüseyin Efendi, asker kaçağı H. Mytaras'ın saklandığı yeri öğrendi ve bir polis ve 15 jandarmayla birlikte onu tutuklamak için aceleyle oraya gitti. Polislerden biri kaçağın saklandığı yere girdiğinde, kaçak tarafından vurularak öldürüldü. Bunun üzerine, mahalli yetkililer olaya siyasi bir anlam vererek, önemli bir askeri güçle Urla'yı kuşatıp, kaçağın yarım saat içinde kendilerine teslim edilmesini istediler. Bu sürenin bitiminde, istekleri yerine getirilmeyince, 8 Ocak gecesi askerler ve çeteciler, her yandan makineli tüfekler ve el bombalarıyla kasabaya saldırdılar. Saldırı 24 saat sürdü. Beş masum Hıristiyan öldürüldü ve altısı da ağır şekilde yaralandı. İki İngiliz torpidobotunun Urla limanına gelmesiyle saldırı durduruldu. Kasabanın imha edilmesi, Efes Metropoliti'nin çabalarıyla önlendi. Polis şefi terfi ettirilerek, İzmir'de daha yüksek bir makama tayin edildi. Kaçak H. Mytaras, 25 Ocakta Urla kasabasının dışında Gulbazi köyünde öldürüldü.

Aynı ayda, Urla ilçesi Kuşçular köyü civarında, kırsaldaki babasına yiyecek götürmekte olan 18 yaşındaki Dimitrios Krasas, yukarıdaki belirtilen köyden Hüseyin ve Nuri adlarında iki Türk tarafından öldürüldü. Bu cinayetten sonra aynı kişiler, Çakallar mevkiinde Markos Hacı Nicoli adında bir Rumu yakalayarak, soydular. Ancak, adamın bir Türk'ün hizmetkârı olduğuna inandıktan sonra gitmesine izin verdiler.

26 Ocak 1919 geceyarısı, aynı askerler Urla hapishanesine girerek, orada hapsedilmiş olan Rumları kıyasıya dövdüler.

22 Şubat 1919'da, Aziziye'den Georgios Kirlis, iş için gitmiş olduğu Kuşadası'ndan evine dönerken, Kuşadası ve

Aziziye arasındaki yolda Türklerin saldırısına uğrayarak öldürüldü. Geride karısı ve sekiz küçük çocuğu kaldı. Aynı ayın 24'ünde, Alexios Costi, Georgios Kyriakou ve Efstratios Kastritsis, Axar yakınlarında aileleriyle piknik yapmakta iken 14 jandarmanın saldırısına uğrayarak merhametsizce dövüldüler. Alexios Costi, aldığı bir darbeyle gözünü kaybetti. Aynı gün, dört eşkıya, Menemen'li Georghios Mimaroğlu'nun evine girdiler, onu ve karısını bağladıktan sonra, tabanca ve bıçaklarla tehdit ederek değerli eşyalarını vermelerini istediler. Evi yağmaladıktan sonra, ev sahiplerini yarı ölü durumda bırakarak gittiler.

1919 Haziran'ında Efes Piskoposluğu Başdiyakozu Joachim Gounaris, gerçek bir şehit olarak öldü. Aydın Piskoposunun temsilcisi olduğu için, Yunan işgal ordusu şehirden ayrıldığımda, Aydın'da bulunuyordu. Yunan ordusunun şehirden çıkmasını izleyen vahşette, 3000 den fazla Rum erkek, kadın ve çocuk, inançlarının ve ırklarının şehitleri olarak, yaşamlarını yitirdiler. Başdiyakoz'a vahşice ve aşağılayıcı bir biçimde davranıldı fakat o talihsiz bir şekilde, kendisine yapılan, sürgün edilen Rumları Denizli'ye götürme önerisini kabul etti. Rumları oradan kovan liderler, onların Denizli'de tamamen rahatsız edilmeden kalacaklarına söz verdiler. Bu şekilde mutlak bir ölümden kurtulmuş olacaklardı çünkü Aydın'daki isyancıların, Hükümet konağını, oraya sığınanlarla birlikte yakacakları söylenmekteydi. Denizli'ye yürüyüş sırasında, Şamlı ve Koncalı istasyonları arasında bazı vahşi Zeybekler ortaya çıkarak, kalabalığın içindeki bakire kızları götürmek istediler. Başdiyakoz o sırada müdahele ederek, onları bu utanç verici niyetlerinden vazgeçirmeye çalıştı fakat bu vahşiler, onu bıçak ve kurşunlarla canavarca öldürdükten sonra cesedini demiryoluna attılar. Daha sonra geçen bir tren, bu talihsiz din adamının cesedini parçalara ayırdı.

1919 yılında, 6 Haziranı 7'sine bağlayan gece Türk eş-

kiyaları (Axar ve Yayaköy arasındaki) Batça köyünden Mihail Kyrillou, Nicolaos Diakoumis ve Stylianos Nathanail adlı Rumları kaçırarak, astılar.

7 Haziran 1919'da, aynı haydutlar Yayaköy'dan Stefanos Ioannou ve damadı Nikiphoros adlı iki Rumu kaçırarak öldürdüler. Daha sonra tarlalarında çalışmakta olan 16 Rumu yakalayarak canlı canlı yaktılar.

Yunan işgal bölgesinin dışında yaşayan Hıristiyanların durumu sürekli olarak, "Milliyetçi Teşkilat" tarafından kendilerine karşı uygulanan baskıcı önlemler nedeniyle oldukça kritiktir. Uygulanan baskıların en ağırı, Rumların devamlı olarak katlanılmaz biçimde vergilendirilmeleridir çünkü talep edilen muazzam meblağlar tamamen ölçüsüzdür ve Rum cemaatlerin mali imkanlarının çok ötesindedir. Böyle ağır vergilendirmenin amacı, bu cemaatlerin mali imkanlarının tamamen tüketilmesidir.

Yunan ordusunun ilerlemesi, bu diyakozda, Kuşadası dışındaki tüm diğer bölgeleri özgürlüğüne kavuşturmuştu. Kuşadası'ndaki Hıristiyanlar zalimce bir baskı altındadırlar ve buradaki cemaat, tüm taşınmaz mal ve mülklerine el konulması tehdidi nedeniyle, dağılma tehlikesi içindedir.

(ANEON SOKIA) SÖKE PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu ilçe, Mütarekeden sonra bile Rum ahaliye düşmanlıklarından dolayı canice eylemlerine devam eden bir Türk çetesi tarafından terörize edilmekteydi. Birçok Rum öldürülmüş ve çok miktarda mal soyulmuştu. Mütareke'nin imzalanmasından 1919 Ağustos sonuna kadar Söke ilçesinde işlenen cinayetlere ilişkin aşağıdaki liste, burada sürmekte olan terör ve yıkımın gerçek bir resmidir. Bu çevreyle İstanbul Patrikhanesi arasındaki tüm iletişim kopmuş olduğundan, daha fazla bilgi elde edilememiştir.

9 Ocak 1919'da İzmir'in yerlilerinden, Kamarya istas-

yonunda bir kahvehane sahibi, gözleri görmeyen Neokratis Vlessas, Türk köylüleri tarafından mavzer tüfeğiyle, kendi evinde öldürüldü. Aynı gün, Neokratis Vlessas'ın hizmetçisi, Kuşadası'ndan Sophula Validou da aynı caniler tarafından baltayla öldürüldü.

19 Şubat 1919'da, Aydın'dan Stylianos Pandeli, Söke demiryolu istasyonundan on dakika uzaklıkta, dört Giritli Türk tarafından bıçakla öldürüldü.

20 Şubat'ta Macrili odun kömürü satıcısı Ioannis Xanthias, kırsal bölgede çalışırken, jandarmalar tarafından öldürüldü.

13 Mart'ta Söke'den Kuşadası'na yük götürmekte olan Kuşadası'ndan arabacı Manouel Lazos, yolda Türk köylüler tarafından yakalanarak, öldürüldü.

11 Nisan'da Söke'den Mihail Protoclitou, Söke ve Kelembe arasında "Yourdani" denilen yerde Türk köylüler tarafından öldürüldü. Cesedi Menderes nehrine atıldı ve birkaç gün sonra, suya kapılarak kayboldu.

28 Nisan'da Yerondalı Ioannis Nasos, Bafi adlı Türk köyü yakınlarında eşkiyalar tarafından öldürüldü.

28 Mayıs'ta Yunan ordusunda çavuş olan Akköylü Athanasios Spyroğlu, izinli olduğu sırada Söke'yi ziyaret ederken, İtalyan kışlasının yakınında öldürüldü.

29 Mayıs'ta Kelembeli saygın bir çiftçi olan Joakim G. Deres, Theodora Parasskeva adlı bir kadınla birlikte, Türk köylüleri tarafından, Gumenes adlı yerde öldürüldü. Aynı gün, Vagarasi köyünden Thrasyvoulos, köyün yakınındaki çiftliğinde öldürüldü.

30 Mayıs'ta, Evangelos Kambur Andoni, çalışmakta olduğu Gavriloğlu kardeşlerin çiftliğinde öldürüldü.

2 Haziran'da Sökeli Thomas Saroğlu ve Pandelis Mavrou, işten evlerine dönerlerken, Söke civarında Bounarakia adlı bir yerde Türkler tarafından öldürüldüler. Aynı gün, Georgios Margietis, Emmanuel Kanayos ve Efstathios Efs-

tathiou adlı Rumlar, Giritli Türkler tarafından Tchangli'de öldürüldüler.

3 Haziran'da, Emmanuel Tsakiris, torunu Nicolas ve Nicolaos Tsamouris, Giritli Türk Garip Hüseyin'in, meradaki koyun ağılında uyurken vahşi bir şekilde parçalanarak öldürüldüler. Aynı gün, Söke'li Yannakos Boyacis, Fourneti kardeşlerin çiftliğinde öldürüldü. Yine aynı gün, Vagarasi köyünün ileri gelenlerinden Nicolas Bateskas, Söke'den Vagarasi'ye giderken, Menderes kıyısında, yol arkadaşı Türkler tarafından öldürüldü.

4 Haziran'da, Athanassious Sotirakis, Ioannis Tsakourellis, Andonis Tsakourellis, Theodoros Alevras ve Emanuel Kabasakaloğlu adlı Hıristiyanlar, Vagarasi köyünden yirmi dakika uzaklıkta Sarıçay denilen yerde vahşice parça parça edilerek öldürüldüler. Aynı gün, Kelembeli Pythagoras I. Katsayannis, Söke'ye giderken Giritli Türkler tarafından öldürüldü.

6 Haziran'da Evangelos Bayoukas, Ziya Bey Çiftliği mevkiinde, Türk eşkiyalar tarafından öldürüldü.

8 Haziran'da Sisam'dan Ioannis Goumalatsos, Siner Boğaz adlı yerde, Evrysthenis Bahçıvanakis'in tütün tarlasında çalışırken, Giritli Türkler tarafından öldürüldü. Yine aynı gün, Sökeli Ioannis Milassianos Boğaz mevkiinde, Ionnis Kalis'in tütün tarlasında çalışırken Giritli Türkler tarafından öldürüldü.

10 Haziran'da Sökeli Pandelis Pericleous ve Domatialı Vassilios Andonian, Kamarya adlı yerde öküzlerini otlatırken, Türk köylüleri tarafından öldürüldüler ve cesetleri Menderes nehrine atıldı.

12 Haziran'da Kamarya kasabasında değirmencilik yapan Kuşadası'ndan Theodosios Mammis, Zeybekler tarafından öldürüldü.

14 Haziran'da, İstanköy adasından bahçıvan Dimitrios Rondos, Kamarya köyünde Türk köylüler tarafından öldü-

rüldü. Aynı gün, Sökeli Anastasia Savva adlı bir kadın, Kamarya köyü köprüsünün yanında Zeybekler tarafından öldürüldü.

16 Haziran'da Salanovalı Hacı Georgios Haloutsos, Söke'den Salanova'ya giderken yolda öldürüldü. Aynı gün, Vagarasili Georgios Karabetsos, köyünden yirmi dakika uzaklıkta Göl Boğaz denilen yerde vurulduktan sonra bıçaklanarak öldürüldü.

13 Haziran'da, Söke'den Michail Dal Panayoti, Evrysthenis Bahçıvanakis'in tütün tarlasında çalışırken, Giritli Türkler tarafından silahla vurularak öldürüldü.

25 Haziran'da, Marcos Vlachos, Evangelos Koulias ve Manouel Nikitoğlu, Domatia köyünün dışında öldürüldüler. Aynı gün, Vagarasili Dimitrios Arapis, Varka Meandrou yakınlarında bir Türk'e ait çiftlikte çalışırken öldürüldü.

26 Haziran'da Vagarasi'den Georgios Karaiskos, Ömer Ağa adlı bir Türk'ün çiftliğinde çalışırken, "İslam Vagarasi" denilen yerde öldürüldü. Aynı günde, Vagarasili Georgios Tsipnis, köy dışında Türk köylüleri tarafından öldürüldü.

27 Haziran'da, Vagarasi'den Ioannis Rodios, Vagarasi'nin dışında Türk köylüler tarafından öldürüldü.

3 Temmuz'da, Sökeli Emmanuel Masakas, Değirmendere'deki değirmenlerde çalışırken, Giritli Türkler tarafından orada öldürüldü.

3 Temmuz'da, Xenophon Anastasiadis'in koyun ağılında çalışmakta olan Kelembe'li Sotirios Kirkitzotis, Kelembe'den bir saat kadar uzaklıktaki Özbaşı köyünde yaşayan Türkler tarafından öldürüldü.

11 Temmuz'da Sökeli Aslanis Vasiloğlu, Kelembe yakınlarında, Kapaklı Pınar denilen yerde Jandarmalar tarafından öldürüldü.

15 Temmuz'da Constantinos Melembiscou, Özbaşı köyünde yaşayan Türkler tarafından öldürüldü.

22 Temmuz'da Kelembe'li Constantinos Xiropsomis ve karısı Morphi, Kelembe'den bir saat uzaklıktaki Koibeni köyünde bir Türk çavuş ve jandarmalar tarafından öldürüldüler.

22 Temmuz'da Calliopi Argyriou, Urania Tsardoulia, Despina Tsardoulia, Maria Spanou, Argyro Spanou adlı kadınlarla 10 yaşındaki erkek çocuğu Georgios Tsardoulias, Giritli Türkler tarafından, çalışmakta oldukları Kerim Arnavut'a ait tütün tarlalarından kaçırıldılar ve tecavüze uğradıktan sonra öldürüldüler.

1 Ağustos'ta Yeniköy'den Constantinos Vikos, kırsalda, köyünden yarım saat uzaklıktaki bir yerde Çerkesler tarafından öldürüldü. Aynı katiller, Yeniköylü dul Efthymia Theodosiou'nu da kalçasından ağır şekilde yaraladılar.

12 Ağustos'ta iki Ermeniyle birlikte Kuşadası'ndan Söke'ye dönmekte olan Georgios N. Hacı Iliadis, Kranta'da, yol arkadaşlarıyla birlikte öldürüldü.

14 Ağustos'ta iki Türk jandarma refakatinde Kelembe'ye koyun sürüsü götürmekte olan aynı köylü Constantinos Zambioğlu, Özbaşı denilen yerde öldürüldü.

27 Ağustos'ta odun kesmeye giden Sökeli Georgios N. Tsangliotou, Ioannis K. Vouta ve Stylianos Hiotatis, Söke'den bir saat uzaklıktaki Karaoğlan'da Giritli Türkler tarafından öldürüldüler.

23 Ağustos'ta Ziya Bey'in çiftliğinde Giritli Türk Kör Ali'ye ait koyun ağılında çalışmakta olan Yeniköy'den Grigorios Kamburoğlu ortadan kayboldu ve kendisine ait hiçbir iz bulunamadı. Aynı gün Kıbrıslı Demosthenis Philippou, Söke'den Kuşadası'na gitmekte iken Türk köylüler tarafından öldürüldü.

30 Ağustos'ta çalman büyükbaş hayvanlarını aramak üzere Özbaşı köyüne giden Georgios Zeybekis ve oğlu Panayis, oradaki köylüler tarafından öldürüldüler.

Bu bölgenin, Türk vahşetinin en sert ve şiddetli darbelerine maruz kaldığı gerçeğine özellikle dikkat çekmek isteriz. Bu bölge, herhangi bir askeri nedenin zorunlu kılmamasına rağmen, Hıristiyan nüfusunun imha edilişine tanık oldu. Sürgüne ve ölüme gönderilen sayısız Hıristiyan'ın ağlamalarını ve acılı çığlıklarını işitti. Politik durum açıklığa kavuştuğunda, uygar dünya Hıristiyan nüfusun, hükümet yetkilisi veya sivil bireyler olarak Türklerin elinde neler çektiklerini gördüğünde, dehşete kapılacaktır.

Şimdilik anlatımımızı, Yunan ordusunun çekilişinden ve şehrin Türkler tarafından işgal edilmesinden sonra Aydın'ın tamamiyle tahrip edilmesiyle sınırlayacağız. Aydın'ı geçici olarak ele geçiren vahşi Türklerin, bu şehirde kendi halindeki barışçı Hıristiyan nüfusu cezalandırmalarının başlıca şekilleri kundaklamalar, katliamlar, tecavüzler ve adam kaçırmalardır. Güzel Aydın, hemen hemen tümüyle yanmıştı ve ahalisinin büyük bir kısmı, kimi vurularak, kimi kızgın demirlerle dağlanarak, kimi parça parça edilerek, kimi de en zalim işkencelerle, öldürülmüştür. Şehirde yaşayanların malları talan edilmiş, bakire kızlar dağa kaldırılmıştır ve Aydın şimdi büyük bir mezarlığa benzemektedir.

Aydın'ın yakılıp yıkılmasından sonra, 18 ve 19 Haziran 1919'da, 800 kadın ve çocuk, demiryolu ile Nazilli ve Denizli'ye gönderildiler. Bu sürgün sırasında, daha önce yukarıda belirtildiği gibi, aralarında Başdiyakoz Joachim Gounaris'in de bulunduğu bazı insanlar öldürüldü. Bu talihsiz insanlar, sürgüne gittikleri yere yerleşirken, çeşitli şekillerde işkenceye uğradılar. Bazıları, karşılığı ödenmeden çalışmaya zorlandı, bazılarının sahip oldukları tek şey olan giysileri ellerinden alındı. Nazilli'de kalan dokuz kişi, kana susamış eşkıya reisi Yörük Ali'nin emriyle vurularak öldürüldüler. Bu haydut, kilisenin karşısındaki bir Hıristiyan

evine giderek, kilisenin çatısındaki haçı vurmaya çalıştı. Bunu yapamayınca öfkelendi ve tutukluların hepsinin öldürülmesini emretti. Emri yerine getirilmek üzere iken, gerçekten insani duygularla hareket eden Nazilli Müftüsü, en genç ve zengin tutuklulardan 9'unu kendisine sunarak eşkiyanın öfkesini yatıştırdı. Nazilli'de o zaman ölenler arasında , gerçek bir şehide yakışır şekilde ölen Kudüs Kilisesi'nden Başrahip Matheos Pavlidis de bulunmaktaydı.

Fakat perişan durumdaki Nazilli ve Denizli mahkumlarının çektikleri eziyetler henüz sona ermemişti. Böyle dehşet sahnelerine tarihte az rastlanır. Doğru bilgilere dayanan resmi bir raporda, olaylar şöyle aktarılmaktadır:

"11 Haziran 1920 akşamı, meşhur isyancı reisi Demirci Efe, Yunan ordusunun ilerlediğini duyması üzerine, Rum cemaatinden 8000 altın lira kurtulmalık talep etmiştir. Daha sonra Hıristiyanların toplanarak, gitmek üzere hazırlanmalarını emretti. Demirci'nin, bazıları askeri üniforma giyen, diğerleri de eşkıya gibi giyinmiş adamları, bir gece önce Rum mahallesine giderek, evlerinden ayrılmak istemeyenleri tutuklayıp, reislerinin önüne götürdüler. Bunlar olup biterken, Türk ordusu ve jandarma subayları ile Nazilli'de kalan diğer düzensiz birlikler ve asker kaçakları, Aşağı Nazilli'nin köylülerine katılarak Hıristiyanların dükkanlarını ve evlerini yağmalıyorlardı. Yukarı mahallede yaşayan Türkler bu esnada, evlerini terk ederek, eşyalarını da alıp gittiler. Yağmalama sırasından evlerinde saklanmakta olan erkekler ve kadınlar, dışarıya çıkar çıkmaz öldürülüyorlardı. Şeklini kaybetmiş bir hale gelen cesetler, daha sonra Yunan ordusunun kurtardığı 40 Rum tarafından tanındılar. Bu kurtarılanlar, şehir civarındaki mağaralar, tarlalar ve benzeri çeşitli yerlerde saklanmışlardı. 12 Haziran günü saat tam 10'da, yağmalama sona erdiğinde, Türk ordusunun ve jandarmanın subaylarınm yönlendirdiği Türk askerleri ve isyancılar, Rum mahallesini, çeşitli noktaların-

dan yanıcı maddelerle ateşe verdiler. Bu şekilde evler ve dükkanlar, iki gün süren bu yangında yanıp yok oldular. Evlerinde saklanmakta olan 60'dan fazla Rum'da yanarak öldüler ve kömürleşmiş cesetleri daha sonra bulundu. Zavallı insanlar hem yangın, hem de kendilerini zalimce işkencelerden sonra öldüren düzensiz birliklerin saldırıları nedeniyle kurtulamamışlardı. Yukarı Nazilli'nin kuzeybatı kısmındaki 70–80 ev hariç, Rum mahallesinin tamamı ve pazar yeri yanıp kül olmuştu."

13 Haziran'la 16 Haziran 1920 arasında Giritli Türk isyancılar ve Nazilli'nin Türk sakinleri, Yunan askeri üniformaları giyip, Rumca konuşarak, Rum mahallesinde saklanmakta olan Hıristiyanlara, Yunan ordusunun şehre girdiğini ve kendilerinin de Yunan askeri olduklarını söyleyerek, evlerinden çıkmalarını istediler. Bu aldatıcı sözlere inanarak saklandıkları yerlerden çıkanlar yakalanıp, korkunç şekillerde öldürüldüler.

Menderes nehri üzerindeki Akçay köprüsünde ve Bozdoğan yolunda çalışmakta olan ellidokuz Rum işçi de 12 Haziran'da kaçırıldılar ve muhtemelen öldürüldüler.

Haziran 1919'da Aydın'daki olaylardan sonra, Aydın, Ömürlü, Akçe, Köşk ve Aydın bölgesindeki diğer ilçelerden gelen 7000 Rum, Nazilli'de toplandılar. Türklerin Nazilli'den ayrılışına kadar bu bölgedeki Rum ahalinin kayıpları şöyle sıralanabilir:

(1) 17 Haziran 1919'dan 11 Haziran 1920'ye kadar 300 kadar Rum, ya Türk askerleri ve çeteciler ya da Türk yetkililer tarafından öldürüldüler;

(2) 11 ile 18 Haziran 1920 tarihleri arasında, 38 erkek, kadın ve kız öldürüldü, cesetleri daha sonra teşhis edilebildi;

(3) Erkekleri çok daha önce öldürülmüş olan kadın ve çocuk 60 kişi, diri diri yakıldılar ve kömürleşmiş kalıntıları daha sonra bulunarak teşhis edildi;

(4) 59 Rum işçisi kaçırıldı ve muhtemelen Menderes nehrine atıldılar;

(5) 12 Haziran akşamı 4 Rum, eşkıya reisi Dikuzun Hasan Hüseyin ve 8 adamı tarafından işkenceyle öldürüldükten sonra, cesetleri Menderes nehrine atıldı;

(6) Nazilli'de kalmış olan 40 Rum bulundu;

(7) Nazilli'nin geride kalan Rum sakinleri Denizli, Davazon vb. yerlere sürgün edildiler ve bunlardan çoğu kadm olan 20 kişi, Nazilli'den Kuyucak'a giden yolda katledildiler.

"Fakat bu trajedi ne yazık ki henüz burada bitmemişti," diye yazıyor Akşehir Piskoposu Chrysostomos, 11 Ağustos 1920'de. "Denizli ve civarına sürgün edilen Rumların daha çekecekleri eziyetler vardı. Kendisi adamlarıyla birlikte antik Laodicea – Denizli yakınındaki Koncalı istasyonunda kalan Demirci Efe, hükümetin kasasında ve Osmanlı Bankasında bulunan parayı almak ve sığınmacıların arasından Hıristiyan erkek ve gençleri alarak, bilinmeyen bir yere götürmek üzere, kana susamış Sökeli Mehmet'i, Denizli'ye gönderdi. Şehrin ahalisi, başlarında Vali olmak üzere, direndiler ve çıkan çatışmada, Sökeli Mehmet ve adamları öldürüldüler. Bunu duyan Demirci Efe, öfkeden deliye dönerek derhal şehre saldırdı. Şehri ele geçirdiğinde, Müslümanların önde gelenlerinden 150'sini katlettikten sonra, adamlarına ve özel habercilerle çağırmış olduğu civar köylerin ahalisine şehri yağmalamaları emrini verdi. Denizli ve Chonae (antik Colossae) cemaatlerinden 14 yaşına kadar Hıristiyan erkekleri ailelerinden ayırarak, onları Dinar, Uluborlu, Burdur, Isparta ve Eğridir'e sürgün etti. En ölçülü bir sayımla bile 15, 000'i bulan bir Hıristiyan toplumun tamamı ve aynı davranışlara maruz kalan Sarayköy'lü 3, 000 kişi, tümüyle yok edilme tehlikesiyle karşı karşıyadır..."

Ertesi gün "Demir Alay" Denizli'ye ulaştığında, Başdi-

yakoz Xenophon Raptakis, yalınayak, başlıksız ve cüppesiz olarak alay komutanının önüne götürüldü. Komutan, Başdiyakoz'a bir makas vererek, onu saçını ve sakalını kesmeye zorladı. Daha sonra da, yanma oturarak, alaycı bir şekilde şunları söyledi: "Bakın şimdi ne kadar yakışıklı oldunuz. Geriye kalan tek şey, İsa'yı inkâr edip, sarık sararak Müslüman olmanızdır. Siz, inanmışlar arasında önemli bir adam olacaksınız. " Fakat Başdiyakoz, hakaret dolu bir şekilde, İsa'yı inkâr etmektense, ölmeyi tercih edeceğini söyleyerek bu öneriyi reddetti. Bu cevaba öfkelenen kana susamış komutan, Başdiyakoz'a işkence edildikten sonra kafasının kesilmesini emretti. Cesur papaz, bu şekilde şehit edildi.

"Milliyetçi teşkilatın" haydut çeteleri, Hıristiyanların mallarını yağmalamak, evlerini yakmak ve kendilerini de katletmek için Koçarlı kasabasına girmeyi dört kez denediler. Hıristiyan mahallesini ilk kuşatan, başlarında Davazlı İbrahim'in olduğu 300 kişilik bir çeteydi fakat Müslümanların önde gelenlerinden Hacı Hafız, Hacı Konyalı ve Çerkez Tahir Çavuş, Hıristiyanların verdikleri zengin hediyelerle onları bu amaçlarından vazgeçirdiler. İki ay sonra, Dediş lakaplı başka bir eşkıya reisi 80 adamıyla komşu kasaba Vagarasi'den gelerek aynı şeyi yapmak istedi. Aynı ileri gelenler, aynı şekilde hediyeler verme yöntemiyle tehlikeyi bertaraf ettiler. Fakat, kolay para kaynağını bulmuş olan bu haydut, en sonunda burada konuşlanmış İtalyan birlikleri kendisini uzaklaştırana kadar, tekrar tekrar gelmeye devam etti.

Hıristiyan cemaatinin genelini tehdit eden tehlikenin bu şekilde uzaklaştırılmış olmasına rağmen, tek tek Hıristiyanlara karşı işlenen münferit suçlar son bulmadı. Örneğin, mahalli "Milliyetçi" teşkilatın başındaki Yunus Mehmet, Rum ileri gelenlerinden Georgios Veopoulos'un güzel kızına aşık olmuştu. "Milliyetçi" teşkilatların adamlarına emir-

ler verildi ve böyle iğrenç bir evliliğe rızası olmayan zavallı baba, arkadaşı Sophocles Baxevanis'le birlikte kaçırıldı. Her ikisi de bir çok işkencelerden geçirildikten sonra, Koçarlı ile Çine çayı arasında öldürüldüler.

Paskalya öncesi perhizden bir evvelki Pazar günü, "Milliyetçi" teşkilat Konseyi üyeleri, Rum ileri gelenlerinden 14'ünü tutuklayarak, yargılamadan ölüme mahkum ettiler. Bunlar asılmak üzere, kasabanın meydanına getirilirken İtalyan askerleri duruma müdahele ettiler. Bu arada, bu örgütlerin ajanları Aydın önde gelenlerinden yaşlı Yannacos Milionis'i, Söke'den dişçi Dr. Hardalotipas'ı ve başka üç kişiyi daha öldürdüler. Yambisli Sapoudjis, Antonios ve Joannis Symeon Baxevani kardeşler, Theodoros Bakalis, Thanasios Karathanasiou ve diğer birçok Rum, Söke ve çevre köylerden, Demirci Efe'nin Nazilli'deki Askeri Mahkemesine sevkedildiler fakat Koçarlı dışında öldürüldüler.

Eşkıya reisi Yörük Ali, Mihail Astypaliotis'in değirmenine zorla girerek, kızı Efthymia'ya tecavüz etti. Başka bir eşkıya reisi olan Kulaksız, Yörük Ali'nin sekiz adamıyla birlikte, Dimitrios Tenekecis'in evine zorla girerek kızları Maria, Eleni ve İrini'nin ırzma geçtiler. Koçarlı'daki "Milliyetçi" teşkilatların Yönetim Konseyi, hepsi de canice eğilimleriyle ve Hıristiyan düşmanlığıyla tanınmış olan şu isimlerden oluşmaktaydı: Hacı Yunus Mehmet, Başkan; Hüsnü Bey, Başkan Yardımcısı ve sayman; ve üyeler Sarıoğlu Mevlut, Kara Ömeroğlu Nazım, Hafız Tevfik, Kolcu Kadir, Molla Durmuş, Emin Efendi, Aydın'lı Fuad Bey ve eski Karapınar belediye başkanı Kamil.

(PHILADELPHIA) ALAŞEHİR PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölge, önce Mütareke'den hemen sonra fakat daha çok da Iyonya'daki askeri operasyonların başlamasının ar-

dından, Türklerin vahşi içgüdüleri nedeniyle, önemli ölçüde eziyet gördü.

Alaşehir'in en vahşi ve fanatik ileri gelenleri: Mustafa, Akif, Galip, Hacı Ali ve Ömer Bey tarafından gizli bir geçici hükümet organize edilmişti. Bu hükümet, rezil ajanlarını Afyonkarahisar ve Balıkesir'in çeşitli köylerine kadar göndererek, büyük paralar karşılığında gönüllüler topladı. Kısa zamanda bu canilerin hepsi, Alaşehir etrafında toplandılar. Amaçları, Hıristiyanlara eziyet etmek, soymak ve yağmalamaktı.

Bu haydutlar Alaşehir ve Salihli sokaklarında tepeden tırnağa kadar silahlı olarak dolaşmakta ve yalnızca Hıristiyanların değil, Müslümanların arasında da korku saçmaktaydılar. Özellikle bu canilerin, üzüm bağlarında çalışmakta olan Hıristiyanlara gizlice saldırarak altı Hıristiyanı öldürmelerinden sonra, hiç kimse kırsal bölgeye gitmeye cesaret edemiyordu.

Hükümet yetkilileri, çeşitli yollarla bu "Milliyetçi" örgütlere gizlice yardım ediyorlardı. Fakat durum o kadar kötüleşti ki, Alaşehirli Müslümanlar bile artık dayanamaz hale geldiler. Bu nedenle korunmak için, Eylül başlarında, o zamanlar Salihli'de kalmakta olan ve öfkesinin daha az şiddetli olduğunu düşündükleri çete reisi Ethem Bey'e başvurdular. Ethem Bey, imdada yetişti. Birkaç saatlik şiddetli çatışmalardan sonra Alaşehir'e girdi, "Milliyetçiler'in" geçici hükümetini lağvetti ve Tevfik Bey başkanlığında yeni bir hükümet kurarak, elebaşlarını idam etti. Maalesef kanun ve düzeni tesis etmekte başarılı olamadı çünkü kendi adamları da, diğerleriyle aynı mizaçtaydı. Kendisi de soygunlar ve katliamlarla dolu bir yaşam tarzına alışıktı ve kanunlara ve insan haklarına hiç önem vermediği bilinmekteydi. Zavallı Hıristiyanlar, o kadar baskı ve işkenceye uğramışlardı ki, büyük gruplar halinde evlerinden kaçmak zorunda kalıyorlardı.

Müslüman sığınmacıları yerleştirmek bahanesiyle Ethem Bey, keyfi olarak, içlerindeki bütün eşyalarıyla birlikte, bir çok Hıristiyanın evine el koymuştu ve "Milliyetçi" birlikleri beslemek için Hıristiyan ahaliye ağır vergiler koydu. Ayrıca, zavallı Hıristiyanlara dövme, hakaret, hapsetme ve sürgüne gönderme gibi bir çok aşağılamalar uyguladı. Bazı Rumları, özellikle de bölgenin yabancısı olan ve evlerine giderken geçici olarak burada konaklayanları saçmasapan suçlamalarla, idama mahkum etti. Yunan casusları oldukları gerekçesiyle bu insanlar, herhangi bir şekilde yargılanmadan, ortadan kaldırıldılar.

Geçen Şubatta Yunan ordusu Ödemiş ve Sardis'de saldırısına başladığında durum böyleydi. Salihli'de kalmış olan Hıristiyanlar, çeşitli eziyetler çekmekteydiler. Sekiz erkek öldürülmüş, bir çok kadın ve kız tecavüze uğramış, evler yağmalanmış ve insanlar her şeyi bırakarak, gerçekten Rumların kardeşçe davranışlarıyla karşılandıkları Alaşehir'e sığındılar. Fakat bu sefer, Alaşehir'li Rumlar da dayanılmaz bir zulüm altında yaşamaya başlamışlardı. Askeri amaçlarla veya Müslüman sığınmacıların yerleştirilmesi için el konulmamış neredeyse hiçbir Hıristiyan evi kalmamıştı ve Rum ahalinin çekmekte oldukları eziyet kolayca anlaşılabilir. Hıristiyanların çeşitli bahaneler altında ödedikleri paralara ilaveten, Rumlar, "Milliyetçi" örgütlerin birliklerini desteklemek için, gelirlerinin üçte birini ödemek zorunda bırakılmışlardı.

Rumlara karşı nefret duygusu, Ankara'dan özel olarak gönderilen vaiz ve konuşmacılar tarafından, tiyatro oyunları, nutuklar, boykot ve diğer kanunsuz ve keyfi önlemlerle canlı tutularak, ateşlenmekteydi.

Alaşehir kasabası ve bölgesinin sıkıntıları, 24 Haziran 1920'de ilerlemekte olan Yunan ordusu tarafından kurtarılmalarıyla birlikte sona erdi.

Ancak, bu bölgenin diğer kesimlerinde korkunç bir tra-

jedi yaşandı. 1920 Temmuz ayının son günlerinde Salihli'den ilerleyen Yunan ordusu, son katliamlardan sonra 90 kadar Hıristiyan'ın kalmış olduğu Demirci'yi işgal etti. Simav'ın Müslüman halkı, Kemalistlerin dayanılmaz baskısı karşısında çaresiz bir haldeydi. Yunan ordusunun sonunda kendi kasabalarına ilerleyeceğini öngören kasaba halkı, isyan ederek Kemalist yetkilileri kovdular ve Hükümet binasına Yunan bayrağı astılar, Yunan kralı adına kasabayı yönetmek üzere Müslüman ve Hıristiyanlardan bir Komite oluşturdular. Daha sonra Yunan komutanına bir heyet gönderip, kasabadaki olayları anlatarak, onları kasabayı almaya davet ettiler. Fakat Yunan birlikleri, oraya ilerlemek için emir almamışlardı. Sonuçta, kasabadan kovulan Kemalistler, toplayabildikleri kadar güç toplayıp, çevre bölgelerdeki eşkıya ve canilerle de birleşerek Simav'a saldırdılar ve kısa bir direnişten sonra, ele geçirdiler. İkiyüz anti-Kemalist Müslüman asıldı ve Rum ileri gelenlerinden 15 kişi de, kamalarla öldürüldü. Ertesi gün, 29 Temmuzda, kalan 240 Hıristiyan'ın hepsini kasaba meydanında toplayarak, Kütahya'ya sürgün ettiler. Ancak, Simav'dan beş dakika uzaklıktaki bir mesafede zavallı Hıristiyanlara saldırarak çoğunu öldürdüler. Bu katliamdan sadece 25 kişi sağ kurtuldu. Küçük olmakla birlikte, refah içindeki bir Rum cemaati bu şekilde ortadan silinmiş oldu. Bu cemaat, okulları ve bir kilisesiyle, barbarlık çölünde bir vaha gibiydi.

Not 1. İzmir ve Ayvalık bölgeleri, Yunan ordusu tarafından kurtarılana kadar Türk polisi ve jandarması tarafından çok zulüm ve baskılara maruz kaldı. Bunun da ötesinde, Türkler, Ayvalık'ı özellikle boykot ediyorlardı.

Not 2. Çeşme ilçesinin halkı kitle halinde sürgün edilmiş, ancak ilçenin Yunan ordusu tarafından kurtarılışından sonra, evlerine dönebilmişlerdir.

Not 3. Çanakkale çevresinde bulunan Vize ve Lambsacos cemaatleri, "Milliyetçiler"le, bölgenin Türk halkı ara-

sındaki şiddetli düşmanlık nedeniyle daha fazla terörize edildiler. Çanakkale kasabasının ahalisi, evlerine döndüklerinde kendilerini Müttefiklerin koruması altında buldular. Çevrenin diğer cemaatlerinin ahalisi de evlerine dönmeye başladılar.

(CYZICUS) ERDEK PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Mütarekeden hemen sonra, bu bölgedeki hükümet yetkilileri ve sivil Türklerin, Hıristiyan nüfusa karşı düşmanca ve tehditkâr bir tutum içerisinde oldukları özellikle belirtilmektedir.

Balıkesir'de basılıp, bölgedeki Türk köylerine ücretsiz gönderilen Türk gazeteleri, Türklerin fanatizmini ve Hıristiyanlara karşı düşmanlıklarını kışkırtan makaleler içeriyordu. Öte yandan kırsal bölgede dolaşan eşkiyalar ve Erdek Yarımadası kıyıları boyunca yelken açan korsanlar, önlerine gelen herkesi soyuyor ve sahip oldukları tüm malları alıyorlardı.

2 Şubat 1919'da korsanlar, Christo Hacı Antoniou'nun Dracous limanında (Erdek Yarımadası) demirlemiş olan gemisini ele geçirdiler. Gemideki, değeri 3000 liradan fazla olan malları soyduktan sonra, ayrıca gemi sahibinden zorla 500 kağıt lira aldılar.

1919 ilkbaharı ve yaz boyunca, Erdek civarında, özellikle de Erdek ve Bandırma arasındaki yol boyunca, komşu Türk köyleri Hamamlı ve Edincik'den eşkıya çeteleri varlıklarını gösterdiler. Çerkes Mustafa ve Refik komutasındaki bu çeteler, yolcuları veya tarlalarına çalışmaya giden Hıristiyanları soyuyorlardı.

Haziran 1919'da, Bandırma'dan dönmekte olan Kirmasti Muhtarı Constantinos Soukadjidis ve arkadaşı Anastasios Fatsos, Mihaliç ilçesine bağlı Kadıköy yakınlarında altı kişilik bir Türk eşkiya çetesi tarafından soyuldular.

Bunlardan ilki, giysilerini ve parasını vererek kurtuldu fakat diğeri, verecek parası olmadığı için öldürüldü.

7 Ağustos 1919'da Türk eşkiyalar, Kumköy'e saldırdılar. Köylülerden çeşitli miktarlarda para alarak, Georgios Mitrou'yu da yaraladılar. Köyün Papazı sopa ile ağır yaralandı.

Aynı aym 27'sinde, 18 yaşındaki Eleni Yancou Hacı Nicoli adında bir kız, aynı köyden Mehmedoğlu Kâzım adlı bir Türk tarafından öldürüldü.

8 Ağustos 1919'da, İvrindi köyünden Georgios Valtiros, Türkler tarafından kaçırıldı ve işkenceye uğrayarak, parça parça edildi.

Aynı ayın 6'sında, İvrindi köyünden Salihoğlu Talih, Deli Yusufoğlu Ali, Psihouoğlu İsmail, Abdullahoğlu İbrahim, Kara Mustafaoğlu Osman ve diğer bazı Türkler değirmenci Mihail Kouros'u soyduktan sonra acımasızca döverek öldürdüler.

1919 Ekim ayı başlarında, bir kısım jandarma, Erdek'ten dönmekte olan Papaz Photios'u yakalayarak, para istediler ve öldüresiye dövdüler.

1919 Eylül ayı sonlarında bir grup jandarma zorla Phaneromeni Manastırı'na girerek, kilisedeki kutsal eşyaları ve diğer gereçleri kırdılar, rahiplik cüppelerini yırttılar, Kutsal Meryem resminin üzerindeki gümüş kapağı aldılar, manastırda buldukları her şeyi tahrip ettikten sonra, başpapaz Alexios'u dövdüler ve Costa Papadaki'nin oğlu Yovannaki'yi öldürdüler.

19 Ocak 1920'de, Roda köyüne saldıran bir eşkiya çetesi, iki kadını el bombalarıyla yaraladı. Hemen hemen aynı zamanda, Yapıcıköy'den 40 Çerkes eşkıya, Erdek Yarımadası'ndaki Gonia köyüne sızarak, altı saat boyunca köylülerin tüm eşyalarını soyup, birçoğunu dövdüler.

Şubat 1919'da Çavuşköy adlı Türk köyünden eşkiyalar,

komşu Mousatsa köyüne gittiler ve Muhtar Christos Vlysmas'ı döverek öldürdüler.

18 Nisan 1919'da jandarmalar, Gedje ve Sycaminea köylerine giderek evleri ve eşyaları yağmaladılar, köylüleri dövdüler ve zorla Gedje kilisesine girip, buldukları tüm gümüş eşyaları aldılar. Benzer kötü muamele, Kurşunlu köyünde de yaşandı.

1 Haziran 1919'da, Erdek Valisi ve Erdek ve Bandırma jandarma kumandanlarının komutası altında bir askeri müfreze Ano Neochori köyüne giderek türlü canavarlıklar yaptı. Köyün Papazı Sotiris'i insafsızca dövdüler ve aşağıdaki kişileri de vahşice katlettiler: Papazın oğlu Ioannis, Kosmas Milidis, Thomas Tsakirisjoannis S. Milidis, loannis Chr. Milidis, Thomas Tsakiris, loannis Zakkas, Dimitrios ve Constantinos Evangelou, Yannakis Kostas, Sotirios Kostas, Christos Karavelas, Nicolaos Stephanou, Sotirios Kafedjis, Photios Koutois, Yacoumis Kodjas, Kostis, loannis Georgiou, Mitros Nicolaos Koukouledakis ve Constantinos Djourakis. Bu şahısların, çeşitli organları kesilmiş olan cesetleri, dağların arasındaki geçitlerde bulundu.

(PRIKONNISOS) MARMARA ADASI PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Savaş sırasında hemen hemen tamamı sürgün edilen bu bölge halkı, çeşitli eziyetler yaşadılar ve evlerine döndükten sonra da rahat bırakılmadılar. Araplar adlı Türk köyünün ahalisi, bu kilise bölgesini oluşturan Marmara Denizi adalarındaki Rum cemaatlerine saldırmak için, Laz korsanlar ve diğer eşkiyalarla birleştiler. Bu topluluklar ve özellikle Avşa adasındaki cemaat, şiddetle ezildi ve terörize edildiler.

Avşa adasında, Rum Costis Hacı Georgiou, Türk askerleri tarafından öldürüldü ve adanın Papazı Constantinos,

aynı adadan, Feridun adlı bir Türk tarafından birçok kez tehdit edildikten sonra, ölümden kılpayı kurtuldu.

(BROUSSA) BURSA PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölgede durum hiçbir zaman tamamen tatmin edici değildi fakat bu vilayetin, yağmacı çeteleri örgütleyen ve kendisinin de açıkça söylediği gibi, görevi vilayeti yönetmek değil, " bir gazeteci, Fırkacı ve komitacı olarak davranmak olan" fanatik valisi Gümülcineli İsmail Hakkı Bey zamanında gerçekten dayanılmaz bir hal aldı.

3 Temmuz 1919'da, Demirdeş'den Nicolaos Evgenidis, Kotsos Parpatsolias ve Athanasios Arabacis adlı Hıristiyanlar, Türk haydutlar tarafından dövülerek soyuldular.

Aynı ayın 15'inde, İzmit ilçesindeki Tahtalı'nm yerlisi olan genç Stavros Dimitriou, Türk jandarma Davulcu Mustafa tarafından öldürüldü.

18 Ağustos 1919'da, bir grup jandarmayla birlikte, çavuş Saffet Çavuş, Susurluk köyünden gelmekte olan Rum Theologos Apostolou'yu yakalayarak feci şekilde dövdü. Parasını soyduktan sonra gitmesine izin verdi.

Aynı yıl, 8 Eylül'de, Tepecik'de Dimitrios Hacı Georgiou, 13 yaşındaki oğlu Alexandros'la birlikte, Panayırköylü Türkler tarafından öldürüldü.

18 Ekim 1919'da, Türk eşkiyalar, Akçıköy ve Alişar arasında, Demirdeş köyünden Vassilios Karakassis'i yakaladılar, iki gün işkence ettikten sonra serbest bıraktılar. Yüklü miktarda parasım alıp, sağ kulağını ve sağ yanağını kestiler.

10 Mart 1920'de, Bursa şehrinin Kayabaşı mahallesinde, "Milliyetçi" üç Türk, kâfir kanı içmek istediklerini söyleyerek Georgios Hacı Naum'a saldırıp, ağır şekilde yaraladılar. Aynı yılın Haziran ayında, Ankara'dan gelmekte olan tüccar Vassilios Rumoğlu, Bursa'da tutuklanıp, hapse

atıldı. Hapiste on gün kaldıktan sonra, yanına Mustafa Nazmi adlı bir polis verilerek, sürgüne gönderilme bahanesiyle çıkarıldı fakat aslında, öldürülmek üzere Bursa'dan sevkedildi. Birkaç gün sonra, zavallı tüccarın kemikleri Bursa'dan yarım saat uzaklıktaki Tomanlı Ağa mevkiinde bulundu; cesedini yırtıcı hayvanlar yemişti.

12 Temmuz 1919'da, Lazaros Constantinou, Ilias Symeon ve Georgios Ioannou adındaki Hıristiyanlar, İnegöl yolunda Kemalistler tarafından yakalandılar ve kafaları kesildi.

(NICAEA) İZNİK PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölge uzun bir süredir Türkler ve özellikle Laz çeteleri tarafından terörize edilmekteydi. Sokaklarda soygunlara, Hıristiyan cemaatlerine baskınlara ve Hıristiyan ileri gelenlerinin kaçırılmalarına sıklıkla rastlanmaktaydı.

27 Mayıs 1919'da, Hudi'den Christos Kehayoğlu ve oğlu, gündüz vakti kaçırıldılar, kulakları kesildi ve tırnakları söküldü. Fidye olarak 3000 Türk lirası ile yine 3000 liralık senet vermek zorunda kaldılar.

12 Haziran 1919'da, 60'dan fazla Laz eşkiya, Kupi köyünü bastı, Theodore Cosmaoğlu ve Elia Okumuşoğlu'nu, gözlerini çıkartıp, Elia'mn burnu ve kulaklarını kestikten sonra öldürdüler. Evlere ateş etmeye başladılar ve köylüler, yakındaki ormana kaçtılar. İki gün sonra bir üçüncü kişi, kafasından vurularak öldürülmüş ve ayrıca iki genç de Sakarya'da boğulmuş olarak bulundular. Aynı gün, tanınmış Laz haydut Zaroğlu liderliğinde 300 kadar jandarma ve eşkiyalardan oluşan bir kuvvet, Pabucak köyüne saldırdı, Papaz George ve köyün diğer önde gelenlerini dövüp, evleri basarak taşıyabildikleri her şeyi soyduktan sonra Piskopos vekili ve köy ileri gelenlerinden birkaçını da alarak, Yenişehir hapishanesine götürdüler.

Mihalıç cemaati, defalarca, henüz ergenlik yaşına gelmemiş genç kızları Müslümanlaştırmaya çalışan yetkililerin gözleri önünde, bir çok şehadet yaşadı.

1919 Temmuz sonuna doğru, jandarmalar, küçük Kios ovasında çalışan çiftçilere birkaç el ateş ederek, Demetros Matselli'yi yaraladılar. Aynı zamanda beş Türk haydut, iki Ermeni'yle birlikte, Leonidas Polydorou Garyfali'yı Kouseia adlı Türk köyüne kaçırarak insafsızca dövdüler.

Ağustos ayında, Spyros Artakenos, Kios yakınında bir zeytinlikte çalışmaya gitti fakat bir daha geri dönmedi.

Ocak 1920'de, Mekece'li Türkler, Pabucak Dervent'ten Demetros Nicoloğlu, Stylianou Stoyanoğlu ve Mich. Anastassoğlu'nu öldürdüler.

Bir zamanlar bolluk içindeki Ortaköy cemaati ve aynı adı taşıyan bölgenin korkunç trajedisi, 1920 Mart'ında başladı ve Temmuz ayında sona erdi. Bu trajedi, 7 Ağustos tarihli bir raporda, şöyle anlatılmaktadır:

Birinci Saldırı: Paskalya'mn üçüncü günü, 13 Mart'ta Kemalist tümen komutanı Mahmut Bey, yanında Albay Mustafa, Binbaşı Sami, kurmay başkanı Sami Bey, 700 asker, iki parça top ve iki makineli tüfek, Estseler, Akkaya, Sarajadi ve Kurfalı köylerinden silahlı Türkler, Taraklı'nm eşkıya çeteleriyle birlikte Ortaköy'ü kuşattılar ve kasabaya ateş açtılar. Kasaba halkı, ateşin kesilmesi için yalvarmak ve kuşatmanın nedenlerini sormak üzere adamlar gönderdiler. Ancak Türkler, kasaba sakinlerini silahsızlandırmak bahanesiyle ateşe devam ettiler. Kasabadaki topluluk, çaresizlik içinde üç gün kendilerini savunduktan sonra, ellerindeki olanakların tükenmesiyle, teslim oldu. Kuşatanlar, kasabaya girer girmez zengin evlerin talan edilmesi başladı, sokaklarda rastlanan herkes soyuluyor, dövülüyor, tecavüze uğruyor ve öldürülüyordu. 38 ev yakılarak tahrip edildi. Daha sonra, saldırganların başı, Papazları ve topluluğun önde gelenlerini çağırarak, kasaba halkından zorla 1) 1450

lira savaş tazminatı, 2) 1000 lira savaşa katkı ve 3) geçen yıla ve cari yıla ait 4000 lira gecikmiş vergi aldılar. Ordunun gitmesinden sonra, çevre köylerdeki Türkler on gün daha yağmaya devam ederek, 300 at, 700 inek ve öküz, 1300 koyun ve keçiyi alıp götürdüler. Aldıkları ganimetler o kadar fazlaydı ki, askerler, sık sık Ermeni köylerini talan ettikleri halde, Ortaköy'deki kadar zenginlik görmediklerini söylüyorlardı. Ordu, kasabadan ayrılırken, kasabanın önde gelenlerinden 38'ini ve Ortaköy'ün iki Papazını da götürdü; bunlar daha sonra Eskişehir'deki askeri mahkemeye çıkarıldılar.

İkinci Saldırı: 9 Haziran 1920'de, Ethem Bey'in 3000 kişilik haydut çetesi, Adapazarı'ndan dönerken, iki kola ayrıldılar. 1700 kişilik ana kol, Ortaköy'e giderek 1000 evi ve St. George kilisesini yaktı. 300 kişilik küçük bir grup, Geyve yakınındaki Emin adlı Ermeni köyünü bastılar, ahaliyi soyup, üç kişiyi öldürdüler ve bazı kadınlara tecavüz ettiler. İkinci saldırıda, Ortaköy'de 270 kişi öldürüldü ve 70 kişi kayboldu. Kasabanın yakılarak tahrip edilmesinden sonra, halk ormanlara ve tepelere kaçtı; eşkiyalar ve Türkler ise günlerce ganimetlerini kendi köylerine taşıdılar.

Üçüncü Saldırı: Temmuz 1920'de, 200 kişilik bir çetenin lideri olan ünlü eşkıya Gavur Ali, Geyve demiryolu istasyonu etrafında yaşayan 70 Rum ve Ermeni'yi tutukladı; hepsini vurarak öldürdükten sonra cesetlerini Sakarya nehrine attı. Daha sonra, Ortaköy'e gitti.

Aynı tarihte jandarma Geyve'de Rum ve Ermeni hükümet memurlarını tutukladı, sorumlulukları altında bulunan para ve evrakları alarak, kendilerini hapse attı; daha sonra kadın, erkek, çocuk demeden hepsi Düyun-u Umumiye Memuru Ali Rıza'nın gözleri önünde ve onun da yardımıyla, Rıdvan Çavuş ve on Türk ihtiyat askeri tarafından Geyve dışında öldürüldüler. Daha sonra Gavur Ali, Ortaköy, Goudi, Burhaniye'e giderek, Rumların Taraklı'ye sürgün

edilmelerine karar verildiği bahanesiyle, erkek, kadın ve çocukların hepsini tutukladı. Onları Sakarya nehrinin bir kolu olan Mudurnu Çayı kenarına götürdü ve değerli eşyalarını soyduktan sonra, hepsini boğazladı. Cesetlerin bir kısmı yakındaki sığ bir dereye atıldı, bir kısmı da üzerlerine benzin dökülerek yakıldı. Ortaköy'de ayakta kalmış olan 150 ev ateşe verildi. Ermeni kilisesine kapatılmış olan 50 kadm ve çocuk, alevler tarafından yok edildi. Eşkiyalar, kaçışı engellemek için kiliseyi sarmışlardı.

Daha sonra ormana kaçmış olanları da yakmak için birkaç müfreze oraya gönderildi. Kaçmayı başaranlar, av köpeklerinin yardımıyla yakalanıp, Karaçam'da katledildiler.

Gavur Ali, genç kızların en güzelini kendisine ayırdı. 10 genç kız, hediye olarak Geyve'deki Kemalistlerin ileri gelenlerine gönderildi. Bu kızlardan bazıları her türlü utanç ve şiddete maruz kaldıktan sonra öldürüldüler, diğerleri de Türklerin haremlerine götürüldü.

Kakos adlı Rum'un zavallı karısı, sekiz Türk'ün tecavüzüne uğradıktan sonra vücudu parçalara ayrılarak öldürüldü. Bazı erkeklerin cinsel organları ve kadınların göğüsleri kesildi. Gövdeleri yarılarak, bağırsakları dışarıya saçıldı. Zavallı insanların kolları ve bacakları kesildikten sonra, yakılarak öldürüldüler. Çocukların ve bebeklerin başları kayalara veya duvarlara vurularak parçalandı. Başka durumlarda küçük çocuklar, nehrin kıyısına götürülerek, karşıya geçmeleri emredildi. Boğulmaktan korkup, kıyıya geri dönen zavallı küçükler, süngülenerek öldürüldüler. Bunlardan birinin cesedinde, 11 süngü yarası vardı.

Goudi'de, Gavur Ali, Mihrabın üzerine çıkıp, kadm ve çocukları etrafında toplayarak, kendisini onların tanrısı ilan etti ve gazabının yalnızca para ve bol miktarda kâfirlerin kanıyla yatışacağını söyledi. Hepsini katletti. Dehşet öylesine büyüktü ki, anneler, daha kötüsünün geleceği korkusuyla, kendi bebeklerini öldürdüler.

Tarihi İznik ve Lefke şehirleri de Ortaköy'ün kaderini paylaştılar. İznik Patrikhanesinde Ekselansları Başpiskopos Basil'e gönderilen kapsamlı bir rapor, İznik'deki tarihi Kutsal Bakire Katedrali'ne bile saygı göstermeyen Kemalist sürülerin işledikleri tüm suçları açıklamaktadır. Raporda şunlar belirtilmişti:

"Ünlü kiliseyi ziyaret ettik ve onu harabe halinde bulduk. Mihrap, yıkılmıştı. Mihrabın mermer levhası, parça parça olmuştu. Çok yüksek oldukları için zındıkların ulaşamadıkları dışında, kilisenin tüm mozaikleri tahrip edilmişti. Birçok antika ikonadan bazıları kırılmış ve değerli mücevherleri soyulmuştu. Kutsal Bakire'nin iki büyük ikonasının kalın ve sağlam camları kırılmış ve altın kaplı çerçeveleri parçalanmıştı. Bunlar merhum Patrik III. Joachim tarafından adak olarak bağışlanmışlardı. Tüm lambalar, şamdanlar ve kutsal kaplar ya çalınmış ya da kırılmıştı. Bütün dini kitaplar, arşivler, kilisenin kuruluşundan itibaren tüm Rahiplerin isimlerinin bulunduğu kayıtlar parça parça yırtılarak, sokaklara atılmıştı.

Kilisenin güney duvarındaki büyük ünlü lahit, ve kuzey duvarındaki bir diğeri ve Kutsallar duvarındaki antika arkakik sanduka onarılamaz şekilde hasar görmüştü. Meşhur iki siyah sütun, Bizans sanatının değerli emanetleri ve kubbenin üzerindeki büyük haç, artık yoktu. Kutsallıklara saygısı olmayan Kemalistler, gizli bir hazine bulma umuduyla zemini, kazmışlardı. Tek kelimeyle, burada, yapılmamış hiçbir saygısızlık kalmamıştı."

"Tarihi Hıristiyan Katedrali'nin tahrip edilmesiyle yetinmeyen Türkler, İznik'in Rum sakinlerini imha etmeye giriştiler. 13 Ağustos geceyarısı, erkek, kadın ve çocuklar evlerinden zorla çıkartılarak, Lefke kapısından, şehit edilecekleri yere götürüldüler. Yolda bazıları, özellikle çocuklar, yürüyemeyince, canavarlar tarafından oldukları yerde öldürülüp bazıları civardaki kuyulara atıldı, bazılarının cesetleri

de toprakla biraz örtüldü. Olaydan uzunca bir süre sonra bile etrafta cesetler görülebilmekteydi. Yol kenarındaki üç kuyu, yarı ölü durumdaki yaralılarla doluydu. Daha sonra, kokuyu önlemek için, üzerlerine toprak dolduruldu. Kalan kurbanlar, biri büyük ve derin, diğeri daha küçük olan iki mağaranın önündeki öldürülecekleri yere götürüldüler. Hepsi, mağaraların dışında öldürüldükten sonra, cesetleri birer birer bu mağaralara atıldı. Kadınlardan bazılarının vücutları feci şekilde parçalanmış, göğüsleri kesilmiş ve karınları yarılmıştı. Genç bir kız, bir ağacın üzerinde çarmıha gerilmiş olarak bulundu ve yakınlardaki bir köyden Rumlar tarafından gömüldü."

"Yukarıdaki trajedi sırasında, iki mağara öldürülen Rumların parçalanmış cesetleriyle doldurulurken, şehirde ve kilisenin avlusunda başka bir dehşet sahnesi yaşanmaktaydı. Zulümden kaçan bazı kadınlar, İznik'in Jordan adındaki tek Papazının bulunduğu kiliseye sığındılar. Kadınların hepsi boğazlandı ve cesetleri kilise avlusundaki kuyuya atıldı; buradaki kan lekeleri hâlâ görülmektedir. Papaz, ağzına dizgin vurulmuş ve sırtına bir Türk çocuğu oturtulmuş vaziyette dört ayak üzerinde şehirde zorla dolaştırıldı. Daha sonra şehir dışındaki büyük mağaraya götürülerek, cemaati gibi öldürüldü."

"Merhum İznik Piskoposu Sophronius Stavrides'in oğlu ve Lefke'den Sevastos'un kızı olan nişanlısı Wilhelmine, Sotirios'un annesi ve kızkardeşi Sapho, evlerinden kaçırıldılar. Sotirios kadınların onurunu savunmak için mücadele ederken öldürüldü. Kızlardan Wilhelmine, Cemil'in ve Sapho da teğmen Ali Haveki'nin emellerine alet oldu. Daha sonra her ikisi de, Lefke'de öldürüldüler."

"Bu olaylardan yalnızca Cemil'in utanmaz arzularının kurbanı olan bir tek Rum, Lefke'den Olga Thomas Valessoğlu sağ kurtuldu. Kendisi şimdi Kios'da, Yunan kurma-

yının koruması altındadır. 6 - 19 Eylül arasında gerçekleşen olayları bana bildiren, odur."

Vezirhan, Kuplia, Başköy, Adaköy, Kızıl Kavak, Akçaşehir Peltes ve Söğüt köyleri, Hıristiyan ve Rum düşmanlarının elinde aynı kaderi yaşadılar. Pabucak Dervent yalnızca 50 adam kaybıyla kurtuldu; kalan 1503 kişi kurtarıldılar ve şimdi Bursa yakınlarında Zonguldak'da ikamet etmektedirler.

İznik'in tahrip edilmesinden sonra, Cemal'ın sürüleri Lefke'ye yönelerek bütün Rumları ve evlerini soydular ve değerli her şeyi aldılar. Daha sonra, geceleri alıp götürerek, gırtlaklarını koyun gibi kesip bütün Rumları katlettiler.

Bu cinayetler, çaresiz Rumları dehşete düşürdü. Yerli bir "Hoca", bu fırsattan yararlanarak, hayatlarını kurtarmak için, onları Müslüman olmaya zorluyordu. Varlıklarını tehdit eden büyük tehlike, hayatta kaldıkları taktirde daha sonra tekrar atalarının inancına dönebilecekleri umuduyla, Müslümanlığı kabul etmelerine neden oldu. Fakat hepsi boşunaydı çünkü çoktan mahkum edilmişlerdi. Tümü, iki hafta içerisinde ortadan kayboldular. Söylendiğine göre, Türklerin haremlerine götürülen birkaç genç kız ve kadın, ölümden kurtulmuşlardır.

İZMİT PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Kalabalık eşkıya çeteleri, bu bölgede terör estirmiştir. Sık sık ateş ederek, acımasızca döverek ve köylerin önde gelenleri ve hatta Papazlara bile her türlü kötü davranışta bulunarak, baskınlarla Hıristiyan köylerinde panik yaratmaktaydılar. Evlerden götürebilecekleri her şeyi yağmalayıp soyuyorlardı. On mevcutlu yerel jandarma gücü de, bu gaddarlıklara aktif olarak katılmaktaydı.

1919 Şubatında, jandarma Arif, İznik'ten Heracleia (Ereğli) Tepeköy'e gitmekte olan Stylianos adındaki Hıris-

tiyanı döverek, ölümcül şekilde yaraladı. Aynı ayda, Körköy'lü Türkler, Constantine Hacı Sava ve Michael Terzioğlu'nu öldürdüler. Yine aynı ay içinde, Karamürsel bölgesinde avlanmakta olan Türk -Arnavutlar ve Lazlardan oluşan bir çete, bölgenin köylerine keyfi bir vergi koydu. Türk yetkililer hiçbir müdahelede bulunmadılar ancak Hıristiyanlara, eşkiyaları tarlaları ve bağlarına bekçi olarak almalarını tavsiye ettiler!

1919'un Mart ayında, Hainsiz, Primikir, Cambaz köylerindeki bazı Bey'lerin oğullarının liderliğindeki bir çete John Malea adlı yaşlı bir adamı öldürdü, ayrıca Kekeia'dan John Papagheorghiou'yu da katledip, köyün Muhtarı Theodore Kazi'yi, korkunç işkenceler yaptıktan sonra, ateşe attılar; Muhtar güçlükle kurtarıldı. Yanni Panton ve George Hadjuli acımasızca dövüldükten sonra, aldıkları yaralar nedeniyle öldüler.

5 Mayıs 1919'da, sekiz kişilik bir Türk–Arnavut çetesi, Michael Zasos'un Hereke demiryolu istasyonundaki manav dükkanını basarak, kendisini ölümcül şekilde yaraladılar ve dükkanını soydular.

29 Mayıs 1919'da, Yalova kaplıcalarında çalışan Andronikos Karyfollou, işyerinden kısa bir mesafede öldürüldü. Aynı ay içerisinde, Saframlı Abram Bezopoulos, odun kesmek için gittiği ormanda öldürüldü.

3 Haziran 1919'da, Adapazarı'ndan 5 mil uzaklıktaki Şile'de bir değirmen sahibinin genç oğlu öldürüldü. Cinayet, değirmenciden intikam almak isteyen bir Türk tarafından işlenmişti. Katil, sürgüne gönderilenlere ait eşyaları çaldığı için kendisini mahkemeye veren değirmenciden nefret etmekteydi. Öldürülen çocuk ise, mahkemede şahit olarak ifade verecekti. Yine aynı günlerde, Yalova'ya bağlı Kadıköy'de Demetrius adında bir Rum öldürüldü.

17 Temmuz'da Kalolimnos adasındaki hapishanenin

jandarmaları, o sırada hapiste olan Constantine Nicolaou'ya utanmadan tecavüz ettiler.

20 Temmuz'da, 15 kişilik bir Türk-Laz çetesi, Elmalı'dan Akköy'e gitmekte olan Michael Antonoğlu ve John Vassiloğlu'nu yolda öldürdüler. 5 gün sonra, başka bir çete, Nicolas Vlissitoura'nın Kurtköy'deki manav dükkanını soyarak, kendisini kaçırdı. Cesedi 5 Ağustos'ta tesadüfen köyden kısa bir mesafede bulundu.

22 Ağustos'ta, Yalova'dan Georges Eliou, Çınar (Yalova) yakınında ölü bulundu. 15 Ağustos'ta, genç Paul D. Vassiloğlu, İzmit'ten Sarışeyh köyüne giderken yolda öldürüldü.

1 Ekim'de bir Arnavut çetesi, Tepeköy'ün iki mil uzağında, değirmenci Pericles Daidinis'i öldürdü.

5 Kasım'da Kırk Hamam'lı Anastassios John Papadopoulos, Hamidiye adlı Türk köyünün hemen dışında öldürüldü.

29 Kasım'da, kötülüğüyle ün salmış olan Yahya liderliğindeki bir Arnavut çetesi, Mihalıç'tan Kandıra'ya gitmekte olan iki kişiyi, kelimenin tam anlamıyla, parçalayarak öldürdüler. Yine aynı çete 1 Kasım'da Kaynarca yakınlarında Mihalıç'tan Hacı George ve Hacı Demetrios'u parça parça etti.

25 Kasım'da eşkiyalar Karatepe köyünün gece bekçisi Theodore Tzalividis'i yaralayarak, yarı ölü bir vaziyette bıraktılar.

Şubat 1920'de, John Papanicolaou ve John Carydas, evlerine dönerken, Adapazar'ından 12 mil uzaklıktaki Ermeni köyü Tefizli yakınlarında öldürüldüler.

11 Nisan'da Sapanca'dan Adapazar'ına dönmekte olan bahçıvan John, Türk-Lazlar tarafından öldürüldü.

Adapazar'ı ve çevresindeki bölgelerin Kemalistler tarafından işgal edilmesinden sonra, çok sayıdaki Türk–Laz çetelerinin yağmalarına devam etmeleri nedeniyle, İzmit

savaş bölgesi dışında kalan bazı Hıristiyan köylerinin sakinleri, evlerini terk ederek İzmit'de toplanmaya başladılar. İlk gelenler, Sapanca, Fındıklı ve Karatepe'li sığınmacılar oldu. Çeteler ve Kemalist yetkililerin talan ve soygunları her geçen gün daha da sıklaşırken, Hıristiyan toplulukların vergilendirilmeleri ve fidye için adam kaçırmalar, dayanılmaz bir hal aldı. Özellikle Adapazar'ındaki topluluk, bu olanlardan bitap düşmüştü.

1923 Haziran ayının ilk günlerinde, Kemalistlerle girdikleri bir çatışma sonrasında geri çekilmekte olan İstanbul hükümetinin kalan birlikleri, İzmit'den bir saat uzaklıktaki küçük Mihalıç kasabasını talan ettiler. Kemalistlerin yarım bıraktıklarını, hükümet kuvvetleri tamamladı. Cemaatin kilisesi ağır biçimde tahrip edildi, ikonalar parçalandı ve Papazlar hakarete uğradılar. Elias Demetriou, Anastassios Nicolaou ve küçük bir kız olan Eugenia Demetriou süngülendiler, köylülerden 10'u öldürüldü ve 7'si kayboldu. Köyün kalan sakinleri, ellerindeki her şey alınmış vaziyette ve panik halinde İzmit'de toplandılar.

8 Haziran'da Papaz Anastasios Donaxides, Piskopos vekili Paraskevas Gheorghiou, Kara Antonis ve George Demetriou idam edildiler.

23 Haziran'da Karamürsel "Kaymakamı" Kemal, yanında bir müfreze asker ve Alaeddin Mehmed, Acenta İsmail, Rıza Zeybek ve Faik Çavuş'la birlikte Fulacık'ı basıp, sığır sürüsünü ve alabildikleri her şeyi götürdüler. Daha sonra kalabalığa ateş açarak, köy sakinlerini, özellikle erkekleri tutukladılar ve hepsini kiliseye hapsettiler. Akabinde, kiliseye bomba atıp, makineli tüfeklerle ateş ederek içeridekileri öldürdüler. Çaresizlik içinde kaçmaya çalışanlar. Kemalistler tarafından vuruldu veya süngülendi. Bazı kadınlara tecavüz edildi ve bir çok genç kız Milliyetçiler tarafından kaçırıldı. Papazlar en ağır işkencelerden geçirildiler. Kaçmayı başarabilen birkaç kişi, tepelerde saklandılar.

16 Haziran'da soyguncular Arman köyüne giderek, köy sakinlerini dövüp soyduktan sonra panik içinde evlerini terk etmeye zorladılar.

23 Temmuz'da Esme sakinleri, katliam korkusuyla, dehşet içinde evlerini terk ettiler.

Adapazar'ın ötesindeki Laz köylerinde yaşayan Hıristiyanlar da, benzer şekilde evlerinden sürüldüler. Bu köylerden dördü, Kireçli, Kestanepmar, Çobanyatak ve Kaşbaşı yakılıp kül edildi. Kurtulup tepelere doğru kaçabilenler, kendilerini imha etmeye kararlı olan Kemalistler tarafından acımasızca avlandılar.

Adapazar'ındaki topluluk, çok büyük eziyetler çekti. Buradaki Hıristiyanlar, Kemalistlerin geçici olarak çekilmelerinden yararlanarak, kendilerini daha güvende hissedecekleri İzmit'e gitmeye başladılar. Mülkleri, daha sonra geri dönen sürüler tarafından talan edildi.

Eylül ayında, Kız Dervent köyü, yağmalandıktan sonra ateşe verildi. Köy sakinleri tepelere kaçtılar, bir çoğu öldü; kurtulanlar Kilyos ve Yalova ilçesine sığındılar.

19 Eylül'de Heraclion'dan, Hip. Ve Pan. Stylianou Areni kardeşler katledildiler. Cinayetten sonra, köyün diğer sakinleri, Hereke'ye geçtiler.

(CHALCEDON) KADIKÖY PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Mütareke'nin imzalanmış olması da, bu bölgeye barışı getirmedi. Hükümet yetkilileri ve sivil Türkler, Hıristiyanlara kötü davranmada birbirleriyle yarışıyorlardı.

1918 yılının sonuna doğru, Pontoheracleia'nm (Karadeniz Ereğli) fanatik valisi, oradaki cemaat okulunu kapattı; ayrıca devlet okulları müfettişi de Düzce'deki cemaat okulunu kapattı.

Aralık ayında, Çengelköy'deki Türk yetimhanesinin öğrencileri, yakınlarındaki küçük kiliseye giderek, içine pislik

doldurdular. 1919 Ocak ayında da, cemaat kilisesinin avlusundaki tüm ahşap ve mermer haçları kırdılar.

22 Ocak 1919'da, N. Drakos adında genç bir adam, eğlenirken, kahvehanenin bir camını kırdı. Jandarmaların başındaki Davut Çavuş, genç adama kendisiyle karakola gelmesini söyledi. Gencin bu emre uymayı reddetmesi üzerine, Davut Çavuş , jandarmalar ve kır bekçileriyle birlikte tekrar kahvehaneye gelip, genç adamı olay yerinde vurarak öldürdüler.

Aynı yılın başlarında, Gebze bölgesindeki Türk köylüleri silahlanmaya ve köylerine henüz dönmüş olan Şile'ye bağlı Yukarı ve Aşağı Yeniköy'deki Hıristiyanlara karşı tehditkâr bir tavır takınmaya başladılar. Hükümet, İzmit çevresindeki kırsal bölgeden Arnavut'ları buraya çağırarak çeteleri oluşturdu ve bunlar Hıristiyan çobanları ve köyleri soymaya başladılar. Gebze Kaymakamı Ferit Bey, bu çetelerden birinin lideri idi.

Şubat 1919'da Chalki'deki(Heybeliada) askeri polis Hıristiyanların birçoğunu dövdü ve Andrew Zozos'u yarı ölü bir halde bıraktı.

12 Şubat'ta, Ferit liderliğindeki Arnavut çetesi, Ryssion'a (Darıca)10 mil uzaklıktaki Köseler köyünün değirmenine saldırdı ve her ikisi de Yeniköy'lü olan Paleologos Demetriou ve amcasına feci şekilde işkence ettiler. Aynı ayın 16'sında, aynı çete, Zahtalar köyünden Christos Tzakissis'i kaçırdı; onu bir daha gören olmadı.

21 Şubat'ta yine aynı çete Meletius ve Christo Tzakevoğlu adlı çobanlara işkence yaptı. Yine bu çete ayın 22'sinde Darıca'dan Demetrios J. Raphi'yi ağır şekilde yaralayıp, soydu.

28 Şubat geceyarısında, askeri üniforma giymiş, Çerkeslerden oluşan bir çete Adapazar yakınlarındaki Kandıra'nın Asaköy'üne saldırdılar ve iki saat devamlı ateş ederek köy halkını dehşete düşürdükten sonra, köyün önde gelenlerin-

den Ch. Patossiadis'ın evini bastılar ve karısı ve çocuklarına korkunç işkenceler yaptılar; evden 200 altın lira, kızın drahomasını, 2000 liralık değerli eşyaları ve Christos'u da alarak götürdüler. Zavallı adam, daha sonra köyün dışında yarı ölü bir vaziyette ve bir kulağı kesilmiş olarak bulundu. Vali, suçluları yakalamak için hiçbir şey yapmadı.

Mart ayında Arnavut çeteleri, şu kişileri öldürdüler: John Seraphim Kalakzoğlu, Dem. Hacı Veleshis, Ch. Katraftous, Ch. Sivris, Con. Zarifi , Nic. Constandinidi, Au. Drakos, Sot. Drakos, St. Bairlakakis. Dem. Gallos, St. Koupanikis' in iki oğlu ve Basi l Hacı Stoyou.

18 Mart'ta Pendik'ten iki ve Paşaköy'den de iki kişinin kulakları kesildi.

20 Mart'ta Arnavutlar, Pendik'e saldırdılar ve Dr. Salabantat'ın evini soydular. Kendisi, yardımına koşan İngiliz polisleri tarafından kurtarıldı.

Nisan'da, düzenli askerlerden oluşan bir müfreze Düzce Kaymakamlığına bağlı Kurtsuyu, Yeniyer ve Eminaçma sakinlerine çeşitli işkenceler yaptılar. Aynı ay içerisinde 30 kişilik bir çete, birbiri ardına Paşaköy, Büyük ve Küçükbakkalköy'ü basarak, köy halkını soyup acımasızca dövdükten sonra, hepsini tepelere doğru götürdüler.

Mayıs ayında, Paul ve Demetrius Stavrou Kopassani kardeşler, Şile, Kousna mevkiinde, bölgenin jandarma komutanının gözleri önünde parça parça edildiler. Yine aynı ayda, George P. Kopassani ve karısı Polyxeni, Kilisli (Şile) yakınlarındaki koyun ağıllarına giderken, ortadan kayboldular.

Haziran'ın ilk günlerinde Apr Yazıcı ve karısı Margharo Üsküdar–Şile karayolunda bir Arnavut çetesi tarafından öldürüldüler. Cesetleri daha sonra korkunç bir vaziyette bulundu. Her ikisinin de başları kesilmişti. Yapılan tıbbi muayenede, kadının öldürülmeden önce tecavüze uğradığı anlaşıldı. Yine aynı ayda, Pan. Papageorghiou, Pan. Zighoni,

Nic. Yamenoğlu ve iki oğlunun cesetleri, Boyalık'da bulundu.

Temmuz ayında büyük bir Laz çetesi (Beykoz yakınındaki) Arnavutköy sakinlerini feci şekilde döverek soydular. Aynı ayın sonlarına doğru, Paşaköy'den Miltos ve diğer iki kişi, Dudullu yakınlarında bombayla öldürüldüler; olayda dördüncü bir kişi de yaralandı.

Ağustos ve Eylül aylarında Arnavut ve Laz çeteleri, Paşaköy (Gebze) çevresinde Hıristiyanları soyup döverek, terör estirdiler.

3 Eylül'de, Yeniköy'den Lambros'un 16 yaşındaki oğlu, Şile'de, Yeniköy'den 6 saat uzaklıktaki Mudanlı mevkiinde baltayla öldürüldü.

9 Eylül'de, bir Laz çetesi Manoli Stamati'yi ölümcül şekilde yaraladı ve Ap. Teplesi 'nin kulaklarını kesti.

10 Eylül'de Pan. Hepanis ve J. Patzajis, Değirmentaşı yakınlarında, kelimenin tam anlamıyla parça parça edilmiş olarak bulundular. Aynı tarihte, Elias Triandafillou, oğlu Triandafyllos ve gemici Papazoğlu'da aynı kaderi paylaştılar. Aynı ayın ortalarına doğru, Paşaköy'ün ileri gelenlerinden Dem. Parnjis, Alemdağ ile Sultan Çiftlik arasında öldürülmüş olarak bulundu. Cinayetten sonra ve çetelerin sık sık köye yaptıkları baskınlar nedeniyle, ahali evlerini terk etti. Büyükbakkalköy halkı da aynısını yaptılar.

20 Eylül'de, Karadeniz Ereğlisi'nden Jacob Zographides, Alaplı pazarına giderken yolda öldürüldü.

15 Ekim'de Darıca cemaatinden iki kır bekçisi, Gebze'nin yarım mil kadar uzağında Arnavutlar tarafından vahşi bir şekilde boğazlandılar.

26 Ekim'de (Kandıra'daki) Çavuş Değirmeni değirmenine giden bazı Türkler, değirmenci A. Philippou, karısı, kızı ve akrabası St. Demetriou, parçalayarak öldürdüler. Ertesi gün, üç Rum, Kandıra'dan gelirken, Kara-Begte ci-

varında katledildiler. Ayrıca, Nic. Kakouzis ve Sp. Mariou adlı değirmenciler, Ağva yakınlarında öldürüldüler.

29 Ekim'de Ant. Palavraji ve Polychronis, Mudanlı yakınında öldürüldüler.

30 Ekim'de Theodore Zarocosta, karısı ve kızı acımasızca dövüldükten sonra, tepelere kaçırıldılar.

19 Kasım'da, uzun zamandan beri Türk köyü Dudullu'da yerleşmiş bulunan Basil Stephanou adındaki manav, tepelere kaçırıldı.

1920 yılının ilk günlerinden beri bu bölgedeki koşullar çok tehlikeli bir hal almıştı. Çeteler, Hıristiyan cemaatlerine baskınlar yapıyor, ahaliyi soyup, işkence yaparak terörize ediyorlardı.

Şubat 1920'de üç jandarma, Pa. Karademetriou ve iki genç oğlunu jandarma karakoluna götürüp, kendisini döverek öldürdüler ve çocuklardan birini de ağır yaraladılar.

1 Nisan'da Laz eşkiyalar gece Beykoz'u bastılar ve Sheo. Ch. Kalphopoulos'u kaçırdılar. Aynı gün, Erenköy'de George Tatazoğlu ölümcül şekilde yaralandı.

10 Nisan'da aynı Laz haydutlar, Paşaköy'lü Anne Stylianou'yu yaraladılar ve Athanassius Romanos'u parça parça ettiler.

15 Nisan'da Ch. Touratzoğlu, Kandıra–Ağasih'deki değirmeninde Türk eşkiyalar tarafından katledildi.

25 Nisan'da aynı çete tarafından yakalandıktan sonra, öldürmek niyetiyle bağlanıp Camiye hapsedilen 10 Hıristiyan, ancak bölgenin yerlisi olan Türklerin araya girmesiyle kurtulabildiler.

7 Mayıs'ta soyguncular, ailesiyle birlikte Yeniköy'e dönmekte olan George Theodossiou adlı çobanın peşine düşerek, kızını ağır şekilde yaraladılar.

Mayıs ayında Ağva, Kandıra ve çevre köylerde çalışan tüm Hıristiyanlar, çetelerin işkence ve zulümlerine dayanamayarak her şeylerini bırakıp Yeniköy'e (Şile) geldiler.

Aynı ayın sonlarına doğru, Karadeniz Ereğlisi'nde Fransız birliklerinin önünden kaçan çeteler, yolları üzerindeki her şeyi yağmaladılar, insanlara tecavüz ettiler ve öldürdüler. Ch. Savoğlu, George Myrides ve Theo. Aslanides parça parça edildiler. Karadeniz Ereğlisi'nden 6 saat uzaklıktaki Rum köyü Karakavuz kuşatıldı, yağmalandı ve halkı, çok az sayıda kurtulanlar dışında, katledildi.

Köy halkından Dem. Manolis boynundan yaralandı ve değirmenci Bas. Deyirmenci vahşi şekilde dövüldükten sonra, kulakları kesildi.

Haziran'ın ilk yarısında, Kemalistlerin ilerleyişleri sırasında katliamdan kurtulanların göçü başladı. Karadeniz Ereğlisi'nde tüm dükkanlar ve evler yağmalandı ve cemaatin Başrahibi Joachim Kaloudis, kasabanın diğer önde gelenleriyle birlikte tutuklandı. Tutuklular, daha sonra Bolu hapishanesine götürüldüler ve burada Başrahiple birlikte diğer 11 kişi idam edildiler.

11 Mayıs'ta kayıkçı Berbat Emin'in önderliğindeki haydutlar, Fotini Hacı Stephanou'yu, gelini Despina, iki kızı ve iki torunuyla birlikte dağa kaldırdılar ve Despina'yı öldürdüler. Aynı günde, başka bir çete Karadeniz Ereğlisi ileri gelenlerinden Hacı Stephanou, karısı Despina, kızı ve Safranbolu'dan gelmiş üç misafirlerini katletti.

Kemalist sürülerin önünden kaçan Şile ve Yeniköy ahalisi, sağa sola dağıldılar. Yeniköy, ateşe verildi. Kurtulabilenlerden bazıları başkente göçtüler. Yeniköy halkından 180 kişi feci bir şekilde can verdiler ve Paşaköy sakinlerinden bazıları da öldürüldü.

20 Haziran'da, kalabalık bir Türk- Laz çetesi Beykoz'u bastı ve köyün evleri ve dükkanlarını talan etti. İngiliz ve Yunan birlikleri gelerek bu eşkiyaların birçoğunu yakaladılar. Türklerin evlerinde yapılan kapsamlı bir aramada, birçok ateşli silah, bombalar ve makineli tüfekler bulundu.

25 Haziran'da (Adapazar'ın 12 mil ilerisindeki) Fındık-

lı'nın dört köyünü saran 750 Kemalist, köyleri yağmaladılar, 400 kadar erkeği ve tecavüz ettikten sonra 30 kadını katlettiler; 95 yaşındaki Papaz Constantine'in gözlerini oyup, kulaklarını kestiler ve Papaz Stavros'u süngüledikten sonra vurarak öldürdüler. Katliamdan kurtulanlar, dağlara kaçtılar.

Yine Haziran ayında, Beykoz'dan kısa bir mesafede olan Arnavutköy, eşkiyalar ve Kemalist birlikler tarafından birkaç gün kuşatıldıktan sonra yağmalandı. Yunan ordusunun ilerleyişi ahaliyi mutlak bir ölümden kurtardı fakat bir kere daha Beykoz ve Paşabahçe'ye göç etmek zorunda kaldılar.

Buraya yeni ulaşan bilgilerden, Anadolu'nun içlerindeki durumun sürekli olarak daha kötüye gittiği sonucuna varılmıştır. Hıristiyanlar ya askere çağırılıyor, ya da yüksek vergiler ödemeye zorlanıyorlar; bazen de bunların her ikisini de yapmak zorunda kalıyorlar. Çeşitli cemaatlerin önde gelenleri ve Papazları tarifsiz işkencelere uğramaktadırlar ve bazıları da halen hapistedirler.

Bir iftiraya uğrayan Iconion (Konya) Metropoliti Procopios, askeri mahkemeye çıkartılmak üzere Sivas'tan Erzurum'a getirildi. Colonia (Şebinkarahisar) çevresinde Patrik Vekili, Sivas Piskoposu Gherassimos, hükümet yetkililerinin her türlü aşağılamalarına maruz kalmaktadır.

Konya, Niğde, Kütahya ve Eskişehir sakinlerinin çoğu zulüm altında ezilmektedir ve bazıları çoktan idam edilmiş bulunmaktadır. Kütahya Piskopos Vekili, diğer bazı papazlarla birlikte Haymana'ya sürgün edilmiştir.

Nemrik bölgesinde tüm Rum okulları kapatıldı ve halk, ağır şekilde vergilendirildi.

Söke'de, yetkililer bir çok Hıristiyan'ın evlerine ve dükkanlarına el koydular. Kasım 1920'de, Kelebek'den Söke'ye gitmekte olan iki Rum, Türkler tarafından öldürüldü. Aralık ayında Söke'deki yetkililer, Akkaköy'den Petrides'i tutuklayarak, alıp götürdüler. Hıristiyanların iç bölgelerden İzmir'e gitmeleri yasaklanmıştır.

DOĞU TRAKYA'DAKİ RUM ORTODOKS NÜFUSUN KATLEDİLMELERİ İSTANBUL BAŞPİSKOPOSLUĞU

Mütareke'nin imzalanmasıyla, haklı olarak, Türk makamları ve vatandaşlarının yeni politik duruma uygun bir şekilde, Genç Türklerin yeni hükümetinin sorumsuz ve fevri davranışlarının ülkede açtığı derin yaraların hafifletilmesinde ve Türkiye'nin mali yönden canlanmasını sağlamada kendilerine düşeni yapmak isteyecekleri umuluyordu.

Ancak, Türk yönetici çevreleri ve Türk halkı, farklı bir tutum takındılar. Onlar, önceden tasarlanmış planları uygulayıp, terörü kullanarak yaratacakları bela ve kargaşadan yararlanmayı umuyorlardı. Gizli bir biçimde askeri toplantılar yapılmaktaydı. Polisler, hiç çekinmeden, Hıristiyan nüfusun yakında imha edileceği haberlerini yayıyorlardı. Bundan cesaret alan Türk başıbozuklar, geceleri gelip geçenlere saldırarak yaralıyor, birçoğunu da öldürüyorlardı. Özellikle dış mahalleler, baskıcı teröre maruz kalmaktaydı. Cani unsurlar, alenen dini, Kiliseyi ve her şeyi aşağılıyor ve Hıristiyanları genel bir katliamla tehdit ediyorlardı.

Ama neyse ki, planlarından bazıları hedefine ulaşamadı. Başkentin tüm idari mekanizmasının çeşitli kısımlarını işgal eden Müttefik Kuvvetler'in muzaffer orduları, Mütareke'den kısa bir süre sonra, günden güne şehirde sükuneti sağladılar.

Şiddet ve terör, kamu görevlisi olsun olmasın, bu bölgede Türkler tarafından kullanılan başlıca araçlar olmuştu. Her gün yeni katılanlarla güçlenen bir grup Türk Lazları da, bunlara yardımcı olmaktaydılar.

30 Ekim 1919'da bazı Türk Lazı balıkçılar, (Boğaz'ın Yukarısında) Phanaraki (Rumeli Feneri) topluluğundaki Rum balıkçılara karşı bir vaveyla kopardılar ve eğer Rumlar kaçmamış olsaydılar, Laz'ların silahlarından üzerlerine yağmur gibi yağan kurşunlarla öleceklerdi.

Rumeli Feneri sakinlerinden olan Müslüman Lazlar, Mütareke'den sonra çıkarlarının zedelendiği düşüncesiyle, birlikte cemaate saldırmak için Anadolu Feneri'nde yaşayan Kemal taraftarlarıyla anlaşmışlardı. Şükürler olsun ki, bu kötü planları başarılı olamadı.

7 Mart 1919'da St. George ileri gelenlerinden Stefos Cavacopoulos, odun toplamak için ormana giderken, Samlar köyünden Türkler tarafından öldürüldü.

1919 Nisan başına doğru, Arnavutköy sakinlerinden Constantine Demetriou, All Saints köyünden dönerken Emin oğlu Hasan ve Ayasmataki'li polis Sabri tarafından öldürüldü. Cesedi, elleri kesilmiş ve kafası kırılmış vaziyette bulundu.

28 Ağustos 1919'da, Pyrgos'dan Türk köyü Yeniceköy'e gitmekte olan iki Rum perakendeci tüccar, bir Türk çetesi tarafından yakalanarak civardaki ormana götürüldüler. Bunlardan biri, ölümden kılpayı kurtularak geri döndü fakat diğeri, bir uçurumun dibinde, tüm giysileri soyulmuş, ölü olarak bulundu.

1919 Ekim ayı başlarında, 30 kişilik bir Arnavut–Türk çetesi, St. Georg köyü yerlilerinden çoban Nicolas'ı, Isparta Kule demiryolu istasyonu yakınındaki Dereköy çiftliğinde çalışırken öldürdüler. Aynı ayın ortalarında, Türk köylü-

ler ve polisler Calis köyüne girerek sağa sola ateş ettiler ve hırsızlık yaptılar. Açtıkları ateş sonucunda Evghenia Anastasiou adlı bir kadın vurularak öldü.

23 Kasım 1919'da Mark Prodromou Vacalopoulos ve Nicolas loannou adlarında Therapia'lı iki tüccar, her zamanki gibi, kumaş satmak için Domuzdere'ye gidiyorlardı. Bahçeköy ve Domuzdere arasındaki ormanda, paraları ve malları soyulduktan sonra katledildiler. Soygunu yapanlar, çevre köylerde yaşayan Türkler'di.

Ocak 1920'de Boğazköy'de yaşayan bir baba ve oğlu, Karadeniz kıyısındaki Alou Tepe'de öldürüldüler. Aynı ayda, yerlisi olduğu Ermeniköy yakınındaki ormandan odun almaya giden Anghelis Theodorou, kayboldu. Cesedi bir kaç gün sonra, Kurtköy ormanında bulundu. 22 Ocak'ta, işten evine dönmekte olan Yeniköy'lü Michael Athanassiou, Osman adlı bir Türk bekçi tarafından öldürüldü.

24 Nisan 1920'de, Castanea'dan (Pazarkule) un taşıyan Zagarköylü köylüler, kendilerine saatlerce ateş eden Türkler'ins aldırısına uğradılar. Yakınlardaki bir ormana kaçarak kurtuldular. Aynı gün, Boğazköylü arabacı Peter, Uzuncaova yakınlarında Türk askerleriyle karşılaştı. Parası çalındı ve atı da öldürüldü.

30 Mayıs 1920'de, bir yüzbaşı, bir teğmen ve 50 askerden oluşan bir Türk askeri müfrezesi Pazarkule'ye girerek, halktan bir çok kişiyi dövüp, birini de süngüyle yaraladılar. Sözde, kendilerinden çalınan odunlarla ilgili soruşturma yapmaktaydılar.

Temmuz 1920'de, on Türk Ermeniköy yakınındaki su değirmeninde giderek, orada çalışmakta olan 5 Rum'u alıp götürdüler. Aralarından ikisi, Ermeniköy'den Anastasios Ghristou ve Rumeli Feneri'nden Demetrios Christodoulou öldürüldüler. Aynı ayda, Akalan köyü yerlilerinden Vassilios Demetriou, bir Türk soyguncu çetesi tarafından öldürül-

dü. Bu olaydan kırk gün önce, yine aynı köyden Dimou katledilmişti.

27 Mart 1919'da, hepsi Türk olan, Boyalıköy'den bir kamu görevlisi, bir kır bekçisi ve polis, Çiftlikköy'den bazı köylülerin çalışmakta oldukları Moudra'ya gittiler. 20 köylüyü acımasızca döverek bağlarken, kana susamış bir şekilde: "Siz Çiftlikköy'ün yerlisi değilsiniz. Sizi öldürmek ne iyi olur" diye bağırıyorlardı.

"Kurbanlardan biri, Pandelis Stravrou aldığı yaralar nedeniyle öldü ve geride karısı ve beş çocuğu kaldı. Bir başkası, Petros Adamandiou ağır şekilde hastalandı.

1919 Mayıs sonuna doğru, Vasilios G. Tsertsis, Çatalca istihkâmlarındaki Yazılar'da ve çoban Demos Leonidou, kendi köyü Akalan yakınlarında öldürüldüler.

1 Haziran 1919'da, Ermeniköy yerlilerinden bir Rum, Exasteron (Celaliye) köyüne giderken, köy dışında bir Türk askeri tarafından soyuldu.

2 Haziran'da, 20 Laz'dan oluşan bir grup, Celepköy'ü sararak bir çok köylüyü soydular. Aynı yılın Ekim ayında bu köy, daha şiddetli bir saldırıya uğradı. O zaman bir kız çocuğu, korkusundan öldü. Aynı aym ortalarında, Akalan'lı kömür tüccarı Natsos, karısıyla beraber yakalandılar ve ancak fidye olarak soyguncuiara 300 altın lira ve karısının mücevherlerini vererek kurtuldular.

Aynı yılın Temmuz ayında, Ereğli'ye çıkmış olan Yunan birliklerinden kaçan silahlı Türkler, kaçarken Ermeniköy'den geçtiler. Yakınlardaki bir değirmende konuksever bir biçimde karşılanmalarına rağmen, orada buldukları Rumları öldürmek istediler. Üç kişi kaçarak kurtuldu, fakat Antonios Christou adındaki dördüncü bir kişi vahşice sakatlandı ve beşinci bir kişi, Dimitrios Christodoulou, kalçasından üç kurşunla vuruldu.

31 Ağustos 1919'da Akalan'dan Sotirios Demetriou ve Oklali'dan Stavros Demetriou, İnceyüz'ün yerlisi olan üç

Türk'ün saldırısına uğradılar. Sotirios Demetriou, parça parça edildi.

(METRAE) ÇATALCA PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Mütareke'den itibaren son zamanlara kadar, bağımsız Çatalca bölgesinin tamamında anarşi ve terör hüküm sürmekteydi. Türk çetelerinin faaliyetleri günden güne yoğunlaşıyordu ve güvenlik yoktu.

Ascos'dan Yeniköy'e kadar Karadeniz kıyıları, Doğu sahillerinden gelen Lazların çıkarma yeriydi. Çatalca jandarması tarafından örgütlenen bu çeteler, canice planlarını uygulamak için bölgenin çeşitli yerlerine gönderiliyorlardı. Buna paralel olarak, Türk ahalinin tabiatı giderek vahşileşmeye başladı. Bunların provokasyonları ve tehditleri her geçen gün arttı. Yerel yetkililer Hıristiyanların hepsinin bütün köylerden çıkartılmalarını emrettiklerinde, Türkler ve özellikle de köylüler gece saldırıları düzenleyerek bu emirleri yerine getirdiler.

Genel olarak Türklerin Hıristiyanlara karşı şiddet eylemleri sıradan günlük olaylar haline geldi ve cinayet ve katliam girişimleri sıklaştı.

Mart 1919'da, St. George köyü sakinlerinden biri, odun toplamak için gittiği ormanda Türkler tarafından katledildi.

Nisan 1919'da Arnavutköy'lü Constantine Mimicou, İstanbul'dan gelirken Türkler tarafından parça parça edildi. Şunu da belirtmek gerekir ki, bölgedeki Türkler ve başta Samlarköy ve Haratsi adlı Türk köyleri alenen Türk Hükümeti tarafından silahlandırılmaktaydı.

Aynı ayın sonlarına doğru, 17 yaşında genç bir Rum, Büyük Çekmece kıyısında boğulmuş olarak bulundu. Şüphelerin, Türk ileri gelenlerinden Said Ağa'nın oğlunun üzerinde toplanmasına rağmen, yetkililer bu konuda harekete geçmediler.

1 Haziran 1919'da, iki jandarma, Petrohori'nin (Taşköy) yerlilerinden Lazaros'un oğlunu feci şekilde dövdükten sonra, üzerindeki para ve eşyaları soydular. Aynı ayın 25'inde, Elbasanlı George Kehaghias, Çatalca'dan evine giderken yolda Türkler tarafından öldürüldü. Aynı gün, İstanbul'dan evlerine dönmekte olan Arsonlu 4 Rum, Büyük Çekmece'de jandarmalar tarafından soyuldular ve ölümden kılpayı kurtuldular.

25 Eylül 1919'da Türk jandarmalar, Lüleburgaz'ın yerlisi olan Peter adlı bir çobanı öldürdüler.

(SILIVRIA) SİLİVRİ PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Asayiş ve güvenlik, büyük ölçüde bozulmuştu. Hıristiyanlara yapılan eziyetlere öncülük eden Silivri ve Çorlu'nun Türk ileri gelenleri, silahlı çeteler örgütlüyor ve bunlar da jandarma, düzenli ordu ve Laz müfrezeleriyle işbirliği yaparak, bu diyakozda dehşet saçıyorlardı.

18 mayıs 1919'da, Silivri kasabasından Nicolas Pichios, Çorlu'ya giderken Türkler tarafından dövüldü. Ayın 23'ünde, Fener yakınındaki Başaklı'dan, Psado'ya gitmekte olan Philippos Gabriel adlı bir çoban, yolda Türkler tarafından öldürüldü. 30 Mayıs'ta elli iki Türk jandarması ve askerleri Phanarion (Fener) kasabasına saldırdılar. Kasaba sakinleri kendilerini savundular ve bunlardan el bombası taşıyan üçünü esir aldılar. Phanar'da iki Fransız polisi tarafından sorguya çekilen esirler, saldırının bir grup askerin başında İstanbul'dan gelmiş olan bir Türk yüzbaşısı tarafından planlandığı şeklinde ifade verdiler.

3 Haziran'da Kadıköy'den iki Türk'ün cesetleri Ermeniköy dışında, Kara-Murat denilen yerin yakınında parçalanmış olarak bulundu.

19 Haziran gecesi, dört jandarma Kadıköy'e girip, Alexander Georghiou'nun evini basarak, kendisini götürmek

istediler. Onu vurmaya hazırlandıkları sırada kilise çanının çalınmasıyla uyanan köylüler evlerinden dışarı çıktılar ve jandarmalar çekip gittiler.

1919 Eylül ayı sonlarında, Fener'in yerlilerinden üç kişi kayboldu. Cemaat, Savaş Bakanlığı'na ve Türk Jandarmasının Baş Müfettişi General Fulon'a başvurarak suçluların derhal ağır şekilde cezalandırılmalarını ve kurbanları ailelerine maddi destekte bulunulmasını ve gelecekte kendi can güvenliklerinin garanti altına alınmasını talep ettiler.

2 Ocak 1920'de, Kurfalı köyünden George Ananstasiou ve Stavros Yannacou, Vetsileria'ya gitmekte iken, iki Türk tarafından üzerlerine ateş açıldı. İlki olay yerinde ölürken, diğeri Başaklı'ya ulaşabildi ve olup biteni anlattıktan sonra can verdi.

(HERACLES) MARMARA EREĞLİSİ PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Özellikle belirtmek gerekir ki, Mütareke'nin yapılmasından bugüne kadar, Tekirdağ'daki Türkler, şehrin Hıristiyan nüfusuna karşı kışkırtıcı ve tehditkâr bir tavır takındılar. Hatta, öyle bir zaman geldi ki, Hıristiyanlar, Türklerin saldıracağı korkusuyla dükkanlarını erkenden kapatıp, kendilerini evlerine hapsettiler.

1919 Mayıs sonunda Tsikili çiftliğinin bekçileri olan üç Arnavut–Türk, Tsads-Tyroloe (Çorlu) yolunda, Tsads'lı iki Hıristiyan genci öldürerek, giysilerini ve kulaklarını köylüleri korkutmak için kasabaya gönderdiler ve cesetlerini de çiftlikteki köpeklere yedirdiler.

1919'un Eylül ayının ilk günlerinde, hepsi aym kasabadan olan Stavros Lazou, Autholohos Apostolou ve Anastasios Kehaghias adlarında üç çoban, Tsado'dan Skerekl'deki koyun ağılına dönerken 16 jandarma tarafından tutuklanıp ormana götürüldüler. Birincisi kaçmayı başarabildi fakat

diğer iki adam kayboldu. Ayın 11'inde öldürülmüş olarak bulundular; birinin karnı süngüyle deşilerek açılmış, diğerinin cesedi de parçalanmış bir haldeydi.

Malkara bölgesinde asayiş ve güvenlik bir türlü sağlanamamıyordu. Mütareke'nin ilk günlerinden itibaren bu bölgedeki Türkler kendi aralarından bazı fanatikleri hazırlayarak, kısa bir süre sonra Hıristiyanlara saldıracak olan çeteler oluşturdular. Mustafa adındaki bir Arnavut, etrafına İstanbul'dan azgınlıklarıyla ünlü yirmi kişilik bir grup toplayarak kanlı planlarını uygulamak üzere Malkara'ya getirdi.

1919'un Nisan ayı ortalarında, dört Türk jandarma geceleyin Calyvia köyüne girdiler ve Evanghelos Kehayias'nın evini sararak, sahip olduğu şeyleri kendilerine vermesini istediler. Adamcağız, 200 altın lirasını onlara vermek zorunda kaldı. Kısa bir süre sonra köyde silah sesleri duyuldu. Ertesi gün köylüler onu, evi yağmalanmış olarak, kendisi, karısı Helen ve damadı Yannakis'le birlikte derin yaralarla trajik bir biçimde parçalanmış vaziyette buldular.

10 Temmuz 1919'da, Çavuşlu, Harmanlı, Halitli ve Demircili köylerinde silahlı Türkler, köylerindeki Hıristiyanların eşyalarına el koydular. Çalınan malların değeri birkaç bin lirayı bulmaktaydı.

(GANOS) GAZİKÖY VE CHORA PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölgede istisnasız bütün Rum cemaatleri yerli Türkler tarafından; özellikle de üç fanatik Hükümet görevlisi, vergi tahsildarları İbrahim ve Behçet ve Chora'da Gümrük memuru Yusuf tarafından birçok eziyetlere uğratıldılar. Dayak, hapis ve her türlü şiddet, sıradan günlük olaylar haline gelmişti. Köyler arasındaki iletişim, mahallelerinden geçmeye cesaret eden herkesi soyan çapulcu çeteler yüzünden sık sık

haftalarca kesilmekteydi. Bu çetelerin tümünün özellikle asker ve jandarmalardan oluştuğu unutulmamalıdır.

Türk köylülerinin fanatizmi, Rumlara karşı kışırtıcı ve tehditkâr tutumları o kadar şiddetlendi ki, bunlar, Hükümet yetkililerinin yanında bile açıkça, çok kısa bir zaman sonra Rumları imha edeceklerini söylemeye başladılar. Bu durum Rumların iradesini felce uğratıyor ve işlerini bile yapamaz hale getiriyordu.

1919 Nisan ayının sonuna doğru, Malkara'dan, Sanduk köyündeki evine dönmekte olan Anagnostis Georgiou ortadan kayboldu. Kısa bir süre sonra, Valiköy ve Müsteceb arasındaki Tokar Çeşme yakınlarında, kelimenin tam anlamıyla boğazlanmış olarak bulundu. Yine aynı zamanda Avdimi köyünden Constantinos Zambetok, Dereköylü Türkler tarafından öldürülmüş olarak bulundu.

Eylül'ün 25'inde, Avdimi köyünden Anestis Djelepis ve Yovanis Papa-Joannou, Yeniköylü Türkler tarafından feci şekilde dövüldüler.

1919 Aralık ayı ortalarında, Avdimili Periclis Prodromou, Atelthini yakınlarında koyun gibi boğazlanmış olarak bulundu.

11 Şubat'ta, Palamut köyünden çoban Antonios Georgiou Tsitsona, Türk köyü Saile yakınlarında öldürüldü. Yine Palamut köyünden Theodoros Constandi, Georgios Damianou, Haralambos Georgiou ve Kyriakos Chrisovergis, ağızlarından kan gelene kadar feci şekilde dövüldüler.

(MYRIOPHYTON) MÜREFTE PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölge, ilk önce beşinci Türk Tümeni'nin hışmma uğradı. Bu Tümen'in askerleri binaları yıktılar, üzüm bağlarını tahrip ettiler, ağaçları kestiler Kalamise kilisesinin bir kısmını yıktılar ve kutsal ikonalarını yaktılar. Myriophyton

(Mürefte) Metropoliti'nin mahalli yetkililer ve merkezi hükümete yaptığı şikayetlere ve cemaatin protestolarına rağmen bu durum uzun süre devam etti. Resmi şikayetlerine karşılık, Patrikhane Adalet ve Kültür Bakanlığı'ndan, şikayetlerin tümünü inkâr eden 3 Mart 1335 (1919) tarihli bir "tezkere" aldı. Tümenin buradan ayrılmasından sonra da yetkililerin, jandarmanın ve sivil Türklerin baskıları devam etti. Hemen hemen hiçbir gün soygunsuz veya dayaksız veya ateş edilmeden geçmiyordu. Bu bölgenin Patrikhane'deki dosyası, bu tür raporlarla doludur. Bu kötü muamelelerin yanı sıra, Türk okullarının bakımı için zorla vergi toplanıyor ve sürgünden dönen Rumlar, sınırdışı ediliyordu.

Özellikle kırsal bölgelerde egemen olan zulüm nedeniyle, çiftçiler tehlikesizce tarlalarına veya bir köyden diğerine gidemiyorlardı. Bu arada hükümet, Müslümanları sistematik bir şekilde silahlandırıyor ve Cafer Tayyar'ın ayaklanmasına yardım ediyordu. 2 Temmuz'da Peristassis köyünden Hüseyin Hasan, Michal Haralambos'u öldürdü. Kurbanın oğlu Zacharia'da zamanında kaçmasaydı, ölümden kurtulamayacaktı.

(CALLIOUPOLIS) GELİBOLU PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölgenin çeşitli nedenler yüzünden hemen hemen tamamen boşaltılmış olduğu bilinmektedir. Buranın sakinleri yavaş yavaş evlerine dönerek her zamanki işleriyle meşgul olmaya başladılar. Ancak Türk çetelerinin işledikleri cinayetler ve yetkililerin baskıları, çalışmalarını ciddi ölçüde engelliyordu.

4 Eylül 1919'da soyguncular İbrahim Çavuş'a ait koyun ağılına giderek, çobanı Yeniköylü Panayotelli'yi dövdüler ve koyunlarını dağıttılar. İbrahim'in haber vermesi üzerine yetkililerin gönderdiği jandarmalar çoban ve oğlu Constan-

tine'le karşılaştıklarında onlara ateş etmeye başladılar ve oğlunu öldürüp, babasını da ağır yaraladılar; yaralı çoban daha sonra aldığı yaralardan hayatını kaybetti. Yetkililer katillere karşı hiçbir girişimde bulunmadılar.

24 Eylül'de Anghellohori'den Demosthenes Dem. Koutzaris ölü bulundu. Ünlü haydut Tahir tarafından öldürülmüştü. Mahalli yetkililerle iyi ilişkiler içerisinde olan Tahir, cinayeti onlara kendisi bildirmişti. Daha sonra kurbanın karısının, kocasının cesedini görmesine bile izin vermedi. Tahir, özellikle Rum çiftçilerin korkulu rüyası haline gelmişti ve sık sık mahalli yetkililer tarafından, Hıristiyanları korkutmak için kullanılmaktaydı.

Bir gönüllü birliği oluşturarak talanlarına, şiddete ve öldürmeye devam ediyordu. Tayfur'da, Evanghelos Photius'un 100 kağıt ve 30 altın lirasını soydu. Yalova Müdürü Tehcir vasıtasıyla Türk köylülerini, köylerindeki tüm Hıristiyanları kovmaya zorluyordu. Tahir, üç gün içerisinde Türk köylerini terk etmeyen Hıristiyanları yok edeceğini resmen ilan etti.

6 Aralık'ta, Dem. Karafotakis ve Char. Foundas, sığır almak için Çanakkale'den, Lapseki'ye gittiler. Musaköy ve Okçular arasında rastladıkları üç Türk eşkıya, üzerlerindeki her şeyi alarak Karafotakis'i öldürdüler.

(AENOS) ENEZ PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu çevreyle aynı adı taşıyan bölgenin durumu, savaş sırasında birçok acılar yaşanmasına rağmen, Mütareke'den sonra da daha iyi olmadı. Hıristiyanların yaşamları sürekli tehlikedeydi. Türk askerleri ve Bulgar düzenli birliklerinin yardımıyla Meriç sınırını geçen göçmenlerin yaptıkları soygunlar sürekli bir hale gelmişti.

1919 Mayıs ayında, mahkemeye çıkmak için İpsala'ya

gitmek üzere yola çıkan Amiroundi Kirkalis, Photius Stamatiou ve George Nicolaou, ortadan kayboldular.

21 Ocak 1920'de, iş için Keşan'a giden Rum tüccarlar, Türk soyguncular tarafından öldürüldüler. Ayrıca iki Türk de, Amygdalia'dan çoban Panayotis'i öldürdüler.

(DİDYMOTECHON) DİMETOKA PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Doğu Trakya'daki Hıristiyan köyleri, çeşitli baskılar altındaydılar.

21 Mayıs 1919'da Tanakli köyünde iki Rum öldürüldü. Uzunköprü'den gelmekte olan iki çiftçi, yolda dört askerin saldırısına uğradı. Kurbanlardan Athanassius'un kafası kesilmiş, diğer kurban ise, ciddi şekilde yaralanmış olmasına rağmen, Eskiköy'e kadar sürünerek gitmişti. Cinayeti yetkililere bildirdikten birkaç saat sonra, o da aldığı yaralar nedeniyle hayatını kaybetti.

6 Haziran'da, vergi tahsildarı Hafız ve askerleri, Constantine Christou'yu öldürdüler. Angelo Demetriou kendisine tecavüz etmeye çalışan bir jandarmaya direndiği için dövüldü.

7 Haziran'da, St. Karyophylis ve Con. Katzikarakis, Uzunköprü'den Psathades'e giderken yolda öldürüldüler.

12 Haziran'da, aralarında iki jandarma ve Rahmadi köyünün hocası da bulunan onbeş silahlı Türk, Yaouts köyüne giderek, St. Photiou'nun evine saldırdılar. Ev sahibini dövüp, kızını ve torunu George'u yaraladılar ve bütün paralarını soydular. Bu köy, 3 Şubat 1920'de bir kere daha 40 kişilik bir çetenin saldırısına uğradı.

18 Mayıs'ta bir subayın komutasındaki altmış asker, yukarıda belirtilen köyün ahalisinden kendilerine erzak sağlamalarını istediler. Köylüler, söylenileni yaptılar. Daha sonra subay, bir eyer istedi. Köylülerin, köyde onun atına uya-

cak bir eyer olmadığı cevabı üzerine, subay ve askerleri etrafa ateş etmeye başladılar. Meydana gelen panikte, köylüler tarlalara doğru kaçtılar. Bu olayda Kassellis Moshou, Ap. Gheorghiou ve Kerasia Athanassiou öldürüldüler, diğer bazı kişiler de yaralandı. Askerler köyü talan ettikten sonra gittiler. Ay sonuna doğru, Ch. Yanacoul, Kavaklı'da Türkler tarafından öldürüldü. Yine aynı gün, Zaloufi'de bir Rum ve ve Kavaklı'da bir diğeri öldürüldü.

(TYRDOE) ÇORLU PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu çevrede olup bitenler, Türk yetkililerin veya sivillerin, Mütareke'den sonra bile Hıristiyanlara karşı tutumlarını değiştirmeye niyetli olmadıklarını kanıtlamaktadır. Hıristiyanların, canları, malları ve namusları sürekli olarak tehlikedeydi.

17 Haziran 1919'da, Kermenit'ten bir ve Djaddo köyünden iki kişi, odun toplamak için gittikleri yakındaki bir ormanda Türkler tarafından öldürüldüler.

2 Temmuz'da bir Türk çetesi, Karacaköy'den Yannako Deligheorghi'yi, ormanda odun kömürü yaparken parça parça kesti. Öldürülen kişi, Selanik'den dönmüş olan mülteciler arasındaydı. Burada, Çatalca'daki yetkililerin hiçbir şekilde Yunanistan'dan dönenlerin tekrar evlerine yerleşmelerine izin vermediklerini de belirtmek gerekir.

1919 Ağustos ortalarına doğru, Shanja'dan Petros, Stamatios ve Stratos, Kuşköy ve Gümüşpınar arasında boğazlandılar; Karacaköy'den John Saplamoğlu, Türkler tarafından kaçırıldı ve 2000 lira fidye karşılığında bırakıldı.

KIRKLARELİ PİSKOPOSLUK BÖLGESİ

Bu bölge, Rum unsurları, özellikle kırsal alanlarda yaşayanları imha etmek amacıyla, gizli bir örgüt tarafından terö-

rize ediliyordu. Kırklareli'nin içinde veya dışında Rumlar için can ve mal güvenliği yoktu. Sistematik soygunlar ve zorunlu vergiler Rumların maruz kaldıkları davranışların en hafifi olurken, Türk unsurların Rumlara karşı milliyetçi kinleri, sık sık vahşi bir biçimde kendini göstermekteydi.

Kırklareli civarında yaşayan Karakaçan'lardan ve Petra'nm 12 sakininden, zorla, oldukça büyük bir miktarda para alındı. Bulgaristan'dan dönen 5 Rum, Ezekler adlı Türk köyünün yakınında pusuya düşürülerek ölümcül şekilde yaralandılar.

Nisan 1919'da Constine Ap. Voutzas, Kırklareli kasabasında feci şekilde dövüldü. Skopo'da Hıristiyanların durumu gittikçe daha da kötüleşiyordu. Türk çeteleri onlara öyle eziyet ediyorlardı ki, zavallı insanlar evlerinden dışarıya bile çıkamıyorlardı.

Yüzbaşı Zekeriya komutasında 15 kişilik bir çete, Skopo, Skepastos, Petra (Kayalı) ve Skopelo (Yoğuntaş) bölgelerini dehşete düşürüyordu. 11 Ekim 1919'da George ve Paul Papastathi, Skopo dışında soyuldular. 15 Ekim'de Hasan Çavuş komutasında iki jandarma, bir kahvehanede buldukları her şeyi aldılar ve Kyriako'yu kanlar içinde hapse attılar. Bütün bunlara rağmen Türk yetkililer, Skopo'daki cemaati merkezi hükümete şükranlarım ifade eden bir belge imzalamaya zorladılar.

20 Kasım, saat gece 10'da, 15 kişilik bir çete Ch. Skoulidis'in un değirmenine girerek işçileri tutukladılar ve döverek bir odaya hapsettikten sonra, değirmeni yağmalamaya giriştiler. Ganimetlerini Keremedin adlı Türk köyüne taşıdılar.

15 Ocak 1920'de, beşi Rum, ikisi Türk olan yedi sporcu, kalabalık bir çeteyle karşılaştılar; çete Hıristiyanları soyduktan sonra, Türk arkadaşlarınm hatırı için hayatlarını bağışladılar.

Cafer Tayyar'ın isyanı sırasında ve Trakya Komitesinin

desteğiyle Xenna, Skopo, Skepasto ve Kayalı bölgelerinde soygunlar ve şiddet eylemleri yoğunlaştı.

20 Nisan 1919'da Kırklareli ileri gelenlerinden John Pavlakides pazar yerinde yürürken, Jön Türk rejiminde hapishane gardiyanı olan fanatik Türk Salih Efendi yanına yaklaşarak şunları söyledi: "Sen ve senin gibilerin isimleri yazıldı. Burada yaşamanıza izin vermeyeceğiz. Sizi öldüreceğiz. Siz 'gavursunuz'. Senin evini bombayla havaya uçuracağım ve aileni yok ettikten sonra Bulgaristan'a kaçacağım." Rum veya Türk, hiç kimse kendisini kınamadan tehdit ve hakaretlerine devam etti.

Mayıs 1919'da George Karagözoğlu ve Dem. Lüleburgazlı önce soyulduktan sonra öldürüldüler.

20 Ağustos'ta Samakov'dan Dem. Michael ve Skepasto'dan George Adamandiou, sabah Kırklareli'den çıkıp, geceyi Kızılcıkdere adlı Türk köyünde geçirdiler. Gün doğarken, evlerine dönmek üzere yola koyuldular. Ancak kendilerini takip etmekte olan çete üzerlerine saldırıp, birincisini mavzer tüfeğiyle ateş ederek ve diğerini de baltayla keserek öldürdükten sonra, her ikisini de parça parça doğradılar.

3 Aralık'ta Euasionlu Yannakis Papadopoulos, Kırklareli'ne giderken vurularak öldürüldü.

13 Aralık'ta Türkler, Koyundere köyü Muhtarı ve köyün önde gelenlerinden birisi olan Ap. Mihaloğlu'nu öldürdüler. Cesedinde bir çok bıçak yarası bulunmaktaydı.

11 Ocak sabahı, Ath. K. Katchavounis, manav dükkanının yanındaki odasında vücudunda 40 balta yarasıyla öldürülmüş olarak bulundu.

15 Mayıs'ta Skopos'dan Anast. Mavringos ve Angh. Sterghiou Türklerin saldırısına uğradılar. Bunlardan birincisi hızla tabana kuvvet kaçarak kurtuldu. Karnından yaralanmış olan ikincisi ise yere düştükten sonra bıçakla öldürüldü.

Şehirdeki Rum unsurlar ve Edirne çevresi, Türklerin özel ilgisini çekmekteydi. Onlar Hellenizm'in 1914'deki zulümlerden sonra bile dimdik ayakta olduğunu ve tüm olumsuz koşulları göğüsleyerek, gelecek yıllar için umudunu koruduğunu görüyorlardı. Onları sapkınlıklarının izin verdiği tüm bu tedbirleri almaya iten neden buydu. Rumların bütün işlerini ellerinden almak, evlerine dönmelerini engellemek ve geride kalan halkı terörize etmek yüz kızartıcı uygulamalarından sadece birkaçıydı.

16 Mart 1919'da Türk jandarmaları Karayusuf'da Pavlazoğlu'nun evine girerek, evi soyup soğana çevirdiler. 18 Mart'ta iki çoban, Soulioğlu yakınlarında beş Türk'ün saldırısına uğradı ve 1000 liraları soyuldu. 23 Mart'ta, St. Basil, Hap. Troumzoukis ve Athanassius Gheorghiou, Küçük Ahmet'in liderliğindeki Türkler tarafından dövülerek soyuldular.

31 Mart'ta, Hüseyin Hazioğlu, Gerdeli'de Verghi Photiou'nun manavını talan etti.

16 Nisan'da muhalif unsurlara tavsiyelerde bulunmak ve arabuluculuk yapmak için kurulmuş olan Prens Cemalettin başkanlığındaki kurul, Edirne'ye vardı. Her gün gözlerinin önünde yapılmakta olan eziyetlere şahit olan ve geçmişteki zulümleri de hatırlayan Rumlar, şikayetlerini Metropolit aracılığıyla Prens'e sundular. Prensin, vaatler bakımından zengin fakat uygulamada yoksul olduğu kanıtlandı çünkü kendisinin Edirne'de kaldığı günlerde bile "Trakya Paşaili" komitesinin broşürleri ve beyannameleri dağıtıldı ve onun şehirden ayrılmasından sonra, Türkler Rumlarla bütün temaslarını kestiler. Böylece, amacı iki karşıt unsuru uzlaştırmak olan komitenin çabası tümüyle başarısız olmakla kalmadı, tam tersi bir sonuç verdi.

Bu durum her geçen gün daha da kötüleşti. Şehirdeki

Türkler daha tehditkâr oldular ve kırsal bölgedekiler de Hıristiyanların pozisyonunu son derece güvensiz bir hale soktular. 1919 Nisan ayının ilk günlerinde Gerdeli köyü civarında ortaya çıkan bir Türk çetesi, oradan geçmekte olan Rumların hepsine kötü davranışlarda bulundu ve hepsini soydu. Buna ilaveten, Polis Yunanistan'dan dönen ve özellikle Vali'nin izniyle memleketlerine dönen Rumları bölgeden uzaklaştırdı. Havza kazası'nm Abalar köyündeki mültecilere de buna benzer şekilde davranıldı. Edirne Metropoliti Polycarpos, Havza'daki yetkililerin, Rumlara yapılan eziyetlerin ve sürgünlerin devam edeceğini açıkça ilan ettiklerini –ki gerçekten devam etmekteydi- de ekleyerek, olayları bir "takrir"le Edirne Valisi Cemal Bey'e bildirdi.

Vali, 5 Aralık tarihli bir "tezkere"yle verdiği cevabında, daima yetkilileri haklı çıkarma çabası içerisinde belirli açıklamalar yaparak, şöyle devam ediyordu: "Metropolit Hazretlerine şunu hatırlatırız ki, verdiğiniz "takrir"in son paragrafı, sizin niteliğinizdeki bir Osmanlı'ya yakışmamaktadır. Bu, Patrikhane'nin imtiyazlarına ve yazışma adabına uygun değildir. Dolayısıyla, Valiliğin, "takrir"inizi kabul etmesi mümkün olmayıp, Hazretlerine iade etmekte ve ayrıcalıklarınızın belirlediği sınırları aşmamanızı tavsiye etmektedir." Metropolit, yukarıda yazılanları derhal yalanladı. Ancak yine de bu hareket, Vali'nin niyetlerinin bir kanıtıydı. Vali, Türklerin boyunduruğu altındaki milletlere özgürlük vadeden Mütareke'den sonra bile, aynı zalim zihniyeti sürdürdü. Bütün bunların yanı sıra, önce köylerdeki ve sonra da şehirlerdeki Türklerin sistematik biçimde silahlandırılmaları devam ediyordu. Ayrıca, Mustafa Kemal'in programını benimseyenler, askeri faaliyete başlamışlardı. Edirne Askeri Valisi Cafer Tayyar'ın liderliği altında sürdürülen tüm bu hazırlıklar, Yunan ordusunun beklenen ilerleyişine direnme amacıyla yapılmaktaydı.

SON SÖZ
TÜRK CUMHURİYETİ

Yalçın Yusufoğlu

Çocuk yaşında Anadolu'dan Yunanistan'a göçmek zorunda kalan Dido Sotiriyu'nun Türkçede *"Benden Selam Söyle Anadolu'ya"* adıyla basılan romanı ilk kez 1970'te Sander tarafından yayınlanmıştı. Askeri savcılık yazarın Türklüğe hakaret ettiği iddiasıyla kitabın çevirmeni Attila Tokatlı aleyhine dava açtı.

Tokatlı romanda Türklüğe hakaret bulunmadığını, tersine İstiklal Harbi'ndeki Türk ordusunun övüldüğünü söyleyince, askeri savcı "Git işine der, Türk ordusunu övmek palikaryaya mı kalmış" diye sözünü keser. Bu olayı Attila Tokatlı'dan bir anı olarak Remzi İnanç yazmış. (*Edebiyat ve Milliyetçilik,* Yaba, Temmuz-Ağustos 2008.)

Anadolu'dan gitmiş Yunanistanlı bir yazarı "palikarya" diyerek aşağılayan şahıs Hukuk Fakültesini bitirmiştir, fakat diplomasıyla değil, üniformasıyla konuşmaktadır. Aynı sözü herhangi bir vatandaş söyleyebilirdi; dün olduğu gibi bugün de böyle diyecek pek çok kimse vardır. Rum'a, Ermeni'ye, Yahudi'ye Süryani'ye sövmek, esinini resmi ideolojiden, kaynağını şoven koşullanmalardan alan önyargılardır ve çeşitli katmanlara kadar topluma içkindir.

Ama bir kamu görevlisinin, üstelik de bir hukukçu ka-

mu görevlisinin zihninin bu kadar küflü olması mazur görülemez. Mesela Almanya'da yaşayan Türkiyeliler için avam dilinde "Kanake" diye bir aşağılama sözcüğü vardır. Zenci ve Yahudi düşmanı Nazi geçmişi olan bir ülkeden bugün herhangi bir savcının bir Türkiyeliyi bu tabirle niteleyeceği tasavvur edilemez

Ama bizde yukarıdaki örneğin türdeşlerine sıkça rastlarız. Örneğin, *Hürriyet* Aralık 2008'de Yunanistan'da öğrencilerin protesto gösterilerinde gençlerin Nazım Hikmet'in dizelerinden pankart yaptıklarını bildiren haberi *"Palikarya dünyaya Nazım Hikmet'le seslendi"* başlığıyla vermişti (14.12.2008.)

1950'li yıllarda Kıbrıs meselesi her alevlendiğinde kalabalıkları sokağa salıp "Kahpe Yunan, Alçak Palikarya", "Kıbrıs Türktür Türk Kalacaktır, Kahrolsun Komünistler"' diye bağırtırlardı. Pek çok kentte sık sık devlet mitingleri yapıp, ilk ve orta öğrenim çocuklarını uygun adım o mitinglere götürürlerdi. 2010'lara geldik, Türkiye'nin en büyük gazetesi Yunanistan halkına hâlâ aynı şekilde hakaret ediyor.

Eğer İstanbul'da Yunanlılara böyle bakıyorsanız, ister istemez Atina'daki meslektaşınızın sizi "Barbar Türk" görmesine kızmamanız gerekir. Yok, kızıyorsanız, karşılıklı küfürleşip durursunuz. Bundan uygarlık çıkmaz. İnsanlık hiç çıkmaz.

Bu topraklardan Ermenileri göndermişiz, Rumları göndermişiz, Yahudileri göndermişiz. Buna rağmen hırsımızı, hıncımızı hâlâ alamamışız, onlarla geçirdiğimiz müşterek geçmiş bizi rahatsız ediyor.

Bu kitabın konusu Türkiye'den gönderilen Rumlar olduğu için değinmemizi onlarla sınırlayacağız. Aynı etnisiteden ve dinden oldukları halde "Yunan" ve "Rum" dediğimiz insanlar konusunda bir terim açıklaması yapalım.

Rum kelimesi Romalıdan geliyor. Bizans İmparatorluğu Doğu Roma olduğundan Anadolu topraklarına Selçuklular

"Urumeli" demişler. Burada yaşayan Grek Ortodokslara da "Rum", sonraki yüzyıllarda Küçük Asya Anadolu olmuş, Trakya ve Balkanlara Rumeli denmiş.

İlginç olan şu ki, Anadolu kelimesi Yunancadır, kökeni yükselmek fiilidir, yön olarak "doğu"yu gösterir, Anatolia ise "Doğu Ülkesi"dir.

Dilimizdeki Yunan kelimesine gelince "İyon" Arapçadan deforme olarak Türkçe'de Yunan halini almış. 1821 Mora ayaklanmasını izleyen yıllarda Yunanistan ayrı devlet olduktan sonra o sınırlar içinde yaşayanlara Yunan demişiz, Osmanlı topaklarındaki Grek Ortodokslar Türkçe'de gene Rum olarak kalmışlardır. Benzer şekilde "Kıbrıs Rumları" da öyle. [Dil kuralları dışında kalacak şekilde Yunanistan halkından olanlara "Yunanlı" diyoruz (sıfat olan bir kelimenin sonuna "lı" eki getirerek isim türetilmiş,) Hindistanlıya Hintli, Finlandiyalıya Finli dediğimiz gibi.]

İmparatorluğun Çözülmesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülmesi çok kanlı oldu. Büyük acılar yaşandı. Çünkü çözülme İmparatorluk bünyesindeki değişik milliyetlerin uluslaşma süreçleri ve ulus devletlerinin kurulması demekti. O ulusal toplulukların bağımsız devlet kurmalarını Osmanlı'nın rakibi olan diğer büyük devletler destekleyince, o topluluklara hain gözüyle bakıldı.

Önce Yunanistan Britanya'nın da yardımıyla koptu (1829.) Onu yüzyılın ikinci yarısında diğer Balkan ulusları izlediler. En son kopan Balkan ülkesi Balkan Harbi'nde Arnavutluk'tu. Onu Harb-i Umumi izledi. İmparatorluk çöktü, birçok yeni devlet kuruldu. O devletlerin kurulmasına bugün bile Türkler iyi gözle bakmazlar. 'Kalleş Araplar bizi arkadan vurdu' derler. Oysa Osmanlı savaşa girmeseydi bile şu veya bu zamanda o uluslar devletlerini kuracaklardı.

Ayrıca ekleyelim, sadece diğer ulus devletler değil, Tür-

kiye Cumhuriyeti de Osmanlı İmparatorluğunun harabeleri arasından doğmuş bir ulus devlettir. Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devletinin siyasi mirasçısıdır, ama Osmanlı toplumunun devamı değildir. Zaten Türkiye kelimesi de İtalyanca Turchia'dan gelmedir. Çünkü çok milliyetli, çok etnili, çok dinli yapı Osmanlı'nın son çeyrek yüzyılında değişmeye başlamış, Genç Türkler Anadolu ve Doğu Trakya olan kendi sınırlarını Türkleştirmek ve Türkçüleştirmek için etnik ve dinsel arındırmaya girişmişlerdir.

1911-1914, 1916 Rum Tehciri, 1915-1918 Ermeni jenosidi, 1919-1923 Rum tehcir ve mübadeleleri hızlı bir etnik arındırmadır. Merkezi otorite Türk olmayanları göndererek, özümleyerek, tenkil ederek arındıra arındıra tek millet, yaratmak için her şeyi yapmıştır. Bugün Ermeni, Yahudi, Süryani, Rum 72 milyon içinde toplam 100.000 kadar kalmıştır. Geriye gönderilemeyen, asimile edilemeyen Kürtler kalmıştır.

İmparatorluğun dağılmasının ve ulus devletlerin kurulmasının sancıları ve 1912-1922 arasında yaşanan üç savaş bugünlere kadar uzanan politikalara, kin ve düşmanlıklara yol açtı. Önce Balkanlar'dan İstanbul'a ve Anadolu'ya büyük göçler yaşandı. Balkanlardaki Türk olan ve olmayan Müslüman nüfusun bir kısmı öldürüldü, büyük kısmı güvenlik bulacakları, yaşama koşullarına kavuşacakları topraklara göçtüler.

Pek çok kişi oradaki zanaat ve mesleklerini buralara taşıdılar, başarılı oldular.

Meslek sahibi olmayanlar Anadolu'da toprak bulamadılar, kimisi haydut oldu, Efe oldu, düğün dernek gezen gezginci köy pehlivanı oldu. Kimisine Ege'den göçe zorlanan Rumların toprakları, bağ-bahçeleri bağışlandı. Kanun dışı unsurlar sonraki yıllarda Teşkilat-ı Mahsusa (MAH) tarafından istihdam edildiler.

Fakat Balkanlardan göçürtülen Türklerin yaşadıkları

dramlar --yöneticilerinin bir bölümü oralı-- İttihat ve Terakki'nin ve onun devamı Halk Fırkası'nın etnik temizlik politikalarında rol oynadı. Zaten tarihi göçlerle ve göçertmelerle, etnik el değiştirmelerle, pogromlarla, katliamlarla dolu Anadolu modern çağda da yeni yığınsal insan dramlarına sahne oldu. Özellikle Anadolu'dan iki ana kitle temizlendi, Rumlar ve Ermeniler bu Coğrafyadan silindi. Osmanlı dağılmadan önce 13 milyon olan nüfusun 3 milyon kadarı 1913-1925 yılları arasında tehcirle, tenkille, korkutup kaçırtmayla ya da sindirip Müslümanlaştırarak, ölenlerin çocuklarını Türkleştirerek, kızlarını Türklerle, Kürtlerle evlendirerek bu topraklar "gayrimüslim ekalliyet"ten arındırıldı.

Rum Tehciri 1911'de Başladı

Rum tehciri Cumhuriyet'le başlamadı. 1910 başlarında böyle bir plan vardı. Balkan Savaşı'nda Anadolu'ya kaçan Türk ve Müslümanlar MAH tarafından silahlandırılıp çeteler halinde Ege'ye gönderildiler. Rumlar korkutuldular. İttihatçı Halil Bey (Menteşe) 'Talat Bey, Balkan Harbinde hıyanetleri tebarüz eden anasırdan (unsurlardan) memleketi temizlemeyi ön safa koymuştu... Fakat bunu yapmak çok ihtiyat isteyen bir işti. Zira yeni bir harbe yol açabilirdi. Alman tedbir şu oldu: Valiler ve diğer memurin resmen bu işe müdahale eder görünmeyecek, Cemiyet'in Teşkilatı (Teşkilat-ı Mahsusa) işleri idare edecek... Rumlar ürkütülecek...' Menteşe bu şekilde Trakya'da 100 bin Rum Yunanistan'a 'çekilip gittiler', İzmir ve civarında ise 200.000 [Celal Bayar'a göre Bergama, Dikili, Foça, Karaburun ve Çeşme'de 130 bin] Rum Adalar'a, Yunanistan'a göçtüler, aynı yol Karadeniz'de de uygulandı, der (Ahmet İnsel, *Radikal*, 29. 05. 2005.)

Fransız tarihçi E. Driault'ya göre "1910'dan itibaren Jöntürkler, bütün İmparatorlukta Rum malı ve Rum tüccarı

avına başladı... Rum reayayı ezmek ve bütün İmparatorlukta Rum ticaretini öldürmek söz konusuydu." Konsolos Auguste Boppe, Paris'e gönderdiği bir raporda "Rumlara duyulan nefret, en yüksek noktaya ulaşmıştır. Rumları artık görmek istemiyorlar, onları Türkiye'nin ölüme dek düşmanı sayıyorlar" diyerek durumun ciddiyetine işaret etti. Gerginliğin görünürdeki nedeni Girit'in Yunanistan'la 'enonis'e gitmesiydi. Mehmed Emin Yurdakul'un "Ben bir Türküm dinim cinsim uludur/Sinem özüm ateş ile doludur/İnsan olan vatanının kuludur/Türk evladı evde durmaz, giderim" diye halkı galeyana getirdiği bu gergin ortamda, "Gavur" İzmir'in camilerinde hocalar gayrimüslimlerden mal alınmasını boykot için vaaz vermeye başladılar. Geceleri Rum dükkânları renkli boyalarla işaretlendi. Yerli-yabancı tüm kurumlara Rum çalışanları işten çıkarma emri verildi. Hızla "milli burjuvazi" yaratılıyordu. (Grevi yasaklayan Tatil-i Eşgal kanunu iki yıl önce çıkarılmıştı.) ABD Büyükelçisi Morgenthau olayı şöyle yorumlar: "Türkler... bütün Hıristiyanlara karşı, yalnız Küçük Asya'da değil, İstanbul'da da resmi boykota giriştiler... Bu boykotu, Türkiye'nin tepetaklak [giden] milli düzeninin belirtisi saydım. Zira bir millet, kendi uyruklarına karşı ticari boykota girişiyordu." (Ayşe Hür, *Radikal* 2, 31. 07. 2005.) Dikkat edilirse burada yazılanlar Balkan Savaşından da öncesine dairdir.

Savaşlar ve Savaşanlar

Balkan Savaşı Türk-Yunan husumetinde rol oynamış etmenlerden biridir. İttihat ve Terakki 1913 başında Bâbıâli Baskınıyla hükümeti tekrar ele geçirdiğinde Balkan Harbi hezimetinin de etkisiyle Almanya'ya sarıldı. 1913 Ekim'inde Almanya'da imzalanan gizli antlaşmayla (İsmet İnönü'nün anılarında yazdığı gibi) Osmanlı Harbiye ve Hariciye Nezaretleri "islahat planı" dahilinde Alman genel kurmayı-

mn emrine giriyordu. Pek çok sivil uzman kadro, iş adamı, eğitimci hatta ilahiyatçı gönderilir. Amaç kendini yönetmekten aciz Osmanlı toplumunu değişik kademelerde yönetmek ve Almanya çıkarları doğrultusunda yönlendirmekti.

Almanya'da yapılan görüşmelerde Osmanlı'dan istenen diğer bir husus girişilecek müşterek bir savaşa hazırlıklı olabilmesi içi Anadolu'dan Rumların ve Ermenilerin temizlenmesiydi. Pervin Erbil bu tavsiyenin sadece askeri amaçlar taşmadığını söylüyor. Almanlar Türkiye'de yürütecekleri ekonomik faaliyetin rahat işleyebilmesi için sanayi, ticaret ve hizmet sektöründe kendilerine ket vurabilecek unsurların da bertaraf edilmesini istemekteydiler. Bu kesimler sermaye biriktirmekte olan Rumlar ve Ermenilerdi. Dolayısıyla Anadolu Türk ve Müslüman olmayan bu topluluklardan arındırılmalı, toplum ırk esasına dayalı olarak Türk ve Müslüman olarak yeniden örgütlenmeli, etnik ve dinsel homojenleşmeye gidilmeliydi (*Anadolu'ya Ağlıyordu Niobe*, s. 30.)

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Devlet hem Ege'de, hem Orta Anadolu'da hem de, tabii ki, Pontos kökenli Doğu Karadeniz'de Rumlara karşı sindirme, mecburi iskân, kaçırtma ve tenkil politikası izledi.

Sermayeyi Türkleştirme

1915 Ermeni Tehcir ve katliamının arkasından 1916'da ikinci Rum tehciri geldi. Bergama, Dikili, Ayvalık boşaltılarak Müslüman göçmenlere tahsis edildi. Kalan Rumlar aynen Doğu'daki Ermeniler gibi, amele taburlarında telef oldular. Tarihçi Cemal Kutay'a göre ünlü İttihatçı Kuşçubaşı Eşref, Ege mıntıkasındaki Rum ve Ermeni nüfusun 1 milyon 150 binini sürmüştü

Demek ki, Yunanistan orduları Ege'ye girmeden 5 yıl kadar önce Rumları kitle halinde kaçırtma başlatmıştır. Ve Doğan Avcıoğlu'nun da belirttiği gibi esas neden güvenlik

değildir, üretim ve ticaret hayatında Rum ve Ermeni işadamlarının yerine Türk ve Müslüman işadamını geçirmektir: "1910'den itibaren Genç Türkler İmparatorlukta Rum avı ve Rum tüccarı avına başladılar... Komiteler Rum mal ve tüccarlarına karşı, açıkça belirtilen ve onları tamamen kovma azmiyle inatçı bir savaş yürüttüler. Bütün doğuyu alt üst eden milliyetçi ateş içinde, bu eylem kısa sürede büyük bir gelişme gösterdi. Rum reayayı ezmek ve bütün İmparatorlukta Rum ticaretini öldürmek söz konusuydu." (*Milli Kurtuluş Tarihi*, Cilt 3, Tekin y. 2002)

Türk-Yunan düşmanlaşmasında diğer önemli olay 1919-1922 arasındaki savaş yıllarıdır. Savaş esnasında savaşın git-gellerine göre bazen Türk siviller Rumlardan kaçıyorlardı, bazen da tersi oluyordu. Ege'de Rumların oranı % 20 kadardı. Her iki taraftan da oluşan çeteler köylere baskınlar düzenliyorlar cinayet, yağma, çapul ve kadınlara tecavüzle köy halkını kaçırtıyorlardı. Hatta bu olaylar o raddeye gelmişti ki, bizar olan Türk köylüleri de, Rum köylüleri de kaçıp İtalyan işgal bölgesine sığınarak güvenlik aramaktaydılar. Ama ilginç olan şuydu: Çeteler birbirleriyle savaşmıyorlar, karşı taraftan köylere saldırıyor ve savunmasız insanların canına, malına kastediyorlardı.

Batı Anadolu'daki arındırmanın savaş sonraki evresi 9 Eylül 1922 günü Gâvur İzmir'de gâvurların öldürülmesiyle, evlerinin, işyerlerinin yağmalanmasıyla başlamıştır. İlk günlerde 30 bin kadar Rum ve Ermeni öldürüldü. Binlercesi limana götürülerek gemilere, teknelere bindirildi. 13 Eylül'de (yani Türk ordusu İzmir'e girdikten dört gün sonra) Sakallı Nureddin Paşa aldığı emir üzerine Rum ve Ermeni semtlerini ateşe verdirdi, evler, konaklar ahşap olduğundan yangın İzmir'in yıkılması demekti. İzmir'de Konak'tan doğuya Basmane'ye doğru bir çizgi çekin, bu hattın kuzeyinde olan (bugünkü Fuar alanı ve Kültürpark'tan kuzeye Punto'ya (şimdiki Alsancak'a kadar) bütün İzmir yakıldı.

Böylece Gâvur İzmir'in içi kısa zamanda Gâvurdan temizlendi. İzmir'i yakanlar, sigaralarını yakıp kin ve keyif içinde faciayı seyrederlerken, aynı gün Anadolu Rumları da göçmeye başladılar.

Mübadele

Savaştan sonra Lozan Antlaşmasıyla mübadele geldi. Mübadele sürgün etme operasyonunun tamamlanmasıydı. Yeni göç dalgası fiilen 1922 Eylül'üyle başlamış ve 1924'e kadar sürmüştür. Mübadelenin 1924 tarihiyle anılması Yunanistan'daki Türklerin gönderildiği tarih olması nedeniyledir. Mübadeleyle gelenlerin sayısı 400.000'dir.

Bu göç yurt dışına işçi göçü gibi nedenleri ekonomik olan ve gönüllü göç kabul edilen türden göç değildir. Siyasidir. İnsanlar zor, baskı, korku olmadan soyunun, sopunun, ailesinin yüzyıllardır yaşadığı, çocukluğunun gençlik yıllarının geçtiği, ölülerini gömdüğü toprakları, sahip olduğu malı, mülkü, araziyi, dükkânı, işyerini kendi rızalarıyla terketmezler. Gidecekleri yerdeki insanlarla olan dil birliği, soy birliği ya da din/mezhep birliği o ülkeyi kendi yurtları gibi görmek ve isteyerek kitle halinde maceraya girmek için yeterli neden değildir.

Yukarıda andığımız gibi, Balkanlarda ulus devletlerin kurulma evresinde ve özellikle Balkan Savaşları sırasında Türk ve Müslümanların kitle halinde göçmeleri baskılardan kaçmak içindi. Türkiye ve Yunanistan mübadilleri ise karşılıklı devlet zoruyla göçtürülmüşlerdir. 85-90 yıl geçtiği halde mübadillerin çocukları, torunları hâlâ ailelerinin terkettikleri kasabaları ziyarete gelmektedirler, gitmektedirler. Türkiye'den gidenlerin ayrı futbol takımları bile var. Atina'da, Selanik'te yeni kuşaklardan Türkçe bilen ne kadar çok Yunan yaşıyor. Birçok, Anadolu Mübadili ana dilleri

olmayan (ama anayurtlarında kalan) Türkçeyi ailelerinde kuşaktan kuşağa yaşatmışlar

Sonuç olarak (Ayhan Aktar'a göre) Ege, Trakya ve Karadeniz'den bir milyon 200 bin Rum gönderilmiştir, Harb-i Umumi'den önce gidenlerle birlikte bu rakam 1,5 milyon insandır. Bir o kadar da Ermeni'nin sürüldüğünü veya fiziken likide edildiğini düşünürsek 3 milyon insanın ülkeden silinmesinin insani dramatik boyutlarının yanı sıra, 'Milli İktisat' denilen ülke ekonomisi açısından da olay kalifiye işgücünün ve -sermaye biriktiren- burjuvazinin tasfiye edilmesidir. 1924 Kongresi'yle kapitalist yola girmiş Türkiye'de onların yerine esnaf, zanaatkâr ve burjuva yetiştirilmesi uzunca zaman almıştır.

Kısacası, uluslaşma süreçleri çok uluslu yapılarda büyük badirelere, yıkımlara yol açacaktı. Türk ve Müslüman olmayan topluluklar Anadolu'dan hicret ettirildiler, tehcir edilirken toplu halde katledilenler oldu. Yerlerine yerleştirilen Rumelili Türk ve Müslümanları yöre halkı sevmedi, 'muhacir' dedi, 'kanı bozuk' dedi, "mutlaka domuz eti yemiştir" dedi. Hata o yıllarda [İodedos] Fethiye yakınlarında (muhtemelen bugünkü Kayaköy'de) yaşayan insanları anlatan İngiliz yazar Bernieres'in *Kanatsız Kuşlar* romanında söylediği gibi, gönderilen Rumlar Türkçe konuşuyorlardı, ama onların yerlerine yerleştirilen Giritli Türkler Türkçe bilmediklerinden yerli halkla anlaşamıyorlardı. Bir nokta daha. Bütün bunları İttihatçılarla başlatmak doğru değil. 1514'te I. Selim'den (Yavuz) başlayarak yapılan Türkmen/Alevi katliamları da etnik arındırmadır.

Türkiye Cumhuriyeti Değil, Türk Cumhuriyeti

Taciz etme, sindirme kaçırtma Cumhuriyette de devam etti. Lozan Antlaşmasının bu konudaki hükümlerine uyulmadı, Anadolu azınlıklardan temizlenmiş, sıra İstanbul'a

gelmişti. Yahudi ve Rum cemaatlerinden Lozan haklarından vazgeçtiklerine dair belgeler alındı, sonra onların devlet memuriyetine kabulleri yasaklandı, onu özel sektör kuruluşlarında ve yabancı şirketlerde çalışma yasağı izledi. Yasada açık açık "T.C. vatandaşı ve Türk olmaları" şartı zikredildi. İş o raddeye vardı ki mesela İstanbul'daki Rum ve Ermeni Cemaatlerine mensup yurttaşların İstanbul dışına çıkmaları veya Anadolu'da dolaşmaları yasaklandı.

Öte yandan 'Vatandaş Türkçe konuş' kampanyasıyla azınlıklardan yurttaşlar üzerine baskı uygulandı, Türk olanlar onlara karşı kışkırtıldı. Güneş-Dil Teorisi gibi ırkçı savlar resmi ideolojinin parçası yapıldı. Kemal Atatürk'ün manevi kızı Afet İnan İsviçre'de "Türk Irkının Vatanı Anadolu" isimli ırkçı bir doktora tezi yazdı, bu tez için 64 bin kişinin kafatası Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti'nin parasıyla ve elemanlarıyla kumpasla ölçüldü.

Derken 1942 Varlık Vergisiyle Rum, Ermeni ve Türklerin elindeki sermayenin Türklere transferinde önemli bir adım atıldı.

Türk-Yunan ilişkileri tam normalleşmiş ve 1952'de Yunanistan Kral ve Kraliçesi'nin Türkiye'ye yaptığı ziyaret vesilesiyle devletin yaptığı propaganda Yunan düşmanlığını azaltır gibi olmuştu ki, Kıbrıs meselesi alevlendi. İçeride sıkışan hükümet dikkatleri dışarı çevirmek ve milli heyecan yaratmak için Kıbrıs konusunu kullanıyordu. Devlet mitinglerinde Alçak Palikarya ve Kızıl Papaz Makarios naraları yükseliyordu.

1955'te devletin organizasyonuyla 6-7 Eylül olayları tertiplendi. Pek çok konuda birbirini yiyen DP ile CHP'liler birlikte oldular. (Olayların başındaki tiplerden birisi daha sonra milletvekili olacak, CHP üst yönetimine kadar tırmanacak, istihbarat servisinin elemanı Orhan Birgit'ti.) 6-7 Eylül İstanbul'daki Rum ve Ermenilerin kaçırtılması için yeni bir devre açtı. 1959'da federatif nitelikli Kıbrıs Cum-

huriyeti kurulunca olaylar yatışır gibi olduysa da, 1963 Aralık ayında Kıbrıs Rumlarının Türklere yaptıkları saldırı Yunan ve Rum düşmanlığını tekrar azdırdı. 1964'te Başbakan İnönü bir kararname ile İstanbul'daki 12 bini aşkı Rum'u, Yunan'ı sınır dışı etti. 1974 Kıbrıs çıkartması da son kalan Rumların gitmesine vesile oldu. Böylece Türkiye'de kala kala 1600 kadar Rum kaldı.

Bütün bunları geride mi bıraktık? Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümetinin Milli Savunma Bakanı 10 Kasım 2008 günü Brüksel'de yaptığı konuşmada *"İzmir Ticaret Odası'nda görev almıştım. Bu odanın kurucuları arasında bir tek Müslüman yoktu. Tamamı levantenlerden müteşekkildi. Cumhuriyetin kuruluş öncesinde Ankara'da Ermenilere, Rumlara, Musevilere ve Müslümanlara ait dört mahalle bulunurdu. Ege'de verimli topraklar azınlıkların elindeydi. Ulus oluşturma sürecinde en önemli adım mübadele olmuştur. Düşünün Ege'de Rumlar ve Türkiye'nin pek çok yerinde Ermeniler devam etseydi bugün acaba böyle bir milli devlet olabilir miydik? Güneydoğu'da verilen mücadelede tehcir sebebiyle kendisini mağdur sayanların katkısını hep biliyoruz."* demişti. [Arat Dink, cümle düşüklüğü yapan, 'devam etseydi...' sözündeki eksik sözcüğü tamamladı ve 'Rumlar, Ermeniler yaşamaya devam etseydi' diye yanlışı düzeltti. (*Taraf*, 13 Kasım 2008)]

Ayrıntlı Bilgi İçin

Rum tehciri konusundaki ilk akademik araştırma yetmiş küsur yıl sonra, yapılan Kemal Arın'ın doktora tezidir. Azınlıklar üzerine çalışan Ayhan Aktar olmasaydı o çalışma üniversite kütüphanelerinde kalacak, Mübadelenin veya azınlık sorunlarının değişik tarihsel veçhelerinden haberimiz olmayacaktı. Pervin Erbil'in *Anadolu'ya Ağlıyordu Niobe*, (Sorun y., 2001), Yunanistan Küçük Asya Araştırma-

lar Merkezi'nden Herkül Milas'ın derleyip çevirdiği *Göç, Rumların Anadolu'dan Mecburi Ayrılışı,* (İletişim, 2001) Fuat Dündar *Modern Türkiye'nin Şifresi* (İletişim y. 2008, sf.191- 247), Ayhan Aktar'ın *Türk Milliyetçiliği, Gayrimüslimler ve Ekonomik Dönüşüm* (İletişim y., 2006), *İttihat Terakkiden Günümüze Dek Tarz-ı Siyaset TÜRKLEŞTİRME,* (Gülçiçek Günel, Belge y., 2006); *Ermeni Soykırımı Tarihi* (kitap içinde bir bölüm), Vahakn N. Dadrian, Belge y., 2007. *İstanbul Rumları: Ulus-Devlet Çağından Küreselleşme Çağına Bir Azınlığın Yokoluş Süreci,* (Samim Akgönül, İletişim, 2007, *6-7 1955 Eylül Olayları,* (Dilek Güven, İletişim, 2006).

Elinizde tuttuğunuz bu kitap aynı konuda nesnel verileri içeriyor. Ben ise insanların basit gündelik yaşamlarından kesitler görmek istiyorsanız Sait Faik'in kitaplarını okumanızı isterim.

Sait Faik'in hikâyeleri o dönemlerin İstanbul yaşamından röportajlara benzer: Rum ve Türk balıkçılar beraber çalışırlar: İbram, İstelyo, Muharrem, Koço, Barba, Hüseyin, Hristo, Karavokoni, Ahmet, Niko. Veya Kör Mustafa, yaşlı Apostol Efendi, Papaz Aleksandros, dondurmacı çırağı İmrozlu Todori, Çankırılı amele Mehmet oğlu Mehmet, ihtiyar duvarcı Antimos, Kumarbaz Hayri Efendi, berber Dimitro, Stelyanos Hrisopolus ve torunu Trifon, Bakırköylü Ermeni Mercan Usta, Arabacı Bayram, şişman komşumuz Madam Hayganuş, Tahtakale'den Mösyö Leon, Bul%gar sütçü Pandeli, Madam Eleni, genç sevgili Aleksandra... günlük yaşamın insanlarından bazılarıdır.

Etrafınıza dönün bakın o azınlık isimlerinden tekini bile duyuyor musunuz? Duyuyorsanız *Hürriyet* gazetesindeki ölüm ilanlarından duyuyorsunuzdur.

Demek ki, bu ülkede eskiden yan yana, iç içe böyle yaşayanlar varmış.

Alexander Papadopoulus

Resmi Belgelerle Avrupa Savaşından Önce Türkiye'li Rumlar Üzerindeki Zulüm

PONTUS TRAJEDİSİ 1914 - 1922

KARA KİTAP

"Rumlara dostça uyarımızdır. Siz Rumların Türkiye'de yaşamaya devam etmelerinin mümkün olmadığını biraz aklı olan herkes anlar. Bu inkâr edilemez bir hakikattir.

"Niçin? Bunu bilmiyorsanız, dinleyin, açıklayacağım. Evet! Kabul ediyorum, siz –güya- Osmanlı tebaasısınız. Fakat size, 'Yunanistan'da, kendimizden daha sıcak duygulara sahip herhangi biri var mıdır?" diye sorsalar, 'Hayır' cevabını vereceğinizden kesinlikle eminiz.

Hayatta kalmak istiyorsanız, beklemeyin! Gidin! Samimi tavsiyemizi dinleyecek olursanız, dostluk namına, yakın gelecekte sizi tuz gibi eritecek olan o ordu karşısında baş eğmek dışında başka çareniz olmadığını söylemek istiyoruz.

"Dünyanın hiçbir yerinde, barış hüküm sürerken, bir ülkenin çocukları, vatandaşları ve komşuları, birlik içinde ve aynı şehirde ve toprakta, aynı yasalar altında yaşarlarken ve aynı vergileri öderlerken; can, mal ve namusun yasalarca korunmasını talep etmekte aynı yasal haklara sahiplerken asla böyle bir şey yaşanmamıştı. Bir ülkenin çocuklarının kendi kardeşlerine karşı aniden isyan ettiklerine; vatandaşların diğer vatandaşlara karşı silahlandıklarına; hemşehrilerin, diğer hemşehrileri soymak ve öldürmek için acele ettiklerine; üst düzey memurların dürüst ve masum vatandaşlara karşı tutum aldıklarına; yasaları uygulamakla yükümlü kurumların silahsız vatandaşların cellatları kesildiklerine ilk kez tanık olunuyor."

ISBN 978-6054049592
9 786054 049592